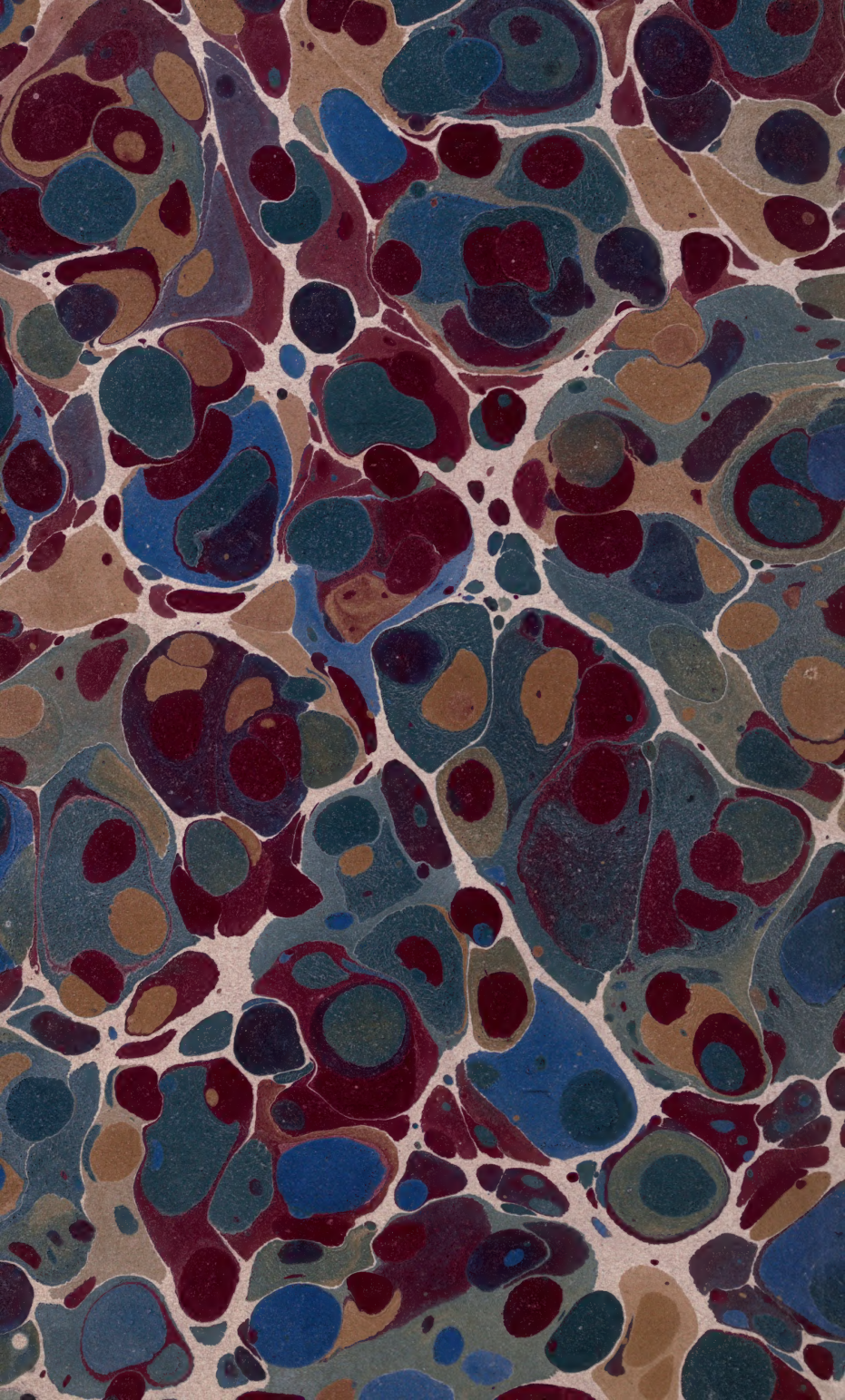

AF TERKEL KLEVENFELDTS REISE-JOURNALER 1741-45.

UDGIVNE AF JUL. CLAUSEN OG P. FR. RIST.

297
(opstilles paa Hylden
under 298!)

LIBRARY
1978
MAY
19
UNIVERSITY OF TORONTO

DL
103
.5
M5
6d.29

MEMOIRER OG BREVE

UDGIVNE AF
JULIUS CLAUSEN og P. FR. RIST.

XXIX

AF

TERKEL KLEVENFELDTS REJSE-JOURNALER

1741—45

GYLDENDALSKE BOGHANDEL
NORDISKE FORLAG
KØBENHAVN
1919

AF TERKEL KLEVENFELDTS REISE-JOURNALER 1741-45.

UDGIVNE AF JUL CLAUSEN OG P. FR. RIST.

TRYKT I 900 EKSEMPLARER

LANGKJÆRS BOGTRYKKERI
KØBENHAVN

INDLEDNING

De Uddrag af en ung Danskers Rejsebog fra Midten af 17-Hundredtallet, som for første Gang her foreligger, turde vel være Opmærksomheden værd. Thi at følge disse Journaler eller Dagbøger fører os lige ind i svundne Dages Rejse- og Kulturliv paa en saa intim Maade, som det kun sjældent gives. De tegner som i Fugleperspektiv et Udsnit af Livet, som det levedes i Adelens, den højere Borgerstands og de Lærdes Krese i de europæiske Hovedlande i Tiden omkring 1740—50.

Disse Optegnelser findes i fire meget tykke Oktavbind, som opbevares paa Universitetsbiblioteket og bærer Signaturen *Add.* Nr. 24—27. 8vo. Med Undtagelse af et Par Brudstykker[1]) har intet af dette Stof før været offentliggjort.

Den Mand, som skrev dem og som foretog Rejsen, hed *Terkel Kleve.* Han blev født i Kjøbenhavn i Sommeren 1710 (Dagen kendes ikke). Hans Moder, *Anne Sørensdatter Fohrmann,* var en Bryggers Enke, som i 1707 havde ægtet Købmanden *Peder Iversen Kleve.* Men alt som lille Dreng mistede *Kleve* sin Fader, og hans Moder giftede sig for tredie Gang med Prokurator *Hans Ursin,* en anset Mand, som senere blev Generalfiskal og Højesteretsassessor, og som synes at have været en god Stiffader. Familien var velstillet, *Terkel Kleve* blev privat dimitteret. Men just som han var bleven Student, gik en Del af Formuen tabt i den store Ildebrand 1728.

[1]) Nyerup. Magazin for Iagttagelser I og III.

II

Vi kan ikke følge *Terkel Kleves* Livsgang i de følgende Aar, før vi træffer ham ansat som Sekretær i danske Kancelli i 1734. Men saadan som han indirekte tegner sig selv i Dagbøgerne er det ikke vanskeligt at konstruere sig et Billede af *Terkel Kleve*: en Dreng, som hellere læste end legede, lille og lidt bleg af Ydre, ret stilfærdig, men et opvakt og skarpt Hovede. Og senere som Yngling: med Lyst til at være hvor Godtfolk var at træffe; som nok holdt af at tilbejle sig Omgang med sine Overmænd hvad enten i Fødsel eller i Lærdom. Et interessant og interesseret, intelligent og vittigt, men egoistisk og selvfølende Menneske, mere ledet af sit Hoved end sit Hjærte. De Følelsesudbrud, som forekommer hist og her i hans Dagbog, er saa tydelig pietistisk farvede, at det her snarere synes at dreje sig om Udslag af en Bevægelse i Tiden — den Kleve saa lidt som andre har kunnet unddrage sig — end om en virkelig personlig Indsats.

Da *Terkel Kleve* i tre Aar havde arbejdet i Kancelliet, blev han udnævnt til Justitssekretær i Højesteret, et Embede, hvis Anselighed dog blev forringet ved at han i en Aarrække maatte udrede Formandens Pension. Han fortæller, at Kongen personlig havde ytret sin Tilfredshed med hans Oplæsning af Dommene. Men „A° 1741 hafde Læszningen saa swecket mig i Høyeste Rett, saa at Brøstet var slett forderfvet og Svindsugten for Dørren". *Kleve* har næppe Ret i denne Tuberkulose-Diagnose. Efter Dagbogen at dømme er det snarere Maven, som har været angreben, og som stadig maa holdes i Ave ved Pulvere og Diæt. Men i hvert Fald: „jeg giorde en Sundhedsz Reyse med Kongl. allern. Tilladelse med stor Bekostning formedelst udfodrende Commodité af Tiener, Voiture, Doctorer og Pleye allevegne, hvorved i 4 Aar [medgik] 4000 Rdl."

Det er da fra denne vidtløftige og store Rejse, som varede fra Juni 1741 til Slutningen af Februar 1745, og paa hvilken *Kleve* besøgte Tyskland, Holland og Bel-

gien, Frankrig og England, at Journalen stammer. Det første Bind omfatter Rejsen gennem Slesvig til Hamburg og videre gennem Hannover til Göttingen, hvor der gøres Hovedophold og studeres ved Akademiet, indtil Tysklands-Opholdet kulminerer med Station i Frankfurt under Kejservalget, hvor han nyder den Ære at blive præsenteret for Kejseren. Videre gaar Rejsen, stadig paa komfortabel Vis med Tjener — saadan som unge Standspersoner dengang rejste — til Nederlandene, som skildres i det næste Bind. I tredie er Hovægten lagt paa Pariser-Opholdet, der strækker sig over et halvt Aar; men forresten gøres Udflugter til Mellem- og Syd-Frankrig. I sidste Bind sejler *Kleve* over Kanalen til England, af hvilket han dog kun ser London. Saa lægges Ruten over Nordsøen, og atter gennem Holland til Leipzig, Dresden og Berlin, som er dens sidste Hovedstationer.

Rejsedagbøgerne kan efter deres Beskaffenhed deles i to Grupper — den subjektive og den objektive. I den første meddeler *Kleve* om sig selv, sine Indtryk, sit Befindende, sine Venner og Oplevelser; den er af baade person- og kulturhistorisk Beskaffenhed. I den anden noterer han omhyggeligt, hvad der har mødt ham af Lærdom, Kunst, Antikviteter, Arkitektur m. m. Han nedskriver Titlerne paa sjældne Bøger, som han træffer i dette eller hint Bibliothek, opsummerer de mange rare Sager, som møder ham af Tidens mange offentlige eller private Kunstkamre i broget Virvar — thi vi bevæger os i et Tidsrum, hvor Videnskaben endnu ikke havde specialiseret sig. Han beskriver Slotte og Kirker, afskriver Epitaphier og Inskriptioner, er kort sagt en lærd og „curieux" Rejsende.

Af dette mangfoldige og brogede Stof er i disse Uddrag væsentlig kun medtaget det, der hører under den første Gruppe, selv om Grænserne selvfølgelig ikke har kunnet drages skarpt. Den anden Gruppes Stof har ganske vist ogsaa sin meget store Interesse, men dog

særlig for et lærd, bibliotheks- og museumsinteresseret Publikum. En fuldstændig videnskabelig anlagt Udgave af *Kleves* Dagbøger er imidlertid ikke Udgivernes Opgave; en Medtagelse af det hele Stof vilde tynge Fremstillingen og gøre denne ulæselig i Sammenhæng. Det er da valgt fortrinsvis kun at meddele den Del af Rejsedagbøgerne, som vil have Interesse for en Læsekres med almindelige Kulturinteresser. Den udgør mellem en Trediedel og en Fjerdedel af det samlede Stof.

Terkel Kleve er, hans personlige Ejendommeligheder ufortalt, meget af Typen paa en Fortids-Lærd: i høj Grad videbegærlig og „kuriøsk", men ukritisk; uden smaalig Sondring af Stoffet gaar han med lige stort Mod i Lag med alt hvad der smager af „Antikviteter". Denne Smag for Fortiden gaar igen i hans bevidste antikiserende Stil og Retskrivning, der gør et langt ældre Ind tryk end hans Samtidige, *Holbergs*. Endskøndt *Kleve* saa lidt som *Holberg* eller nogen i Datiden kan siges at eje nogen bestemt Orthografi — snart skrives et Navn saa, snart saa, snart bogstaveres et Ord med stort, snart med lille Begyndelsesbogstav osv. —, foretrækker han forsætlig gamle Former og Vendinger, han bruger mange overflødige Bogstaver, gamle Talemaader, og arkaiserer de grammatikalske Former, angiver saaledes altid Passiv-Endelse ved — is (istedetfor — es), hvilket tilhørte en næsten 100 Aar ældre Skrivemaade. Det er naturligt, at Udgiverne har beholdt *Kleves* ganske inkonsekvente, men ejendommelige Stil, og ikke har prøvet at normalisere, hvad ikke lod sig normalisere.

Kleve fik afgjort Udbytte af sin Rejse. Den var Pengene værd, de Penge, som Kongen delvis havde forstrakt ham med, men hvoraf Halvdelen blev eftergivet ved hans Hjemkomst, da han personlig præsenterede sig og overrakte de tre herlige illuminerede Haandskrifter, som han for en lav Pris havde købt i Paris, da han „bouquinerede", og som nu er blandt Perlerne i det kgl. Bibliotheks Haandskriftsamlinger. Men han

var heller ikke rejst ud som den første den bedste, men vel forsynet med Anbefalingsskrivelser til Gesandter og fornemme Mænd. Han omgikkes det bedste Selskab, unge danske Junkere og deres Hovmestre paa den obligate Dannelses-Tourné i det Udenvæltske; spiste hos Gesandterne, insinuerede sig hos Professorerne. Ærgerrig viser han sig, vil ikke staa tilbage. Kommer han til et nyt Land, søger han strax Sprogmester for at perfektionere sig. Ypperligt bruger han sine Øjne, og belæst som han er, møder *Kleve* med gode Forudsætninger til at optage alt det ny. Og da han ikke er uden Ironi — nogen overfor sig selv, men megen overfor sine Omgivelser — er hans Optegnelser, til Trods for det summariske og opregnende, som Emnet medfører, en frisk og, kulturhistorisk set, meget fyldig Læsning.

Ikke fordi det i denne Forbindelse har Betydning, men for en Fuldstændigheds Skyld optrækkes her Hovedlinjerne i *Kleves* senere alt andet end lykkelige Liv.

Ved sin Hjemkomst var han avanceret til Assessor i Højesteret, men denne Virksomhed synes ikke at have fængslet ham. Det gjorde derimod i mægtig Grad hans genealogiske og historiske Studier. Et enestaaende og meget værdifuldt Materiale efterlod han til den danske Adels Historie. Altid afskrev og indsamlede han. Gjorde Rejser rundt om i Landet for at aftegne Monumenter og Ligstene, korresponderede med og besøgtes af sin Samtids lærdeste Folk, var som Medlem af det nystiftede „Selskab til det danske Sprogs og Histories Forbedring" Ven med *Langebek, Hjelmstjerne, Suhm* og andre historiske Notabiliteter — d. v. s. Ven af Interesse-Hensyn, næppe af Hjærtet. I Virkeligheden var *Kleve* af de ikke sjældne, videnskabelig anlagte Naturer, der mangler Overskuelsens Evne. De samler og samler, køber Bøger og Bøger, men de naaer for lutter Forberedelser aldrig at se haandgribelige Frugter af deres Flid. Saadan gik det ogsaa *Kleve* — eller Terkel *af Klevenfeldt*, under hvilket Navn han den 4. Sep-

tember 1747 blev adlet.[1]) I sin Lærdom blev han nærsynet for Livet. Han blev en bidsk og bitter Historikus, der misundte sine Samtidige deres lettere Arbejdsevne. Hans Samlinger stod ham i mange Penge. Vel var han ugift, men han maatte underholde en sindssyg Broders Børn, og i 1758 gjorde han et Laan paa 4000 Rdl. af Regeringen — rigtignok uden Tanke om at skulle tilbagebetale dem. Højst ubehagelig berørt blev han da, dengang Pengene under den Struenseeske Regering tretten Aar efter blev ham tilbagekrævede. Forgæves indsendte han det ene Bønskrift efter det andet, hvori han pukkede paa sine daarlige Kaar og sine meget forskelligartede Samlingers Værdi — de tegner Billedet af en skuffet og bitter gammel Herre. Omsider blev Sagen ordnet saaledes, at han blev afskediget fra Højesteret med nedsat Pension, men at Gælden til Kongen blev ham eftergiven. Nogle Aar efter, den 14. April 1777, gik den ensomme Mand bort; kort forinden havde han et Sted i sine Stamtavler betegnet sig som „en 67 Aar gammel, skrøbelig, træskoknuset og ved Forurettelse fattiggjort Mand." Paa Dødslejet fornægtede sig dog ikke hans satiriske Lune. Da den tykke Konfessionarius lagde sig ned over hans Leje og spurgte ind i hans døve Øren: „Har De Troen, Hr. Konferensraad? svarede Klevenfeldt: „Gu' har jeg saa, men pas paa, De ikke trykker den ud af mig."

Men da han 35 Aar tidligere velbeslaaet og selvfølende tumlede sig ude i Europa, var *Terkel Kleve* til Trods for sin Lærdoms-Ballast endnu et glad Menneske, modtagelig for Livets Nydelser. Disse hans Rejse-Aar blev hans lykkeligste, og Optegnelserne fra disse Aar viser ham i hans Blomstring.

Udg.

[1]) Klevenfeldt blev 1747 Justitsraad, 1760 Etatsraad og 1768 Konferensraad.

TERKEL KLEVENFELDT
(1710—77).
Efter Epitaphium i Trinitatis Kirke.

1741

IN NOMINE JESU

Efterat Deris Kongl. Mayestæt paa visse favorables Conditioner hafde allernaadigst tilladt mig for Svagheds Skyld at reyse udenlands paa 2de Aar, reyste jeg

Juni d. 15de om Morgen Kl. 8 fra Kiøbenhafn, efterladendis med mange Taare og stor Gremmelse min gamle Fru Moder og elskelige Hr. Fader.[1]) Den Allerhøyeste veed allene, om vi mere samlis! Min kiære Broder *Peder Ursin* hafde Ordres at følge med og defrayerede [opmuntrede] mig til det store Belte var passeret.[2])

Saaledes begynder *Klevenfeldt* sine Rejse-Dagbøger, hvis Gengivelse i Udtog først meddeles, efter at han, ad sædvanlig Rejseroute gennem Sjælland, Fyen og Hertugdømmerne, har forladt Rigets Grænser.

Juli d. 31te. Altsaa i Hamburg!

---

1) Terkel Kleve (1710—1777) var en Søn af Købmand Peder Iversen Kleve, der døde 1711, og Anne Sørensdatter Fohrmann, der døde 1744. Hun var bleven Enke 1705 efter en Brygger Ole Jørgensen Høybye og giftede sig for tredie Gang 1712 med Hans Lauridsen Ursin (1674—1757), der overtog Bryggeriet samtidig med at han 1719 blev Højesterets-Prokurator. Da hans Bryggeri paa Nørregade brændte ved Kbhvns. store Ildebrand 1728, mistede han sin Velstand. 1730 blev han Generalfiskal, 1737 Assessor i Højesteret og Præsident i Admiralitetet, 1731 Kancelliraad.

2) Kleves Stifbroder Peder Hansen Ursin (1713—1770) blev i December 1741 Sognepræst til Vrou-Resen i Viborg Amt og 1743 Sognepræst til Borup-Kimmerslev i Kbhvns. Amt.

Byen delis i den ny og den gamle Stad, begge delis fra hverandre ved en Bro. Den ny Stad gaaer ud til Altona, som Hamburgerne endnu kalder Al-to-na. I Staden finder mand efter Proportion flere Bindings-Værks end grundmurede Huse. — Strax ved mit antagne Logement[1]) ligger [ ] Kirke, hvor Taarn-Vægteren 4 Gange om Dagen spiller en Psalme paa Trompette, som lader meget deylig. Ved min Ankomst blev jeg modtagen af Jøder og lige med dem i Ærlighed Priviligerede i Skokketal, som jeg dog een efter Anden paa beste Maader frugtesløst affærdigede.

Aug. d. 1. Om Formiddagen besøgte Hr. *Ployart*, til hvem jeg, som Banquier, var adresseret. Mødte paa Gaden Hr. Gref *Schack* fra Schackenburg[2]), som strax kiendte mig, og ved sin Løber inviterede mig til Middags-Maaltid; Grefinden og den unge *Gabel* vare og med i Byen, logerede i „Stat London" hos *Printzhausen;* maae tilstaa, at jeg her blev tracteret det delicateste, som jeg endnu af Cabaretiers er blefven forsynet, saa Mester *Hans* i Torbec[3]) ickun er et lidet Creatur, om denne saaledes altid anretter. Om Eftermiddagen fuldte Grefven til den Danske Envoyé, til hvem jeg forhen havde ladet

1) „Tog Logemente in „der Taube" auf Nordt Markt, hvor jeg forefandt meget skikkelig og artig Folck efter apparence".

2) Geheimeraad, Kammerherre Greve Otto Didrik Schack til Schackenborg (1710–1741). Han døde 7de Oktober, altsaa et Par Maaneder efter Mødet med Kleve. Han var 1731 bleven gift med Ernestine Frederikke Gabel (1714–1748), Datter af Etatsraad Frederik Vilhelm Gabel. Den unge Gabel er rimeligvis hendes Halvbroder, Kornetten Frederik Christian Gabel (1722–1753).

3) Mester Hans i Taarbæk havde været kgl. Kok før han blev Traktør i Taarbæk og var berømt for sin Kogekunst og sin Jovialitet. „Kramsfugle med Tyttebær og Kyllinger med Asparges smagte intetsteds bedre end hos Mester Hans, især naar han selv lavede Saucen og var i godt Lune". Han døde 1772.

mit Adresse-Bref levere fra Hs. Excellence Hr. Geh. Conf. Raad *Holstein*[1]); siden fuldte med paa Comoedien, og om Aftenen spiste igen hos Grefven og Grefinden. Nach-Spillet presenterede paa Comoedien en lettroende Møller, hvis Kone giorde ham til Hanrey, og da hand hafde pryglet sin Rival ud af Huset, blef giort Proces, og for at undgaa Arrest ofvertalte Konen ham til at giøre sig syg, som han og tilsidst virkelig troede sig at være, lod sig og omsider begrafve, men underveis echapperede og fandt Galanten og Konen sammen, som da indbildte sig, at hand var levendis begrafven. Men da de blefve surprenerede ved hans Ankomst, (som var klæd som et Lig, ligesom han var lagt i Kiste, og derfor indbildte sig og troede selv at hand var et Spøgelse), bildte de ham ind, at Historien var allene anstillet for at bringe ham af med hands Jalousi, hvormed hand var fornøyet, og gaf Galanten frie Hals og Haand og at komme stedse i hands Huus, efter hand self fast havde taget Forsikring af dennem, at hand hverken var Dødning eller Spøgelse. En „Malade imaginaire" kand vel icke skiønnere præsenteris. Resten duede intet, thi Acteurerne ey kunde deris Roulle. Denne Aften blef spillet efter Gref *Schacks* Anordning.

Aug. d. 2. Blef besøgt af Cancelli-Raad *Gangeløf;* spiste i Huset, hvor tillige spiste blant andre en ung

[1]) Geheimeraad, Statsminister, Grev Johan Ludvig Holstein (1694—1763), der synes at have været Kleves specielle Velynder, fik hyppigt tilsendt direkte Meddelelser om Rejsen. Holstein støttede i høj Grad unge Videnskabsmænd og havde særlig Interesse for historiske og heraldiske Studier. Det er gennem ham, at Kleve faar de kgl. Understøttelser, der tillader ham at opholde sig over 4 Aar i Udlandet.

Edelmand fra Sverrig, som kaldte sig *Rosenadler*[1]). Siden paa Comoedien, hvor jeg recontrerede og hafde den Ære at tale med Hr. Conf. Raad *Ahlefeldt,* Landdrost i Oldenborg, forhen Kammer-Junker og maître des requêtes hos Hs. Mayestæt i Danmark[2]). Comoedien rebuterede, saa jeg drog bort og lod Souffleuren agere, thi hand hafde det meste at bestille.

Aug. d. 3. spiste efter Invitation hos den danske Envoyé Etatsraad von *Johnn*[3]) tilligemed de preussiske og russiske Ministres, Raadsherre *Lastrup* og Syndicus *Kleffel.* — Besøgte siden Hr. Cancelli-Raad *Gangeløf* og med ham besaa Altona.

Aug. d. 8. besøgt af Hr. [Apotheker] *Adolphi* og Kiæreste fra Altona, inviteret til Torsdag Middag, hvorfra mig excuserede, thi Vognleyen i Hamburg er saa dyr, at jeg for at fare frem og tilbage kand hafve 4 Maaltider; dog excuserede mig icke som Gnier, men som honette homme, der ey vilde incommodere.

Aug. d. 12. Efter en Visite af den svenske Hr. *Rosenadler* og svensk Hofjunker Hr. *Kunow* giorde vi samtidig en Promenade, og der ved Discours fornam, at Hr. *Rosenadler* gaaer som Legations-Secretair til Francfort med 400 Ducater ɔ: 800 d. Specie

[1]) Kancellist i det svenske Rigsarkiv Carl Albert Rosenadler (1717—1799) blev 1754 Protokolsekretær i „Utrikesexpeditionen". Kancelliraad. Afsked som Præsident 1777. Bekendt Bogsamler.

[2]) Konferensraad, Landdrost i Oldenborg, Hans Ahlefeldt (1710—1780). Han blev 1759 Gehejmeraad og 1. Deputeret for Finanserne og 1760 Deputeret i Kommercekollegiet. Han fik 1764 Afsked og blev Landdrost i Pinneberg og Gehejmekonferensraad.

[3]) Christian August v. Johnn (1688—1764) havde været Resident i London før han 1737 blev Envoyé extraordinaire ved den nedersachsiske Kres. Han blev i sin vanskelige Stilling til sin Død. Gehejmeraad 1751.

aarlig Gage, siden den svenske Gesandt icke altid er tilstede, men undertiden i Regensburg. Denne unge Cavalier befandt jeg ved nærmere Conversation at hafve et artigt Jugement, at hafve Betiening i det svenske Cancellie som Secretair og at hafve Connoissance om Affaires og Bekiendtskab med de fleste af Ministres. Hofjunker *v. Kunow* boer paa en Herregaard i Skaane paa Kula Gunnarstorp, har en Broder i svensk Tieneste. Er i Svogerskab med Dhrr. *Bartholiner* i Kiøbenhafn. Hands exterieur ere aldeles slette og ringe (endskiøndt han forhen har været udenlands), gaaer til datum sort og slet sort, sit eget Haar uden Pung et ceremonies; er i Conversation stille og ligere en Theologus end en Hofmand; skal ellers være efter de andre her Svenskis Beskrifvelse et oprigtigt og gudfrygtigt Guds Barn. Han har med sig istædenfor Tiener en fattig svensk Student, som varter ham op og profiterer af Reysen. Forekommer mig noget melancholsk og distrait. Hr. *Rosenadler* har ellers forsikret mig, at i Stralsund den svenske Legations-Secretair Hr. *With* flaterede ham som baade en rig og bekiendt Mand, men for *Rosenadler* var hand ellers ubekiendt. Hofjunkeren anseer jeg 40 Aar. *Rosenadler* af 19—20.

De raisonnerede om den svenske Postis Udeblivelse fra Hamburg 2de Post-Dage, Aarsagen at være en suspect Correspondance, som mand søgte at entdecke og derfor paa visse Stæder var Posten opholden for at eftersee alle Brefve. Den ene

havde hørt af Spargement, at Sverrig havde declareret Krig mod Moskov[1]). Ved denne Materie om Krig kunde mærkis, hvo Landmand var og hvem Statsmand af det ny Ministerio. Thi Hr. Hofjunkeren (som Proprietarius et sine dubio Paire du vieux Téstament) holdt ey Krigen tienlig i Henseende befrygtende Udgifter ved Landets slette Tilstand. Den anden, Hr. *Rosenadler*, holdt for efter det franske, deris Allieredis Principium, at Folket maatte ud at aareladis, siden Blodet var for hidsigt, og at Krigen var saa meget bedre at begynde, som mand i Sverrig hafde alle de Ting i Landet, hvormed en Armee kunde opholdis. Fortalte ved den Anledning, at de havde inventeret mange Slags ny Krigs-Machiner, hvoriblandt et Slags flade Pramme, under med stærkt Korch forseete, ofven ganske platte og med Kaabber bedækte, som brugis til at evitere Landgang ved Søestæderne og giøre Landgang hos Fjenden, uden at Prammen i sig self enten ved Bommer eller Skud kunde læderes. Sverrig skal nu *(teste eodem)* mere og mere forlade sit Antiquitets-Studium og studerer paa Fabriquer, Ager-Dørkning og Landets Opkomst, samt Mathesin og Mechaniquer etc. at cultivere, som ere de solide Ting, som giør Landet at blomstre. Gud gifve vi maatte efterabe i dette nyttige, mere end i andet unyttigt og taabelige Moder, som vi alle ere saa færdige at optage. Angaaende Kongen i Sverrigs Maitresse, Madam

---

1) Sverigs elendige Krig med Rusland blev erklæret den 28. Juli 1741 og endte ved Freden i Åbo den 7. August 1743.

Taube, saa maa det ey vides i Sverrig[1]). Sverrig vil og ey vide deraf at sige, men er sagt Hs. Maiestet paa forrige Rigs-Dag, at hand maatte lade hende fare. Hendis Børn maa siden ansees som Private. De hafve nu kiøbt endeel Gods i Holsten og tænke der at bo. Hr. Hofjunkeren i sin Materie berømmede meget voris Anstalter i Danmarck med Biblers accurates og ofverflødige [ɔ: rigelige] Indretninger etc.

Aug. d. 13. Eftermiddag besøgte med Hr. Rosenadler Hr. Cancelli-R. *Gangeløfs* Hafve. Efter Afsked lod sig mærke i *Samtalen undervejs Hr. Svecus [ɔ: Hr. Rosenadler], at man i Sverrig ey determinerede sig angaaende Successionen før en af Herskabet døde. Sagde ellers, at der var adskillige Partier. Enten en Printz af Sulsbach eller Printzen af Kassel, Kongens Broder. Fyrsten af Holsten da vel og, Prinsen af Danmark paa visse Conditioner*[2]), hvilket sidste, skiøndt jeg alleniste antager som en maniere at føle sig for og at *narre* vielleicht en *Däne*, saa lod hand som den Post ikke var saa ganske at udstaa og forkaste.

---

1) Grevinde Hedvig Ulrika Taube (1714—1744), af Kejseren 1743 ophøjet til Rigsgrevinde af Hessenstein, var den svenske Konges Maitresse. Forholdet var ilde set af Folket, især da hun ved sin Indflydelse paa Kongen spillede en stor Rolle mellem de politiske Partier.

2) Disse Linier er af Forsigtigheds Hensyn skrevne med græske Bogstaver. Da den svenske Kong Frederik I (1676—1751) var barnløs, blev Tronfølgerspørgsmaalet rejst kort efter den uheldige russiske Krigs Udbrud. Der herskede stor Uenighed mellem de politiske Partier, der hver havde sine Kandidater. Bondestanden havde mest Tilbøjelighed til at vælge Kronprinsen af Danmark, og Bønderne valgte ham til Tronfølger den 8. Marts 1743, men de højere Stænder besluttede under russisk Indflydelse at vælge den holstensk-gottorpske Prins Adolph Fredrik. Valget stod mellem disse to Fyrster. Efter store Uroligheder, Oprør i Dalarne osv blev Valget afgjort den 21. Juni 1743 til Fordel for Adolph Fredrik, der blev Konge i Sverige 1751.

Denne Dag begyndte jeg at attaqueris med en stærk *Diarree.* Vejret var ellers behagelig.

Aug. d. 14. Denne Dag reyste jeg fra Hamburg, men før Reysen observerede i Byen opslagen den Comoedie, som om Aftenen Comoedie-Huset skulde spille, og hafde paa Listen denne Titel:

> Das aus dem Dänischen des berühmt Herrn Professor Holbergs von dem Herr M. George Auguste Detharding gantz neu überſetzte Deutſche Schauſpiel:
>
> Jean de France
>
> Der Deutſche Franzoſe
>
> ſo wie es in der zu Leipzig bey Breitkopfer durch den Herrn Professor Gottsched ans Licht geſtellten Schaubühnen andern Theile pag. 429 befindlich iſt.

Kl. 4 Eftermiddag gik jeg paa Fartøyet, at gaa paa Elben ned til Harburg i suite med de 2de Herrer Svenske, Hofjunker Hr. *Kunow* og Legationssecretair Hr. *Rosenadler.* Vi vare dér alle Slags af alle Sprog og Tungemaal.

Vi bestilte strax en Extra-Post til Zelle, som blef færdig Kl. 9 om Aftenen, da vi med tudende Spill bortdroge (jeg svag, maatte være selskabelig, min Mafve løb og med). Vor Post-Rytter var en næsvis Dreng og første Svoger, vi havde paa den tydske Bund, (thi hand kaldte os alle efter Manieren Svagernis)[1]).

Aug. d. 15. om Morgenen Kl. 8 droge vi fra Jahrendorph, hvor vi fik en ny Extra-Post, en ny Tudere, en ny Svoger af samme Religion som for-

[1]) „Svoger" var Datidens almindelige Betegnelse for Postilloner. Se f. Ex. Holberg: Gert Westphaler. 8 Scene.

rige, thi han slikkede Glasset i alle Kroer, var meget høflig, bød os Brænde-Viin, Tobach, Øll, men, som vi undskyldte, at vi ingen af Delene brugte, holdt hand os plat for Hedninger og nær hafvde gifvet os af Svøbe-Skaftet for at omvende os til hans Tro; Karlen var ellers paa Profession en Lyneborger eller Løyneborger, og derfor skældte ilde paa de Danske, men roste de Svenske, at de vare bedre Karle til drickendes Vahre. De Svenske paa Vognen holdt hand tillige for danske og derfor skaer os alle med et. De og par complaisance taug, men jeg af Ærgelse. Tænkte ham den Confect til som paa den danske Medaille lovedes Førsten af Lyneborg: *Rubens si modo pergis eris*[1]). Han brumlede, min Mafve rumlede, bedre Svar meriterede hand ey.

Aug. d. 16. [Hannover]. Vi steeg af ved Post-Huset og søgte et os af en god Ven i en god Intention bestilt, men meget slet Logement, et Øl-Hus, hvor vi vare aldeles miserable.

Aug. d. 19. Lod sig ansee, som min Diarrhee sagtnedis; altsaa med min Doctors Forlof, drog ud at opvarte Hs. Excellence, Hr. Baron og Geh.-R. *Söhlenthal*, Envoyé ved det store Britanniske Hof, som med Hs. Mayestæt var kommen til Hannover fra England; logerede paa Albonicus Garten og bruger der Brynden. Hs. Excellence imodtog mig med saa stor grace, at jeg ved hans Entretien blef ofver-

[1]) „Du skal komme til at rødme, hvis Du fortsætter". Af en Medaille, som Christian IV 1626 lod præge i Anledning af Hertugen af Lüneburgs Frafald fra den nedersachsiske Kres, for hvilken Kongen som Hertug af Holsten var Kresoberst. Medaillens Advers viser en Løve, der sønderriver en Hest, se Gruppen i Rosenborg Have. (Meddelt af Direktør H. H. Schou).

beviist om den noble Reputation, som Hs. Excellence eyer blant alle Danske, som hafver været i Engelland eller og har haft den Lycke at opvarte ham.

Aug. d. 21. Drog mine Compagnons D'hrr. Svenske bort, den ene at gaa videre til Francfort, den anden til Piremont [Pyrmont]. Ved Omgiengelsen med D'hrr. Svenske, besynderlig Hr. *Rosenadler*, fornam jeg med hvor stor Fierté de Svenske begegne deres itzige Konge, saa at hand icke paa egen Haand kan enten foretage Noget eller avancere Nogen, maa taale Irettesættelser og iblant andet er forbudet at beholde sin hafvende Maitresse Grefinde *Taube*.

Denne Dag, som er min Gebuhrts-Dag, begyndte med slet Vejr og slettere Sundhed; mod Aftenen tegnede sig Helbreden saa slet, at jeg desperede om mig self, hafde ingen Haab uden til den Allerhøyeste, som tager Syndere og Toldere i Naade, trøstende mig i Tolderens Bøn og derofver forfattede følgende korte Opsatz:

Du har af Evighed forkadt*), Blif og i Tiden naadig.
Du spørger Ingen om Forkov, men Blifver evig raadig.
Du er ey af Omskiftelser, men stedse Sjegod,
Gud vær da lige naadig, nu jeg falder Dig til Fod.

Endnu ey Nogen trøsteløs fra Naadens Dør Du jagde,
Jeg veed, hvor det med Andre gik, som ey i Nød forsagde,
Thi tigger jeg og Naade ud, Du endnu meere har.
Gud vær mig da den samme Gud, Du mine Brødre var.

*) d: forladet, tilgivet.

Er jeg den første Syndere? Nej! Helgene og fejler,
(Dog, ej blant dem jeg træder frem, men mig i dennem spejler),
Du kaer dem daglig tvætte sig fra Adams plætte Skarn,
Gud vær mig Syndere saa huld! Jeg er og Adams Barn.

Er jeg den største Synder? Ja! har saa meest Naade nødig;
(Hvor Synden kiendis allerstørst, er Naaden overflødig)
Rom 5 V. 20

Der ikke for Retfærdighed, men Synd er Naade sat!
Manass. Bøn V. 8

Gud vær mig Synder naadig! saa er af min Synd forkat!

Aug. d. 26. spiste om Middagen hos Hr. Envoyéen. Om Eftermiddagen gaf Hr. Gref *Knudt* [Knuth][1]) en Visite, som med sin Hofmester Hr. *Neander* var ankommen fra Paris.

Aug. d. 29. I Selskab med Hr. Advocat *Heydeman* drog ud til Herrenhausen og bivaanede fransøsk Comoedie, som spiltes i Hafven, siden det var got Vejr, thi ellers spilles i Galleriet. Der er indrettet Theatrum, Machinerne af grøn Floer og Bænke for Spectateurs som et Amphi-Theatrum, der Alt gifver en yndig Prospect; bag ved Machinerne ere i Hafven smaa Cabinetter indrettede, hvor Acteurs klæder sig. Hs. Mayestet sad self paa en Lehne-Stoel og havde ved sin venstre Side Grefinden (Mylady) af Yarmouth[2]), en Datter af Gene-

[1]) Grev Eggert Christopher Knuth til Knuthenborg (1722—1776), den senere Geheimeraad, Kammerherre, Stiftamtmand. Om hans Ophold i Göttingen se: Breve fra Hans Gram. Kbh. 1907 Side 155 ff.

[2]) Georg II (1683—1760), Konge af England, Kurfyrste af Hannover, var født i Herrenhausen. Han deltog personlig saavel i den herskende østerrigske Arvefølgekrig som senere i Syvaarskrigen. Han var en smaalig, gerrig og vellystig Mand og havde udenfor Musik kun faa Interesser. 1734 blev Amalie Sophie Marianne Wallmoden f. Wendt (1704—1765), gift med Oberhauptmann Adam v. Wallmoden, hans Elskerinde med Dronningens Billigelse, og ved dennes Død 1737 fik hun Ophold i St. James og 1740 Titel af Grevinde af Yarmouth.

ral *Winth* og Søster til Geheimeraadinde *Steinberg*, hvis Herre er Hs. Mayestets Geheime-Cabinets-Secretair og er den eneste hannoverske Ministre, som følger Hs. Mayst. til Engeland, ligesom Hs. Mayst. og icke tager nogen med fra Engeland hid uden allene Premier-Ministre, Lord *Harrington*. Hs. Mayestæt er af en kongelig og ret Mayestætisk Air, ligner af Positur etc. Justitsraad *Linde* i Dannemark[1]), dog noget mere corpulent. Gracieux og høvisk Mine, Gang og Anseelse, seer gierne, at der er mange Tilskuere og et talrigt Hof, og naadig i al sin kgl. Adfærd. Bag ved hans Stoel opvartede Ofver-Kammerherre *La Foret*, som presenterede Hs. Mayst. Comoedien. Imellem hver Scene, naar der spiltes paa Instrumenter, stod Hs. Mayst. op og par consequent alle Damerne, som ellers sadde omkring. Efter Comoedien gick Hs. Mayst. bort i Hafven, hvor hand pro more solito [ɔ: som han plejer] promenerede og er vel fornøyet, at Hafven er fuld med Folck. Møder han nogen, er hand den første som hilser, om den Persohn ey observerer; siden gick hand i Galleriet at spille Kort, og tilsidst spiste. — —

Aug. d. 30. Om Middagen spiste hos Hr. *Heydemann*. Besøgt af Baron *Juel Wind* fra Juellinge i Lolland[2]) med sin Hofmester. Logerer udi Hofraad *Hartmand*, hans Hus, at studere. Er en ung Herre af 17 Aar af artige Apparencer og ydmyg Omgiengelse.

[1]) Kleve mener Justitsraad, senere Etatsraad, Arved Linde, Zahlkassens Kasserer (1683—1762), af hvem der findes et udmærket Portræt i „Patriciske Slægter" II. Side 278.

[2]) Baron Jens Krag-Juel-Vind til Juellinge paa Lolland (1723—1776) blev 1745 Assessor i danske Kancelli, 27 Aar gammel Assessor i Højesteret, 1769 Justitiarius i samme. Geheimekonferensraad 1774.

Aug. d. 31. Spiste om Middagen efter Invitation hos Hs. Excell. Envoyéen; værende der saae Mylord *Harrington*[1]), som gaf Envoyéen en Visite, er en sortladendis Mand imod 60 Aar, hans Tale og Gang er snart som Justitsraad *Basballe* i Kiøbenhafn[2]), hans Equipage slet og gammel aurée [med slidt Forgyldning].

Sept. d. 3. Forefandt Hr. Landraad von *Ahlefelt*, forstlig Deputeret i Landgerichtet, som med sin Dame[3]) har været nogen Tid i Hannover at consulere Medicos og bruge Brynd. I hands Selskab hafde jeg den Fornøjelse at passere Aftenen. De beklagede sig meere end jeg ofver Hannovers slette Conversation, endog de hafver mange Beslægtede tilhofve, men Dhrr Hannoveraner elsker intet uden af deris eget Oplag. En Compliment i Hannover er icke dyer, men det kommer icke til Gierning.

Sept. d. 6. Udmarcherede de her værende 2 Batailloner Guarde og den fra Zelle ankomne Bataillon, og var Byen i Allarm fra Kl. 4 om Morgenen. Kl. 8 marcherede de med flyvende Faner, charmante at ansee! Hs. Mayestæt var self til Byen ankommen og ansaae Marchen udi Geheimeraadinde *Hattorps* Gaard, hvor og Mylady *Yarmuth* og andre Damer vare. Af det som fornøyede Hs. Mayst. iblant an-

[1]) William Stanhope, Jarl af Harrington (1690—1756), spillede en stor Rolle som engelsk Diplomat og var i England en energisk politisk Modstander af Walpole. Fra 1747 til 1751 Vicekonge i Irland.

[2]) Justitsraad, 1741 Etatsraad, Finansdeputeret Michael Hieronymus Basballe (1687—1762).

[3]) Rimeligvis Landraad i gottorpsk Tjeneste Bendix Balthasar Ahlefeldt til Bachhof og Frederiksgave (1703—1765). Han havde Sæde i Landretten 1737 til 1741 og var gift 1734 med Sophie Reichenbach, der døde 1743.

det og opvakte Tilskuerne, var en Grenadier-Lieutnant under de fra Zelle ankomne, som havde opsat sine Knæbelsbarte efter alenvis, var self høy, undersetsig og saae saa martialsk ud, som han skulde kunde æde 5 Franzoser i een Ragout til et Maaltid. Byen er ved denne Marsch blefven saa meget mere tom, endskiøndt den icke feyler for Folck; der blef efterladt mange bedrøfvede Hierter under hvide Sørge-Klæder af dem, som hvær mistede sin Kiæreste[1]).

Om Eftermiddagen paa Comoedie, hvor presenteredis Harlequins Kone, som havde giort sig til Marquise og sin Mand til Laquai, for ved at antage Galants at fortiene Penge, hand ved at skaffe dem acces, hun efter Fortienesten, ved samme Leylighed at skaffe dem af med Ringe, Daaser, Guld-Uhr etc. Og NB imidlertid dette presenteris paa Theatro, stiælis par terre et Guld-Uhr af Lommen paa den Bayerske Legations-Secretair, uden at hand derfor nød en behagelig Mine eller siden et got Ord, saa at Madame Harlequin stial med mere complaisance. — Endte Dagen med slet Helbred og spasmodiske Incommoditeter.

Sept. d. 15. Om Formiddagen tog Afskeed, betalte og giorde mig reysefærdig. Efter Maaltid Kl. 4 paa den ordinaire Post paa Reyse til Göttingen i Følge en svensk Studiosus medicinæ Hr. *Acrel*, en meget artig og tienstagtig Person, som agtede

[1]) Dagbogen fra Hannover omhandler af og til de militære Begivenheder og den engelsk-hannoveranske Hærs Bevægelser. Dette forbigaas her for største Delen, men det maa erindres, at Kleve rejste under Krigsuroligheder, og at den østrigske Arvefølgekrig er i fuld Gang.

sig igennem Gøttingen til Francfurt, Strassburg og Paris[1]).

Sept. d. 16. Kl. 4 omsider lykkelig til

GOTTINGEN[2]),

Uden for Byen begegnede et Par Svermere til Hest af Burserne, som vare udredne at spionere, hvad Posten førte med sig af Fremmede. De red lige op til Vognen, kikkede os under Øine, siden reed deres Vej og rencontrerede jeg En af dem næste Søndag hos Dr. *Richter*, som giorde derfor

---

[1]) Den senere saa berømte svenske Kirurg Olof af Acrel (1717—1806). Han besøgte 1740 til 1744 Tyskland, Italien og Frankrig og under Krigen den franske Rhinarmes Lasaretter. Han blev 1775 Generaldirektør for Sveriges Hospitalsvæsen.

[2]) Det nye Universitet i Göttingen (Georgia Augusta) var oprettet og indviet 1737 af Georg II. Dets egentlige Grundlægger var den hannoveranske Minister G. A. v. Munckhausen. Det naaede hurtig en betydelig Anseelse, og dets gode Ry holdt sig i mange Aar mellem danske Studerende fremfor Tysklands andre Universiteter, hvorom mange Udtalelser vidner. „Göttingen imod Jena er hvad et Selskab af artige og sædelige Folk er imod en Borgerstue" osv. Se Breve til Gram og Chr. Ramus's Breve fra 1791 (Museum 1896. I.) o. m. St.

en stor Undskyldning, og hand var Een af dem, som Dagen efter blef creeret til Doctor Medicinæ.

— Ad interim ind paa „London-Hoff"; samme Vertshuus er meget moderne opbygt med høye og vel betrokne Værelser forseede [ɔ: forsynede], men Opvartningen svarer ey til Resten, formedelst Eyeren ey self boer her. Ved min Ankomst paa London-Hoff hafde jeg den Fornøjelse strax at imodtages af en artig Landsmand Mr. [Tycho de] *Hofmand* fra Kiøbenhavn, som er her paa Lassens Stipendium og et Aar har profiteret Theologien her paa Stedet[1]).

Den svenske Mr. *Acrell* logerede den Nat hos mig.

Sept. d. 17. Om Morgenen reyste Mr. *Acrell* bort. Kl. 11 besøgt af Hr. Hoffrath *Gebauer*[2]) og med mange Complimenter og obligeantes offerter accableret, ligeledes af Hr. Hofjunker *Brockenhuus*, en Søn af Generallieutn. Brockenhuus til Brangstrup i Fyen[3]), som med sin Hofmester Mr. *Engelhart* har lagt her nogen Tid at studere. Om Middagen hos Doctor Hoffrath *Richter*[4]), meget angenehm og vel beværtet, og svarer hands Politesse til den, som mig

[1]) Tycho de Hofmann (1714—1754) studerede først Theologi og tog Embedsexamen 1728, opholdt sig derefter paa sin Grandonkels, guristen Peder Lassens Legat ved fremmede Universiteter, vendte hjem 1741 og begyndte derefter sin store genealogiske og historiske Forfatter-Virksomhed. Han blev 1750 Højesterets-Assessor. Han er bl. a. Forf. til „Hist. Efterretninger om velfortjente danske Adelsmænd".

[2]) Georg Christian Gebauer (1690—1773) var Professor i Jura og Historie i Leipzig til 1734 og kom derefter til Göttingens nyoprettede Universitet.

[3]) Hofjunker hos Kronprinsen Frederik Brockenhuus (Løwenhielm), (1722—1751), ældste Søn af General Joh. Fr. Brockenhuus til Brangstrup. 1744 Kammerjunker hos Kronprinsen.

[4]) Georg Gottlob Richter (1694—1773), en af den hollandske Læge Boerhaves Disciple, blev kaldet til Göttingen strax ved Universitetets Oprettelse.

forhen hos Justitsraad *Schreiber*, hans Svoger i Slesvig, er avanceret. Besøgte siden Doctor *Kruse*,[1]) forhenværende Legationspræst i Paris, siden Pastor til Bredsted, tilsidst Haupt-Pastor i Rensborg, til sidst Theologus her, en lærd Mand.

Sept. d. 18. Blef med stor Solennitet celebreret Inaugurations-Festen af det Göttingske Academie. Den forrettedes udi Academiets Kirke, hvor mig af Hr. Professor *Gebauer* blef anviist en commode og honorable Platz. — — De medicinske Doctores blefve solennissime proclamerede hos Hr. Hofrath *Richter* inter lautissima pocula. Jeg uværdig for Svogerskabs Skyld (dog mere i Sandhed formedelst den obligeante Hr. Hoffraad *Richter* og hansis Artighed) fick den Frihed at være i dette anseelige Lag, hvortil jeg solennissime ved Pedellen var blefven inviteret. — — Vi spiste om Middagen som friske Folck, drack og, som vi ledte efter Doctor-Graden paa Bunden til dennem, som ey endnu vare promoverede. De friske iblant os hafde det Løsen: Sanis omnia sana,[2]) de svage dette: Præsentibusque medicis nihil nocet;[3]) thi der vare Professorer af det ganske medicinske Facultet med deres Forskiærer (Prosector anatomicus) tilstæde, dog skar vi ikke for enten efter Anatomie eller Regler, men efter Appetit og Fornødenhed. Pro-Rector og andre Herrer Professorer vare og tilstæde, saa at Selskabet vare baade vitløftigt,

[1]) Magnus Kruse (Crusius) (1697—1751), Professor i Theologi i Göttingen, død som General-Superintendent i Harburg

[2]) For de Sunde alt sundt.

[3]) I Lægers Nærværelse kan intet skade

honorable og agreable for mig, som derved fik Leylighed at kiende de fleste berømmelige Herrer Professores ved Universitetet, som og fornemmelig var den artige Hoffraad *Richters* Intention til min Faveur, foruden den at see mig baade vel beværtet og vel diverteret, som og begge Dele arriverede, thi Selskabet og Tractamenterne vare saadanne indrettede, at mand maatte charmeris i begge Dele og havde Anledning at mættis med mange Fornøyelser. Efter at den første Rund var passeret, kom den anden Hofved-Rund, som udbragte Rectoris Academiæ Augustissimi Hs. Mayestæt af Englands Skaal i en kronet Pocal, hvorefter hand giorde mig den Ære og Glæde ved en anden ligesaa magnifique at erindre min allernaadigste Herris Skaal af Dannemarck med mange Ønsker for venskabelig continuation med mange Velsignelser ofver Hs. Mayst. og Gratulationer til Landet, som under en saa dyrebar Printz florerer. Med flere Ord og Tale, som faldt i andre Materier, og en liden philologisk Dispute om det danske og tydske Sprog, hvorudi mand flatterede mig det mest mueligt være kunde paa den tydske Bund midt iblandt Churfyrsternis Kreise.[1])

Denne Dag gick altsaa med Fornøyelser, saa jeg glemte Skrøbelighed, som dog yttrede sig, glemte og at tænke paa Helbreden.

Sept. d. 19. Besøgt af Hr. *von Sallern [ɔ: Saldern],* hvis Fader har været Etatsraad i holsteinsk Tie-

[1]) Kongen af Danmark var som Hertug af Holsten, og Kongen af England som Kurfyrste af Hannover, Medlemmer af den nedersachsiske Kres.

neste, hands Moder en *Roepstorff* af den Familie, som i Sverrig er nobiliteret; eyer artige Videnskaber og sine Sprog i Perfection, har med Menage og Reputation anvendt nogle Aar ved denne Universitet, og derved cultiveret sit artige Talent og Genie videre end hands Aar ellers skulde hafve produceret. Agter sig til Dannemarck og begiærede didhen nogen Adresse. — Spiste om Middagen i Selskab af Mr. *Hofmand* paa mit Kammer; dette var icke Herre-Kost, men grof borgerlig Mad; dog spiser paa denne Maade mange; det var første tydske akademiske Kost og noget af det sletteste, som jeg endnu har smagt, saa at saa magnifique Huset er udvortes, saa elendig indvortes. Om Eftermiddagen skref til Hr. Conferentz-R. *Thott*, Justitz-R. *Eggers*, Justitz-R. *Munch* Brefve in gratiam Domini *Saldern*.[1])

Sept. d. 20. Besøgt om Morgenen af Mr. *Mathiæ*, en Landsmand, hvis Fader er Landfoged paa Føhr ved Ribe.[2]) Denne Dag og forrige marcherede de hessiske Trouper her igennem.

Sept. d. 21. Spiste for Forandring hos Mr. *Hofmand* at smage anden Mad, men nesten idem per idem

---

[1]) Den senere i Danmark saa benyttede og forhadte Kaspar v. Saldern (1710—1786), der ved at ordne Mageskiftet mellem Danmark og Holsten-Gottorp om Oldenborg og Delmenhorst (1767) fik en umaadelig politisk Indflydelse ved det danske Hof. Han blev 1768 Greve og R. E. — Kleve gør lidt Nar af ham i et Brev til Langebek af 11. Decbr. (se Langebekiana, Side 6) Men om Saldern benyttede Kleves omtalte Anbefalingsskrivelser er vel et Spørgsmaal, thi allerdee 1742 bliver han foreløbig Amtsforvalter i Neumünster efter sin Fader, da han vender hjem fra Universiteterne i Kiel og Göttingen. Om Salderns Forhold til Danmark se Hist. Tidsskrift IV. 3.

[2]) Lægen Georg Matthiæ (1708—1773) var født i Husum. Han blev 1736 ansat ved det nye Universitet i Göttingen, blev 1741 Magister phil. og 1764 Professor.

[ɔ: det samme paa samme Maade]. Tydsk academisk Kost passer ey i en syg dansk Mafve. Skref denne Dag i Mr. von *Sallerns* Stambog. Patria est ubicunque bene,[1]) i Henseende hand tænker at forandre Fædreneland og blifve i Dannemarck.

Sept. d. 23. Om Aftenen indfløttede til Borgemester *Morrien*, ad interim logeret i 4. Etage, efterdi Grefverne af *Isenburg* logerer paa de mig leyede [Værelser] til Mickelsdags Fløttetid. Folkene i Huset imodtog mig med Høflighed; mærker ellers vel, at mand er mere punctilleux i smaa Ting end hvor man i Kiøbenhafn logerer.

Sept. d. 28. passerede Michels Aften stille i Eenlighed uden enten Gaas eller Gase; var vel hungrig, men ikke capable at faa noget for Penge uden Tvebacker og et Glas Vin, hvorudi jeg i Tankerne velsignede mine elskelige Forældre hiemme, som uden Tvifl og have erindret mig in celebranda hoc vespera [naar de fejrede denne Aften]. Ved samme Leylighed eftertænktis Forskiellen at være hiemme og nyde alting frit hvad mand ønsker, og iblant Fremmede icke at kunde faa det samme for Penge. Memento!

Sept. d. 30. Fick Bref fra min kiære Broder *Peder Ursin* fra Kiøbenhafn. Om Aftenen giorde min Tienere *Christian* sin første Prøfve at agere dansk Mund-Kok ved at lafve en dansk Vand-Grød, som jeg til Datum icke har kundet gifve de tydske Kokke saadan Idée om, at de har kundet lafve den, hand derimod lykkedes med sin Prøfve saa vel, at hand gierne kand holde Collegium derof-

[1]) Dit Fædreland er der, hvor Du lever vel.

ver, om nogen en revange vil lære ham at skrifve og regne, dog icke at regne x for u, thi det kunde mulig snart læris.

Okt. d. 1. Besøgt af Mr. *Linde* den Hr. *Lindes* Søn til Tirsbech i Jylland, som Dagen hid var ankommen og i Dag af Mr. *Hofmand* (der var ham beslægtet) til mig henbragt; er kommen hid ganske allene paa ordinair Post, tænker at logere i samme Huus som jeg og at spise ligeledis paa Stuen.[1])

Okt. d. 3. Fick Bref fra Mr. *Ortved*[2]) med Nyt iblant andet om Ulfelts Stytte paa Ulfelts Plads at være nedreven, men en anden igien blifver opsat af samme Façon.

Okt. d. 4. til Hr. Hoffrath *Richter* at celebrere efter Invitation Fruens Gebuhrts-Dag i Selskab af Hr.

---

[1]) Det maa sikkert være den Christen Linde fra Tirsbæk, hvis Liv og Person har været Genstand for saa megen Omtale og Skandale. T. A. Becker har dels i historisk Fremstilling, dels i en Roman, der i kulturhistorisk Henseende ikke er uden Værdi, skildret ham som en ganske taabelig, halv aandssvag Person; men Kleves Omtale af ham og Samlivet med ham, kaster et ganske andet Lys over den unge Mand. „Junker" Christen Linde (1720—1756) var en Søn af Godsejer Niels Linde til Tirsbæk m. m. (1674—1746) og Karen Rosenkrantz (1694—1736). Det fortælles, at Christen Linde før sin Udenlandsrejse var forelsket i en smuk Skomagerdatter Maren Loss (1721—1778), der tjente paa Tirsbæk, og at han efter Faderens Død besluttede at ægte hende, men at hans Slægtninge satte sig derimod, da hun sagdes at have staaet i Forhold til hans Fader. Ved en Tamperrets Dom i Aarhus Decbr. 1748 blev Ægteskabet forbudt. Denne Dom appellerede Christen Linde til Højesteret, der i Decbr. underkendte Dommen i et og alt, og kort efter ægtede han Maren Loss. Ægteskabet blev meget ulykkeligt. Maren Loss gav ved sin letfærdige Optræden Aarsag til Skinsyge særlig i sit Forhold til Forvalteren Jørgen Hvass (1729—1782), og den forpinte Christen Linde flygtede efter et voldeligt Overfald paa sin Kone 1755 fra Hus og Hjem og døde et halvt Aar efter. Aaret efter giftede hun sig med Jørgen Hvass, der var bleven Kancelliraad og nu blev en stor Godsejer, adlet 1763 under Navnet de Lindenpalm. — Kleves mange Udtalelser om sin „elskelige og kære" Rejsekammerat Christen Linde passer daarligt til de tidligere fremkomne Udtalelser om hans Person, og hvis hans Sinds og Forstands Beskaffenhed var saa sørgelig som det fremstilles, er den vel først fremkaldt i hans ulykkelige Ægteskab. Muligvis har Kleve i Følge sin Stilling ved Højesteret hjulpet til at faa Hindringerne for dette ryddet af Vejen. (Se iøvrigt: F. Hvass. Med. om Personer af Navnet Hvass. V. Kbh. 1890).

[2]) Truels Ortved (1719—1788), Renteskriver, senere Præsident i Borgretten, Etatsraad. Han logerede netop dengang paa Ulfeldts Plads (Graabrødretorv).

Professor *Operini* Familie[1]) og Hr. Hofraadens egen. Blefve vel beværtede og Maaltidet sluttet med en Kage tilvisse $1^1/_2$ Alen lang, Forma oblonga, hvorudi vare satte nogle og 40 smalle Vox-Lys, saa mange som Fruens Aar vare, og midt udi et større og tyckere samt kunstig indrettet med et Vers omkring; samtlig Lysene med adskillige Prydelser udstafferede, som skal være saa Mode her.[2])

Okt. d. 14. Indflyttede paa mit leyede Kammer, nu ledig af Dhrr. Grefver af *Isenburg*, hvorfor skal gifves 21 Fl. og nogle Gr. dette Half-Aar. Staaer til Gud, om jeg det ofverstrider. Mr. *Linde* fløttede denne Dag ind og blef min Nabo paa samme Etage.

Okt. d. 24. Fick Bref fra Hr. Leib-Medicus *Werlhof* i Hannover[3]) med Beretning, at Hs. Excellence Hr. Grefve *Münnichhausen* paa hans Forestilling hafde taget mig under sin Protection at bivaane Keyser-Vallet i Francfort.[4])

Nov. d. 1. Fest: Omn: Sanctorum [ɔ: Alle Helgens Dag]. Denne Dag, som i Dannemark med saa stor Solennitet (Gud veed om med Devotion) hellig holdis, blef her passeret i al Stilhed som en an-

[1]) Professor theol. Joachim Operin (1695—1753) født i Neumünster i Holsten.

[2]) Den 11. Oktbr. skrev Kleve et Brev til den senere Geheimearkivar Jacob Langebek, der er trykt i „Langebekiana".

[3]) Den berømte Læge Poul Gottfried Werlhoff (1699—1767) havde været Kleves Læge under Opholdet i Hannover. Dr. W. blev 1746 kaldt til Danmark, da Kongen var dødssyg.

[4]) Kurfyrst Karl af Bayern (1697—1745), gift 1722 med den østerrigske Kejserdatter Maria Amalie, gjorde efter den tyske Kejsers Død 1740 Fordring paa den østerrigske Arv, og støttet af den franske Hær under Marskal Belle Isle rykkede han (Juli 1741) mod Wien, vendte sig saa mod Bøhmen, lod sig her hylde til Konge (Jan 1742) og drog derfra til Frankfurt, hvor han under store Højtideligheder blev valgt og kronet til Kejser. — Imidlertid fik Maria Theresia Hjælp af Ungarerne, drev den franske Hær ud af sit Land og trængte ind i Bayern. Kejseren blev flere Gange forjaget fra München, men kom med Preussens Hjælp tilbage 1744.

den ordinair Dag, og saaledis maatte indfinde mig paa Collegium istædenfor i Kirke, saa fremt jeg ikke vilde hafve en Rift i mit Arbejde. Jeg reprocherede D'hrr. Professorer dette Sacrilegium, mand svarede mig: „si viveres Romæ, Romano vivito more", som jeg saaledis maatte forstaa: mand skal tude med de Hunde man er iblant; thi her tudede vi paa Collegier istædenfor de i Dannemarck sang i Kirkerne. Imidlertid være den Allerhøjeste lovet for det opgangne Lys, som ved Lutherum blev taget bort ud af Skieppen og sat i Lyse-Stagen, at det maatte ret lyse for alle dem som gifve agt derpaa; samme Lys lyse fremdeles for mig paa denne min farlige Vej, saa jeg maatte finde, at Guds Ord er et Lys paa min Vej og en Lygte paa min Sti, og saaledis lysis igiennem alle baade Verdens og egne Fristelser, at jeg hværken støder paa nogen Steen, og heller icke lægger Anstød for andre. Gud, Du kiender mine Tanker langtfra!

Begynder i Dag at tage første Information i det tydske Sprog af Hr. forrige Stadt-Syndicus *Neuborg.*[1])

Nov. d. 3. Brugte det sidste af mine Staal-Pulvere (den Allerhøjeste lade det vel bekomme og lære mig at tage iagt i tilkommende Tid). Blef proponeret Selskab ved Mr. *Engelhart* med Hr. *Moltzan* til Francfort, som endnu efter Tidens og egne Omstændigheder ey kunde accepteris. Hørte Hofraad

[1]) Han var efter Kleves Sigende en lærd Mand og Dr. juris, som, uagtet han var blevet afsat fra sin store Stilling som Gerichts-Schultz paa Grund af Pengeuorden i Embedet, var elsket og æret af alle.

Smaus's Zeitungs-Collegium, som han holder hvær Løfverdag fra 2 til 3, og derfor lader sig betale det halve Aar 2 Rthlr, som han tager forud, og da jeg lod ham dette Honorarium (ut vocat) tilsende, refuserede hand at tage derimod med en galant Compliment, som ikke anstaaer at allegere [anføre], men generaliter anbød fri Collegia for min Persohn. Docteren paa Comoedien tog dog tilsidst Penge, skiøndt han vægrede sig i Begyndelsen.[1])

Nov. d. 15. Besøgt af Hr. Major von *Endten* fra Dannemarck, som paa et Aar har opholdt sig udenlands og bivaanet Actionerne i Schlesien; drog her igiennem en passager paa en Times Tid, drog til Cassel for videre at trække til Francfort, Strassborg og endelig til Paris.[2])

Nov. d. 26. Om Middagen begyndte at lade hente Mad fra Hr. Hofraad *Richter*, efterat jeg tillige med Mr. *Linde* hafde været lang Tid slet fahren hos Kokken *Schwabe*; Hr. Hofraad *Richter* holder ellers ingen Bord-Fremmede at spise, men jeg hafde anmodet ham derom med følgende Skrivelse.[3])

Nov. d. 27. Et meget haardt Vejr saa vel ude som inde, da vi her i Huset kom efter et Tyfverie, som en ung Dreng, der vartede Mr. *Linde* op, for lang Tid siden hafde begaaet, ved at bestiæle sin Herre i Guld 33 Fl. Tyfveriet kom op i Anledning af en fin Skiorte, som hand stial fra mig og bragte

[1]) Prof. jur. Johann Jacob Schmauss (1690—1757).

[2]) Formodentlig Kaptajn Frederik Christian Ludvig Endten eller Eynden (1720—1799), der gjorde Tjeneste først i den franske, senere i de Allieredes Hær. 1754 Oberst i Kongens Livregiment. Afsked 1759. Generalmajor.

[3]) Den lange latinske Skrivelse er udeladt.

til min Vasker-Kone at to; hun kiendte den, skiøndt den var omgiort, og da dette var saaledis opdaget og af ham tilstaaet, duttede jeg ham det andet paa, da han tilstod det, og at hans Forældre vare Medvidere, som og (efter haard Skriftemaal) gick til Bekiendelse og reverserede sig at betale alting, hvorved det og forblef.

Dec. d. 5. Havde Professor medicinæ og Leib-Medicus *Haller*[1]) om Aftenen Bryllup, hvortil allene nogle faae af Professorerne vare indbudne; fick til Ægte den berømte Professor physices *Teikmeyers* Datter fra Jena, en Søster til en anden hitzig Professor *Segners* Frue. Faderen *Teikmeyer* var her self tilstæde. Om Aftenen bragte nogle faae Studiosi medicinæ (efter herværende Mode) en Musique i Brude-Huset. Disse blefve til den Ende admitterede; men da andre udenfor værende (ofver 100) Studentere vilde tillige indtrænge sig, og sligt dennem formeentis, opvaktis en stor Allarm med Hvislen, Raaben og Tumult, Brudefolkene til stor Tort. Hofved-Aarsagen, at Brudgommen siden den Tid hand har været Prorector Academiæ formedelst tiltagen Myndighed og fiére Væsen icke har været lidt af Academiet; hand er en Sweitzer af Geburt og falder hans Exterieur noget hautin,[2]) er ellers en extraordinair Botanicus og Anatomicus, har altid viist sig imod mig meget artig. Men alle kand ey være alle til Maade. Hand har haft

[1]) Albrecht v. Haller (1708—1777), født i Schweiz, blev 1736 Professor i Göttingen i Kirurgi og Botanik og gjorde dets medicinske Facultet til det berømteste i Europa. Han vendte 1753 tilbage til Bern, hvor han gjorde sig fortjent som Statsmand og Digter.

[2]) hautain, stolt, hovmodig.

den Vandlykke paa kort Tid at miste 2 Koner her i Göttingen, og altsaa har icke stor Inclination for Stædet. — Denne Dag saa jeg første Gang en particulair Carosse i Göttingen, dog den var general, thi dermed blefve de fleste Bryllups-Giester henbragte. Naar jeg ellers exciperer Commendantens (som ligner vore sletteste Hyre-Vogne), seer mand icke en eneste i Göttingen; Gaderne er og icke indrettede dertil, de ere slemme at gaae, men værre at fare paa. Byens hele Voiture bestaaer (til Prunck) i 2 port-de-chaises, som Magistraten holder. Porteurerne bruger altsaa Stads-Liverie, men Chaiserne seer ligere ud til et Instrument at befordre Delinquenter paa Raadhuus-Fængslet end at employeres til Gala; dog de brugis ickun i Regn-Veyr, og ellers naar mand har noget nødigt.

Dec. d. 11. Blef i Dag fortalt, at Frantzoserne begyndte at fortificere Osnabryck, hvorom en Stafette til England er afsendt. Item at de imod Accord logere sig og huzere i det Hildesheimske, som giver her adskillig Opmærksomhed.[1])

Dec. d. 12. Fick Bref fra min elskelige Broder *P. Ursin* med de behagelige Tidender, at Hs. Mayestæt allern. har beskikket ham til Præst i Vroue Kald, Wiborg Stift. Den Allerhøieste størke ham med sin Naade, udruste ham med Kraft, hellige ham med sin Aand, til at gaa oprigtig frem for hans Ansigt og siden at nyde Belønningen.

Dec. d. 20. Om Eftermiddagen efter Prædiken besøgt

[1]) Kleve skriver den 11. et Brev til Langebek, der er trykt i Langebekiana Side 6, hvori han ironiserer over v. Saldern, som han betegner som „en Tydsker af Profession, der søger Brød i Danmark".

af Hr. Doctor *Kruse*, Hr. von *Walsleben* og Mr. *Kleve* (en Ober-Commissarii Søn her af Landet) hvilken jeg meget elsker baade for Personens og Nafnets skyld; hand har ikke mindre erviist at reflectere derpaa med beteede Høflighed. Hands Fader har ladet mig sige, at deris Familie har deris Udspring fra Flandern, vare fordom fordrefne, og til deels hafde flygtet til Dannemarck. Jeg har ladet Tingen in suspenso for at synis noget stor i de Tyskes Øyne, hos hvilke det er en stor Merite at deducere sine Ahner vidt her, helst fra Persecutions-Tider [som religiøse Flygtninge]. Veed ellers meget vel, at mit Navn herstammer fra Jyskland og ikke fra Tydskland. Vidste de connexionen nærmere, muligt giorde mand sig ikke videre Umag at regne Ahnerne saa vidt ud, med mindre nogle af Familien har isinde at følge Forfædrene (de Tydskis) Fodspor til Dannemarck, og der prætendere, at jeg for Slægtskabets Skyld skal føde dem der. Dog dette er ikke nødigt for Tydsken at giøre sig saa stor Umag for at finde Føde i Dannemarck.

Aftenen passeredis hos Hr. Hofjunker *Brockenhuus*, som hafde de herværende 5 Danske samlede at celebrere (som vi siden fik at vide) hands Hr. Faders Excellencis Gebuhrtsdag;[1]) og passerede saa Selskabet ganske Dansk, siden der icke var en Tydsker iblant os. Tænkte ved samme Leylighed paa vor gode Dannemarck, om mand nogen Tid er saa lyckelig at see det og sine der Efterladte.

[1]) Se Side 16.

Dec. d. 24. hørte i Academiets Kirke Mr. *Petersen* fra Holstein, en meget habil og theologisk sindet Studiosus. Om Eftermiddagen besøgt, med Hr. *Linde*, Hr. Hoffrath *Richter* og vor Vert Borgemester *Morrien*; siden i al Stilhed og ganske solus passerede Juleaften ved min Vand-Grød, som smagte mig bedre end alle Delicatesser, endskiøndt Drengen i Dannemarck græd, fordi hand maatte æde Vand-Grød Juleaften.

Dec. d. 27. Spiste med Hr. *Linde* om Middagen hos Hr. Hoffrath *Richter,* blef der efter Sædvane begegnet med Høflighed, som mand maa rose sig af her paa Stædet ofveralt, naar mand kuns ikke roser voris Lands Producter for meget, efterdi nogle prætenderer, at mand ingen modne Ebler har i Dannemarck, andre disputerer Producter af Vindruer etc., hvilket vel og de førstelige Holsteinske undertiden og med nogen Jalousie efterfølger: Hr. *Richter* har været Leib-Medicus hos Bispen af Eutin.

Dec. d. 28. Lod mig immatriculere hos Pro-Rector *Köhler*,[1]) efterat jeg paa en høflig Maade længst var blefven amice forespurt om jeg icke honoris causa, som de kalder det, vilde lade mig inscribere. Men i sig self er det i Academiets Statuter forbudet nogen her at opholde sig at excolere studia [ɔ: dyrke Studier], med mindre hand forhen er inscriberet; desuden ere mange af Distinction, som ved at igiennemreyse tage imod Matriculen; icke at melde, at der ved Matriculen

[1]) Professor i Historie Johann David Köhler (1684–1755).

følger visse emolumenta, fornemmelig at mand med sine Domestiquer er aldeles fri for alle Stadens Incommoditeter, være sig in Juridicis eller andre oneribus [Byrder], hvoraf jeg nær i Forveyen hafde faaet en Prøfve, da herværende Gerichts-Schultz lod min Tiener citere for Criminal-Gerichtet angaaende en Tyf, der havde bestaalet mig og Contubernal, den vi hafde pardoneret, men andre uvedkommende mere af menneskelig Passion vilde bringe i Ulykke. Og som jeg i saa Maade ey vilde lade min Tiener gierne møde, skiød jeg mig under det academiske Facultet og lod som jeg var allerede immatriculeret, hvorved den ganske Historie blef spildt, efterdi Reg. icke vedstod Gierningen coram Magistratu og ingen andre hafde hørt hans Bekiendelse hos mig uden min Tiener, saa den ganske Action derved bortfalt, efterdi og Pro-Rector hafde den Godhed at tage mig under den academiske Protection, endog jeg endnu ey var immatriculeret.

Dec. d. 28. Mand hørte her denne Dag de remarquable Tidender fra Rysland, at den unge Zar og Familie var udsat fra Regiæringen, og Printzesse *Elisabet*, Zar Petri I's endnu levende Datter, af samtlige Stænder, men fornemmelig af Militien, de saakaldte Strelitzer, eenstemmig var proclameret for Regentinde.[1]) Man fortalte og den store Misnøyelse, som paa nogen Tid yttrer sig i Engeland, fornemmelig ofver den engelske Flodis slette

[1]) Det var Natten mellem den 5. og 6. December 1741, at Elisabeth Petrowna (1709—62) bemægtigede sig Ruslands Kejsertrone.

Opførsel, da saa mange Kiøbmands- og andre Skibe af Spanierne borttagis, uden at den engelske Flode, som er i Søen, søger enten at holde Søen røddelig eller tage Revange; deels ogsaa formedelst Dronningen af Bøhmen og Ungern ingen Succurs sendis, og endelig den med Frankrig i Hannover sidst projecterede Neutralitets-Accord; hvorfor da Hs. Mayestæt sidst kom fra Hannover til Engeland og lod spørge, hvorfor Nationen icke raabte ham til Ære det sædvanlige Fryde-Skrig, blev Svaret: at de var Neutrale!

Dec. d. 31. Aftenen passeredes med Mr. *Hofmand* og *Linde* paa mit Kammer, skiøndt ikke uden Erindring af mit gamle Onde. Denne Aften begyndte mand at omsende sine Tienere til alle Bekiendtere, som saaledis er Moden her, og continuerer til Nyt-Aars-Dags Middag, i hvilken Tid mand da afsender og tager imod Gratulationer; paa samme Maade jeg mig da ogsaa maatte forholde og blef efter samme acces tracteret.

Sluttis saa dette Aar i hvilket den Alvidende Gud har viist mig mere Miskundhed end jeg enten har fortient eller erkiendt; han giøre det følgende lige lykkeligt og naadefuldt, men et bedre Aar for mig til at kiende Herrens Miskundhed og begynde paa den bedre Vey, som fører til Livet, at hvad jeg tager mig fore maatte begyndis og lyckis af Gud, og hvor jeg gaaer frem paa denne Reyse maatte ledis og frembringis under den Allerhøyestes Skygge; hand føre mig efter sit alvise Raad til sit hellige Nafns Ære, om jeg endnu maatte se mit kiære Fæderneland og efterladte Venner. — —

1742

IN NOMINE JESU

Jan. d. 1. Post invocationem nominis divini! [ɔ: I Herrens Navn!] Begyndte som Aftenen slap med at affærdige og tage imod Gratulations-Bud. Her løber ellers omkring adskillige Slags Tiggere baade til Hest og Foeds, thi alle Postillions rider nesten Huus fra Huus og tuder Nyt-Aar ind; Skolens Musicantere, fattige, trygle alle, ligesom hiemme hos os, endskiøndt jeg for min Deel icke blef molesteret.

Jan. d. 2. Nedlagde Professor *Köhler* sit Pro-Rectorat og ofverleverede det til General-Superintendenten Prof. *Feuerlin*.[1]) Dette skede næsten med samme Ceremonier som hiemme hos os. Om Aftenen bragte omtrent 50 Studentere den ny Pro-Rector og aftrædende en propre Music, de ginge igiennem Gaderne, parviis, hvær med brændende hvide Fakler i Hænderne. De ankomme saaledis under fuld Music med Herpauker etc. til den ny Pro-Rector, continuerende en Times Tid udenfor hands Hus, imidlertid de 2de Formænd ofverlefverede et paa Atlask trykt og med Galoner ziret Carmen. Slut-

[1]) Jacob Wilhelm Feurlin (1689—1766), Professor theol. 1737 ved Universitetet i Göttingen og Generalsuperintendent.

telig begyndtis af Formændene og intoneredis af Skaren det sædvanlig academiske Fryde-Skrig, og raabtis 3de Gange resonante aere [ɔ: genlydende i Luften]: *Es lebe Ihro Magnificence der Hr. Feuerlin* hoch! hvilket sidste Ord er af stor Betydenhed og derfor med særdelis Stemmer og Miner udtudes. (Dette Æris- og Fryde-Skrig har et oppositum, som lyder: Pereat der Hrr. N. N. *tief*, hvor da „tief" er ligesaa ilde ment som „hoch"). De continuerede med samme Procession Gaderne igennem og imidlertid lod lefve hvem de syntis at at være det værd. I disse Helligdage har mand ofte om Natten Kl. 2 haft den Lycke at høre under fuld Musique D'hrr. Burscher som lefvende Geister, da de hafde ladet en vis Demoiselle i mit Nabolag lefve, som mand holder for en Polter-Geist.[1]) Hun maa icke være en Xantippe, thi ellers hafde hun for længst affærdiget dem, og derved foraarsaget baade sig og Naboer Rolighed i voris gode Søvn.

Jan. d. 8. Besøgte Professor *Rouchemont*, hos hvem jeg ved samme Leylighed fick at see et lidet Ball, som de i det saakaldede Sorbonne værende unge, meest adelige, Personer, holdt, og saaledis holder 4 Gange om Aaret i Ofververelse af og under Andførelse af deris Dantzemester. De forsynes med Thée, Caffée og Biscuit og dantzer saaledis allene imellem sig uden Fruentimmer pour braver les amazons. Alting var artig, undtagen at Spillemændene, som vare Soldater, tudede undertiden i Tobachs-Piber istædenfor i Valthorn.

[1]) Poltergeist betyder et Genfærd, Spøgelse.

Jan. d. 11. Tegnede sig noget bedre med Hals og Bryst, hørte derfor Collegia. Om Eftermiddagen diverterede sig D'hrr. Studiosi med Kanefart, skiøndt der icke var tyckere end en Finger Sne, og man altsaa bedre kunde [høre] Stenenis end Bieldernis Lyd. Kanerne vare allene indrettede til een Persohn, dog stod Een bagpaa, helst da de alle vare mascerede og altsaa ey kunde kiendis hvo Herre var og hvo Tiener. Een var udklædt som en veritable Biørn, sad stille i Kanen med en Stok mellem Been og Hænder, bag paa stod en Bjørnetrækker, som tudede i Trompet Gaderne igiennem. En anden var udklædt som en Professor legens, hafde Kappe etc. og en stor Bog i Haanden, men NB. Bouteille og Glas ved Siden, og da han nogle Gange hafde faret Gaderne igiennem, lod det sig ansee, at hand stærkere hafde prædiket af Bouteillen end Bogen, continuerede dog at læse eller rettere at skrige, og fattedes denne Professor mimus ey auditores; thi de fleste Byens smaa Drenge accompagnerede som Skomager-Drengene ved deslige Solenniteter i Kiøbenhafn. Ved denne Kane-Leylighed var de fleste Professorernes Collegia ledige, saa at Hr. Rath *Penter* holdt Collegium over Mecanikken for mig allene.

Jan. d. 13. Fick Bref hiemme fra min elskelige Hr. Fader med et velsignet Nyt-Aars-Ynske, som den Allerhøyeste lade falde tilbage ofver ham og min kiære Moder i utallig Grad og Velsignelse. Item fick Bref fra min kiære Broder *Ursin.* Tidende om Baron *Schacks* hastige Død,[1]) og det i Kiøben-

[1]) Grev Otto Didrik Schack, se Side 2.

hafn fødde Monstrum med 2 Hofveder, 4 Arme og 4 Been, men eet Hierte, som i Spiritus paa Konstkammeret er hensat.

Jan. d. 14. Efter Gaars Aftale besøgt af her i Huset logerende Hr. *Zenther*, proponerede mig at drage med ham at bivaane den den 24. berammede Vahl-Dag og paafølgende Kroning, hvorom om Eftermiddagen endelig er resolveret at reyse, vil Gud, Onsdag førstkommende.

Jan. d. 15. Mandag passerede om Formiddagen en Soldat igennem Spidsrødder, som for 7 Aar siden var deserteret og hans Nafn desaarsag slaget paa Galgen, men som hand nu indfandt sig godvillig, blef hand saavidt pardonneret, hans Nafn med stor Solennitet nedtagen af Galgen og Fanen 3de Gange svunget ofver ham, og dernæst blef gifvet ham af Stangen 3de Knup, et i hver Side af Tindingen og et ofven i Hofvedet, værende Tid han laa paa Knæ, og siden, da han var giort ærlig, fick den Ære at dantze (igiennem Spidsrødderne) med ærlige Folck. NB. her *gaaer* de igiennem Spidsrødderne, og marcherer forand en Under-Officier med 2 Kortgevæhr ofver Kryds, at forhindre dem at løbe for stærk.

Optog til Reysen 40 Ducater foruden andre 60 (ialt 100), som jeg forhen hafde. Hafde om Aftenen hos mig mine Landsmænd Hr. Hofjunker *Brockenhuus* med Hofmester, Mr. *Hofmand* og *Linde.*

Jan. d. 16. Om Efterm. indfandt sig adskillige gode Herrer at valedicere [ɔ: sige Farvel]. Tog Afsked med min Vert og Vertinde, samt andre i Huset logerende gode Venner.

Jan. d. 17. Om Morgenen Kl. 8 reyste (utinam bono cum Deo) fra Gøttingen i Selskab af Hr. *Zenther* gebürtig af Kölln, (som er forvant med Hr. *Michael Fabritii* Kiæreste i Kiøbenhafn), for at fortsætte videre til Francfurt. Vi begge hafde Extrapost og altsaa ingen med uden hver sin Tiener. Forunderligt at da Frost i nogle Dage hafde ophørt, det dog næsten allevegne bar til, saa vi næsten kunde fare ofver Moser og Kiær.[1]) Naaede Kl. 12 Münden. Det var just i Middags-Tiden. Spise-Qvarteret blev os anviist „in der Krone", et stort Nafn, men svarte ikke just dertil, dog forefandt vi der et complet Selskab af Capitainer og Lieutenanter samt en half civil Regiments-Feltskiær. Mand hørte ikke tale om andet end Deserteurer, hvor høye Soldater burde være, etc., men som jeg og min Compagnon begge var under Maalet, saa kunde vi sikkert høre derpaa og qvitterede uden Fristelse. Den første Rætt (tydske kolde Ærter) lod jeg spatzere forbi, den anden (apexabo) [ɔ: Pølse] gjorde jeg og Compliment for, tredie (gule Rødder) gjorde jeg en Compliment for, saa at D'hrr. Medædere holdte mig for en stor eller en kræsen Mand, indtil jeg sagde min Aarsag paa anstændigste og civileste Maade til min Nabo Regimentsfeltskiæreren; endelig kom No. 4: hart Kiød med Sener udi, som jeg attaquerede paa beste Maade, at min Hr. Feltskiærer af mit Snit hartad troede, at jeg var en Anatomicus. No. 5 var en Fisk, som kaldtis Karpe-Giæder, smagte vel og blef min beste Mad

[1]) De rejste over Minden, Cassel, Marburg, Giessen. Kleve gør omhyggelige Optegnelser om enhver lille By de passerer; men de indeholder kun lidet af særlig Interesse.

nest at skylle efter med Smør og Brød. Vi forlode da dette fornemme Selskab fornøyede at slippe for Enroulering. — —

Jan. d. 20. Kl. 4 naaede til Francfurt, hvor jeg logerede in Mayntzer Gasse hos Mr. *Loos* udi det af Hr. Capitajn von *Holsten* (fra Langesø i Fyen)[1]) mig bestilte Logement i samme Huus hand og self logerede. Maatte betale ugentlig for et miserable Kammer og Apartement til Tiener 5 Gülden, som dog er got Kiøb i denne Tid, da mange betaler 3 Gülden daglig. Med Carosse var jeg lyckelig, da jeg betiente mig af Hr. Capitainens, som hafde lagt sig Eqvipage til. Kosten her er à l'ordinaire en Gülden Maaltidet foruden Viin, dog hafde jeg det for en Tid ringere, hvor jeg logerede, men det var og Kost derefter, men saaledis at friske Folck kunde vel leve deraf. For min Tiener maatte de første 2 Uger betalis for Middags- og Aftens-Maaltid 2 Gülden, men siden fandt bedre Menage.

Jan. d. 20. [21.] Ofverleverede jeg det til Hr. Chef *von Lersner* fra Hr. Gref *Holstein* i Dannemarck hafvende Bref. Bemelte Hr. *Lersner* har fordum som Hofmester reyst med D'hrr Grefver af *Holstein*, siden var dansk Legations-Secretair i Paris, hvilken Charge hand quitterede for at antage den Plads hand nu i Francfurt besidder, og hvortil hand som Patricius af Staden er blefven udvalt;[2])

[1]) Kaptajn Adam Christopher Holsten (1717—1801), Søn af Oberstltn. Godske Ditlev Holsten til Holstenhus, blev 1745 Amtmand over Nyborg og Tranekær Amter og arvede Holstenhus. 1778 Baron. Kammerherre, Geheimeraad. Se Breve fra Hans Gram. Kbh. 1907. S. 144 ff.

[2]) Frederik Maximilian v. Lersner (1697—1753) Sekretær i det tyske Kancelli i Kbhvn. fra 1723 til 1730, dansk Legationsekretær i Paris til 1734. 1742 Raadsherre og kejserlig Resident i Frankfurt.

thi her udi Francfurt findes mange deslige Patricii, dem mand maa ansee som la petite Noblesse eller lige med Adelen priviligeret, thi de gifve sig det Prædicatum af „Von“, hvilken Præposition har meget at sige i Tydskland, og er den Differentia specifica, hvorved Adelen distinguerer sig os andre Canailler, ligesom Menniskene ved Sjælen fra de umælende Creature.

Jan. d. 22. Holdte Chur-Førsten af Cölln sit offentlige Indtog, som var det allerprægtigste af alt, hvis mand til Datum har seet i Francfurt og altsaa icke forunderligt at tilstaa, at dette Syn ofvergick alt, hvad jeg til Datum har seet i Verden.

At beskrifve enten dette eller andre følgende Solenniteter er mig icke muligt; er tillige unøttigt, efterdi det altsammen blifver til mindste Ting annoteret udi Diario [ɔ: Dags-Register] ofver Vahlet og Kroningen, som her under Prenumeration trøckis.[1])

Jan. d. 22. Denne Dag søgte jeg nermere Leylighed at opvarte Hr. Kammerherre *Bernstorph* for ved bemeldte Envoyé[2]) at præsenteris for det hannoverske Gesandtskab og for at erholde der den belovede Protection; men som jeg endnu ey var saa lyckelig at finde ham, og der var periculum in mora (siden

[1]) Ikke destomindre har Kleve i sin Dagbog givet vidtløftige Beskrivelser af alt, hvad han har set i Frankfurt under Kejservalget og med stor Nøjagtighed udmalet alle de store pragtfulde Fester, Processioner og Højtideligheder, han oplevede og selv deltog i. Disse Beretninger vil ikke blive medtagne mellem disse Uddrag.

[2]) Johan Hartvig Ernst Bernstorff (1712—1772) blev fra 1732 anvendt i forskellige diplomatiske Missioner, 1736 blev han Kammerherre og var 1741 som Envoyé extraordinaire sendt til Kejservalget i Frankfurt. 1744 den 13. Januar afløste han Vind som Envoyé i Paris, hvor han forblev til 1750. Aaret efter blev han Udenrigsminister i Danmark.

alle Fremmede Dagen efter var obligeret at forlade Byen, naar de icke var inddragne under churførstelig Protection), opvartede jeg den hannoverske første Ambassadeur, Hr. Geheime-Raad *Münichhausen*, med en latinsk Memoria.

Jan. d. 23. fick jeg den Lycke at antræffe den danske Gesandt, Hr. *von Bernstorph*, som imodtog mig med en Politesse, som svarer til hans Reputation, og gaf mig saadanne Declarationer, som forvissede mig om i ham en oprigtig Protecteur paa dette Stæd og bevidnede den Estime og Kiærlighed, som han bærer for sit Fædreneland; tilsagde mig al Tieneste og at ville præsentere mig i alle de høye Selskaber, som jeg prætenderede, endskiøndt han self tilstod, og jeg lettelig begreb, at slige Præsentationer i denne Tid er unøttige (da mand neppe kand regardere Printzer end sige Particuliers) uden at see, hvorledis det gaaer til i deslige Selskaber. Og da han samme Dag var obligeret at quittere Byen, saa forsikrede hand at sende mig sin Fetter, Hr. *v. Lente*, for at præsentere mig samme Aften, som og skede. Hr. Gesandten *von Bernstorph* hafde forud sagt mig, at vilde anmælde mig for en Dansk af Adel for at skaffe mig lige Acces i denne store Solennitet, men som jeg stedse tilforn icke hafde produceret mig uden som le même roturier [ɔ: Spidsborger] que je suis, saa var Borger-Stanken alt kommen Hr. Marschalcken i Næsen, som dog icke forhindrede, at jeg jo nød fuldkommen Acces lige med den anden høye Adel, alleniste jeg mærckede dog fra Hr. Marschalckens Anstalter

visse smaa Ting, som gaf hands adelige sentiments tilkiende.[1])

Jan. d. 23. Denne Aften drog alle fremmede Ministres ud af Byen. De fleste Ministres droge til Hanau. Det var nogle Dage forud, deels ved Omtrommen, deels ved trøckte Placater ogsaa notificeret, at Værterne icke maatte taale fremmede Logerendis i Husene førend Vahl-Dagen var til Ende. Hafde Ordre staaet fast, hafde jeg ey haft en convenable Klædning Vahl-Dagen at iføre mig, thi der blef mig een syet om Natten af en fransk fra Paris ankommen Skræddere, som logerede i det fran-Quarter og med sine Folck var samtlige under fransk Protection.

Jan. d. 24. var den solenne Dag, da det keyserlige Vahl efter foregaaende Vedtægt for sig skulde gaa og blef foretaget. — —

Jeg maatte lade mig anskaffe en forgylt Kiol, paa fattig Viis kostbar, paa Kjøbenhavnsk Viis ubrugbar (hvor Guld og Sølf er banniseret),[2]) men efter Francfurt-Viis icke af stor Betydenhed, hvor Laquaier og Pager ere klædde som Cavalierer og icke kand fra dennem distingueris, uden i Henseende Pagerne som adelige Drenge bære ey Kaarde, og Laquaier etc. undertiden ved „Slyngel“ og Axelbaand distingeris.

[1]) Charles Louis Auguste Foucquet, Greve af Belle Isle (1684—1761) blev fransk Marskal 1735. Det var ham, der fik Ludvig XV til at deltage i Krigen mod Dronning Maria Theresia og udvirkede Carl Albrecht af Bayerns Valg til tysk Kejser. Ved dette repræsenterede han Kongen af Frankrig. 1758 blev han Hertug og Pair, senere Krigsminister. Han var gift med Marie Casimire Thérèse de Bethune (c. 1707—1755).

[2]) Det blev i April 1736 forbudt i Danmark at anvende Guld eller Sølv til Klædedragter saavel som broderede Silkestoffer eller blommede Silketøjer.

Jan. d. 25. I Dag blef jeg tilligemed Hr. Capitain v. *Holsten* og øfrige Landsmænd (Hr. Baron *Teufel*, Kammerjunker i Dannemarck,[1]) og Hr. Major v. *Endten*) etc. inviteret og spiste hos den danske Envoyé, Hr. Kammerherre v. *Bernstorph*. Andretning og hans ganske Husholdning er Dannemarck til Honneur, som hands øfvrige Opførsel, der er baade brillant og af alle høyt agtet, saa at alle in genere, og in specie Marschalck *Belle-Isle* høyt anseer ham som en stor Ministre og en Honneur for sit Fæderneland. Magistraten i Francfurt har i denne Tid presenteret ham et Stykfad Viin, som ellers icke skal være skeet andre end det churførstelige Collegium. Vi blefve meget propre og splendid beværtede; den ganske Andretning var paa Porcelain, der fattedis hverken paa Fade, Mad eller Opvartere, thi alt hvad af Løbere, Sweitzere, Kammertjenere, Taffeldækkere, Laquaier etc. udfodris i en Ministers Hoff, det findis her, Nationen til Ære, indrettet. Blef accablered med sædvanlig Politesse og forsikret om hans continuerende Bevaagenhed.

Jan. d. 26. blef om Aftenen af Envoyéen, Hr. Kammerherre *Bernstorph*, presenteret for Marschalinden *Belle Isle*, hvilket saa skeer κατ᾽ εχοχήν [ɔ: af sig selv] efterdi Marschalcken siælden eller aldrig lader sig see om Aftenen, og det at være presenteret for Madame er nock til at hafve Acces i Huset. Assembléet er fornemmelig udi en meget stor Sahl, hvor indenfor er et mindre Gemak. I denne Stue

[1]) Formodentlig Johan Vilhelm Baron af Teufel von Pirkensee, der senere blev Kammerherre og Amtmand over Sønderborg, Nordborg og Ærø. Han blev Ridder 1744.

strax indenfor Dørren sidder ordinairement Madame og spiller; og var det *en jouant*, at hun giorde mig den Ære at ansee mig, som dog maa siges skede meget gracieusement. Hun er en Dame af icke megen stor Anstalt, men desto mere yndig, douce og uaffecteret, og har langt fra icke noget saadant Væsen som de franske Damer pleye at distinguere sig ved, men mere stille; stedse mild og angenehm og ved sit agreable Væsen er adoreret og estimeret. Ved at være præsenteret, nød jeg den Tilladelse, som andre der i Hoffet introducerede, at komme med andre tilstæde, vofve en Skilling i et Kort eller og at se til for intet og i al Fald at lære at kiende Quint-Essentz af den fornemme europæiske Verden, som i denne Tid er samlet i Francfurt. Om Aftenen har man og Leylighed til at faa her et got Maaltid Mad, saa fremmede Folck af god Oeconomie sofve Middagsmaden bort, dricke Thee om Eftermiddagen og om Aftenen spise for den ganske Dag enten her eller andenstæds, hvor der holdis aaben Taffel. Her rettis an alle Dage med saa stor Pragt og Ofverflødighed, at mand kan see, at Marschalcken præsenterer Kongens Persohn og spiser andre paa Kongens Pung; dog vil Udgangen vise, om icke Kongen af Frankrig i dette og mere allene er en Commissionaire, som lader alle disse Ting anrette paa Tydsklands Regning, som mange af Førsterne, som spiser her ved Bordet, i sin Tid kommer til at betale.

Jan. d. 27. drog jeg Kl. 8 om Aftenen til Marschalckens i det

franske Hus paa det store Torf. Denne Aften hafde mand den Ære at se Hs. Excellence Hr. Marschalcken self, en temmelig høy, men derhos mager og noget aldrende Herre, synes at være serieux og ey meget talende, dog hvad hand taler, tales med en convenable air, dog uden at mand kand mærke hos ham enten noget hotain [hautain] eller affecteret Væsen. —

Feb. d. 4. Om Formiddagen opvartede Hr. Kammerherre *Bernstorph*, som proponerede mig at præsenteris for Hs. Keyserlige Mayestæt, didhen han bragte mig i sin egen Vogn, hvor da blef mældet saavel mit som fleris Nafn for den keyserlige Oberkammerherre; og da vi havde vartet nogen Stund, kom Hs. Mayestæt ud af sit eget Cabinet, hvor da en stor Mængde blefve præsenterede, som blefve admitterede til Haand-Kys, det gik absque ordine [ɔ: uden Orden], pêle mêle. Hs. Mayestæt rakte os Haanden og arreterede sig ved hver pas, for at gifve os alle Satisfaction, og hafde jeg da ogsaa den Ære at kysse den keyserlige Haand. Derpaa blæstis tilbords, hvorefter og Hendis Mayestæt indkom, som er icke høy, men noget undersetzig, rødladen af Ansigt, mild af Exterieur, brillerende af et gracieux Væsen, har en temmelig krum Næse og Leopoldinsk Mund; har noget ligt af Justitsraad *Hein* i Odense.[1])

Feb. d. 8. Jeg souperede samme Aften i det Taxiske Hus,[2]) spiste vel, men derhos vel sildig, saa at

[1]) Den senere Etatsraad Frederik Hein til Stensgaard, død 1751.

[2]) Ved „det Taxiske Hus" forstaaes den rigsfyrstelige tyske Slægt Thurn und Taxis, hvis Anseelse og store Rigdomme var baseret paa arvelige Privilegier paa Postvæsnets Omraade. Disse Rettigheder blev i det 19. Aarhundrede indløste og erstattede med betydelige Domæner i Tyskland og Østerrige.

dette Maaltid icke førend Kl. 1 fick Ende. Her gaaer vel ganske overflødig til, men findes dog ikke Abondancen enten af Opvartere eller andre Ting som hos den franske Marschalck, endskiøndt her serveres baade med Spiisning og Desert.

Feb. d. 9. Laae for Anker og hafde got anden Gang at de førstelige Retter. Aftenen anvændte jeg paa en syg Landsmand, Hr. Major v. *Endten*, som jeg i hands Svaghed holdt med Selskab. I Dag blef med stor Ceremonie den Oxe trommet om Byen, som skulde slagtis til forestaaende Keyser-Kroning.

Feb. d. 10. om Morgenen lod jeg hente en Porte-Chaise for at henbringes til Prof. *Senkenberg;* jeg blev slæbt, men icke baaren, og da jeg vilde slæbis hiem, da jeg fandt ingen hiemme, protesterede mand imod at bringe mig hiem af Aarsag, at de icke vare Heste, men Mennisker og altsaa ey kunde holde saadan Slæben ud; jeg kunde allegeret Holbergs Comoedie, som expres kalder Porteurer Heste, men maatte capitulere og locke for disse med Penge som for Hestene med Hafre.[1])

Feb. d. 11. Om Formiddagen opvartede Envoyéen Kmhr. *Bernstorph*, som havde været saa artig at procurere til de herværende Danske Billetter til at indkomme i Kirken ved forestaaende Kroning.[2])

Feb. d. 13. om Aftenen drog til Marschalcken, men var umuligt at trænge igiennem Cavalierer og Damer, thi forlod jeg dette Selskab og drog til Først Taxis, hvor var mere luftigt, dog icke ledigt. Jeg prøf-

---

[1]) Holberg: Den honette Ambition. II. Akt. 4 og 6. Scene.
[2]) Kroningen fandt Sted den 12. Februar.

vede min Lycke ved Banquen og satte 2 Ducater, een paa hvert Kort (i Alliance med Capitain v. *Holsten*) og var saa lyckelig at vinde paa min Part; dog laa de icke længere paa min Samvittighed end til neste Aften.

Feb. d. 14. om Aftenen besøgte igien det Taxiske Huus, fordi de Ducater, som igaar blef vundne, brændte paa Laaret; fick og Raad for hidsig Blod, dog fick noget at spise for min Hunger, men Maaltidet var ret paa sin Catholsk, alting Fisk og lige dermed priviligeret, dog var der til al Lycke 2 Agerhøns i en Krog, som ingen hafde vildet gifve sig i Færd med, for ikke at passere for Kiettere; men, som det icke var Stæd der at tractere Religions-Tvistigheder, saa tog jeg statum controversiæ [ɔ: Stridspunktet] og giemte dem i min Mafve. Ack! hvad smagte den catholske Agerhøne got!

Bestemte Tid indfandt mig paa Redouten [hos Marschalk Belle Isle], hvor der vrimlede af Printzer og Fyrstinder, som nesten alle havde demasqueret sig. Mark-Grefven af Baireuth og Gemahl var der iblant andre, saavelsom Churførsten af Cølln. Det ganske keyserlige Huus var ventet, men Keyseren havde faaet andet at tænke paa ved ankomne Couriers, som havde medbragt Tidende, at det meste af Bayern var under østerrigsk Contribution. Marskalcken var den ganske Nat uden Masque tilstæde, og var af saa god Humeur, at mand icke af hans Ansigt skulde kunne spore slette Tidender; dog siges, at han med allerførste reyser bort, formodentlig til Berlin.

Efterat jeg hafde dantzet med Printzesser etc., forføyede mig hiem Kl. $5^1/_4$. Var vel fornøyet med Først Taxis Mad, thi her vankede allene Refraichissement, som præsenteridis paa Tallerkener, men blef ikke seet enten Viin eller Confiturer, men vel et Suckerbrød til Nød, Thee, Kaffe, Iis og Vandbackelse, hvilket maa saa være a la françoise; — veed nok, at jeg tænkte paa Kold-Kiøcken, som var Mode i gamle Dage ved de kiøbenhavnske Assembléer.

Feb. d. 24. Aftenen passeredis a l'ordinaire i Først Taxis Huus, som Fremmede maa hafve stor Obligation [ɔ: Forbindtlighed], siden det er det eniste Huus, hvor mand i denne Tid kan passere Tiden, efterat den franske Marschalck har lukket til og er reyst til Frankrig, efterladendis sin Dame til sin Tilbagekomst i al Stilhed; thi det er ikke tilladeligt for Damerne at gifve publiques Rendevouer i Herrernis Absence, de private kan være nok; jeg skal icke sige om Pungen eller Damen mere menageris derved. Nock er det, naar mand nu kommer did, er Herren icke hiemme, hand skal være reyst til Frankrig for at creeris til *Duc et Paire de France;* om hand blifver *Père* aussi, vil dependere af Omstændighederne ved Tilbagekomsten, og hvorledis hand har self acquiteret sig før Afreysen.

Marts d. 19. Tog Afsked med Hr. Envoyéen.

Marts d. 20. Lafvede til Reysen. Lod mig betinge paa den ordinaire Post til Cassel, hvorfor blef betalt for mig og Tiener 9 Rd. Forlod mod Middag min Compagnon Hr. v. *Holsten*, svagere end hand

vilde være bekiendt, men ligesaa gnafvurren som hand havde været den ganske Tid og fra fordum Tid; forlod mig vel under Aftale at møde mig igien i det Hannoverske for at tage mig med i sin Vogn til Holland. Men hans sidste Entretien giør, at jeg sætter det i Tvifl; og mueligt bedre, om Gud under Lif og Helbred, da heller at gaae paa egen Haand og sætte Tæring efter Næring, end i Haab om [en] noget mageligere Voiture at selge al sin øfrige Fornøyelse og opofre sin Frihed for en superklog Hierne. Naade-Brød smager ey altid got, lyckelig den som er sin egen og ey trænger!

Kl. 3 traadte paa Posten. Post-Vognen er tillukt og indrettet for 6 Persohner. Jeg havde betimeligen bestilt og altsaa bekom den beleyligste Plads for mig og Tiener. Min næste Nabo var en Kone fra det Heidelbergske, hvis Mand, nafnlig *Schultz*, fordum har været i dansk Tieneste, men formedelst en Duel har maattet retirere; som Madamen fortalte, en stor Ven af de Danske. Fruen har været Amme hos Printzessen af Sulzbach. Jeg paa Qvinden kunde høre, at hun havde Mund paa Skaftet og kunde fyldestgiøre for Amme, Jorde-Moder og Clyster-Kone, saa got kunde hun snakke. — — 3de og 4de Passageer var et Fruentimmer af middelmaadig Alder med sin Pige. Madamen var klædt meget propre og næt, beskeden i Tale, fornemme af Anseelse, doux og beleven. Omsider sagde hun sig at være en Doctorinde og at hafve været i Mannheim for at giøre en stor Cour, prætenderede at forstaa sin Konst baade med Knif og Skee, thi

hun forrettede Incisioner og tillige applicerede indvortis Medicamenter; men, som mand nermere har informeret sig, forsikrer mand sig, at Frue *Clauserinn* (saa kalder hun sig) er Docterinde i det 3die[1]) og ved Fuldmægtig lader barbere Hofvederne af Folck i fornøden Tilfælde, altsaa hafde den samme Lycke som Geert Westphaler, der giorde Reyse med een i hans Tanker fornemme Karl, som, da han hørte ret til, var Bøddel i Slesvig.[2])

Marts d. 21.[3]) Jeg gaf en kort Visite til den her [Fridberg] paa Værfning liggende danske Lieutenant, som logerede „in der Krone“ og paa hvis Port hang et firkantet Skildt med et kronet dobbelt Ⓒ, hvorpaa var skrefvet med store Bogstafver:

Königliches Däniſches aufrigtiges Werbhaus für Ⓒ
Hr. Hochfürſtl. Durchl. Des Hr. General Major Friderick Chriſtian Marchgr. zu Brandenburg Culmbach unterhabenden geworbenes Fünſches Infanterie Regiment. Wobei richtige Capitulation Hand=und=Anbringer Geld gegeben wird. 1741.

Marts d. 27. *Göttingen*, hvor den Almægtigste saaledis har ført mig vel tilbage og afværget al Ulycke paa Veyen. O! hvo der kunde være sin Gud taknemmelig, som seer til for os, naar vi icke tænke derpaa, og handler os i Barmhiertighed langt ofver det som vi fortiene!

At jeg gick tilbage til Göttingen, var væsenlig

[1]) Holberg: Melampe III Akt 6te Scene.
[2]) Holberg: Gert Westphaler, 8de Scene.
[3]) Kleve kørte samme Vej som paa Henrejsen tilbage til Göttingen.

for at reglere mie domestiques Affairer, saavel de, som jeg her hafde efterladt uafgiorde ved den til Francfurt uformodentlige Reyse, som og derfra hiemveis, thi Francfurt-Reysen hafde saa derangeret Omstændighederne, at her behøfvedis ny Anstalter.

Forefandt min kiære Hr. *Linde* frisk og sund, som tog imod mig med sin gamle Kiærlighed og Oprigtighed. Besøgte om Eftermiddagen Prof. *Richter*, og da gik det ud paa Francfurter-Nyt, som mand maa levere fra sig uden Penge, da det dog har været saa kostbart at indkiøbe.

Marts d. 28. Fick Bref fra min gode Moder med bedrøfvelige Tidender om det paa min Hr. Faders Contoir begangne betydelige Tyfverie. Brefve idem fra Hr. *Rosenkrantz* fra Spøtterup, som en Compliment paa Hr. *Lindes* Vegne, der er hands Forvante.[1])

Marts d. 29. Om Efterm. besøgte den ærlige brafve Professor *Köhler*, som tog imod mig som en hellig Dag med gammel Oprigtighed. Der forefandt Hr. Rath *Penther* og Kiereste, der ansaa mig [som] een af deris egne og med fuldkommen Glæde omfafnede mig; det gick her an igien paa Francfurter-Nyt, saa jeg har ligesaa got af denne Reyse, som den, der har faaet fedt Flesk til Lifs, at det kommer igien ofte.

April d. 3. blef fuldkommen resolveret at drage med min gode Hr. Landsmand Hr. *Linde* udi det af ham leyede Logement hos den her ved Univer-

[1]) Mogens Rosenkrantz til Spøttrup (c. 1700—1778), der senere blev Justitiarius i Højesteret og som var en Fætter til Christen Lindes Moder.

sitetet værende engelske Sprogmester Hr. *Thomson* i Geismer Gasse. Hr. *Linde* var af den Godhed at dele Stue med mig og at giøre alle Ting i saa vidt communia, ligesom vi til denne Dag i dette halfve Aar med største Fornøyelse og beste Selskab hafve holdt Landsmandskab og Menage tilsammen. Bemeldte Hr. *Thomson* gifver Lectioner baade i det Engelske og Italienske, har i begge Dele extraordinair Applausus, samt er elsket og æret formedelst sin facile Omgiengelse og store Routine med Erfaring af mange Aars Reyser, som giør at hand er et lefvende Diarium og fornøjelig Compagnon. Der er vel dem, som holde ham for en kongelig engelsk naturlig Søn, enten virkelig eller prætenderet, men i saadan Henseende maa mand tilstaa, at hand ey er bedre aflagt eller anseet end Ismael med sit Brød og Krucke Vand, efterdi hand under Nafn af engelsk Sprogmester ved Universitetet alleniste nyder et Fixum af 100 Rdlr. aarlig for at opholde sig i Göttingen.

April d. 4. antog den franske Sprog-Mester *Congedis* for at hafve nogen Øfvelse, men Informationen er confus og Accenten rustet af Fuchtighed. Han fortæller mig at hafve været ofverværendis i Hannover, da den danske *Tordenskiold* fick Demelé med Obrist *Stahl*, som skete hos Baron *Görtz* fra Sverrig og i Ofverværelse af itzige Statholder af Hessen samt 2de Brødre. Anledningen var, at en *von Bünov* var blefven arresteret i Hannover som suspect for Filouteri, hvilket *Tordenskiold* roste og i den Anledning fortalte, at een af hands Landsmænd var

blefven filouteret af en bedragersk Obrist *Stahl*, som han nefnte, uvidendis, at *Stahl* i Stuen var tilstæde i Landgrefven af Hessens Suite. *Stahl* derpaa replicerede, at han kiendte vel Obrist *Stahl*, og hand var en honette homme. *Tordenskiold* continuerede, hvorpaa *Stahl* paa Fransk sagde: *ce bougre matelot n'entend pas ce qu'il parle*, hvorpaa *Tordenskiold*, [som] ey forstod Fransk, gik bort. *Stahl* fuldte, trekkende Kaarden, hvorpaa Skeden blef siddendis uden hand det agtede, attaquerede *Tordenskiold* bag til, som med Stokken afværgede og indsmurte ham paa det hesligste, saa hand blef obligeret at lægge Plaster ofver sit Ansigt. Han begierede Revange af *Tordenskiold*, som negtede ham samme, men itzige Statholder af Hessen persvaderede *Tordenskiold* dertil, siden *Stahl* var i hans Suite. Hands Mayestæt af Engeland, som var tilstæde i Hannover, lod forbyde dem at slaais paa hands Territorio, hvorudofver de retirerede til det Hildesheimske, accompagneret af nogle Tilskuere, hvoriblant denne *Congedis* og var til Hest. *Stahl* mødte med sit store Plaster ofver Ansigtet, som hand i en Furie ref af, kastede mod Jorden og traadte derpaa. *Tordenskiold*, nest at bede *Stahl* Goddag, sagde at hafve ofte forhen slaaets, men ey for en saadan Bagatelle, som *Stahl* ickun kort besvarede, men ved første Anlæg stack ham igiennem Brøstet under Armen, som *Tordenskiold* ved at faa Sticket klemmede tilsammen, hvorved *Stahls* Kaarde, som var slefven, skar alle Aarerne ofver. *Tordenskiold* faldt strax, *Stahl* spurte om ey no-

gen Feltskiær var tilstæde; der var, men *Tordenskiold* døde strax i deris Arme. — *Stahl* gick strax til Hannover, hvor Landgrefven opbiede hands Ankomst og tog ham med sig. *Stahl* er død hastig 2 Dage før sit Bryllup.

April d. 6. Jeg mod Aften giorde en Tour om Volden med min kiære Landsmand og itzige Sengekammerat Mr. *Linde*, hvorfra vi begge bragte et Par trætte Bene hjem.

April d. 7. Reyste mig om Morgenen Kl. 5 med lige saa trett en Rompe som jeg lagde mig med trette Been, thi deres Senge her allene bestaaer af een tynd og fyldløs Underdyne, hvorunder er lagt en Sæk af Halm saa lang som Sengen er, hvilket er slet Tractement for den, som er vel vant i Dannemarck under en kiær Moders Pleye. Det er ickuns fornemme Folck, som bruger 2 Lagen. Domestiquerne bydis allene et Underlagen, de ringere bruge vel slet ingen.

April d. 10. Fick Bref fra *Ortved* i Kiøbenhafn med continuerende Beretning om den Malheur, som min kiære Fader er arriveret fra hans Contoir. Efter Indberetning i Admiralitetet er bortstjaalet af et vist Stervboes Penge 6000 Rdlr., som uden Tvifl vil gifve Fortred. Gud bevare mine Forældre for Alteration!

April d. 21. Fick Bref hiemmefra mine elskede Forældre hvær især, men icke uden slette Tidender. Hand var nu ved kgl. Ordre befalet at stille Forsikring, ved hvilken Malheur og mine Omstændigheder befrygtelig vil lide i Anseelse [ɔ: med

Hensyn til] mig belofvede Assistence til den franske Reyse, som i slige Tilfælde neppe er at vente eller imodtage, uagtet min dyrebare Faders Kierlighed icke er blefven forandret ved denne saa store Hændelse, hvorom hans itzige Bref og gifne Offerter vidne, saa at hand tilbyder at exponere sig til alle Extremiteter for at faa mig hjulpen og afværge al Mangel paa Reysen. Den Allerhøyeste lætte alle hands Bekymringer og opfylde alle Mangler!

Maj d. 15. Forlod Kl. XI denne By, hvor den almægtige Gud saa vel har opholdt mig Vinteren ofver. Min artige Landsmand og fidus Achates Hr. *v. Linde* fuldte med for at begleide mig til Cassel.[1])

Maj d. 18. [Cassel] Kl. 9 forlod jeg min elskelige Ven og Landsmand Hr. *v. Linde*, drog saa med min Tiener ganske allene. Post-Vognen er en Machine som et af de gamle danske Orlogs-Skibe, slæbis frem af 4 Heste, gaaer altsaa nesten Fod for Fod eller i det mindste Stød for Stød, saa at den som er plaget med haard Lif, skal kunne her faa Mafven temmet; skal icke sige, hvilket er verst, enten for Søesyge at være tilskibs eller for Mafvesyge at være tilvogns, min arme Mafve fik nock paa eengang. Gud veed naar den igien kommer ilafve?

Maj d. 25. Saaledes hafver den naadefulde Gud hiulpen mig paa den første Vey igiennem den Del af Tydskland, som jeg til denne Dag har passeret. Hands hellige Navn være æret, hands Naade følge

[1]) Han rejser samme Vej som sidst, til og fra Frankfurt, og herfra videre over Paderborn og Münster til den hollandske Grænse.

mig fremdelis, da jeg lafver til at gaa videre ud. Mand hafde giort mig viis og bange, at i Westphalen intet var at faa enten at æde eller at dricke, og jeg forestillede mig en Udørken, bekymret, hartad som Israel da de vandrede i Ørken, men jeg bekiender og tacker min Gud, at jeg saa lidet paa denne Vey, som min ganske Lifs-Tid, har vidst, hvad det er at mangle, og saa skrøbelig som jeg end var, og saa dristig derhos at anlægge Natte-Reyser, saa vel hialp Gud at overstride al Fare og Uleyligheder; Solen plagede ey om Dagen, Maanen hjalp om Natten, og den naadefulde Gud hialp i Naade at ofvervinde de Uleyligheder. Hand hielpe fremdelis, at alle Skrøbelighederne eengang aldelis maatte ofvervindis.

Sit Nomen Domini Benedictum!

May d. 25. Bucholtz er den yderste Stad i det Münsterske, hvor Postmestren dependerer saavel af westphaliske som hollandske, efterdi hand maa expedere Passagers og Brefve til og fra begge Stæder. Er altsaa af de Creaturer, som leve i 2 Elementer, mand kunde sige Land og Vand, da det Hollandske er en Søe-Magt og Westphalingerne derimod ere Landmænd og Skov-Mænd, saavidt de hafver Sviin paa Skov. Der betiener sig Hr. Postmesteren i saadanne Omstændigheder af Leylighederne som Vild-Anden, der, naar mand vil

gribe ham i Vandet, ducker hand under og flyer [til] Landet et vice versa — kort sagt, her er ingen Udveye for Fremmede; lyckelige de, som faaer et Qvintin Høflighed for et ℔ Guld i Kiøbet.

En stor Stund[1]) fra Bucholtz findis paa Marken et Kreutz-Capel, som er den yderste Platz i Münster-Land, hvor lige i Linie staaer paa en Backe en Scheide-Pæl, (saadan som de danske Jagt-Pæle) hafvende paa den ene Side det münsterske og paa den anden det hollandske Vaaben og saaledis giør Skilsmisse imellem begge Grændser. —

Kleves Rejse gennem Holland og Belgien gaar over Arnheim Utrecht, Amsterdam, Haarlem, og derfra sydpaa over Leyden, Haag, Rotterdam, Dordrecht, Breda, Antwerpen, Brüssel, Mons, Valenciennes til Paris. *Kleve* gør en Del Bekendtskaber gennem sine Anbefalingsskrivelser og indfører i sin Journal vidtløftige Beskrivelser af alt det han ser, lange topografiske og statistiske Iagttagelser, samt Afskrifter af antikvariske Inskriptioner i Kirker, Klostre og Raadhuse, ligesom han ogsaa flittigt besøger Samlinger, Bibliotheker og Boglader. Disse Resultater af hans Rejse meddeles ikke her i Uddragene af hans Journal, og denne indeholder ikke mange Oplysninger om hans personlige Oplevelser fra hans Rejse i Nederlandene.

May d. 26. [Doesburg] Voituren i Holland (den ordinaire) bestaar udi en fordækket Vogn, hvorudi 6 Persohner kan rommis, man betaler med Forskiæl ligesom paa Comoedierne af første Plads, af forreste Plads og af den nest bag ved Kudsken. Vognene ere temmelig høye, og hænger paa Siden en liden Jern-Machine af Anseelse som Rækværk, men naar den slaaes ned, tiener til en Stige at gaa op og ned. Hver Vogn har gierne en Inscription bag paa.

[1]) Kleve bruger det tyske Ord „Stunde“ for en Times Vej.

May d. 31. Kl. 9 gick Vognen fra Arnheim istæden Kl. 8. Jeg fick en Compagnon, en sweitsisk Studiosum, som studerer i Leyden, nafnlig *I. N. Schwartz*, en Persohn af artig Conversation, som talte baade Høy-Tysk og Fransk i Perfection, som var mig saa meget mere til Fornøyelse, der icke vel kan komme tilrette med det hollandske Sprog, som kommer mig fordrejet for i Munden og falder ud som af en Vand-Cascade uden at mand kan distinguere susurrus (ɔ: Lydene). Denne gode Mand gaf mig sin Adresse i Leyden chez Mr. *Bat* sur le long pont vis à vis le perruquier *Syrop*.

Junii d. 6. — Efter at hafve seet Ting, som vare for Øynene og tilladt at see, lafvede jeg mig denne Dag til at reyse herfra [Utrecht]; det var paa Heldingen med Cassen, efterdi mit medhafte Bref lydede paa Amsterdam, saa jeg nu icke hafde mere tilofvers end knap at naae did, satte derfor Prøfve paa min Vert, hvorvidt hand troede mig, og proponerede, om hand var fornøyet at bie med Betaling, indtil jeg kom til Amsterdam, hvilcket han uden mindste Modsigelse accorderede, uagtet jeg paa det Stæd var fremmed og ubekiendt.

Fra Utrecht til Amsterdam er 8 Stunde og gaaer alle Dage 3 Gange Skøyter. Jeg gick bort med Middags-Skøyten, hvor mand hafver Commoditet som i en Stue, med saa mange Hynder og Puder, at mand magelig kan sofve. Det var første Gang, at jeg saae denne Voiture,[1]) som er meget commode

[1]) Ordet „Voiture" bruges her i Betydning af Befordring, skøndt denne jo ikke skete med Vogn, men med Skib.

og Veyen saa behagelig, at den vel icke har sin Lige formedelst de mange deylige Lysthafver og Gaarde, som ligger langs med Vekt-Strømmen, som mand fahrer paa, der gaaer fra Utrecht og forener sig med Rhinen.

Klokken mod 8 kom jeg til Amsterdam, hvor Fabriqueur Mr. *Rouvière*, for hvem jeg hafde været Commissarius i en Sag mod de *Milliots* i Kiøbenhafn, havde bestilt mig et Logement ved Heer-Graften agter Appelmarkt hos en fransk Skrædder, hvor jeg for Kost og Kammer skulde betale 8 Gl. om Ugen, som er meget got Kiøb paa hollandsk Viis. Lejlighederne var og derefter, dog een rolig Stue og rolige skickelige Folck, om de saa holder ud til Enden. For min Tieneris Kost maa her à parte betalis $3^1/_2$ Gl.

Mr. *Rouvière* mødte og begleidede mig til Logementet. Erindrede siden i min Stilhed min kiære Mamas Geburts-Dag i et Glas Viin, saadan som det her var at faa; mine Bønner haaber jeg skal giøre det beste.

Junii d. 7. lod levere de medhafvende Brefve til min Banquier, Hr. *Wesling & Sohn* og Hr. *Eyler de Wehr de With.* Brefvet til den sidste var skrefven paa Dansk, som han altsaa lofvede min Tiener at lade læse paa Børsen og sende mig Beskeden; men den kom ey endnu.

Maa in Parenthesi rose min Tieners Hurtighed at finde Vejen i denne fremmede By i sin Circumference, som og har tient mig andre Stæder. Om Eftermiddagen par bienséance besøgte Mr. *Rouvière*,

hvor jeg blef modtaget af ham self 5te, hans Kiæreste og 3de Døttre, den 4de var syg; en Søn har han nylig mistet, som var i Compagnie med Faderen i Handel, om de ellers har noget at handle. Denne Mr. *Rouvière* er i voris Dannemarck i vore Tider sæhr bekiendt deraf, at hand havde engageret sig imod en vis Summa inden en vis Tid at istandsætte et vist Tal Manufactuur-Væfve i Dannemarck og der oprætte Silke-Fabriquer; hand tog imod den faste Summa, 6000 Rdl. om icke mere, sendte nogle Arbejdere og Væfve ofver at begynde Værket; men som den danske Historie siger, forløb Terminen, da alting skulde være i Stand, uden at Monsieur kom, og som den hollandske lyder (eller og visse Folck mig har sagt), var Mr. allerede i Decadence før sin Engagement, og efter at have erholdet den første Summa har levet ret got. Hs. Majestæt i Dannemarck har pousseret Tingene ved sin hollandske Envoyé, for at faa de udlagde Penge tilbage. *Rouvière* blef obligeret at stille Caution og i første Appel condemneret, hans Effecter solt, som han beklager, for tredie Deels Værdi; men efter Appel skal være frikiendt (som hand mig fortæller, det jeg dog ey kand begribe), og Envoyéen paa Hs. Mayestæt excluderet fra at appellere til revisionem causæ, det jeg lige saa lidet begriber, siden sligt accorderis alle Mennesker.[1]) Hand giør i denne Sag store Ex-

[1]) Det var i Aaret 1737 at Antoine Rouvière, hvis Firma i Amsterdam hed Pierre Rouvière & Fils, fik Bevilling paa at anlægge en Silkefabrik i Kjøbenhavn og 7000 Kr. i Forskud. Da han ikke opfyldte sine Forpligtelser, blev han tiltalt for Retten i Amsterdam. Først 1746 faldt Rouvière tilføje og bad ynkelig om Naade, og hans fire Døtre bønfaldt Kongen og Dronningen om Barmhjærtighed. Men uagtet han intet ejede og vistnok selv var bleven bedraget, gik Sagen dog 1754 til

clamationer og, da han har Esprit som en Frantzos, taler sit Sprog som en Professor Lingvæ og veed at outrere en Materie som en Professor Logices, saa kand en Dag snart gaa bort i Fortællelser. I det mindste har jeg endnu ey hørt anden Materie, saa at, dersom hand skulde ville lade trycke en Relation herofver efter sin Mund, vil det blifve et kostbar Værk, om det skal publiceris paa hands egen Regning. Han bevæger Himmel og Jord, gifver langt anden Forklaring ofver den Forpligt, som laa paa ham efter Octroyen; prætenderer at hafve opfyldt sin Engagement og at hafve været i Stand og Forsæt at drage til Dannemarck, da hand blev attaqueret. Om Hs. Mayestæt taler han stedse med stor Devotion, men mener at Tingen dependerer a male narratis [ɔ: beroer paa Forvanskning]. Tingen er mig og dette Stæd uvedkommende, og veed icke, om det er male narrata, som Mr. *Rouvière* forebringer. Hand fortæller med stor Emportement og Taarene i Øynene denne Affaire, saa at en ubekiendt læt kand sættes i Passion, og derfor ey at undre, at hands Fortællelser giør stor Mouvement i Byen etc. fornemmelig blant Kyndige, som ere mange, da hand passerer for galant homme, Fader til 4 Døttre, som de Franske regne som lige saa mange Speyle i deres Forsamlinger, og ofveralt er bekiendt af et fornemme Væsen og stor Esprit. Hands Kiæreste, som er noget døf, er en behagelig Kone, og med

Exekution. Den danske Regering mistede sine Penge, og Antoine Rouvière døde samme Aar.

Den omtalte Familie Maillot fik derimod en Silkefabrik i Gang 1739, men da den ikke lønnede sig, rømmede Charles Maillot for Gæld 1748. (Se: Nyrop, Niels Lunde Reiersen. Et Mindeskrift. Kbh. 1896.)

egne Hænder veed at arbeyde adskillige Konst-Stycker, iblant andre Coquiller [Muslingeskaller], af hvilkis mindste Sorter hun veed at sammensætte alle Slags Blomster, aldeles som de groer i Naturen.

Hands Huus er paa hollandsk, id est: sæhr propre. Meublerne, fornemmelig Porcelain af den Prægtighed, at mand ey kand spore nogen Mangel. Døttrene og Resten saa vel og galant klædte, at mand ey kand mærke pauvreté, eller at det foregaaende (da nesten alle hands Effecter ere blefne solte til Hs. Mayestæts Betaling eller rettere til Caution at stille) har aarsaget nogen Mangel, saa at, da hand endnu lefver meget vel i Huset, maa Manden dog hafve været i en Slags Stand, uagtet andre vil forsikre at hand virkelig var i Decadence, da hand sig med Hs. Mayestæt engagerede.

Inden Processen var half fortalt, var Dagen til Ende, saa at jeg tackede af og forføyede mig i Roligheed. Jeg spiste denne Dag i Logementet paa reen hollandsk, præsenteret 2 Slags Fisk, som udgiorde baade Suppe, Steg og Backelse.

Junii d. 8. Besøgte efter givne Tilladelse Hr. *Wesling & Søn*, til hvem jeg af Hr. *Roggert*[1]) var recommanderet, som modtog mig med stor Politesse og forsikrede mig om at assistere med Vexlers og Pengis Anskaffelse, Forhandling etc., som og deres Huus til Tieneste. Kiøbmænd i Amsterdam ere at excusere, at de icke kand gaa Fremmede tilhaande, efterdi de hafve det vigtigere at tænke paa, som gifver Penge

[1]) Maaske den bekendte historiske Samler, Præsten paa Lolland, Poul Rogert (1702—1749).

i Pungen. Disse 2de Herrer hafver stor Correspondance og i min Nærværelse fick Post-Brefvene fra Dannemarck og Norge, som udgiorde store Paquetter. Maa hafve skiønne Midler, da deris Huus, som nu af ny indrettet, er høyt op panelet med hvid Marmor og Marmorpiller ligesom det kunde være Træ-Værk i Dannemarck.

Mr. *Rouvière* gaf mig om Eftermiddagen en Visite for en promenant at vise mig Byens Situation og ved samme Leylighed gav mig fortællingsviis den 2den Tome af sine Troubler, som ickun giorde mig liden Nytte uden i Henseende til det franske Sprog, og hands Manierer at haranguere, som allevegne smager af Veltalenhed.

Junii d. 9. Om Formiddagen var Mr. *Rouvière* saa artig at vise mig omkring paa en anden Kant af Byen. Ved denne Leylighed ederede hand den 3die Tome af sine Fortællelser, som ellers kortelig bestaaer derudi, at hand formeentlig er forurettet, ruineret, hands Omstændigheder Hs. Mayestæt ey kekiendt; Dannemarcks Honneur interesseret derudi at see ham restitueret.

Om Middagen spiste efter Invitation hos Mr. *Rouvière,* og var tillige inviteret Mr. *de la Motte*, en lærd Mand, som boer i Amsterdam. Vi spiste aldelis paa hollandsk i Kiælderen, propre men lidet. En Due-Postey, Lamme-Steeg, Asparges, Kage, vare alle Retterne, Confect og et Glas Viin uberegnet. Efter Maaltidet vistis iblant andet et Sæt gammelt japansk Stæl af 6 Stycker, hvoraf de største vare ofver Alens Høyde; er det deyligste, jeg har seet.

Eyermanden prætenderer, at det er det eneste i sin espece. Det øfrige af Dagen var ey nok for den 4de Tome af Mr. *Rouvières* Geschichte eller rettere en ny Edition af det, som jeg allerede forhen vidste.
Junii d. 13. Spiste efter Indbydelse hos Mr. *de Weer de With.* Hand har en stor Handel iblant andet med norsk Træe og grønlandske Vahre, ligesom hand og er af Byens deputerede Commissarier in puncto af Toug-Værch- og Reebbanerne. Er en meget bemidlet Mand; hans Forstuer og Trapper panelet med Marmor. Hafver og haft stor Handel med Tobak, og har liggendis for imod 20000 Gulden spansk paa Loftet, som hand taler om ligesom jeg om en Daasefuld.[1]) Hans Gross-Fader har været dansk Agent i Holland. Holder en dansk Bogholder, (har været 30 Aar i Holland), forstaaer at holde dansk Correspondance, men taler det danske omtrent som jeg det hollandske, eller de jydske Kremmere i Kiøbenhafn, som søge den tydske Kirke for at glemme deris Moders-Maal. Maaltidet var aldelis hollandsk uden Suppe, men den første Rett presenteredis som en kongelig Kræsenhed, der icke for alle Fremmede frembydis. Det var et Stycke ofvermaade fedt røget Kiød, som jeg maatte nøde min svage Mafve at imodtage og stoppe saa hemmelig til sig og at holde gode Miner og icke støde den artige Vert. Det bekom mig efter den norske Bondes Velsignelse, som ynskede sin Giest i en god Mening, at Stockfisken maatte ligge i Mafven udi 14 Dage. Resten var paa hollandsk Viis ofverdaadig i æden-

[1]) Den teglstensrøde spanske Tobak var især meget i Brug som Snustobak.

dis Vahre og hvad dertil fodredis. Eftermiddagen gick ganske hen ved at tage Byen og dens Situation i Øye, som Hr. *de With* ved sin Carosse bragte mig rundt om, saa jeg derved fick Anledning at see dens store Begrib [ɔ: Omfang], store Mængde af Skibe i Hafnen, Vrimlen af Mennisker paa Gaderne, mange plantede Alleer, store Packhuse, som udgiør ganske Gader og ligne Paleer, differentes Torfve, skiønne Huse, regulaire Gader med videre, og tilsidst endtes ved hans egen Rebbebane, som er beliggendis ved Y-Floden og hafver en deylig Udsigt ofver til Nord-Holland og fornøyelig Prospect af alt, hvis paa Strømmen passerer.

Junii d. 14. Om Eftermiddagen besøgte med *Rouvière* Mr. *de la Motte*, een af de mindste Mands-Personer jeg har seet, naar jeg exciperer Dverge; lærer af hands Exempel, at der er mindre Folck, siden hand er et half Hofved fuldkommen mindre end jeg. Denne Mand boer i et lidet Huus i en liden Gade; har et lidet, men select Bibliotheque, saa at der af det udvortis intet er stort uden Peruquen, som med sine Alonger og Hælene iberegnet udgiør den halfve Mand; men det indvortis har meget roesværdigt. Paa hands Profession er han egentlig Correcteur, og i nogle og 30 Aar har corrigeret Bøger, da de lærdeste og største Bøger, som ere tryckte enten i Amsterdam eller andre Stæder i Holland, hafve passeret hands Hænder.

Junii d. 15. Om Efterm. besøgte mig Mr. *Weertmand*, en ung Hollænder af 21 Aar, som boer hos sin Moder, en Capitains Enke, og med hvem jeg hafde

truffen Kiendskab i Arnheim, hvorefter hand hafde den Artighed at offerere mig sin Tieniste for at vise mig Byens mærkværdige Ting, som var mig saa meget angenehmt som den, der var mig meest obligeret, manquerede dermed, jeg mener den franske Mr. *Rouvière*, som ved Samling [ɔ: naar vi er sammen], istæden for at erhværve mig noget at see, døfver med sin Proces, som til Datum har varet fra Begyndelsen til Enden.

Junii d. 28. Om Middagen spist hos Mr. *Rouvière*. Om Efterm. besøgt af Hr. *Balle*, en Søn af den danske Consul,[1]) som af sin Fader efter Declaration var hensendt at tilbyde sin Tieneste og at lade mig see om noget var tilofvers i Byen af Mærkværdigheder, som ey endnu var seet. Faderen var af store Midler, har 2de Sønner, som allerede hafve arfvet adskillig Land-Gods, og denne yngste er tillige Canonicus i Utrecht, som Faderen skal hafve kiøbt for 12000 Gl.; forresten bereyst i England og Tyskland.

Junii d. 29. Var inviteret og spiste med Hr. *Balle*, som hafde erhværvet en Billet for at lade mig Admiralitetet see, som icke for enhvær er tilsiune, — og tilsidst souperede paa et fornemme Cabaret i honet Selskab, iblant andre af Mr. *Froiken* [Freuchen?] fra Kiøbenhafn, som Hr. *Balle* for Landsmandskab af mig tillige havde inviteret og tracterede os tillige og lod os see alle Ting paa sin Faders Bekostning, der, endskiøndt hand ickun har Nafn af dansk Consul, dog hafde befalet Sønnen at giøre den danske og hollandske Nation Ære og befrie Amsterdammerne fra

[1]) Hr. Balle var Hollænder, ikke dansk af Fødsel.

den Reputation, som de ved deris idelige Forretninger og deraf flydende Stundesløshed ellers hafde af Fremmede.

Junii d. 30. Inviteret af bemeldte Mr. *Balle* til en ofver 5 Stunder fra Amsterdam liggende Dorp, Loene kaldet, og een af de fornøyeligste Passager, som med Øine kan seis. Byen er aldelis opfyldt med Lysthafver, den eene prægtigere end den anden, som tilhører fornemme Folck af Utrecht, Amsterdam etc., og hvilke giør Byen saa skiøn, at det var at hafve været i Rom og icke see Pafven, om mand hafde forladt Amsterdam uden at see Loene.

Julii d. 16. Saa mig i Stand til ved Guds Naade at reyse og forlade Amsterdam, som jeg længe havde ynsket; min Upasselighed foraarsagede de sidste 8 Dages Arrest.

Men førend jeg forlod Byen adresserede jeg mig til Boghandler *Otto*, der hafde Exemplaret af Resenii Atlas Danicus og hvorfor hand prætenderede 40 Gl. sigendis sig derfor at hafve betalt 30 for 12 Aar siden. Jeg betiente mig af et lidet Krigs-Puds, og bildte ham ind, at der feylede et Kort, som vel saa syntes efter Numereringen, men i sig self ey saa var, efterdi et Tal var dobbelt anført og det følgende Tal ofversprungen, saa jeg ved den Leylighed fick Bogen for 26 Gl., som vel icke er smaa Penge, men Bogen er et rart Liggendefæ i Danmarck og syntes mig altsaa, at det var min Pligt at see den i Fædrenelandet tilbage.[1]) Jeg er vis

[1]) Af Peder Hansen Resens „Atlas Danicus“ udkom kun Beskrivelserne af Samsø og Kjøbenhavn 1675 og 1677. Resten af de rige Samlinger til det stort anlagte Værk brændte ved Kbhvns. Brand 1728. Et haandskrevet Exemplar i 6 Bind findes i Uldalls Saml., Fol. 186 paa Kgl. Bibl. Og det er antagelig et lignende, Talen her er om; maaske et af de 4 mere eller mindre komplette Exemplarer, Bibliotheket ejer. Se Rørdam. Breve Jac. Langebek, Side 10.

paa, at den gode Mand, Sælgeren, kunde være vel tilfreds uagtet alle Contestationer.

Om Middagen forfuldte jeg mig til Harlemer-Skøyte, hvormed jeg Kl. 2 bortgick til *Harlem*.

Kl. 4 om Efterm. arriverede til Harlem, logerede au „Lion d'or" paa Torfvet lige ofver for den store Kirke, som holdes for det beste Vertshuus. Besøgte ved Ankomsten Mr. *Markmand* junior, til hvis Broder *Piter Markmand* jeg var adresseret, som var forreyst. De ere 3 Brødre, som hafve een Handel og een Fabrique. Hand antog mig meget artig og offererede al Tieneste; det meste af Aftenen blef hos hannem passeret.

Julii d. 19. Kl. 4 gick jeg paa Skøyten til *Leyden*. Vejret var meget disfavorable, og Passagererne vare saa faa, at jeg allene beholdt Ruffet. Skipperen, som førte Skøyten, havde hørt mig tale Dansk med min Tiener; thi spurte hand mig om jeg var fra Dannemarck, men som jeg efter den Regel, som enhver Reisendis maa tage, icke fandt mig fornøden at giøre Regnskab, begyndte hand at tale holsteinsk Dansk og berettede sig at være en danskfød Underdan af Flensborg; hafde tient 6 Aar for Laquai hos Geheimeraad *Schøller*,[1]) og vidste at opregne alle Assessorerne, som paa den Tid hafde været i Højeste-Rett, endog det er ofver 30 Aar siden han forlod Kiøbenhafn. For nogle Aar siden hafde hand transporteret Dhrr. *Lemviger*, forrige Confessionarii Sønner, som skulde hafve lofvet ham et Exemplar af Kingos Sange-Choer, hvilcken hand sig med stor

[1]) Geheimeraad Casper Schøller (1644—1719) Justitiarius i Højesteret.

Umage siden har seet tilbragt, saa hand endnu glæder sig at dyrke sin Gud i sit Mødrene-Maal. Hand hafver tient een af Borgemestrene i Byen, som hafde forlenet ham med denne Skøyte, hvorofver Magistraten hafver som ofver andre Bestillinger at dispensere. — Leyden. Søgte mit Logement hos Madame laveuve *Faure* op de Pape-Graft, hvor jeg var recommanderet til Mr. *Guiot*, en fransk Proponent af artige Videnskaber, som logerer sammesteds. Af disse her logerende udgiøres et regulair Bord og artigt Selskab, efterdi alle ere studerende. De dricke Viin tilsammen, som enhver efter Touren af sin Menage fremgifver, dog ey uden til Nødtørft og en vis Portion. Samme Viin forskrifvis fra Rotterdam, som ikke koster uden 11 Gl. Ankeret, efterdi Studerende ved Universitetet hafve Accise fri. Denne Dags Middag vare Dhrr. Baroner *Gersdorffer* af Danmarck med deris Hoffmester Mr. *Harbo* gaaet herfra til Leipzig, hvilken deris Bortreyse var mig særdelis uangenehm, som havde ventet at profitere af dansk Connoisance.

Julii d. 20. Besøgte Mr. de *Loche*, fransøsk Præst. Hand har i Dronning *Charlotte Amaliæ* Tid været fransk Præst ved reformeerte Kirke i Kiøbenhafn og derfor antager de Danske med saa megen større Politesse.[1])

Julii d. 22. Besøgte Mr. *la Cour* og besaa det skiønne Cabinet af Skilderier, som af den gamle afg. curieux *Pierre la Cour* er samlet.

Julii d. 23. Om Aftenen inviteret hos Mr. *de Loche* for at finde Anledning at kiende Mademoiselle *la Cour*,

[1]) Daniel de Loches, død 1755, var i Kbhvn. 1709—12.

som ventedis i Selskabet. Dette Fruentimmer er en Datter af omtalte gamle curieux *Pierre la Cour.* Hun passerer som en Honneur for hele Byen, er ofver 40 Aar, lever i den Resolution icke at gifte sig, boer i et skiønt Huus, som er en Rendezvous for de Fornemmeste i Byen og de Cavalierer, Printzer, Grefver etc., som opholde sig til Studia eller passere Byen, for hvem ordentlig een Gang om Ugen er Assemblée. Eyer efter Forældrene store Midler, som hun consumerer sine Forældre og Byen saaledes til Ære, at hun self har Ære deraf og er æret samt anseet af alle; holder i saa Maade en stor Huusholdning, med propre Equipage, Kusk, Tienere etc., som gifver hende Anseelse, men hendes Forstand giør hende æret og gifver en veritable Estime.

Julii d. 24. Inviteret tillige med Mr. *de Loche* hos Mademoiselle *la Cour*, som jeg Dagen forhen hafde den Ære at være i Selskab med. Hun boer strax ved Academiet udi den af hendis curieux Fader forhen iboede Gaard, som i hans lefvende Lifve har været søgt af alle curieux Fremmede, saa at self Czaren *Peter den Store* saavelsom itzige Konge af Preutzen har taget den i Øyesiun. Her har i fordum Tid været et kostbart Cabinet og Samling af skiønne Skilderier, som efter Forældrenes Død er blefne deelt imellem Arfvingerne og nu udgiør 2de Cabinetter, hvoraf det ene eyes og forvaris hos den Afdødes Søn, men Resten findes hos bemeldte Mademoiselle, og er hendes daglige Divertissement, og hun, for at poussere samme og sin Curiositet, har giort Reyser i Tyskland, Engeland og Holland, samt raisonnerer

i Stads- [ɔ: Stats] og andre betydelige Discours med en Jugement, som ofvergaar hendes Kiøn, og en Politesse, som beskiemmer det øfrige af Nationen.[1]) — — Mand maa sige om Mademoiselle at hafve 2de Hofved-Fauter: een at hafve som Mademoiselle omtrent passeret de Aar, udi hvilke mand ordinairement gifter sig; den anden, at hun har eengang taget den Resolution icke at gifte sig, hvilket jeg troer hos hende virkelig at være et fast og frihedelskende Forset, da hun hafver ellers alle Qualiteter, som kand gifte Folck udi de blomstrende Aar, og store Midler, da hun og Syskende har deelt Millioner imellem sig. Andre Mademoiseller, som hafve staaet saa lenge tilfals for Friere, indtil de ere blefne gamle og stifve, komme og undertiden frem med saadan Vestalsk Declaration, og som Kiøbmanden lader som de icke vilde sælge, hvad de har at fahre med, for at holde Vahrene desto dyrere; men byder mand i det samme et halft Bud, saa selger mand glat væk og faar Vahrene paa Halsen uden at vide hvorledis at blifve dennem qvit.

Jeg smagte her hos Mademoiselle *la Cour* den skiønneste Thee, som jeg mine Dage har drucken, og da jeg roste dens Skiønhed, mødte mig ved Døren en Present af samme Slags, som gaf mig en behagelig Eftertanke. Denne Sort koster 7 Gl. i Holland.

Besøgte og consulerede Doctor *van Suiten*,[2]) en Discipel af den berømte Professor *Boerhaven*, som

[1]) Den paafølgende Beskrivelse af Malerier og andre Kostbarheder udelades.
[2]) Gerhard v. Swieten (1700—1772), senere Kejserinde Maria Theresias Livlæge.

skal have recommanderet ham i sit yderste til Successor; men Religionen allene hindrede, da hand er romansk Catholsk, men ellers en Mand af stor Reputation, og efter det Udvortis har self sunde Miner; bærer sit eget Haar, en Mand ofver de 50 Aar, beleven og artig. Det var just paa denne Tid af Dagen, mig uafvidendes, hands Consilii-Time, da hand deler Raad udi sin Stue, tager hvær Patient for sig, som efter privatam confessionem beteer sig for Doctoren, og troer jeg, at denne Penge er ham bedre end Præsternes Beicht-Pfenninge i Tyskland. Efter at hafve exonereret for Doctoren, gaf hand mig de generales Raad at afholde mig fra Exces i alle hitsige Sager, at abandonnere al Aareladning og hengifve mig til Motion, samt søge den ved alle Leyligheder indtil at ride inclusive. Endelig gaf mig en Recept, som blef et Guld-Pulver-Extract for ham. Gud veed, hvad Effect det vil foraarsage hos mig! Le voila!

Aug. d. 3. Forlod Leyden i Selskab af Mr. *Bentzel* fra Sverrig[1]) til Haag. Vi droge til Logement udi „Marechall de Turenne", som holdis for det fornemmeste Vertshuus. Hand er af de lærde *Benzeliers* Familie, en Søn af Biskoppen i Giötheborg, men paa mødrene Siden allieret med mange adelige Familier. Er engageret som Secretair udi det svenske Cancellie og har været udvalt af Stænderne som Secretair ved seniste Rigsdag, hvortil vel icke lidet har contribueret, at hand har Bispen til Fader, som er meere

[1]) Matthias Benzelstjerna (1713—1791), Søn af Erkebiskop Benzelius og Catarina Edenberg, senere Overpostdirektør og Statssekretær. Han efterlod sig et kostbart Bibliothek og andre Samlinger.

end at hafve ham til Morbroder. Reyser med kgl. Tilladelse paa 2de Aar, er stille i Omgiengelse, men af Forstand og Routine og solide studiis; maa hafve skiønne Midler, siden hand kiøber ofveralt kostbare Bøger. Hand agter sig herfra til Engeland.

Aug. d. 4. Ofverleverede om Efterm. det fra Hs. Excellence Hr. Geheimeraad *Holstein* til voris danske Envoyé, Etatsraad *Griis* medhafvende Bref, som han med megen Respekt imodtog. Hand er en Mand af ofver 70 Aars Alder fød i Norge[1]); troer, at hand er af de gamle Griisers Stamme. Har først været Legations-Secretair, siden Resident og endelig Envoyé her paa Stædet, og altsaa ved 23 Aars Routine er blefven som den ældste saa den habileste Ministre, som hand her anseis for. Hand ligner paa nogen Maade afg. Conferentz-Raad *Seidelin,*[2]) er en meget lærd Mand, elevé og fuld af Esprit.

Aug. d. 5. Blef besøgt af Mr. *Adelaer,* en Søn af forrige Geheime-Raad og Landsdommer i Lolland, som er i Huset hos Hr. Envoyé *Griis,* og der assisterer sig self til stor Avantage under en saa habil Minister.

Besøgte siden Gref *Dippenbroeck,*[3]) item den svenske Ministre, Envoyé Hr. *Preutz.* Denne Herre er af Ministrene i Aar den allerældste nest efter Hr. *Griis,* synes skrøbelig af sin Alder, men dog fatiguerer sig meget i Forretninger indtil Kl. 2 om Natten og om Morgenen Kl. 6 atter anfanger. Spiste om

[1]) Etatsraad Niels Griis (1672—1746), en Præstesøn fra Norge, blev fra theologisk Kandidat Legationssekretær i Brüssel 1703, og 1717 Resident. Fra 1731 til sin Død Envoyé i Haag. Han efterlod sit udmærkede Bibliothek til Sorø Akademi.

[2]) Generalpostdirektør, Konferensraad Hans Seidelin (1665—1740).

[3]) Bertram Philip Sigismund Baron v. Gronsfeld-Diepenbroick var fra 1741 til 1743 dansk Legationssekretær i Haag.

Aftenen hos Hr. Envoyé *Preutz*,[1]) tracteret pro dignitate og accableret med Ofverflødighed af alle Slags Godheder. Fruen er af Nation hollandsk, som han har befriet i Holland; er een af de obligeanteste Fruer i hendes Huus, som jeg har kiendt i Holland af de Indfødte, kommer icke meget iblant de store Selskaber, men holder Selskab hos sin gamle brafve Mand, som par inclination allene og gammel Kiærlighed har befriet hende.

Aug. d. 18. Om Morgenen lofvede at reyse fra den Haag i Følge den svenske Sekretair Hr. *Bentzel*, som hafde resolveret i mit Selskab at see nogle af Brabants Stæder. Vor Tour var altsaa at gaa fra Haag til *Delpht.* — Vi ginge herfra Kl. 12 og naaede Kl. $2^1/_4$ *Rotterdam.*

Aug. d. 21. *Dordrecht.*

Aug. d. 22. *Breda*, arriverede mod Aften til *Antwerpen.*

Aug. d. 24. Søgte at anbringe mit, til den engelske her residerende Secretair, Hr. *Gustaw Borisch*, fra Haag medbragte Recommendations-Bref, som videre skulde hafve geleidet mig til Brüssel; men hand var reyst af Byen og altsaa var jeg derved i slet Stand og en heel ringe Karl udi de spanske Nederlande.

Aug. d. 27. Fra Antwerpen Kl. $1^1/_2$ med Deligencen, som er en Vogn, der seer ud som en gammeldags Carosse med 8 à 10 Sæder, og er her gode Sedes, da enhver har sin Klap eller halfve Lehne-Stole for sig, dog ere de smaa Rumper de lyckeligste, thi Sædet

[1]) Joakim Frederik Preis (1666—1759). 1719 svensk Minister-Resident og 1721 Envoyé og Minister i Haag. 1750 Friherre. Han var ansat i Haag i 57 Aar og gift med en hollandsk Dame, Maria Elisabet Reijnders.

er ey giort efter Kirsten Auctions-Kones Maal. Dette var betrokken med Ryslæder herlig med Fryndser bebremmet. Fahres med 3 Heste. Kl. 6 til Vilvorden, en gammel By med en gammel taarnet Port. NB. her skal Christianus den 2den nogen Tid hafve opholdt sig, saavidt mig af Hr. Envoyé *Griis* i Holland blef sagt, og altsaa formodentlig skal være den Bye, som Hr. Etatsraad *Foss* i Kiøbenhafn siger sig at hafve funden Christiani 2di Archiv, enskiøndt der er ingen i Landet, som veed enten af Christian den 2den, men mindre af hans Archiv at sige.[1]) —

Kl. mod 9 til Brüssel. Logerede à l'hautel de Flandre.

Aug. d. 28. Forefandt her af Landsmænd Major von *Eynden*,[2]) Mr. *Løvenskiold*, forrige Etatsraad *Leopoldis*, nu *Løvenskiolds* Søn[3]) med Hofmester sive (ɔ: eller) Compagnon Mr. *Heitmand*,[4]) og Secretair *Fabritius*.[5])

Sept. d. 5. Kl. 7 arriverede til Valenciennes. Maatte giøre Regnskab ved første Antrædelse, *qvid genus unde domi?* [af hvad Folk og hvorfra?], men mand er altid i Stand at narre de Folck, saalænge de ey fodrer Pas at see, som til denne Dag mig end icke er arri-

[1]) Den bekiendte historiske Samler, Etatsraad Niels Foss' Efterretning i Aaret 1740 om, at Christiern IIs forsvundne udenlandske Arkiv fandtes i den brabandske By Vilvoorde, var lige saa fejl som mange andre Videnskabsmænds Antagelser og Eftersøgelser. Om Arkivets mærkelige Skæbne lige fra den Tid det bortførtes fra Danmark til dets Fund 1826 i den lille bayerske By Amberg og dets Tilbagebringelse til Norden, kan henvises til C. F. Allen, Om Christiern den Andens udenlandske Arkiv. Kbhvn. 1854. Kleve gør den 1. Septbr. atter en Afstikker til Vilvoorde forat fortsætte sine negative Undersøgelser.

[2]) Se Side 24.

[3]) Severin Leopoldus Løvenskiold (1719—1774), adlet 1739, stod i Fodgarden som Lieutenant reformé. Han oprettede 1766 Stamhuset Løvenborg, der 1773 blev ophøjet til Baroni.

[4]) Studiosus Daniel Heitmann, konditionerede hos Etatsraad Løvenskiold, blev Krigsraad 1760 og døde paa Løvenborg 1769.

[5]) Maaske Anton Fabricius, der var Sekretær i tyske Kancelli fra 1738 til 1771.

veret; alting gick temmelig høflig til, undtagen at mand medgaf 2de Laquayer, som fuldte efter Vognen lige til Posthuset, hvor mand inqvirerer Bagagen for Alvor, og er det første Stæd, hvor det er gaaet saa rigoureux til, og 2den Gang at mand har visiteret mig paa min Reyse, sc. forhen i Antwerpen, som gick dog bedre af, men her maatte alle Packer for en Dag til Bøger inclusive, som mand ballancerede ofver, hvad at giøre med: om at forsende dem først til Øvrigheden for at lade examinere dem, om de intet Kætterisk indeholdt, men som Psalmebogen just var giemt, og de kunde jugere af Resten, at jeg ey var Boghandler, saa troede mand mit ærlige Ansigt og dimitterede mig paa Cavaillersk Parole. Jeg drog at logere i „La cour de France".

Sept. d. 6. Søgte først Tilladelse at se Citadellet, som Gouverneuren Mr. *de Villefert* med stor Politesse icke allene tillod, men endog inviterede mig at spise hos sig om Aftenen. Samme Cavalier har sin Moder ved Hoffet i Frankrig, er een af de elskværdigste Persohner, som kan seis eller talis, saa jeg regner det til hands medfødde Politesse, hvad jeg havde den Ære at nyde; thi ellers er det og vist, at de danske Reysende paa denne Tid flateris af saa vel Engelske som Franske, efterdi de paa begge Sider flaterer sig af dansk Alliance.[1])

Bivaanede den franske Comoedie, som blef spillet af meget habiles Acteurs, som forestillede „le Misan-

[1]) Baade Frankrig og England-Hannover søgte paa den Tid at drage Danmark til sig som Allieret. I Marts 1742 var Forbundet med England af 1739 udløbet, og Danmark sluttede da et Forbund med Frankrig af 15. Marts 1742.

trope". Siden, efter Invitation, souperede hos Gouverneuren Mr. *Villefert*, som med sin obligeante Dame, Familie og Selskab accablerede mig med megen Politesse. Mand souperede à la françoise. Tilbords Kl. 10; efter Maaltidet Kl. $11^1/_2$ spillede et Parthi Qvadrille [L'hombre], hvorved jeg mærkede at de Danske ere lige saa habiles i denne Konst som de Franske, item at der er discontinencerede Folck i alle Lande, thi jeg endnu aldrig saae en saa urolig eller utaalmodig Spillere blant Folck af Distinction som en fransk Cavalier af Parthiet, endskiønd jeg merkede vel, at mand ey meget approberede hands manieres, i hvor megen Stads der end ellers blef giort af ham. Gouverneuren offererede mig Dagen efter sit Selskab og sin Carosse for at besee Byen og Byens environs; Madame inviterede mig paa Comoedien og en Soupée neste Aften. Men jeg var obligeret at reyse formedelst følgende Løfverdag indfaldende Post, som havde hindret mig 3de Dage at reyse. Inter vanitates hafde jeg den Ære, at Frantzoserne rosede min kiøbenhafnske [Skræd-der-] Mester Beytzels Arbeyde.

Sept. d. 7. Om Morgenen tidlig reyste fra Valenciennes [til Lille].

Sept. d. 9. Resolverede formedelst en vis gifven Leylighed at giøre en Omreyse at see de Engelskes i Flandern arriverede Trupper samt den franske Leyr ved Dun-Kirke [Dunkerque]. Bestilte altsaa en Platz fra L'Isle [ɔ: Lille] til Gent. Efterlod al Bagage i Tancke at retournere her igien.

Ved at drage ud af Byen examineris Lommerne

og Mynten eftersees, da det ey er tilladt at bringe gamle Louis d'ors med sig, heller icke Marchandise af Juveler. Jeg hafde en Diamants-Ring i Lommen, som skaer Visiteuren i Øynene; han giorde adskillige Miner og Skremmelser, ligesom den var Contra-Bande-Vahre og nylig giort som for at sælgis; men som jeg forsickrede ham ey at være Kiøbmand og satte Ringen paa min Finger, loe jeg den gamle Narr ud, som ey kunde kiende, at Ringen var af ældre Arbeyde end baade hand og jeg, og for Resten var ham aldelis uvedkommende, uden saa vidt han vilde giøre sig necessair [ɔ: vigtig].

Sept. d. 10. Gent, hvor vi Kl. $7^1/_2$ arriverede. Alting vrimlede her af Engelskmænd. Jeg søgte det mig assignerede Herberge „au Lion d'or", men hafde stor Møye at faa Plads, efterdi mand i Huset troede, at jeg var en Engelskmand, som da jeg hafde declareret ey at være, var der strax Rom til ofvers. Antog en Persohn at vise mig omkring i Byen.

De Engelske, hvoraf 3de Regimenter allene af Guarden til Fods i Gent, var hid til Brabant ankommen, Dronningen af Ungern tilhjælp, ventis i alt 17000 Mand, hvoraf imod 7000 ere her i Byen indqvarterede. De ere samtlige skiønne Folck, vel munderede, alle rødklædde. Officererne ere alle smucke Folck, adskillige unge Mylords deriblant, som hafve Regimenter. De Engelske, uagtet de ere ankomne i saa got et Erinde, ere ey fordragne her i Flanderen.[1])

[1]) Kongen af England samlede en Hær paa 43000 Mand Englændere, Hannoveranere og Østerrigere i Belgien, der hørte ind under Dronning Maria Theresias Herredømme.

Samme Dag giorde mig færdig at drage herfra til Brügge.

Sept. d. 11. Forlod Kl. 8 Morgenen Brügge, og med den ordinaire Smacke arriverede Kl. mod 12 til Ostende. Mand betaler for Transporten med 10 Styver; treckis frem med Heste, arriverer icke lige til Staden; men ved en anden Baad sættis ofver Dybet, og saaledis passerer den ellers saa berømmelige Hafn, hvor mand seer Plads til mange Skibe, som i forrige Tider har passeret for *Ostindiske* Farer fra *Ostende;* nunc *ostendit* fuisse,[1]) og dermed beroer det som bekiendt.

Byen var saa opfyldt med Fremmede, at det var ondt at faa Plads og Bord-Rom; her er dog ingen Engelskmænd; thi det ikke synis, at Hollænderne gierne har tilladt dem at faa Næsen i denne skiønne Hafn eller giøre Rede her; men her passerer idelig Fremmede igiennem for at gaae imellem de engelske og franske Trupper for at tage begge Dele i Øyesiun.

Sept. d. 12. Herfra [fra Furne] gaaer atter en Skøyte til Dunkirken, men før det tilladis at sette Foden i Baaden, attaqueris mand af Pose-Kickerne, som spørger om Mynten, og var denne den grofveste, som mig er forekommen, efterdi hand giorde mig den Ære at føle mig i Lommerne, hvilcket dog skal være forbuden at giøre ved honnettes Folck, som mand mig siden fortalte, efterdi for nogen Tid siden en deslige Stiernekiger har faaet saa meget i Panden, at hand siden hværken saa Soel eller Maane.

Vi arriverede imod Middag til Byen, logerede

---

[1]) o: „Nu viser det, at det engang har været til". Det latinske Citat er naturligvis kommet med for det tredobbelte Ordspils Skyld, hvormed Kleve brillerer.

udi „St. Cathrina“, som er det fornemmeste, men dyreste Herberg, man blifver delicat accomoderet. Forefandt her en uendelig Mængde Fremmede. Om Eftermiddagen besaa Byen, hafde den Ære at rencontrere Marechal *de Noaille,*[1]) en Herre af omtrent sal. Gref *Sponecks* Anseelse, dog ey saa gammel. Udfoer at besee Campementet udi en Vogn med 6 Heste bespændt, 2de Ryttere med en Officerer fuldte efter Vognen med dragne Kaarder, saa hafde han og mere end et Compagnie Officerer efter sig, som par dévotion fuldte for, bag og allevegne som let bevæbnede velites [ɔ: Blænkere].

Sept. d. 21.[2]) Arriverede mod Aften til den i Verden saa bekiendte

PARIS

Udgangen staaer i Guds Haand, om, naar og hvordan den engang blifver. Den naadefulde Gud hafve Raad hos mig med sit Øye.

Uden for Byen vrimlede det med allehaande Folk, som gaf mig Anledning at tro, at jeg som *Climius* var kommen i en anden Verden[3]); Hyre-Laquaier giorde det største Tal, som hvær bød sine Tienister

[1]) Marskal Adrien Maurice de Noailles (1678—1766) var Overgeneral over den franske Hær ved Rhinen. Han blev Statsminister i Frankrig efter Fleurys Død. Den Grev Sponneck, Kleve ligner ham med, maa være Kommandanten i Kbhvn., General Georg Wilhelm Hedwiger v. Sponneck, der døde 1740.

[2]) Kleve har ikke ført sin Rejse-Journal i Dagene fra den 12. September 1742 til han den 21. s. M. ankom til Paris.

[3]) Holbergs Nicolai Klimii iter subterraneum udkom 1741, samme Aar som Kleve forlod Danmark, og kritiseres stærkt i „Gøttingische Anzeigen“ 1741 Nr. 47.

frem baade i een og anden Maade, thi som paa nærværende Tid Byen er meget ledig, formedelst mange ere paa deris Landgods, de fleste franske Cavaliers, som ere engagerede i Krigs-Tieniste, følge Krigen, og de Fremmede formedelst værende Krigs-Troubler[1]) ikke ere saa mange, saa gaaer en stor Hob Leye-Tienere ledige paa Torfvet, og hafve intet at bestille uden at vente paa Børs-Dagen, naar de ordinaires Voiturer paa de fastsatte Dage ankommer. De fleste af disse Folk forstaaer ikke andet end hvad Gud og Naturen i Fødselen har gifvet dem, og hafve intet andet i Arf af deris Forældre end den Videnskab at kiende Veyen i og omkring Paris, og dersom de ikke talte det franske Sprog og gik paa 2 Been, hafde de intet særdelis for de andre Creature. Men de tage saa god Skiel af deris Tunge og betiene sig saa vel af den Videnskab at kunne tale, at de snart skal kunde tage Tunge og Mæle fra andre Folk, om mand ikke betimelig betager dem Leylighed at raisonnere.

Ved Barriere de St. Martin, som er en half fransk Miil fra Byen, er et Contoir, hvor mand examinerer de Fremmedis Pakker og Poser. Deris nemlig, som ikke drage med den ankommende Voiture directe til Doinen.[2]) Thi de, som ankomme med den ordinaire Voiture og forud paa det første Sted hafve erlagt deris Fragt, tage gierne ved Barrieren en Fiacre (hvoraf mand og her finder Mengden) for ikke at drage i Procession ind i Byen udi den skrumle

[1]) Den omtalte østerrigske Arvefølgekrig, der varede fra 1740 til 1748.
[2]) ɔ: Douanen, Tolden.

Vogn; men førend de afgaaer, maa her ved Barrieren deris Bagage examineris. Jeg, som allene hafde betalt en half Part i L'Isle, var obligeret at holde Trop og at følge til Doinen à la Rue du Bouloir, men som her just var hellig Dag i Byen, var ikke et Menniske paa Contoiret, hvorfor min Mantel-Sek maatte blifve i Vogn-Magazinet til anden Dagen; derimod jeg profiterede saa meget, at jeg tog med mig mit lidet Huus-Behof, som jeg hafde i en liden Pakke inden i Vognen, uden at betale noget derfor isæhr. Iblandt de Hyretienere, som uden for Byen bød deris Tieniste frem, og hvilke jeg dog alle refuserede, hang een, mig uafvidendis, bag efter Vognen og fuldte mig ind i Byen; kom mig og vel tilpass, som ellers hafde været raadvild, siden den mig fra en god Ven ved Skrifvelse tilsendte Adresse paa et Logement à l'hôtel d' Achette mislingede, efterdi der i ganske Paris ey findes et Hôtel af det Nafn, og som jeg siden merkede var forskrefven istæden for Hautel des Antragues. Søgte altsaa efter dennis Anviisning l'hôtel de Hamburg, Rue Bucherie, hvor ordinairement Fremmede fra Tydskland søge, hvor og er alle Middage et Bord for 30 souls foruden Viin; og 10 souls den ordinaire Burgund-Viin, som her er bedre Kiøb, end den fra Bordeaux, hvilket jeg fik at vide første Aften, da jeg maatte betale 30 souls for en half Bouteille. Logementerne i dette Herberg er ikkuns slette, med Steengulf ofveralt, som jeg merker er meget i Moden udi Paris.

Altsaa er mand allene her for at begynde; men

er commode, at mand i ondt Veyr kand spise i Huset uden videre Depense paa Vogn at giøre; men er derimod et disavantageux Bord for dem, som tenker at profitere af Sproget, efterdi mand her mesten taler Tydsk formedelst de Tydske, som prædominere. Jeg spiste som en ankommen sulten Karl paa mit Kammer, ganske tarfvelig, men som jeg siden fik at vide, braf dyrt, thi at Aften-Kosten ey her som Middags-Bordet er regleret.[1])

Denne Dags Aften døde Sø-Capitain *Norden,*[2]) som fuldte den yngste Gref *Danneskiold* paa sin Reyse; en Mand som i Henseende sine Reyser og Videnskaber ey nok regretteris.

Sept. d. 22. Maatte med stor Besværlighed see mig tilhændebragt den paa Doinen Aftenen forhen efterladte Bagage, efterdi jeg først maatte hente Permission til Extraderingen au Grand Cerf, Rue de St. Denis, hvor den store Bureau er; siden derfra lade henbringe samme Permission til Douainen. Paa begge Stæder er lenge at varte, med mindre mand finder Naade for Vedkommendis Øyne til hastig Expedition; tilsidst blifver Pakken aabnet og visiteret, skiøndt mand mod mig var meget naadig. Var incommoderet af alle Slags Folk, som recommanderede deris Vahrer, men hafde de kiendt min Pung noget bedre, hafde de sparet Umagen.

Sept. d. 23. Hafde Dagen forhen søgt Leylighed at opvarte Etatsraad *Wind,* som ey var tilstæde og som

[1]) Han mener vel, at der ikke er souper à prix fixe.

[2]) Kaptajn i Søetaten, Friderik Ludvig Norden (1708—42), foretog 1737 efter kgl. Ordre en Rejse til Ægypten, beskreven i „Voyage d'Egypte et de Nubie", som først udkom efter hans Død (1755). Havde iøvrigt rejst meget i Europa og en Tid været attacheret den engelske Marine.

mand sagde mig var occuperet formedelst Capitain *Nordens* Dødsfald, som Aftenen nest efter (sc. om Løfverdagen) blef begrafven; søgte altsaa om Morgenen før Prædiken Leylighed at opvarte ham, siden der i hands Huus som Dansk Ministre holdis Luthersk Guds-Tieniste, som jeg og samme Dag bivaanede. Og som her prædikes paa Tydsk, saa er Menigheden saa meget større, som nu og een og anden af Protestantiske Herrer med deris Domestiquer søge her hid.

Efter Prædiken gaaer man need udi Ministeren Hr. Etatsraad *Winds* Stue for at giøre ham Couren, hvor da gode Venner ved den Leylighed vedtalis, og gaae hvær til sit.[1]) Jeg forefandt her en god Ven Justitsraad *Hansen* fra Helsingør, der fra Engeland er kommen hid ofver at tale med endeel sine Correspondenter. Hands Nærværelse mig ey lidet fornøyede, siden jeg ved hannem venter at giøre gode Connaissancer; passerede og Dagen og Aftenen i hans Selskab.

Sept. d. 24. Begyndte at see mig om i Byen for at finde et got Logement; fandt Værelser nock ledige, men alle dyre og slette, og hvor man finder Træe-Gulf, raabis paa 100 Gl. maanetlig, saa her ey var at tencke paa nogen Accord. Justitsraad *Hansen*[2])

---

[1]) Etatsraad Niels Krabbe Wind (1705—66) blev 1735 Legationssekretær i Paris og var Gesandt sstds. fra 1739 til 1744. Han blev 1754 Overhofmester hos Dronning Juliane Marie. Geheimekonferensraad 1766. Død ugift.

[2]) Justitsraad, senere Etatsraad, Johan Georg Hansen (1694—1760), Søn af den 1715 afdøde franske Konsul i Helsingør Jacob Hansen, var fransk Generalkonsul sstds. og en meget anset og rig Købmand. Han var gift med Johanne Cathrine Fabritius, Søster til den rige Michael Fabritius i Kbhvn. For at raade Bod paa den Skade, som de algierske Sørøvere tilføjede den danske Søfart, søgte Regeringen 1745 ved Justitsraad Hansens Assistance at opnaa en Overenskomst med Deyen af Algier. Hansen tog i den Anledning en Tid Ophold i Marseille, og en Eskadre paa 3 Linieskibe under Kommando af Grev U. A. Danneskiold-Samsøe blev afsendt til Middelhavet. Traktaten blev undertegnet d. 10. August 1746.

indtroducerede mig i et artigt Huus hos Mr. le Chevalier *Lunezie,* som med sin Dame nogen Tid har været i Sverrig (jeg veed ey i hvad Anledning), men ved samme Leilighed kiender saavel Geheimeraadinde *Sehested,* samme Tid værende Ambassadrice, som Comtesse *Friis,* Frøyken *Sehested* og andre af Suiten; besaae ellers i samme Selskab een og anden i Boutiquerne værende Curiosa, og endelig sluttede Aftenen paa den franske Comoedie.

Sept. d. 25. Besaae hist og her Værelser, som faldt alle slette og dyre; tilsidst leyede for en Maaned udi Hautel d'Hamburg à la Rue Jacob for 50 livres, som er det billigste jeg endnu har forefunden. Var obligeret at tage derimod, skiøndt det var ofver min Priis, for at slippe for en importun Vært udi forrige Herberge, der jeg for slette Leyligheder med Steen-Gulf maatte betale 2 Livres daglig.

Besaae i Hast Hautel des Invalides, som meriterer mere end een Gang at besees og sin à parte Beskrifvelse.

Sept. d. 27. Opvartede med Justitsraad *Hansen* den yngste Hr. Grefve af *Danneskiold,*[1]) som her logerer i l'hautel d'Antragne, der holdis for et af de kostbareste, hvor mand spiser paa Sølf Maaltidet til 6 Livres, og findes Logementer indtil 500 Livres maanetlig.

Denne Grefve er den yngre Søn af den dyrebare og af alle Lærde til denne Dag begrædte Grefve, hvis Bibliotheques og Cabinets Catalogus bær Vidne

[1]) Ulrik Adolf Greve af Danneskiold-Samsøe til Løvenborg (1723—1751) blev 1739 Kaptajn i Søetaten og Schoutbynacht 1746.

om hands Estime for boglige Konster og Videnskaber, endog hand efter Døden safnis; skal nylig hafve kiøbt af sin ældre Broder Grefven af *Danneskiold-Samsøe* Grefskabet Løvenholm, saa hand og self er regiærende Grefve. Er engageret som Capitain udi den Danske Søe-Etat; har allerede nu i sit Alders 17de Aar paa et Par Aarstid forsøgt sig paa Søen, beseet Engeland, og med den Engelske Flaade har været i America og bivaanet Beleyringen af Cartagena; og tenkte nu med allern. anordnede Compagnon Capt. *Norden* at besee de franske Hafne, Italien og andre Stæder; men opholdis nu nogen Tid fra sit Dessein ved Capt. *Nordens* Død, som billigen maa regretteris i Henseende den Avantage, denne unge Herre kunde hafve ventet sig af denne Mand, der ved mange Aars Reyser hafde tilbragt sig store Videnskaber, foruden hands skiønne Collectioner samlede i Ægypten, Arabien, Orienten og alle Verdens Dele, som i Tiden hafde givet hands Fædreneland stor Honneur, naar, som meentes, hans Reyse-Journal engang ved Trykken var blefven publiceret, forsynet med saa mange skiønne Tegninger, som hand med egen Haand saa konstigen skal have forfærdiget.

Forommelte Hr. Grefven descenderer ved Grefvinden af *Moth* fra Kong Christian d. 5. Et noble Gemyt og gracieux ung Herre, som synes at eye alle de Egenskaber, som kand zire hands Naissance, Alder og den Metier, som hand har embrasseret.

Opvartede ogsaa den danske Ministre, Etats-Raad *Krabbe Wind*, der saavidt mig vitterligt icke er de-

clareret Envoyé, men Chargé des affaires; er meget elsket her, bør altsaa mere elskis af de Danske, da hand stammer fra een af de ældste danske Stammer, taler sit danske Modersmaal reent og u-forfalsket, som ellers er rart at finde ved fremmede Hoffer, og eyer et ærligt dansk Hierte. Er Cavalier uden Façon, men fuld af Esprit, taler det franske Sprog en perfection, foruden de fleste andre europæiske; har først været Secretair des Legations saavel i Engeland som Frankrig, og altsaa ey undrer om hand ved mange Aars Routine og et skiøn Genie forstaaer Affaire; er ugift.

Besøgte og Legations-Secretairen Mr. *Wassersleben*,[1]) som forhen har været Secretair hos forrige Gesandt Hr. Grefven af *Schulenborg*, førend han er kommen til Legationen. Har Renomé at være en habil Mand og af Studiis; er icke af stor Façon, saa at de parisiske Moder ey har fordervet ham, hvilket er en stor Merite.

Spiste om Middagen med Justits-Raad *Hansen* i *la Ville de Calais*, hvor mand er vel i Henseende til Spiisningen, 30 souls p. p., og bedre end à l'hautel de Hambourg, men Spise-Stuen er noget liden, og Huset ey propre, skiøndt man er vel serveret.

Promenerede siden udi Hafven, som hører til Palais Royal, hvor for nærværende boer Duc d' Orleans; mange particulaire Huse hafve deris Vinduer og Udgang til denne Hafve og er tilladt

[1]) Den kendte, literært og kunstnerisk interesserede, Jacob Wasserschlebe (1709—87) vandt Bernstorffs Fortrolighed, da denne kort efter afløste Krabbe Wind som Danmarks Repræsentant ved det franske Hof og fulgte med Bernstorff 1750 til Kbhvn., hvor han snart efter blev Sekretær i tyske Kancelli og senere Deputeret i Generaltoldkammeret og Konferensraad.

at betiene sig af Promenaden. I een af disse Huse logerer Kammerherre *Christ. Siegfr. v. Plessen*[1]) fra Danmarck, som nogen Tid har siddet i høyeste Rett, men har slaaet sin Bolig i Paris paa nogle Aar for at betiene sig af de Plaisirs, som han holder for ey at finde hiemme.

Passerede og samt tog i Øye le Palais des marchands dans l'Isle de *Notre Dame*, som er besat med Boutiquer ligesom Børsen hos os, og hvor den, som har Lyst at depensere og spilde Penge, kand finde Leylighed nok at blifve Pengene quit. De fleste Boutiquer ere besat med Damer, og er mand ligesaa incommoderet for Invitationer som ved at passere Jomfrue-Stegen i Amsterdam.

Sept. d. 28. — — Passerede Aftenen paa Opera. Opera holdes au Palais Royal. De gifve deris Piecer den Titel, at de presenteris par *l'Académie royale de Musique*. Er capable at charmere, om ey ganske indtage den, der ey har seet sligt før. Mand forundrer sig over den Mængde af Mennisker, hvoraf de fleste allene er for at embellere Theatrum og synger et lidet Vers med blant Chorene. Mand taber Øynene ved at see de mange skiønne Klæder, mange Forandringer, skiønne og Mængde af excellentes Dantsere, men for alt ofver de skiønne Sangere og Sangerinder, der baade synge og agere vel. — „Hippolite et Aricie".[2])

Sept. d. 29. Denne var Michels-Dag, som med stor Solen-

[1]) Kammerherre Christian Sigfred Plessen til Næsbyholm og Bavelse (1699—1777) bosatte sig efter sin Hustrus Død 1729 i Frankrig. Det var ham, der 1774 belønnede Fiskerne i Hornbæk for den Daad, der gav Anledning til Ewalds Skuespil „Fiskerne".

[2]) Opera af Rameau, komponeret 1733.

nitet holdis her i Byen, men i den Lutherske Forsamling ferieris icke; forblef om Middagen paa mit Kammer at probere en bedre Menage; lod mig gifve fra Logementet en Suppe, hvorfor samt Decke-Tøy siden blev fordret 20 souls; item for en Kylling fra en Rotisseur 25 souls — tilsammen 45 souls, og altsaa 15 souls mere end mand ellers betaler for et ordentligt Maaltid. — Om Eftermiddagen besøgt af Hr. Grefve *Danneskiold*, af Hr. Kmjkr. *Brochenhuus*,[1]) Mr. *Engelhart* og Mr. *Hartop* fra Antwerpen. Discoursen var gandske Dansk, saa Mr. Antwerpen fik ganske ondt i Maven og bad om Forlov at gaae, siden han ey forstod Sproget.

Okt. d. 2. Hafde giort Selskab med 2de herværende Cavalierer og Brødre D'hrr. *Gellhorn* fra Lautznitz tilligemed en anden Edelmand fra Polsk Preussen at uddrage til

VERSAILLES,

hvor den hidindtil værende Venetianske Ambassadeur Mr. *Leze* skulde holde sin Afskeds-Audientz, efterat han har opholdt sig ved det franske Hof, efter Coutume, 3de Aar, da mand nu i hands Sted venter med første en anden Ambassadeur; men hand er ordineret at gaae til Rom.

Vi ankomme saa betimelig, at vi kunde afvarte hands Ankomst og tage Ceremonierne i Øye, som alle observeredis mod hannem, som mod alle andre og kronede Potentater pleyer at skee.

Hand blef ophendtet udi hands Mayestæts Carosse og det kongl. Livrée, som er blaat med brede røde

[1]) Se Side 16.

og hvide Fløyels Snorer, og vel maa hafves endnu prægtigere til større Festiviteter. Ved Siden af Ambassadeuren Le Prince de *Lambeste* (som er en Lothringsk Printz og Oncle til Gross-Hertzogen af Toscana), efterdi det saa er Maade, at Ambassadeurer blifve paa Kongens Vegne modtaget af Printzer; forand sad Introducteuren af Ambassadeuren. Nest efter fuldte Dronningens Vogn, og siden 3de Vogne af Ambassadeurens, som vare meget prægtige baade i Henseende til Equipage og Livrée. Pagerne klædde i blaa Fløyel med Drap d'or-Opslag og -Vester, besat med en kostbare Guld-Tour. Hafde 6 Pager og 12 Laquaier; af Heste-Tøyet og Vognene syntes mig at have haft den Ære at see Façonen i Francfurt. Den første Vogn var ledig; i den 2den sad Cavaliererne af Legationen, og deriblandt Secretairen, Mr. *Agazzi.*

Ambassadeuren drog lige op paa den inderste Gaard, som ey er separeret fra den anden (som er aaben) uden ved et Jern-Gitter. Hand steeg af strax ved den venstre Haand i et Kammer neden ved Jorden, som kaldis Ambassadeur-Stuen, hvor Ministres og Fremmede af Distinction forsamlis; og finder mand der allehaande Morgen-Refraichissements, hvoraf enhver har frit at befale og præsenteris for intet af kongelige dertil forordnede Betientere, saa mand har her den Lykke at tage Frokost paa Kongens Respect.

Paa den yderste Gaard stode rangerede paa begge Sider le Guarde du Roi og le Guarde Suisse, tambours battans & enseignes deployés[1]); men inden-

[1]) ɔ: med rørte Trommer og flyvende Faner.

for stode saavel de saakaldede de la Guarde Porte, som les cent Suisses, hvoraf de første hafve enslags Kapper som Herolder med store Rapirer i Hænderne; skal bestaa af gamle Officerere. De sidste ere kledde som Sveitzere med store Buxer og Trøyer af rød og hvid Silke, høye Huer med Plumager og hvide Kniplings Krafver; ere høye og skiønne Karle, 100 i Tallet, hvoraf Nafnet; stode paa begge Sider rangerede op ad Trappen, hvor Ambassadeuren skulde passere, men assisteredes af anden Vagt af Guarden, siden deris Corps ey er nok til at bedekke den ganske Vey.

Ambassadeuren Mr. *Leze* seer vel og mere muntre ud end egentlig efter hands Caracter, som gierne fører Gravitet med sig; men han er abgesandt fra en Republique og altsaa ey vandt at generis; blond af Ansigt, med nogen embonpoint, snoet af Væsen, som den svenske Kammerherre *Nordenflucht,* som for nogen Tid var i Kiøbenhafn. — Dog bør ey extenderis videre end at han synis at være af sangvinisk Temperament efter en Alder af 40 Aar, affable og høflig.

Efterat Fro-Kosten var tagen, annuncerede Sous-Introducteuren, at det nu var Tid, da Klokken var imod X at hafve Audientz hos Hans Mayestæt. Sous-Introducteuren gik forand, som er en ung Cavalier, ikke af stor Anseelse; har et italiensk Physiognomie, sorte Haar en Bourse, som ey var meget pudret eller accommoderet saa affecteret, som Fremmede gifver sig Umag at være, hvilket og ligeledis kand siges om hands Klæde-Dragt og generaliter om alle kloge Frantzoser i Paris, at de ikke bekymre sig om saa-

dan outreret Mode i enten Coiffure eller Klæder, som vi andre desverre maae giøre; Enhver holder det for Mode, som klæder ham best og lader det derved bero.

Ambassadeuren gik saa op til Hs. Mayestæt, hafvende paa den høyre Haand le Prince *de Lambeste* og paa den venstre Introducteuren; strax bagefter gik l'Ecuyer de l'ambassade, og forand Sous-Introducteuren. Hoffet var hverken nombreux eller en gala, saa mand maa slutte, at det [var] Ære nok for en venetiansk Ambassade at tracteris paa Ambassadeur-Viis, men for Resten syntes det ikke, at mand embarasserede sig meget herofver.

Den Tyrkiske for nogen Tid siden her værende Ambassadeur blef imodtaget i en à parte Audientz-Sahl af Kongen under Thronen og Dronningen værende i samme Sahl, og Hoffet saa talrigt, at det holdte hart at komme ind; men mand giorde sig og da extraordinair Umag for at vise Hoffet i sin Lustre og Kongen af Frankerigs kongelige Pragt, som endog er blefven viist i de Ambassadeuren medgifne Presents, der vare saa kostbare, at Fremmede holdt sig lykkelige at faa dem at see der, hvor de blefve forfærdigede.

Hs. Mayestæt imodtog denne Ambassadeur af Venedig udi sit Sofve-Kammer, der hvor mand ordinairement indladis om Morgenen at giøre Cour; staaendes noget paa Siden af Sengen mod den (øfverste) Camin; hafvende ved sin høyre Side Duc de . . ., som naar Hs. Mayestæt satte Hatten paa, bedekkede sig; som og ligeledes Printzen af Lothringen giorde,

naar Ambassadeuren satte sin paa; og alle tog Hattene af paa eengang et vice versa. Ambassadeuren gik ind med blottet Hofved af Gemacket, men efter aflagde 3de Reverentzer satte Hatten paa, holdt en italiensk Tale, men lette[de] Hatten, saa ofte hand nefnede enten Republiquen eller Hs. Mayestæt, da Hs. Mayestet og de forommeldte ved samme Leylighed ligeledis lettede paa Hatten. Hs. Mayestæt svarede kort, udtrak derefter sin Kaarde og med trende Slag slog Ambassadeuren til Ridder, som knælendis imodtog et stort Axel-Geheng af gammel Façon, giort af Drap d'Or og ofveralt broderet med Guld, hvorudi fandtis en Staal-Kaarde damasceret med Guld, som saaledis er vedtagen gammel Skik ved de Venetianske Ambassadeurers Afsked. Ambassadeuren leverede sin Kaarde til l'Ecuyer de l'ambassade, og efter aflagde 3de Reverenzer baglens retirerede og gik ind i Ambassadeurernis Stue, hvorfra hand var udgaaet.

Hs. Mayestæt Kongen af Frankrig var ey at faae at see kiendelig, siden jeg af Modestie var blefven af de sidste, som indkom, og de andre altsaa hafde betaget Pladserne; hand retirerede sig, samt satte sig i sin Jagt-Chaise snarere end man kunde attrapere ham; sagdes at gaa til det nybygde Lyst-Slot *Choisi,* hvor hand agtede at divertere sig med Jagt og forblifve til anden Dags Aften. Cardinalen [1]) var ey tilstæde, men var gaaet paa Landet at recreere sig.

Ambassadeuren forblef saa en rom Tid nede i

[1]) Kardinalen André Hercule Fleury (1653—1743), Ludvig XVs Lærer og Opdrager, blev Statsminister 1726.

Kammeret, og vi andre hafde Anledning derved en Times Tid at præcavere os mod Giøgen, skiøndt det er ikke de Giøge, som giækker paa denne Tid og Stæd.[1]) Kl. ofver 12 adverteredes det, at hand nu kunde hafve Entrée hos Dauphin; gik som i forrige Orden; blef imodtaget i For-Gemakket af en Cavalier og indbragt. Observerede samme Ceremonie som hos Kongen, holdte sin Tale paa Italiensk, som hand frimodig haranguerede. Dauphin svarede kort, som ey var at høre; er ey saa stor som voris dyrebare Danske Kron-Printz[2]); bleg af Couleur; og troer jeg, at kongelige Personer ere ofte ligesaa incommoderede som andre ved slige publiques Forretninger; allerhelst saa lenge de endnu ikke ere omstraalede med den høye mayestetiske Glantz, som giør dem saa meget mere skinnende, og forbyder de sig Nærmende at see uden med nedbøyede og redselfulde Ansigter.

Ambassadeuren søgte endnu fremdelis sin Stue, bærendis ofver Axelen Gehenget af Kaarden, som hannem nyligen var paahengt. Maatte saa endnu forblifve nogen Tid indtil hand blev admitteret til Hendis Mayestæt Dronningen, som og gik for sig i Alt paa samme Maade. Da hand begyndte sin Tale, lod hand, som hand satte Hatten paa (som en Marque af hands Ret), men tog den strax af, og saaledis fremdelis haranguerede. Hendis Meyestæt sva-

[1]) Hermed menes at de tog Frokost, men ikke saa meget, at de blev berusede eller overfyldte, („Gøgen siges at gække Folk," naar man fastende hører dens Kukken; „Gøgen skal ikke gække ham" siges af Skæmt, naar een har faaet en god Frokost, eller noget over Tørsten tidlig om Morgenen (D. V. S. O).

[2]) Ludvig Dauphin (1729—1765) var 13 Aar gammel, 6 Aar yngre end den danske Kronprins (Frederik V).

rede, skiøndt korte og sagte, saa dog med slig Douceur, at endog af hendis manieres fremskinnede den Dyd, Ydmyghed og ædele Gemytte, som al Verden veed af at sige.[1]) Præsenterer en Alder af 40 Aar uden Affectation; stod forand ved en Stoel, hvor bag ofver hang Slæbet af hendis Habit, som en Valet de Chambre endnu bag ved Stolen opholdte. Var klædt i Hvidt med gyldne Blommer, hafvende en liden fransk numodig Kaabe af Flor, og ofver Coifuren en liden Flors Kappe, som var knyttet under Hagen.

Strax uden for Dronningens Gemach quitterede Printzen af Lothringen, og Ambassadeuren og Introducteuren forføyede sig til begge Printzesserne, hvor en Cavalier imodtog ham. De begge stode ved Siden af hvær andre (hafde hos deris Gouvernante), hvoraf den ældste er velvoxen af sine Aar (10); hvid og hafver store Øyne; den yngre er mindre, men synis mere muntre. Med Ceremonierne gik det saa til som hos Dronningen. Den ældste Printzsesse svarede kort, og derefter begleydedis Ambassadeuren igiennem For-Gemakket af en Cavalier, og var saa denne Solennitet til Ende.

Vi saae siden hendis Mayestet Dronningen spise, efter Sædvane allene, ved et lidet Bord, hafvende ved sin høyre Side hendis Gouvernante, men for Resten allene, uden hendis Pous, en lille hvid Kat med sorte Øren, som hafde den Ære at spise med, og spiste en god Tallerken af grøn stor Kaal ved Siden af Dronningen; hendis Mayestet diverterede

[1]) Om Ludvig XV's Dronning, den polske Prinsesse Marie Leczinskas Ankomst til Frankrig, se Claus Seidelins Beskrivelse i Memoirer og Breve XXII.

sig ofver denne sin liden Kat og spurte le Comte *de Maurepas*,[1]) som just ankom, om hands Kat spiste saa med ham, hvilket hand med Ney! besvarede. Bemeldte Cavalier bærer Ordenen af St. Esprit og skal være Ministre d'Etat i Conseillet. Hendis Mayestet blef allene opvartet af Damer, som bærer Maden frem og ere klædde paa Romansk (som mand kalder det hos os). Sminke regierer her meget. Ved Dronningens venstre Side noget nedenfor sad Ambassadricen af Spanien, og Duchesse . . . som er ganske ung og mulig smuk, om hun ey var sminket; det er Duchessernis Ret at sidde paa en Tabouret i Dronningens Presence.

Vi besaae siden Slottet Versailles, og deriblant det saa bekiendte prægtige Gallerie, hvis Couple viser udi skiønneste Malinger de fornemmeste Ludvig XIV's Bedrifter, som hos er skrefvet. Mængden af uskatteerlige Statuer, Vaser, Antiquer af Bronze, Marmor, Porphyr, Onyx, blinder Øynene, og giør at mand ey veed hvilket der er det kostbareste. Mand har derofver saa mange Beskrifvelser, at det var umuelig at tenke paa nogen ny Recite; men maa være nok, at jeg har taget det i Øye, og bære Vidne om, at det ofvergaaer alt hvis beskrifvis kand.

Saa og Hs. Maytts. daglige Gemakker siden hand var bortreyst. Ofver een af Dørrene til Sofve-Kammeret sidder et skiønt Portrait af *van Dyk*, malet af ham self; udi Kammeret udenfor sidder 4 skiønne Originaler (Franciscus I. Rex Gallorum og Gemahl.

[1]) Jean Frédéric Phélippeaux Maurepas (1701—1781) var Marineminister fra 1723, men faldt senere i Unaade, han blev Premierminister under Ludvig XVI.

De andre 2de kunde ey faaes at vide hvo var). Nest ved Sofve-Kammeret er Gemakket, hvor Conseil holdis, hvornest et Gemak betrekket med prægtigste Drap d'or; og i hvilket Kammer sees det kostbare Uhr, som viser Solen og Planeternis Gang, Tidernis Forandring etc. — Derindenfor er et lidet Jeger-Kammer, hvor var henlagt en stor Deel Hiorte-Horn, og neden rundt om i Panelet er indrettet Senge til nogle smaa Jagthunde, som enhver er heftet i sin Kiæde, og ligger heel fornemme, hvær udi sin Seng. — Saae og Capellet, Ambassadeur-Trappen og alt hvad omtrent er at see, som falder for vitløftigt at recensere, da det af andre saa omstændelig forhen er skeet; saa var det mig og denne Gang allene om at giøre at tage en general Idée, siden Tiden ey tillod videre, og mine Compagnons vilde betiene sig af Tiden og Vognen. Hvad mig generaliter syntis at observere var, at blandt Meublerne Bordene ey svare til den øfrige Magnificense, efterdi mange ere baade gammeldags af Træ med en nu falmet Forgyldning.

Man har her den Lykke, at alting staaer saavidt aaben, og er Fremmede tilladt frit at see sig om allevegne; er og forbudet Betienterne, som varte op, ofveralt at lade sig gifve nogen Presents eller Drikkepenge; men derimod ere de og ikke saa redebonde som andensteds (hvor mand lukker Dørren og Munden op med Sølf-Nøglen) at gifve fornøden Anviisning og Underretning. De see og ikke saa blide ud, som om de vare forgyldte; holde sig stille og til Siden; deris Ord ere Monosyllaba [ɔ: Enstavelses-

Ord]; kand ey vide om deris Tale en anden Gang er mere flydendis; fik dog den Underretning, at det skiønne Cabinet af antique Mynter, som pleyer at findis i Hs. Mayestæts Gemak, er bragt herfra ind til Louvre.

Vi promenerede siden og diverterede os udi den i Verden saa bekiendte skiønne Hauge, hvor mand forefinder høiest og kongelig Pragt at ofvergaa alt, hvis med Pen kand beskrifvis; mand finder her udi Marmor og Brontze, hvad andre kongelige Hafver ey kand fremvise i Træe; og af det, hvoraf mand andensteds viser som et stort Vunder-Værk een og anden Piece, seer mand her alle Alleer og Vinkler fulde. Spring-Vandene ere bekiendte; mand hafver saavel dennem som Statuerne i Kaabber stukne. Til at see Hafven i sin Fuldkommenhed behøfvis en lykkelig Occasion, naar Vandene engang spiller. Men udi Marmor- etc. Arbeyde seer mand med Forundring aldt det med Graf-Stikken udført, som fineste Maler-Pentsel ey skal kunne imitere.

Menageriet er paa den venstre Haand ved Enden af Hafven. Her seer mand i adskillige Gaarde og Appartemens adskillige Slags saavel flyfvende som 4re-fødde Dyr; hvoraf i den første Gaard forvaris tilhobe alleslags Snepper, som løbe paa Jorden, og rundt om flyve og hække alleslags Duer. Det artigste var at see 2de Katte, der ere som maîtres de police instruerede med Fuldmagt til Hals og Haand ofver al U-tøy, at holde Rotter fra Stegen uden at torde self røre den. Kattene i Frankrig maa have andre Sentimens og anden Gout end de danske Katte; eller

og at de maa være dydigere, siden mand allevegne beviser dem stor Ære, saa at Dronningen self har sin Gemak-Kat, og følgelig hver af de andre Damer sin Cabinet-Pus. Vore Katte skulde uden Tvifl ligesaa snart tage en Due som en Muus. Men her er alting opfylt med Esprit og Politesse, saa at, som Holberg siger i Comoedien, endog gemene Kellinger snakker her fransk og læser Aviser.[1])

I Menageriet findis nu udi de andre Appartements en Løfve, men ey saa smuk som den jeg saa i Amsterdam; 2de Strutzer; en deylig og stor Leoparder. Item saa findis og rare Hiorte, Vildoxer, loups de cerf [ɔ: Los (felix lynx)], og alle de Slags Dyr, som Salomon lod komme fra Tyrus sc. Aber, Popegøyer og Paafugle.

Ved Menageriet er et Lyst-Huus, hvorudi findis Appartements saavel for Sommer som Vinter, og hvor forrige Madame la Dauphine ofte har diverteret sig. Mand finder og der paa Skilderier afmalede adskillige de rareste Dyr, som hafve været i Menageriet. Gemakkerne ere faae, og største Deel smaae, men à bon gout, og mange lueforgyldte med deylig Mignon-Skildring.[1])

Menageriet staar altid aabent til de Fremmedis Tieneste uden at Omviseren tør tage imod Drikkepenge; men hand observerer derimod sin commodité, og ikke umager sig gierne for een Particulair, men afvarter flere, førend hand admitteres; er obligeret at følge med for at oplukke, men holder sig

[1]) Jean de France. V. 1.

[1]) Ved Mignon-Skilderier menes maaske Miniatur-Malerier eller smaa Dørstykker o. l.

gierne tilbage, ligesom hand var bange for Drikke-Penge eller at gifve de Fremmede nogen Forklaring om det, som de ikke kiender; den gode Herre hafde og en Mine, som hand hafde lært noget af visse af Dyrene som hand omgaais med. Mand faaer og ganske smaae Complimenter og ey saa store Titler som der, hvor mand viser Skillingen i Næfven, som er capable at creere baade Grefver og Baroner.

Mand seer altsaa hvad Politesse er iblant den meest polie Nation, naar den ey encourageris; sandelig som en tør Ragout, der kunde hafve været god, om mand ey hafde sparet Saucen.

Fra Menageriet kand mand lade sig sette ofver en Canal til et lidet Lyst-Hof, Trianon, som ligger ved Enden paa den anden Side af Versailles, som er en Bygning paa Italiensk af een Etage med plat Tag og Gallerie omkring, souteneret paa røde og hvide store Marmor-Piller, som gifver en deylig Anseelse. Dette Stæd skal være indrettet af *Ludv. XIV* til Mad^me^ *Maintenon*. Mand seer der mange Værelser en plain pied; og i et af Gallerierne 24 af de beste Fontainer en perspectiv, som findes i Versailles. Dette Slot synis ellers at være af en uregulair Bygning og bestaaer af idel Fløyer; men hafver en yndig Situation, skiønne Statuer, Vand-Spring etc. Vi spatzerede fra Menageriet hid til Fods giennem en skiøn Promenade og smuk Allée, som bringer did, for at evitere Depensen at sættis ofver Vandet, hvorfor ikke er nogen sat Priis, og altsaa dependerer af Discretion, som ordinairement er dyr Kiøb og sielden endis uden Misfornøyelse.

Efter at sligt var forbi, begaf vi os paa Hiemveyen med matte Øyne og sultne Mafver, thi nest at takke Hs. Mayestæt for allernaadigst Chocolat paa Versailles, hafde vi intet nydt. Mine Compagnons Leye-Tienere hafde uden Tvifl bestilt for os i et Hôtel paa Versailles, men som vi vilde profitere af Tiden og Vognen, som koster Penge, saa satte vi Appetiten Stefne til om Aftenen, da vi vare vis paa at spise allene, siden de meste Hyre-Tieneris Anstalter ere undertiden tve-tydige; de vide med Verterne at dele Stegen i 2 Dele, hvoraf Herrerne seer ikkuns den halfve Deel, men maa betale den halfve Deel, som mand ikke seer. Vi merkede i Gierningen, at Leye-Svenden hafde spitzet sin Næse paa Stegen, thi han giorde sig vred og vilde forlade os midt i Versailles Hafve, da hand merkede, at Vi ey vilde spise med ham til Middag. Vi derimod stillede os koldsindige og hafde vist spillet ham et Puds, dersom han ey hafde indfundet sig: Mand har vel nødig at præcavere sig for ey at cujoneres af disse Karle.

Om Aftenen spiste vi ved Hiemkomsten à l'Hôtel de Prussie, hvor vi matte betale 3 Livres pro persona foruden Viin; mand er her vel, spiser paa Sølf-Fade; men jeg hafde dog taget tiltakke ringere, dersom det ey hafde været at synge med de Fugle, som jeg var iblant.

Reyse-Omkostningerne med Vogn til Versailles:

For Carosse de remise 24 livres, som er 12 livres for Forspands-Hestene, efterdi Hyre-Kudskene ey kiører ringere end med 4 Heste, endskiøndt Veyen er saa god og ey saa lang, at den jo kand kiøris med 2de.

Pour la permission 7 livres.

Denne Permission maa betalis for at fare med Carosse de remise til Versailles eller der, hvor Kongen, Dronningen eller Dauphin opholder sig, efterdi der ere ordinerede Voitures, som alle Dage gaaer did. Nogle til 2 Personer, som kaldis *pots de chambre*, fordi man sidder derudi som tilstoels; andre ere til 4 og end andre til flere Personer; men for at komme noget anseelig frem for at faae Frokost til Hofve, maa mand betiene sig af skikkelig Equipage, som ey koster mere naar mand er 4.

Oct. d. 3. Begyndte første Gang at tage Lection af *Mr. Fleuri* i det franske Sprog, hvorfor hannem betalis maanetlig 36 Livres eller $1^1/_2$ Louis. Mr. *Grimaret*, som passerer for den fornemmeste og som recommanderis af den danske Ministre, tager 7 Louis; andre derimod mindre; jeg har antaget denne, fordi man berømmer ham at være den beste.

Oct. d. 5. Giorde Begyndelse med en antagen Dantzemestere, Mr. *Mathère* til 1 Louis maanetlig for at hafve nogen Slags Motion, da jeg agter at holde mig i Stilhed, indtil jeg haver profiteret af Sproget, imedens alting, indtil efter Mortensdag, er stille og tomt i Paris. De fornemmeste Springere tager 3 Louis om Maaneden. Denne dantzer og paa Opera (blant Chorene, ey allene).

Spiste om Middagen à l'hautel de Hamburg, hvor commis de police kom at visitere voris Fade, om vi spiste Kiød, som er Verterne forbuden (under Straf af 600 Livres og lukket Bord et halft Aar) at fremsætte *les jours maigres*. Men voris Vært lugtede først

Stegen og derfor itide hafde retireret alt Kiød-Mad og gifvet os Desert istæden. Der ere ellers visse hôtes [ɔ: Værter], som hafve Permission at presentere begge Dele; men da Fisken er her meget dyr, og denne Vært er af de massive Tracteurs, saa finder hand sin Regning bedre ved Kiødet end ved Fisken.

Oct. d. 6. Proberede et andet Herberg og spiste à l'hôtel d'Espagne, hvor mand betaler som andenstæds a l'ordinair: 30 Ss. uden Viin, og 35 Ss. med en half Pot slet Viin. Mand er her propre; der spises paa Sølf-Fade; Selskabet er og fornemmere, skiøndt lidet paa denne Tid, da Paris er ledig, deels i Henseende de mange Cavaliers, som ere dragne i Campagne, deels i Henseende at Mssr. de *Robbe*[1]) ere i Vacanzen paa deris Land-Gods, og at de Fremmede formedelst Troublerne [ɔ: Krigsurolighederne] ey ere saa mange som a l'ordinair.

Leyede samme Dag efter Maaltid Værelser lige ofver for dette Hotel, à l'hôtel d'Anjou, Rue Dauphine. En smuk Stue med Træe-Gulf, som ellers er rart at finde uden i de store Værelser, som ere med indlagde Gulfve, som kaldis „parquet". Resten er gierne med smaa 4-kantede røde Stene, som kaldis „carots", men er kolt og malpropre. Accorderede dette Kammer samt Seng til Tiener for 34 livres maanetlig. Mand kand og i Huset spise for 25 souls Maaltidet, naar mand vil accordere maanetlig, som jeg holder for hazarderlig og ey avantageux for Fremmede, der bør søge at forandre sig for at kiende

[1]) Der var stor Afstand mellem Arveadelen, noblesse d'epée, og den nye halvborgerlige Embedsadel, noblesse de robe, der bestod af velstillede Folk, egentlig Borgernes øverste Lag.

Verden, og desforuden ey veed hvad Connaissancer mand kand giøre.

Oct. d.7.[1]) Efter Kirke-Tienisten spiste a l'hôtel d'Espagne, hvorfra mig blef proponeret Selskab med en Westphalisk Baron *Gahlen*, som ellers er Domherre af Münster, og med sin Gouverneur Abbé *Pornet* spiser i samme Hotel og logerer à l'hôtel d'Anjou. Hand bragte mig altsaa i sin Carosse de remise at besee

ST. CLOUD

og Vand-Springet, der er det høyeste i Frankrig og pleyer at spille alle første Søndage i Maanederne, men formedelst Mangel af Vand blef Reysen i saa vidt forgiævis, skiøndt ey uden agrements. Slottet ligger omtrent 2 Miil fra Paris paa Versailles-Veyen. Beskrifvelsen derom maa søgis andensteds.

Ofveralt i Værelserne henger Portraiter, og deriblant ofte igientagen forrige Regent *Duc d'Orleans* og Familie. Et Cabinet er paa Chinesisk, indrettet med chinesisk Laquering og Speylglas. Et andet er besat med Portraiter af berømmelige Personer, som dog Domestiquerne ey kiender; men iblant dennem seer mand et temmelig stort Portrait af *Corfitz Ulfelt* siddendis, som lægger Haanden paa en Ulf; men det ligner ikke aldelis de andre af hands Stykker i Dannemark, thi hand her er malet noget fyldigere. Ingen af Domestiquerne kiendte dette Stykke, og jeg derfor blef ombedet at tegne Nafnet paa en Seddel, at de vilde ofverlefvere deris Herre det. Det er i

[1]) Den 6. Oktbr. skrev Kleve et interessant Brev til Langebek, der er trykt i „Langebekiana" Side 8.

samme Kammer, hvor *Mignards* Datter henger. *Ulfelt* er ellers kiendelig nok, og bærer Elephant-Ordenen om Halsen. Det er bekiendt, at hand efter *Ludvig d. 13dis* Død var Ambassadeur i Frankerig hos Regentinden *Anna d'Autriche;* man finder en ganske Relation, fornemmelig om Madme *Ulfelts* Manieres, og hvorledes hun samme Tid var anseet, i *les memoires de Mme de Motteville.*[1])

Oct. d. 9. blev destineret til adskillige Visiter, som længe vare opsatte, og mand gierne sanker i een Havn for at profitere af carosse de remise, som er kostbar, men derhos fornøden for Visiter af Consequence, og derhos ey dyrere end en Fiacre, naar mand har Visiter og Ærinder den ganske Dag igiennem, thi Carossen koster 12 livres; den anden derimod koster første Time 25 og neste 20 sous Timen, og ey er at faa eller holde lenger end til det mørknes, da den anden derimod maa opvarte til Kl. 12 om Natten. Jeg var uhældig formedelst det var Cour-Dag, og altsaa de fleste paa Versailles.

Oct. d. 10. Var ey vel og hiemme. Men om Eftermiddagen besat med artig Selskab af Hr. Hofjunker *Brockenhuus* og Mr. *Engelhart* at drage omkring og besee Stads, da de søgte før Afreysen at fournere sig med et og andet; i hvilken Anledning fik megen Stads at see af Daaser, Etuis etc., endskiønt i mine Tanker ey af den Gout som jeg hafde ventet, ja meget saa slet, at mand self tilstod mig, at det ey burde fremvises blant Parisiske Galanterier.

[1]) Mémoires de Md. Motteville. Se T. II p. 19—22 (i Amsterdam-Udg. 1783). En Oversættelse af den paagældende Udtalelse findes i Danske Saml. II R. I, 218—220. Om Maleriets Skæbne vides intet nærmere, maaske er det gaaet tabt ved Slottets Ødelæggelse under Revolutionen.

Oct. d. 11. Proberede et nyt Bord à l'hôtel d'Abbeville, efterdi Maden à l'hôtel d'Espagne sidste Tirsdag var saa slet, at vi syntis at blifve præsenteret . . . . paa Sølf-Fade. Dette hôtel d'Abbeville var endnu det beste, som jeg af den Slags har prøfvet; thi spiser mand end ikke paa Sølf, saa er Maden reen og vel lavet paa reene Tind-Fade. Compagniet er og fuldkommen stort og Retterne altsaa flere og vel choiserede, hvilket satte min Appetit paa Prøfve, mig til liden Baade; — efterdi jeg befandt mig ikke vel efter Maaltidet.

Oct. d. 13. — Jeg begyndte at see mig om i Bogladerne og blant andet forefandt Annæi Senecæ Tragoediæ, trykt til Paris 1514 — in Folio — vel conditioneret, men noget ormstukken; kiøbte den for 3 livres.

Oct. d. 14. Fuldte i Kirke med Mr. *Wimicel,* fransk Prest ved den Hollandske Ambassade, som bragte mig did og presenterede mig for den Hollandske Ambassadeur Mr. *von Huy.*[1]) Stuen er besat med Scribentere, som besørgede neste Dags Post, saa der ikkun var kort Tid at vedtalis; Manden er Hollænder og Ambassadeur, hvorfor mand ey maa incommodere meget paa eengang; desforuden taler hand det Franske med en vanskelig Prononciation, saa mand maa være vel kiendt for at røbe Affairerne. Mand flatterer ham meget i disse Tider, saa det ey er Under, om hand var storagtig.

Oct. d. 16. Aftenen passerede hos mig bm^te^ Mr. *Brok-*

[1]) Abraham van Hoey (1684—1766) ydede som fransk Gesandt Holland store Tjenester. Han har skrevet: „Lettres et Négotiations pour servir à l'histoire et la vie du Cardinal de Fleury" 1743.

kenhuus, Mr. *Engelhart* og Mr. *Rasch*,[1]) som lode os tractere med en dansk Risengrød af min Tieners Fabrique, og var vel ikke flere saadanne Soupéer i Paris den Aften.

Oct. d. 19. Spiste om Middagen à l'hotel d'Espagne tilligemed min Sprogmester Mr. *Fleury*, som bekiender sig til den romersk-catholske Kirke, men har sig sine Distinctioner forbeholdne, saavel i Henseende til Religionen som Spiisningen og ikke just giør sig til Martyr for at holde en rigoureux jour maigre; men forresten en habile og artig Mand. Dagen inter negotia; Aftenen paa Opera for at fordrifve Tiden.

Oct. d. 21. Bivaanede den Danske Gudstieniste i Hr. Etrd. *Winds* Huus; blef inviteret at spise tilligemed Hr. Gref *Danneskiold*, den Hessen-Darmstadske Ministre Mr. *Böhmer* og andre Flere.

Besaae St. Sebastians Kirke, der staar under Bygning og hvorom en anden Gang, naar jeg for Alvor begynder at see mig om; jeg bier efter en god Ven,[2]) som jeg er ventendis, for med ham at dele Bekostning og Fornøyelse, thi det ikke er vel giørligt paa denne Aarsens Tid at løbe om til Fods at see sig om, hvorfor jeg hellere udvælger at profitere af Exercitz-Mesteren i Begyndelsen og opofre Slutningen for Øynene [ɔ: og siden se mig om].

Promenerede siden med Mr. *Rasch* i Tuilleriet, som er Hafven ved Louvre, og er en publique Promenade. Alle honnêtes Folk har fri Indgang, men

[1]) Den danske Miniaturmaler Jens Rasch eller Rask, der med kgl. Understøttelse opholdt sig i Paris fra 1733 og boede i Etatsraad Vinds Hus. Han døde i Zweibrücken 1744 paa Hjemrejsen til Danmark.

[2]) Upaatvivlelig Christen Linde, der kommer til Paris den 3. November.

Peublen og Laquaier maa staa ude; og forstaais under Nafn af Laquai alt hvad som bærer Pung i Haaret og ey har Kaar[d]e ved Siden. Statuerne ere her meget kostbare og skiønne af Marmor, og iblant dem de 4, som forestiller de 4 Floder Seine, Nilen, Tiber og . . ., som ere rangerede mod Udgangen af Hafven, hvor mand gaaer ud til den store Promenade.

Sweitzerne, som holde Vagt, boe her i Hafven. Deris Huse ere baade agreables og nette indrettede; er dem og tilladt at betiene de Promenerende med alle Slags Rafraichissements, som strækker sig til Mad inclusive, for dem som har Lyst at betale; jeg lod mig lyste at smage deres Orgade, som forkølede mig Mafven, som jeg maatte hielpe tilrette med en Liqueur, som kaldis L'eau de véritable amour, som er behagelig, men giorde ey god Effect.

Oct. d. 24. Om Aftenen forandrede Logemente og begaf mig à l'hotel d'Anjou, Rue Dauphine, for at profitere af Prisen, da jeg her er accorderet maanetlig til 34 livres og har Commoditet med god Opgang til Gaarden i 2den Etage, med Træe-Gulf, som ellers ikke findis ofveralt uden i de store kostbare Værelser; tillige er og her en Forstue, som meget paaseis, som et Retrait for Fremmedis og egne Domestiquer, og endelig 2 Udgange, tapitzeret med 2de Speyle, deraf det eene ofver Caminen; derimod de øfrige Commoditeter til Klæder og Reperitoria ey af de bequemmeste; dog kand flatere mig, at vel ingen Fremmede for den Priis har bedre Leylighed. Jeg kunde og spise i Huset ved et sluttet Bord, naar

jeg vilde giøre maanetlig Accord at beregne Maaltidet med Viin til 25 souls; men i hvor got Kiøb og Selskab her end er, saa ere dog Inconvenientzerne større i Henseende, at den 2den Desert gierne er at spille Kort; for at være Fremmet er og fornøden at hafve Forandring af Folk uden at binde sig paa et Stæd, helst mand ey veed, hvad Connoissance mand kand finde til Menage.

Om Aftenen inviteret hos Baron *Gahlen* til en Quadrille til 1 soul — som saaledis efterdags continuerer. Den Tabendis betaler intet, men anskrifvis paa Regning, og destineris det ganske Tab i Tiden til fellets Beste og en god Souppé, naar Summen er suffisant.

Oct. d. 26. Employerede til mine Visiter, og endte Aftenen hos Mr. *Torrin*, hvor i Selskabet var en philosophisk Matrone, Mme *Lainé*, som er af denne Byis *Savantes*, der raisonerer uden for Kiøkenet, men var ey at ynske, at Philosophie ey var klogere; hun raisonerede dog temmelig modest, som er en rar Dyd hos det lærde Fruentimmer.

Oct. d. 30. Besaae een og anden Boglade ved Quai des Augustins. Mand finder Mængde af nytrykte Bøger, men de rare Piecer er mesten afpiskede, og hvad de har af gamle Editioner er peber-dyrt.

Oct. d. 31. Besøgte en Ertz-Heraldicus ved Nafn *J. L. Chevillard*, Rue neuve notre Dame à la providence, hvis Profession og Person er her lige saa renomeret som Poeten i Aabenraa qvondam [fordum]. Hand er Heraldicus practicus større end theoreticus; forstaar ikke uden sit Moders-Maal, men exercerer Professionen til Tieniste for dem, som lider Nød

eller og har Skavank paa Fædrene eller Mødrene Side. Kort at mælde: hand er en Genealogist, som forfærdiger Stamtræer enten til 16 Ahner eller videre, ligesom mand hafver hands Tieniste nødig; men hands Videnskab strækker sig ey videre end Frankerig, omskiøndt hand vel eyer een og anden Smaating uden for, men aldelis uaccurat, saasom hand er en Mand uden Studeringer, som har al hands Videnskab mecanice og paa et Greb. Faderen for ham har giort en stor Provision [ɔ: Forsyning] af hvis som hører til de Franske Genealogier, hvorofver han har ladt Sønnen et Kammer fuld af Protocoller, som hand consulerer i fornøden Tilfælde. Hands Kone raisonnerer baade op og ned i Konsten, saa at dersom den blifver forplantet i lige Gout til Børn og Børne-Børn, skal hands Descendenter i Tiden kunde opreyse deris eget Stamtræ ziret med lutter Genealogister. Hand har det paa en bedre Fod end de andre Genealogister, som gierne setter Pengene til for Curiositeten, men denne fortiener endeel Penge saavel af dem, som har deris Genealogier nødig, som og andre som er curieux for at hafve dem; stikker og i Kobber de kongl. Genealogier og derved fortiener en god Skilling. Jeg hafde troet at hafve kunnet profitere noget hos ham i Heraldiquen, men hand er allene en Mecanicus Practicus, og ey en Professor mecanices.

Besaa siden det saa kaldede

HOTEL DIEU,

som er et stort Hospital, hvor Fremmede af alle Religioner uden Forskiel indtagis, fourneris med alle

Ting for intet og opvartis af geistlige Nonner, som anvende deris Barmhiertighed ved at tiene de Syge til Sengs; da andre tiener de Friske. De hafver ey nødig at hafve nogen til at varme Fødderne, efterdi her ligger 4 i hvær Seng, 2 og 2 sammen, og de andre 2 vender Benene opad, saa at alle 8 Been møder hværandre, som er i sig baade incommode og usundt, saa at der er de Fattige, som desaarsag evitere til det yderste, i hvor skiøn end Indretningen er, og alting net og propre, saavel i Henseende til Huset, Senge og de Syge, som alle ere iførte reent Linnet. Her findis undertiden mod 600. Alle Religioner taalis, men mand lader ey af at incommodere dem, som ere af anden Religion, hvorfor og paa nærværende Tid de Protestantiske hafde deris egen Syge-Stue.

Nov. d. 3. Denne Dag ankom Mr. *Linde,* som forhen hafde været min elskelige Compagnon i Göttingen, men fik ey Ankomsten at vide før næste Dag.

Nov. d. 10. Blef paa Kammeret som Patient. Mr. *Linde* fløttede denne Dag ind i samme Logis.

Nov. d. 11. Efter forrettede Guds-Tieneste spiste i Selskab hos Hr. Envoyéen; bivaanede Comoedien „*Le Malade imaginaire*“, som med største Applaus blef spillet.

Nov. d. 12. Om Aftenen bivaanede den Italienske Comoedie, hvor mand istæden for den liden Piece eller Nach-Spill præsenterede under Nafn af Parodie den paa det Franske Opera nylig opførte „Hipolyte et Aricie“, som bestaar fra Begyndelse til Enden ikke udi andet end en Mocquerie ofver foregaaende Piece

og Operisterne inclusive. Piecen bliver siungen fra Begyndelsen til Ende, Decorationer og Presentationer imiteris og Ordene ere med continuerlig Raillerie; Habiter og Personernes Gester imiteris saa naturlig og outreris til absurdité for Operisterne, at mand maa tage sig i Agt for ey at blifve syg af Latter. Mads[lle] *Camargo* (den skiønne Dantzere af Opera) blef presenteret ved en stor voxen Karl, som var klæd i Fruentimmer-Dragt, og imiterede alle de Grimacer, som den lille *Camargo*[1]) pleyer at vise, med at føre Hovedet paa den ene Side og at giøre Bukke-Spring, som og denne Mimus ey glemte.

Nov. d. 20. Saae paa Opera den saa berømmelige Piece („Phaëton") spille; efter mine Tanker er der gaaet for stor Røg af Brandene. Naar exciperis Presentationen af Solens Palads er Resten ey værd at mælde. De andre Decorationer af ingen Betydning, Ordene og Musiquen slet.

Nov. d. 23. Blef inviteret af et ellers fornemme Huus at følge med dem paa Opera, som er at sige paa anden Dansk, at hafve den Ære i en carosse de remise, som koster 9 Livres, at begleide og betale 3—4 Pladser paa beste Stæder a 7 livr. 10 sols, hvilket er saa Maade at divertere Fremmede, imod at gifve dem fuldkommen Revange i et Spil Kort, om den Fremmede er bedre filou eller har best Lykke. Enfin: jeg var Huset forbunden, som for Resten er af de Uinteresserede; man protesterede og i Vognen ey at tillade Betaling som en Post imod Bienséance;

---

[1]) Den berømte Danserinde Marie Anne Cuppis de Camargo (1710—1770) kom til den store Opera i Paris 1726 og fandt bl. a. en stor Beundrer i Voltaire.

man hafde vist maat troet derpaa, dersom ey Lykken havde været mig bedre; thi, da vi Kl. 5 arriverede, var alting allerede saa fuldt, at mere end 50 Vogne maatte vende om; ja endog Mandfolk, som hafde proberet at trenge sig ind indtil de ringeste Steder, blefve obligerede at vende tilbage. Aarsagen var egentlig, at denne Dag ey spiltis fransk eller italiensk Comoedie, og derfor strømmede alting hid. Blef inviteret at passere Aftenen hos Madame de *Lunesie* paa en Quadrille, som var mig den favorableste, som jeg mine Dage har proberet, da jeg uagtet at tabe i sidste Spil 40 Fisk, dog vandt 107.

Dec. d. 1. Spiste hos Mr. de *Lunesie* om Middagen. Aftenen hos Mad^me^ *Nantia*, som boer til Huse hos Mons. *de la Carnoi* sin Fætter, begge Folk af store Midler, hvor ofte er Selskab af een og anden af de lærde Abbéer; men alle Løfverdag Aften er her ordentlig Assemblée.

Dec. d. 3. Bivaanede en Auction à l'amiable (ut vocant) hos Augustinerne; kaldis saa, fordi Bøgerne ey opraabis, men Prisen sættis forand og Bogen staar til Tieniste for den som sig først adresserer. Mand hafde alt nogle Dage før Terminen soldt under Haanden, som Ordet gik, til det kongl. Bibliotheque, saa at det beste var borte.

Dec. d. 5. Var Executions-Dag for 2de Straten-Røfvere, hvoraf den eene ved Nafn *Raphia* var Hofved-Mand for en ganske Bande, som i lang tid har røfvet og myrdt Folk om Natten paa Pariser-Gade. Et ungt Menneske af 18 Aar, som hafde sit Opholds-Stæd udi en Skarn-Kiste mod Vandet hafvende 2de for-

borgne Ind- og Udgange. Efter at hand om Formiddagen hafde udstaaet la question ordinaire & extraordinaire uden at bekiende det ringeste, traineredis hand til paa Eftermiddagen Kl. 8 med adskillige Inventioner, da hand omsider blef bragt à la place Greve for at executeris; men da hand var arriveret til Executions-Pladsen, begiærede hand at bringis à l'hôtel de ville, efterdi hand hafde noget at bekiende; blef saa did henført med sin Compagnon; hvorofver den ganske Magistrat maatte samlis, og skaffede dem saa nok at bestille den ganske Nat og indtil anden Dagen,

Dec. d. 6. da der blef hentede ofver 30 Personer deels af Hælerne, deels af Complices, hvoriblant endog Børn af 12 til 13 Aar, som hafde tient til Spioner i Gaderne for at advertere Morderne, naar nogen ankom. Saaledis gik Tiden bort, og Tilskuerne blefve narrede Natten igiennem, idet mand ventede alle Øyeblike, og gierne vilde hafve den Satisfaction at see Executionen, siden mand leyede Vinduerne for at staa og see til. Imidlertid gik Tiden bort indtil Kl. 5, da den ene blef levendis radbrekket og døde 2 Timer efter paa Hjulet. *Raphia* prolongerede til Kl. 9, da hand blef executeret ved Fakler, men døde under Executionen, efter at hafve opholt Vedkommende 24 Timer, Natten iberegnet, som var et nyt Exempel uden Exempel siden *Cartouches* Tid,[1]) som giorde det samme. Denne *Raphia* har saaledis taget Moden op.

---

[1]) Den bekendte Stratenrøver-Anfører Louis Dominique Cartouche, henrettet 1721, i hvis Bande der fandtes mange fornemme Herrer og Damer.

Dec. d. 8. Bouquinerede[1]) ofveralt sur le quai des Augustins i Bogladerne; forefandt adskillige, ja mange autores af Elzevirernis Edition, meget prægtig conditionerede, men ere her extraordinair dyre.[2])

Dec. d. 10. Var atter Execution ofver 2de af *Raphiæ* Complot. Disse giorde som forrige. Passerede Natten à l'hôtel de ville, udlagde mange complices; og Dagen efter blefve rettede. Jeg hafde nok af at hafve seet *Raphiæ* Cammerade executeret; jeg glemte forhen at anføre Maaden. Mand dresserer à la place de Greve et Skaffot, som er temmelig negligemment oprettet. Men ved Enden af samme imod Raadhuset er fastgiort saa mange Steyler, som der er Maleficanter.

De henbringis paa en ordinair Charette. En Professeur eller 2 af Sorbonne sidder hos dem, og udvælgis dertil ordinairement de habileste Mænd. Der gaar ingen op paa Skafottet uden Maleficanten, som er bunden ofver Armene og ledis af Bødel-Knegten, Præsten og Skarpretternes Folk. Maleficanten er klæd, som hand er attraperet, ellers i ordinaires Klæder sans façon. Midt paa Skafottet er lagt et stort Andreæ-Kors, som Synderen ved Andkomsten kysser og derpaa knælendis forretter sin Bøn. Derudi er skaaren adskillige Huller, bequemme til Lemmernis Brekkelse ved Executionen. Synderen klædis saa nøgen ud indtil Skiorten, som bindis imellem Benene. Mand binder ham saa fast paa

[1]) Bouqinerede: gik paa Jagt efter Bøger.

[2]) Elzevirerne, den bekendte Bogtrykker- og Bogudgiver-Slægt, der i Leyden i det 17. Aarhundrede beherskede det europæiske Bogmarked, og hvis skønne Klassiker-Udgaver var særlig eftersøgte.

Andreæ-Korset, Arme og Bene udstrakte, og naar Ansigtet er tildækket, knusis hand og liggis paa Steyle, alt i conformité af Dommen, hvor alting er specificeret. Samme trykkis og udraabis til Kiøbs paa Gaden Executions-Dagen ligesom Viser ofver Syndere hos os.

Dec. d. 13. Decouvrerede paa 2de adskillige Steder 2de meget skiønne Missaler, den ene i 8vo, den anden i 16mo, meget propre skildrede og forgyldte, samt vel conserverede; jeg betalte for den ene 6 livres, for den anden 4 livres.

Dec. d. 16. Var appointeret af Madme *Nantia* at møde à la cour des Pères orateurs, Rue St. Honoré, hvor hun var i Messe for siden at drage i hendis Selskab at besee Mr. *de Réaumurs* Cabinet.

Min Hyre-Tiener, ved Udfarten spurte, hvor at kiøre hen. Jeg svarede ærbar *à la Messe;* han igientog, men jeg replicerede det samme; hand derpaa meente som Catolic, at jeg saalenge skiertzede med Religionen indtil Gud engang aabnede mine Øyne; imidlertid begreb hand intet før hand fornam, at jeg ved Andkomsten til Klosteret steeg ind i Madme *de Nantias* Vogn, og efter Aftale opbiede hendis Komme.

Vi fore saa med en Prêtre de l'oratoire hen til Mr. *Réaumur,*[1]) som boer au Faubourg de St. Antoine meget magnifique og commode i Henseende hands Videnskaber og Observationer, da Huset har skiønne Hafver paa begge Sider og klar Dag rundt om. Det

[1]) René Antoine de Réaumur (1683—1757), hvis Navn særlig er kendt fra hans Thermometer-Skala.

er den bekiendte lærde Mand, Autor til Histoire d'Insectes, hvoraf den 6te Tome in Quarto nyligen er færdig, og hand just denne Dag var dragen til Versailles at ofverlevere et Exemplar deraf til Kongen.

I Hafverne er ofveralt Sand-Bunker, hvorudi han om Sommeren underholder alleslags Insecter til sin Plaisir og Observationer. Alting var aaben til voris Tieniste, siden Madme *de Nantia* er en Cousine af ham og altsaa har fuld pouvoir. Der er i Huset hos Mr. *Reaumur* 2de hands Cousiner, hvoraf den ene sagdis mig under Haanden at være hands Kone, enskiøndt de ikke vil vide deraf paa nogen af Siderne, som sigis, for at undgaa de Parisiske Selskaber og Depenser under Prætext, at Mr. *Réaumur* er ugift; om andre kunde mand tro andre philosophiske Aarsager.

Vi besaae Cabinettet af Mr. *Réaumur*, som bestaaer udi en Collection af hvis til Historiam naturalem henhører.

Dec. d. 20. Exercitia, saae og paa Opera-Huset „les quatre Elemens", som ikke kand sige giorde mig stor Satisfaction. Jeg hafde taget en Plads i Parterre, for og at profitere af Menager, helst mange Folk af Distinction gaaer did, men fornam nok, at min Taille ey dertil er favorable, siden de høyere toge Synet fra mig; desforuden er det incommode, da her er ingen Benke, Gulfvet derhos plat, eller i det mindste meget lidet eleveret.

Dec. d. 24. Bivaanede om Natten den store Messe i Notre Dame som andensteds, som Biskopen self og Ca-

nonici assisterede. Kirkerne vare meget magnifique allevegne, fornemmelig paa alle Altere illuminerede. Ved hvær Alter blef synget af hvær Præst, og Messer som saaledes continuerede Natten igiennem. Mand maa sige, at det Udvortis exequeris med større Rigueur end hos Protestanterne; mand finder en utrolig Mængde af Mennisker komme tilsammen i adskillig Hensigt, thi imedens nogle forretter deris Devotion, forretter andre Tyfverie og visiterer Lommerne, som dog i denne Tid er temmelig hemmet ved en Kongl. Forordning, som tilfinder den, som i Kirke eller anden publique Forsamling stiæler af Lommen, at hengis. Forhen blef sligt allene anseet som en Tour d'adresse; attrapperede mand Giernings-manden paa frisk Fod, gik ham Tort ofver og var exponeret til tørre Hug; men som mand i disse Tider hafver saa mange bedrøfvede Exempler af Mordslag, og man har befunden slige Lommetyfve implicerede i den store Bande, af hvem de ere Emissarii for at lære sig til Professionen, saa har mand søgt itide at udrydde de smaa Tyfve førend de blifve større.

Det gaar ellers i denne Tid til i Kirkerne som i Jerusalem i Christi Tid, at mand sælger og drifver Handel fornemmelig med Fremmede, som dyrt maa betale Tilladelse at gaa op paa et Gallerie, hvor mand kand see Kirken ofveralt uden at være exponeret for det, som ellers møder i de catholske Kirker.

Jeg betalte min Curiositet dyre; thi Frosten, som var utrolig stærk, satte mig uden for den Stand at gaae ud i alle hellig Dagene.

Dec. d. 31. Om Aftenen besaae Palais Marchand, hvor alle Boutiquer ere aabne og med Lys besat, er og opfylt med alle Slags Galanterier, som tiener til Nyt-Aars Gafve. Kl. 8 var saa fuldt med Mennisker, at mand umulig kunde igiennemtrænge uden ved Hielp af en Petit-écu, som stoppes en Sweitzer i Næfven for at giøre Plads.

Mand finder her alle Slags Folk, dem, som søger Nyt-Aarsgafver til deris Maitresser og andre gode Venner, Mængde af fornemme Folk af første Rang, men flere af Skielmer, som søge at stiæle Nyt-Aar, hvorfor og allevegne findis Vagt till Soucours i fornøden Tilfælde.

Aftenen passeredes hos gode Venner, hvor vi erindrede, enhvær sine fraværende Venner.

Lofvet være Herren, som har hiulpet at ofverstride dette Aar, hand vorde fremdelis med paa Reysen op til Dagenis Ende!

1743

Jan. d. 1. Alt hvad fornemme er, indfinder sig denne Dag til Versailles deels at opvarte Hoffet, deels at see sine Venner. Visse Collegia indfinde sig ved deris Deputerede, som offerere Hands Mayestet deris Nyt-aars-Gafve, som er en vis quantité af Jétons af Guld, som til den Ende ere indrettede. Hs. Mayestet tager imod Nyt-Aarsgafven saaledis ofveralt, da enhvær Provintz fremsender af sit Lands beste Frugt; og, som Herren giør, saa følger ham Svenne, thi Nyt-Aarsgafverne tourer an ofver det ganske Land imellem saavel Fattige som Rige, og de Fremmede lader ikke af at faae Del af Æren; saa at for at hafve spiset eengang eller to i et Huus, er mand forbunden, for at være nogenledis anseet hos Herren og Fruen, at stoppe Munden paa Kammer-Pige og -Tienere.

Nogle ere af den Høflighed, at de kort før Nyt-Aar invitere Fremmede for den første Gang at spise, allene for at see deris Domestiquer regalerede, og, naar det er skeet, skal mand ikke smøre sig paa Flesket; jeg raader ingen at bortgifve sit Æble, førend hand igien veed at finde sin Pære.

Tiggere indfinder sig ellers i Mængde paa alle Slags Façons. Vasker-Konen med sine Pomerantzer;

The-Konen (ved Domestiqver) med sit Sukker-Tøy, Post-Budet med sit Post-Kort, andre med Almanacher, andre med andre Presens.

Til Hofve strømme Gafverne ud allevegne til Sweitzere, Betientere, Kammer-Tienere, og hafver mand forhen regnet Cardinal *Fleury* hands første Kammertiener, hans Portion med 30000 lvrs. De fremmede Ministres contribuere meget til Nyt-Aarsgafverne til Hofve; men forresten gaaer det ofveralt saa general, at hvo der vil tenke at hafve god Indgang Aaret igiennem hos visse Ministres, maa giøre det af denne Dag med Sweitzere og andre lige med dem priviligerede.

Til Versailles hilsis Kongen ved sin petite Levée af Printzerne af Blodet, siden ved grande Levée af Resten. Hof-Musicanterne opvarte og Hands Mayestet i Forgemaket værende hands Levéer.

Jan. d. 7. Begyndte Auctionen efter le Chevalier *de Charot* paa hans efterladte Bibliotheque. Denne Dag faldt [bl. a.] i min Lod:

Caroli Ogerii Ephemerides sive Iter Danicum, Suecicum etc. — hvilken jeg kiøbte for 13 sols og deraf lærdte, at det er got at temporisere, siden jeg har seet samme liden Piece (trykt i Paris 1656) at koste 3 Rdl. og derofver.[1])

Jan. d. 9. Afvendte Gud en Ulykke, som nær hafde arri-

[1]) Den franske Gesandt Caroli Ogerii meget interessante Optegnelser fra hans Ophold i 1630'erne i Norden, en lille Bog i Duodez, blev snart en meget søgt Sjældenhed. Holberg siger i sin Danmarks Historie, at dens Vægt snart kan vejes op med Guld, saa efterstræbt er den. Det viser da, at Terkel Kleve har vidst Besked med hvad han gjorde, da han bød paa den sjældne lille Bog, og glad kunde prise sit Held. Den Danmark vedrørende Del af Bogen er oversat i „Memoirer og Breve", Bind XX.

veret, da jeg nedfaldt af en Steen-Trappe paa Auctionen, som af mange vaade Fødder var blefven vaad, saa at min Fod gleed. Kaarde-Plade og Feste blef kuns seet paa mit Laar, dog bevarede og Gud paa denne Vey; hands hellige Nafn være æret. En Deel af Dagen gik bort paa Auctionen.

Jan. d. 10. Inviteret udi et Dantze-Selskab, hvor Een af Conseil de Parlament, Mr. *du Port* tog mig med; jeg diverterede mig vel for 6 livres, som det kostede pro persona, men hafde til sidst Ærgrelse for meere end een Louis, da jeg formedelst Forseelse af for megen Høflighed maatte udhaalde til om Morgenen Kl. 6; thi at Damerne, som hafde taget mit Løfte at afsættis med min Vogn, holdt det ud saa lenge. De ere ligesaa utrættelige paa Gulf og i S . . . som Fiacre-Hæste paa Gaden; de Fremmedis Carosse de remise maa ordinairement holde ud; det skal være en Ære som for Barselkonen, da Fruen modtog Kagerne.[1]) Af Skade klog.

Jan. d. 15. Besaae det saa kaldede Palais Royal, fordum bygt af Cardinal *Richelieu*, som nu bebois af *duc d'Orleans*, Sønnen af Regenten. Imidlertid tillades gierne Fremmede at tage Pallaiet i Øye, og at profitere af Promenaden i Hafven, som om Sommeren meget frequenteres.

Jan. d. 19. *Au vieux Louvre, l'Académie de peinture & de sculpture*, hvis adskillige Kamre ere opfyldte med skiønne Stykker udi Malerie og Billed-Hugning.

Der er og et Kammer, hvor 2 Gange om Dagen tegnis og arbeidis efter Naturen, da et nøgent Men-

[1]) Holberg, Barselstuen III. 1.

niske, som derfor betalis, er Objekt for Lærlingernis Portraiter. Vi bivaanede samme, jeg forefandt ofver 100 Personer, som deels tegnede, deels i en Slags Jord pousserede, alt i Ofverværelse af 2de Professeurs de l'Académie, som skiftis til at assistere. Der ties, som i Platons Skole, og advarer mand Fremmede med megen Høflighed ikke at tale, efterdi sligt distraherer de Arbeydendis.

Jan. d. 22. Giorde en Acquisition af følgende Skrifter:

1. *Heures de Charles Cardinal de Bourbon, qui vivait pendant le règne de Louis XI et du quel parle Philippe de Comines dans son histoire. Il est presenté à genoux devant Notre Dame dans la première lettre enluminée.*

Skriften af denne Piece beviser dens Ælde og Skiønheden af Miniatur-Malingen i visse af de store Bogstafver, at det er en Original. — — . . . .

2. *Heures de Charles de la Maison de France, dernier duc de Bourgogne, qui est representé à genoux avec sa Dame Marie de Bourbon (dont la fille Marie epousait l'Empereur Maximilien) devant la face de notre Seigneur.*

Dette occuperer det første Blad, malet af Jacques Undelot 1465 . . .

3. *Heures du François I avec sa devise et Salamandres representées au bas de toutes les Enlumineures.* — — . . .

Alle i rødt Saffian. Jeg tenker at employere dem til et got Brug.[1])

[1]) At Kleve gjorde Alvor af sit Forsæt kan ses af de Linier, han med en senere Haand har tilskrevet sin Dagbog:

„Disse 3 Manuscripter forvaris nu paa det Kongl. Bibliotheque, hvorhen

Jan. d. 26. Kiøbte *Le Roman de la Rose en vers, commencé par Guillaume de Lorris & continué par Jean Clopinel dit de Meuny. 4º Ms. sur Velin* indb. i rød Saphia. Pergamentet er visse Stæder gammel og graa, som med Skriften gifver Manuskriptets Ælde tilkiende.[1])

— Om Aftenen bivaanede „*le Malade imaginaire*" paa Comoedien, men for virkelig Upasselighed maatte retirere.

Jan. d. 31. Besøgte Hr. Envoyéen for at vilde vedtalis om Anstalter at drage til Versailles nestforestaaende 2. Febr., men fandt ham ey hjemme, og som denne Visite kostede en Carosse de remise, saa betiente mig videre af samme tilligemed min Landsmand Mr. *de Linde* og besøgte adskillige af voris Venner og de Huse, hvor vi hafve Acces.

Spiste om Middagen à l'hôtel de Notre Dame, Rue Bouloir, som er det beste table d'hôte i Paris;

Hs. Mayestet høyl. Ihukommelse ⓒ lod dem sende, efterat jeg ved Hiemkomsten hafde allerunderd. nedlagt dennem med mere for Mayestets Fødder. Klevenfeldt."

Endskøndt disse tre Tidebøger tildels bestaar af Udsnit af forskellige Breviarier, som en pietetsløs, men behændig Bibliothekar hos Philippe de Béthune har sammenflikket, er de dog ved den herlige Miniatur-Kunst, som smykker dem, overmaade værdifulde og regnes med Grund blandt Skattene i det kgl. Bibliotheks Samlinger, hvor de nu har Signaturen: Gl. kgl. Saml. 4º 1610. 1612. 1611 (Se iøvrigt Bruun, De illuminerede Haandskrifter i Aarsberetn. III, 152 ff.) Haandskrifterne er nu fremlagte i Bibliothekets permanente Udstilling. (No. 67. 75. 76.) — De ovenfor angivne Prikker viser, at Kleve her har noteret Indkøbsprisen, men med Blæk senere voldelig overstreget denne, som det dog vilde være saare interessant at erfare. Med lidt Behændighed og Øvelse kan man ogsaa paa to Steder gætte sig til „Livres", og foran et trecifret Tal, der det ene Sted begynder med et 5-Tal, det andet med et 6-Tal. Dette viser, at Prisen for alle tre Manuskripter næppe har andraget 2000 francs. Nu vilde de ikke kunne erhverves for det tidobbelte.

[1]) Haandskriftet er fra det XIII Aarhundrede, og ogsaa om dette kan den gavmilde Kleve tilføje senere: „Le Roman de la Rose forvaris nu paa Kongens Bibliothêque i Kbhfn. og er vist det ældste, som var forefunden udi endog det Kgl. Franske Bibliothêque." I sin sidste Antagelse har Kleve Uret, men han kan med Stolthed pege hen ogsaa paa denne Erhvervelse, der nu bærer Signaturen Gl. kgl. Saml. 2061. 4º.

men fra Faubourg St. Germain for langt bortliggende til at vandre til Fods i det smudsige Veir, men for kostbart at tage did alle Dage i Carosse.

Mand hørte der tale adskilligt og raisonnere om Cardinal *Fleuri*, hands Død og Ministerium.[1]) Tvende Ubekiendte passerede Discoursen videst, og af deris Øyne, som stedse vare henvendte paa mig og Landsmand, troede jeg, at de vare Spioner og vilde udlokke voris Raisonnemens som Fremmede. Det generaleste gik ud paa, at Hs. Mayestet ey mere vil hafve nogen Medium Terminum, men allene vil ofverveye Affairene. Hand skal discoursviis hafve sagt til Madame (da Cardinalen var død-syg og Madame spurte om hands Successor), at han hafde haft den ofver 30 Aar i sit Hofvet, som skulde gouvernere alting, hvilket var ham self meent.

Feb. d. 1. Om Aftenen bivaanede Opera comique, som saa kaldis, fordi dette Spectacle er en Melange af begge Dele; mand synger, mand taler, mand dantzer; men aldrig forestiller jeg mig et mere confus Skue-Spil end dette. Det aabnis ordinairement ved Foire de St. Germain [Markedet i St. Germain], som begynder paa denne Tid, og var det denne Dag første Gang, at de spillede. Mængden af Tilskuere var saa mange, at alting var fuldt, og Theatrene særdeles saa opfyldt, at mand ey kunde distinguere Acteurs fra Tilskuerne.[2]) Dette foraarsagede en continuerlig Skri-

[1]) Kardinal Fleury (Se Side 90) døde den 29. Januar. Kleve skriver: „Er let at slutte, at dette Dødsfald er meget interessant og ey gaaet af uden Raisonnemens. De Ondes Sentimens komme daglig frem, mand har ey ladet ham Ro at døe.“ — —

[2]) Dette sigter til „Pladserne paa Theatro“ ɔ: de Stole, som vare anbragte i og foran Proscenium, og som altid var meget søgte af Liebhabere. Her har altsaa været anbragt saa mange Tilskuere, at de næsten har dækket for Skuespillerne.

gen fra Parterre, som foraarsagede, at mand ey kunde høre et Ord; mand hvislede fra et Hjørne, peeb fra et andet, fløytede fra det 3die, saa at Acteurerne ofte var i Begreb at forlade Theatrum; mand sagde mig, at dette Spectacle stedse aabnis med deslige Ceremonier. Hvad jeg kunde høre og forstaa af Piecerne, som spilledes, var extra slet og meriterede ey stor Attention, som og de fleste af Comoedianterne ligne mere Line-Dantzere end Acteurs.

Feb. d. 17. Søndag Sexagesima. Efter Guds Tieniste spiste hos Hr. Gesandten, hvor iblant andre var 3de danske Søe-Officerer, som ere komne ofver fra Engeland at see sig om.

Om Aftenen blef ofvertalt og bivaanede første Gang den paa Opera-Huset holdte Ball, hvor for Entréen betalis 6 livres. Stakket Dantz er snart sprungen, jeg kunde ey holde et Qvarteer ud, thi Damp af Lyset etc. incommoderede mit svage Bryst, saa jeg var obligeret at lade mine 6 L. i Stikken og gaae som jeg var kommen. Min Nærværelse safnedis ey; thi der var saa fuldt, at mand ey kunde vende en Fod eller drage Aande.

Feb. d. 18. Besøgte mig Mr. *Winsløw* fra Dannemark,[1]) en Neveu af den berømmelige Anatomicus *Winsløw*, som har sat sig need og har changeret Religion i Paris. Den Yngre reyser paa H. M. Kongen af Dannemarks Bekostning for at perfectionere sig udi Medaille-Snit. Hand har paa Louvren, hvor Medailler slaais, fri Logemente; arbeyder og sammesteds, og

[1]) Peter Christian Winsløw (1708—1758) uddannede sig som Stempelskærer i London og Paris og kom tilbage til Danmark 1744. Han var ingen stor Kunstner og levede i Kbhvn. under smaa Kaar, indtil han rejste til Rusland, hvor han døde.

viste mig Pregen af en Louis d. 14dis Medaille, som med flere blifver forandrede og de forrige Preg casserede.

Feb. d. 24. Fastelafns Søndag. — Om Eftermiddag tourede efter Skik og Sædvane paa Faubourg St. Antoine, hvor mand fordums har seet paa denne Tid nogle 1000de Masker, efterdi denne og 2de paafølgende Dage er de gemene Folks Fryde-Dage, saa det er gaaet in proverbis, at Sweitzerne erkiender ingen gode Dage uden Mortens Dag, hellig 3 Konger, og Mardigras, som er den sidste og beste af disse forandførte 3de.

Der var ellers lidet andet at see end [en] Mengde af Carosser, som kom for at skuis og skue, thi af Masker saa mand ey ofver 10 Stk. Den gemene Mand og Borgerskabet har tabt Couragen, da mand i denne Tid hværfver Militie i Paris uden Forskiæl, som aldrig tilforn er skeet. Mand tager for Fode af alle Boutiquer og Handværker; og de saaledis udtagne sættis saasom i Lotterie for at udtrække per sortes 1800 Mand at tiene i 6 Aar, som er det Tal, den kongelige Befaling indeholder, endskiøndt mand befrygter endnu for et nullo (0), men allermeest for Consequencen. Magistraten skal have tilbuddet at underholde i Krigen 2000 Mand, om Byen maatte være fri for Værfning; men sligt er afslagen, formedelst de fleste af Provintzerne er retireret hid af Frygt for den der allerede begyndte Værfning, hvilke ved den Leylighed blifve opdagede og maa tiene extra ordinem; saa skeer det og for at lette de andre Provintzer og giøre alle lige gode.[1])

[1]) Alt Soldatervæsen i Frankrig var paa den Tid i den sletteste Orden. Hæren blev for største Delen kun hvervet blandt Bønderne, ikke i Byerne; men der blev desuden udskreven en Milits, hvortil Mandskabet udtoges overalt ved Lodtrækning.

Feb. d. 26. Den her saa berømmelige *Mardigras*, som saa kaldis, fordi det er den sidste Dag, at mand spiser *gras;*[1]) derimod gaaer Dagen bort med Æden og Drikken, helst blant gemene Folk, som denne Dag æder, som de skulde fylde Mafven for at hafve nok at tære paa den ganske Faste igiennem, og holde det saaledis til Midnat, thi lenger forbyder Religionen at gaae, da den anden Dag, og altsaa Fasten, begynder. Mand dantzer og for den sidste Gang paa den publique Bal, men mand gaar ofver Skræfvet, thi det continuerer til Onsdags-Solen er oppe; Aarsagen kand være, at her falder intet *gras*, thi Krams-Fugle efter Midnat troer jeg mand tager for Fisk, ligesom mand her æder Krik-Ender blant Faste-Spise og holder dem for Fisk, fordi de opholde sig i Vandet; jeg har haft den Ære at disputere med de catholske Geistlige ofver denne Moral, formenendis at mand ligesaavel kunde æde Svaner som Krik-Ender, men mand choiserer det tendreste. Egg er i denne Faste ikke engang tilladt, det holdis for rørig Spise; men her er saa mange Exceptioner, at den store Deel giør *gras*. Nogle skylder paa deris svage Mafver og tager derpaa en Testificatz af Siæle-Sørgeren, som dog vel lige saa lidt kand see dem i Mafven som i Samvittigheden. Andre gaar Veyen reent frem og taler af Skægget: at de æder som Apostlerne; jeg dømmer hverken efter Mad eller Drikke, men lader hvær sin Samvittighed og egne Tanker.

---

[1]) Mardigras, hvide Tirsdag, Karnevalets sidste Dag, hvorefter Fasten begynder, i hvilken der ikke spises Kød eller Fedt (gras).

Spiste atter efter Invitation hos Mad. *Poreiller*, hvor de Kongl. Sweitzere i Gaarden giorde deris Exercitzer; de vare 12 i Tallet, som ere de smukkeste, som de imellem sig self udsøge; ere klædde alle i fine hvide Skiorter med blaa Baand om Livet og hvide Huer med samme Baand besat; hafde 2de Narre og Trommer med sig; alle mand drager Kaarder under Sergeantens Anførsel, giøre deris Exercitzer paa Sweitzersk som et Vaabentog, og tilsidst springer igiennem et Tynde-Baand, holdende sin Kaarde i den høyre Haand og den venstre paa sin Efterfølgeris, og gaar saaledis i en Kreds med mange andre Exercitzer d'adresses, som er dem saa sædvanlig som Amagernis fordum paa Fastelafns Mandag. De gaar saavel til Hofve som omkring i Byen at presentere deris Konster for Viin og Penge; saa vrimler og Gaderne denne Dag med allehaande Gaukel-Spil, hvormed mand maa tage Lommerne i Agt.

Gjordt siden en Promenade paa *Faubourg St. Antoine*, hvor var en stor Mængde af promenerende Carosser: det gaar i een Suite op og need af Gaderne; mand saa en Snees Masker, som var den ganske Herlighed.

Feb. d. 27. Begyndte Fiske-Æden; dog hafve Fremmede allevegne *gras;* thi, som Fisken er meget dyr, saa søge Verterne i Hotellerne forud Permission at gifve *gras* Fasten igiennem; til hvilken Ende de forud opsætte en Supplique til Lieutenant de Police paa de Fremmedis og Sygis Vegne og persvadere de Fremmede at skrifve samme under; mand ofverløbis undertiden af 10, og tegner sig ofte i adskillige Quarterer, thi her er mere Ceremonie end Vanskelighed.

Bivaanede Line-Dantzernis Skuespil; det er en Engelsk Bande, som med megen adresse voltigere og dantze. Deris Pantomime er og ikke mindre artig formedelst Mængde Presentationer og galne Optog. Prisen er der som paa den Franske Comoedie.

Marts d. 16. Om Middagen spiste efter Invitation hos Mr. *de Lunezie;* besøgte Mad. *Nantia*, profiterede af Promenaden paa Remparts de Paris, som mand ellers kalder Boulevard eller le Cours, og giør den meest gracieux Promenade, som nogensteds kand findis.

Om Aftenen Bref hiemmefra med Copie af Hs. kongl. Maytts. allernaad. Resolution af 1. Martii 1743, hvorved Hs. Maytt. af Kongl. Mildhed og Naade (og uden nogen min allerminste Ansøgning) dispenserer mig fra de 200 Rdl., som ved foregaaende Rescript af 18. Januaris forhen mig allernd. var paalagt til Justitsraad *Falsen* af min Tieniste at erlægge.[1])

Marts d. 20. Blef executeret à la Gréve en Misdædere, som med Complot hafde myrdt Chevalier *de Bonnefond* med sin Laquai imellem d. 15—16. Jan. paa St. Honoré Gade. Efterat hand om Formiddagen efter Sædvane hafde udstaaet la question ordinaire & extraordinaire, men intet bekiendt, blef hand adspurt ved Andkomsten à la Gréve, om hand vilde aftræde paa Raadhuset for at bekiende. Hand svarede: Ney! Efterat hafve Arme, Been og Hender ituslagne, hafde hand endnu Courage at reyse sig op, saaledis som

[1]) Kleve blev 1737 Justitssekretær ved Højesteret, men denne indbringende Stilling forringedes ved at han maatte udrede Pension til Formanden (se Indledningen). Justitsraad Enevold de Falsen (1686—1761) blev 1729 Raadmand i Kbhvn. og 1748 Borgmester sstds. Han var extraordinær Medlem af Højesteret og havde mange vigtige Hverv. Konferensraad 1760. Se H. F. Rørdam. Breve fra J. Langebek. S. 53.

hand kunde; forblef paa Steylen 3 Quarteer uden at lade sig bevæge, omsider lod hente Lieutenant criminel og alle Vedkommende, som paa Echaffautet maatte holde Forhør til om Natten Kl. 2, i den Tid mand arreterede adskillige hands complices, som hand i den Tilstand declarerede.

April d. 2. Drog til Versailles at bivaane den Genuesiske Gesandtis Entree. Var tillige nerværendis ved Kongens Entrée, hvorved intet passerede extraordinair. — Kl. 2 gik Gesandten til Taffels, som efter Sædvane var anrettet for ham, og hvortil ingen admitteris uden de af ham inviterede. Jeg tilligemed min Landsmand, Mr. *Linde*, vare af den danske Gesandt, Hr. *Wind*, blefne den Genuesiske presenteret, og ved den Anledning blef tillige inviteret og spiste ved Taffelet; hvorved vi fik at see og smage en Kongelig Anretning af Faste — som Fiske-Spise, til at slutte, at mand lige saavel kand æde og foræde sig kræseligt en maigre som en gras. Mand maa tilstaa, at Anretning og Ofverflødighed af Mad, Drikke og god Orden var alting Kongeligt.

April d. 3. Besøgt af Chanceleren Mr. *Agheseau* hands Bibliothecarius Mr. L'abbé *de la Pinte* med en Compliment paa hands Herris vegne, i hvis Nafn hand og bragte mig en Catalogus af nogle til den nordiske Historie vedkommende Bøger, som forrige Ambassadeur i Dannemark Mr. le Comte *de Plelo* har ladet samle, og ved een og anden tillagt sit Jugement, som hand saaledis har communiceret Cantzleren. Den blef mig anviist for at giøre et Vahl til Cantzlerens Tieniste af de til voris Historie fornem-

EN AMBASSADØRS MODTAGELSE I VERSAILLES

Efter Parrocel.

SPASERENDE I PALAIS ROYALS-HAVE

Efter Stik fra 18. Aarh.

melig henhørende Bøger. Denne Occasion var mig kiær, hvorved jeg erfarer den ellers hos os saa elskte Ministre hands Bevaagenhed for voris Nation.

Det er nok at sige, at hand tildeels approberer *Moleswort*, tildeels synis at vilde det giøre mere end hand.[1])

Han taler fremdelis om Etatzraad *Høyers* „Dänische Geschichte", henhørende til høyloflige Ihukommelse Fr. IV^ti^ Historie, som forvaris i det Kgl. Archiv, med Tillæg: „Un pareil ouvrage ne sortira-t-il jamais des archives Danoises, ou il est en depôt, c'est même beaucoup qu'on l'y souffre". Fremdelis: „Cette histoire, quoiqu'il y manque plusieurs années, elle remplit 7 ou 8 volumes in folio. Autre grief contre elle. Tout Fréderic IV auroit tenu de reste dans un petit douze.[2])"

Mand seer af denne Conclusion, at Mr. *Plélo*, saa braf en Herre som Dannemark har estimeret ham for, har haft mere end *Molesworts* Hierte imod Dannemarck. Mand maa være aldelis ukyndig i Friderici 4^ti^ Historie og om deris Herris Bedrifter for at retranchere den i en liden 12mo, da neppe nogen Konge igiennem saa mange Hendelser af Hiemsøgelse har hiembragt saa ofte Seyerlige Vaabener samt seet sit Land hiemsøgt og velsignet. Saa at hvad Equivoquen

[1]) Sigter til den engelske Gesandt R. Molesworths mod Danmark saa ildesindede Skrift „An Account of Denmark, as it was 1692". — Iøvrigt benyttede ogsaa den af den franske Gesandt i Kbhvn. Grev Plélo, protegerede Jean Blaise des Roches de Parthenay i Pariser-Udgaven af sin „Histoire de Danemark" (IX Bd.) Molesworths Skrift som Kilde, saa at han endogsaa oversatte store Partier uden at angive dette (jfr. Hist. Tidsskr. VII, 1. 60 ff.).

[2]) Andreas Højers „Friederich 4ten glorwürdigstes Leben" blev snarest holdt tilbage, fordi Christian VI havde ham mistænkt for at have tilhørt den afdøde Dronnings Parti. Fuldstændig blev Skriftet, der kun er i to Bind, først udgivet 1829 ved N. Falck.

[den alm. Mening] end vil sige, saa marquerer den visselig uanstændige Sentimens, som vel hafver sin Aarsag, naar mand inquirerer Hensigten af Mr. *Plelos* Ambassade, og hvad han efter Ynske har reusseret.

Mr. *des Roches*, hands danske Historie gifver hand [Plelo] en retskaffen Critique, og holder ham meest lastværdig derudi, at hand formeget flaterer og roser de danske Konger af den Oldenborgske Stamme; taler og om at hand har lofvet en ny Edition, og har ansøgt om Hielp dertil af Manuscripter etc. — men, continuerer Mr. *Plélo* med sædvanlig Rancune:

Jusqu'ici on ne lui a rien communiqué de bon. Les Danois n'aiment point qu'on les aprofondise. Ils croient qu'il n'y auroit rien à gagner pour eux, et franchement, ils n'ont pas tort. —

For Resten er denne Jugement ofver de Danske Scribenter saa vel forfattet og Collectionen med saa god soin giort, at det er let at see, at Mr. *Plélo* ey har pløyet med sin egen Kalf, ligesom det er bekiendt, at han der betiente sig af de beste Genies, og saaledes adskillige particularia, som en Fremmet ikke saa let paa saa kort en Tid end ikke i Frankrig samler.[1]) — — Der er og blant de Lærde dem, som bære Kappen paa begge Skuldre, og for at behage en stor Herre opofre Fædernelands Reputation og alt; jeg kiendte een af Mr. *Plélo* hands amanuensibus, som var nød at sælge sin Lærdom for Sølf og Penge, efterdi hand hafde intet uden sin Lærdom at tære paa, da al hans timelig Velfært var

1) Om Ludvig XV's Gesandt ved det danske Hof, Louis Robert Hippolyte de Bréhan, Greve af Plélo, se Hist. Tidsskr. V. 4. Side 434 ff.

ædt og procederet op, og altsaa var ligesaa færdig til at sælge sine passionerede Reflexioner som *Poul Rytter* en Prædiken for et Glas Brændeviin.[1])

April d. 4. Var ret Aprils Veyr med Regn og Storm-Veyr, saa takkede Gud at hafve saa meget paa Stuen at forrette, at man kunde glemme, hvor det saae (ud) udenfor.

April d. 7. I Kirken hos Hr. Envoyéen; berettedes der den glædelig Tidende, at nogle af Sveriges Stænder hafve udvaldt Hs. Kongl. Høyhed, vor naadige Kron-Printz til Successor til Sveriges Krone, hvilket satte mig i Humeur ofver alle.[2])

Om Eftermiddag i Selskab af Baron *Gahlen*, Mr. *Linde* besaae saa kaldede „La Création du monde" — som er en espèce af Skue-Spil, som præsenterer Skabelsen af Creaturer, Mennesker etc. indtil Faldet og Udjagelsen af Paradiis. Derfor betales 2 frc., 24 ss., indtil 8 ss. Skue-Spillet er i mine Tanker saa forargeligt som slet, i Henseende den usle Skabning stræber at imitere Skaberen og at vise hvorledis hand har giort alle Ting, da han dog ingen tog i Raad med sig, og Eliph hos Job spørger: Hvor var Du, da etc.?

April d. 10. Besøgte paa Tuilleriet Mr. *Oudry*,[3]) som er en kongl. Skildrer. Maler fornemmelig alleslags Creaturer efter lefvendis som og Ostindiske Figurer, In-

---

[1]) Poul Rytter er den Poul Pedersen Rytter (1663—1728), hvis Navn Holberg og senere Carl Ploug har brugt som Pseudonym. Han var en meget vidtløftig og uregerlig Studiosus perpetuus.

[2]) Dette hentyder til, at Bondestanden i Sverige paa Rigsdagen i Marts 1743 valgte den danske Kronprins til Tronfølger. Der findes i Kleves Journaler mange Hentydninger til den i Sverige standende Tronfølgerstrid, der indviklede Danmark i mange politiske Kombinationer og Intriger.

[3]) Ludvig XVs Hofmaler Jean Baptiste Oudry (1686—1755) var Direktør for Beauvais' Gobelinsmanufaktur.

strumenter, Redskab alt efter naturlige Figurer; har en Fabrique 18 Mile herfra i Beauvais udi Picardie, hvor i Uld og Silke hands Malerie i Tapeter exequeris, og er fra denne Fabrique, som det kongl. ny Slot i Kiøbenhafn har faaet adskillige Tapeter. De sælgis i Alen-Viis fra 300 til 600 livres. — Af hands Arbeyde gefalt mig ofver alt en Baccanalia malet en bas du relief du gout de Bronze, som virkelig imiterer Metal-Arbeyde og derfor kand antagis. Hands Kone maler en pastell ɔ: med Kride Portraiter, hvorudi hun kand passere for Mester.

Drog paa Eftermiddagen til Long-Champs, som er mod 2 Miil, hvor paa denne Dag aarlig er saasom en Wahlfart for at bivaane saa kaldede *Tenebres*, som saa holdis ofveralt fra denne Dag indtil Paaske. Der strømmer Mengde did ud som til „Kilde-Reysen". Dér skal paa nogle Aar været passeret, som paa Comoedien sagdis om Gyldenlunds-Reyser, hvorfor og Farten igiennem la Cour skal være forbudden.[1]) Fremmede gaa did ud en promenade, men dette Aar var ey saa mange som sædvanlig efter andris Sigende.

April d. 11. Skiærtorsdag. Drog med Baron *Gahlen* og min Lands-Mand Mr. *Linde* til Versailles at see der Solenniteten med Fode-Tvetten, som holdtis udi een af les Guardes françaises deris Sahle[2]); udi den nest udenfor stod dekket paa et Bord til 13 Per-

---

[1]) Kleve tænker antagelig paa Henriks Replik i „Mascarade" Act II, Sc. 5: „At reise til Gyldenlund eller Friderichsdal om Sommeren holdis for en meget nobel Tidsfordriv; men hvad der bestilles iblandt veed min Broder perfect, som er Leickudsk."

[2]) Til Minde om at Jesus Aftenen før sin Korsfæstelse ydmygt vadskede sine Apostles Fødder, finder en saadan Fodvadsk Sted overalt i den katolske Kirke og foretages Skærtorsdag af Landets Overhoved.

soner, for hvær 13 Retter, alt *en maigre,* men nydelig og propre anrettet paa Leer-Fade. Enhvær fik: 1. En Slags Moes. 2. Hariquauts [haricots]. 3. Bønner. 4. Stegte Aal. 5. En Slags Karpe. 6. En stegt Sallange, mig udenfor Frankrig ey bekiendt. 7. Lax. 8. Stegte Sild og Makrel. 9. Eble-Compot. 10. En Postei i Form af en Fisk. 11. Cathrineblommer en compot. 12. Krebs etc. 13. Desert af Mandel, Figen etc. samt for hvær en Opsats med Brød og Kage, og en Krukke Viin.

Tienisten begyndte med en Prædiken, som en Cordelier [ɔ: Franciskaner-Munk] holdt ofver de Ord: sicut videtis me facere sic et vos facietis [ɔ: som I ser mig gøre, skulle og I gøre], som hand ved en outreret Veltalenhed og Flaterie applicerede paa Kongens Ydmyghed til den forestaaende Act. Efter Prædiken blef messet Texten om Fode-Tvetten. L'abbé *Vantadour*, Prince *de Rohan*, Coadjutor af Cardinal Rohan som Kongens Aumônier (ɔ: Almisseuddeler) intonerede paa Prædike-Stolen Miserere (d. 50. Psalme), og siden in Pontificalibus med Bispe-Staf og Mitra forrettede offentlig Absolution. Kongen var klæd formedelst hands Sorg i Violet,[1]) sad i en Lehne-Stoel lige for Prædikestolen, hafvende paa den ene side *Dauphin* og Duc *de Penthievre*[2]) samt paa den anden Duc *de Chartres.*[3])

For Enden paa et langt Bord sad 13 Børn, hvoraf een var saa spæ og uskyldig, at hand lenge forud græd ofver den Ære, som ham skulde vederfaris.

---

[1]) Kongen bar maaske Sorg for Kurfyrsten af Pfalz, som var død i Januar.
[2]) Louis Jean, Hertug af Penthiévre (1725—1791), Ludvig XIVs Sønnesøn.
[3]) Louis Philippe, Hertug af Chartres (1725—1785), senere Hertug af Orléans.

Bag ved enhver sad Moderen eller Paarørende for at paapasse og servere. De vælgis af Kongens første Lif-Medico, som forud visiterer dem, om de har ingen Læk eller Sygdom. Kongen gifver dem til denne Act hvær en ny grof Rochelore [ɔ: Roquelaure, en Rejsekaabe], samt en Bouquet. Strax før Ceremonien angik, klædedis de af høyre Fod, og ved en kgl. Kammertiener hengis enhvær et hvidt Klæde af 2 Alens Lengde om Halsen som fastgiøris om den nøgne Fod, som tiener til Hand-Klæde og er siden Børnene til Priis.

Da alting var prepareret, forføyede sig Kongen didop, hvor Børnene vare rangerede, hafvende med sig Dauphin etc., og ved sin Side blant andre sin Grand-Aumônier, Cardinal *de Rohan*, og een af de kongl. Kammertienere hafde en Giess-Kande og Fad, heldte deraf paa Barnets Been, en anden toede samme. Dauphin derpaa med et Hand-Klæde tørrede af, og saa Kongen knælendis kyste enhvær Fod isæhr.

Derpaa gik Servicen an; mand indbragte en ny med ordinair Kurf [ɔ: Kurv]; Retterne frembaris og hentedis fra næste Kammer i Ordenen: Brødet af Dauphin, Viinen i en stor Leer-Krukke af Duc *de Chartres*, neste Rett af Duc *de Penthièvre*, Resten af fornemmeste Cavaliers; hvær isæhr leverede sit til Kongen, som igien leverede det til Cardinal *Rohan*, og hand til en anden, som leverede til Barnets Befuldmægtige, som samlede alting i Kurfven; og da alle 13 vare frembaarne, leverede Cardinal *Rohan* til Kongen en Pung med 13 petits écus, som lige-

ledis blef Barnet gifven, og derpaa blef med sin Kurfv, sine 13 Rætter og 13 écus bortbragt, og dette continuerede ligedan indtil den sidste og 13de, som presenterer Judas (thi det er Apostlernis Tal den iberegnet, som blef valt i Judæ Sted), som til Forskiæl fra de andre ingen Salt fik til sin Mad, skiøndt han var den kiønneste Dreng og acquiterede sig med megen Artighed. Kongen var til sidst kied af Solenniteten, som varede meget lenge, og spurdte, om mand ey kunde retranchere noget en anden Gang, skiemtede med Duc *de Chartres*, om hand hafde smagt Vinen. — Og saaledes entis Formiddagen.

Om Eftermiddagen foretogis samme Solennitet paa samme Stæd og samme Ceremonie af Dronningen og de 2de ældste Princesser. Børnene vare Piger, havde og røde Kapper. Dronningen assisteredis af hendis Aumônier. Den ældste Princesse toede, og bar Brødet. Den yngste bar Viinen; og var Krukken næsten saa stor som hun. Damerne af Hofve accompagnerede, og iblant dem Mad. *de la Tournelle*, som syntis at være ligesaavel generet som Dronningen, efterdi hun er den bekiendte, nu adopterede Maitresse. Dronningens Øyne vandrede immer ved hende, talede og med hende par politesse; undertiden saa syntis som Sælskabet var generet. NB. Rætterne vare større og syntis bedre.

April d. 18. Employerede det øfrige af Dagen til at løbe om i alle Kirker for at see hvorledis de vare udstafferede; en curieux Reysende forglemme ey sligt de 8 Dage fra Paaske-Fest; mand seer dog kostbare saavel antique som moderne Tapeter, og deris øfrige

Ornamenter udsat, som er for vitløftig at recensere, og ey af videre Nytte end at mætte Øynene.

April d. 27. Profiterede af Foraars-Promenaderne, som nu vrimler af Papillons [ɔ: Lapse, Dagdrivere]; mand seer der Quint-Essentzen af Paris med alle sine Moder og Herligheder.

April d. 28. Spiste hos den Engelske Ministre i Selskab af den Danske Envoyé etc. Resten af Dagen paa beste Maade promenando etc. paa ærligste Parisiske Maade.

Maj d. 5. Om Eftermiddagen drog til St. Cloud, saae endnu een Gang Gemacherne med det skiønne Galerie, kostbare Gemacher, ærgrede mig at see anden Gang *Corfitz Ulfelts* skiønne Portrait iblant saa mange andre; ynskede, at mand vilde extradere Forrædderen for at skille de andre fra saadant Selskab. Jo længere mand betragter det, jo skiønnere det er.

Maj d. 9. Søgte at profitere af Vejret ved Promenade i Luxemburg-Hafve, rencontrerede par hazard en ubekiendt Frantzos, som gaf Anledning til Discours; iblandt andet repeterede ofte det Nafn af Papist, som gaf mig Anledning at spørge, om hand ey var af den catholske Religion; hand svarede mig kort: „Monsieur! Je suis Philosophe!“ Dermed at tilkiendegifve, at hand ingen Religion hafde. Det giorde mig ondt, at en ankommende Ven af Distinction forhindrede mig at continuere og obligere at forlade den gode Discours, som hafde gifvet Anledning til at indfiske de nu her værende Philosophorum Religions-Articler.

Maj d. 15. Incommoderet; forsøgte ved Promenade i

Tuilleriet at dissipere; der var at see en utallig Mængde Mennisker, alle som Sommer-Fugle udkommen i ny Hud, efterdi denne Dag var den første Sommer-Dag, som anbrød, og udholdte vi en utaalig Hede.

Maj d. 16. Brugte Medicine, som nær hafde kost Lifvet; herved giordes jeg ubrugelig den ganske Dag.

Maj d. 17. Natten og denne Dag vare aldelis besværlige; Gud naade dem, som dependere af Doctere og præfererer dem en god Diæt.

Maj d. 26. — Om Eftermiddag i Luxemburg, hvor mand kunde mærke Mængden af Parisiske Lystgiengere. Veyret var skiønt, uden Regn, men de mange Slæf-Hæle[1]) opvækkede en Støf som en Armée af Ryttere, hvilket giorde denne Spatzere-Gang insupportable.

Juni d. 1. Besøgt af den berømmelige Anatomicus, fordum Danske nu Catholske Zelote, Mr. *Winsløw*, bekiendt saavel af sine Skrifter som af sin Changement i Religion; er nu Directeur for det Parisiske Anatomie-Væsen, hvorudi han er Professor og Directeur ofver den Kongelige Hafve.[2]) Større af sin Videnskab end sin Taille, een af de Smaa blant Mandkiøn, tunghøret af sine 76 Aars Alder og Skrøbelighed; er ofver 40 Aar i Paris, dog taler endnu, skiøndt besværlig, Danske, lader sig og porteret for sine Landsmænd og gierne skulde see dem alle af hands Sentimens.

Juni d. 20. Om Eftermiddagen drog til Issy, besaae Se-

[1]) Slæf-Hæle, maaske lave Hæle. Ellers var de høje Hæle jo Tidens Mode.

[2]) Den berømte danske Anatom Jacob Benignus Winsløw (1669—1760) opholdt sig fra 1698 i Paris, hvor han gik over til Katholicismen. Han blev først 1743 Professor ved Jardin du Roi.

minaire de St. Sulpice, men fandt intet remarquable. Hafven er en Promenade som andre Promenader. Père Prieur gaf sig Umag at vise os Veyen, men ved at erfare, at vi vare Lutheraner, vilde hafve viist os en bedre Vey, dog paa en dum Maade, siden Begyndelsen af hands Entretien var Ach og Væh ofver voris Blindhed; efter at hafve lenge paa en skertzendis Maade eviteret Combat, fandt jeg ved Guds Naade saa meget at svare til alle Oppositioner, at hand hafde intet tilbage uden at ynske mig ofverleveret til Guds Time; dog blef saa taus i det Theologiske, at hand en anden Gang formodentlig føler sig for, om Sadelen er vel lagt førend han sætter sig op at ride. Imidlertid vilde hands catholske Ifver ey aabne os Capellet, siden Venerabile [de hellige Kar] var udsat.

Juli d. 1. Occuperet med Begyndelse af Indpakning at tenke paa Reysen. — Arriverede her en Courier, valet de chambre af Duc *de Rochois*, som havde forladt sin Herre, skudt ved Bataillens Aabning imellem de Engelske og Franske ved Aschaffenbourg, og satte hele Byen i Consternation med bedrøfvelige Tidender, som hand om Slaget medbragte.

Juli d. 2. Andkom en anden Courier med andre Tidender om 5000 Englænderes og 3000 Frantzosers Nederlag, dog at de Franske hafde beholdt Wahlpladsen og de Engelskes Hospitaler i Aschaffenbourg med videre, som ey vidis tilvisse, men dette formildede foregaaende Bestyrtning. — Om Middagen spiste i et lærd Selskab med Mr. le Comte *d'Aubaie*, Mr. l'abbé *des Fontaines*, Mr. l'abbé *de la Pinte* etc., med hvem jeg sluttede Selskabet ved en lærd Qvadrille.

Juli d. 3. Besøgte med Hr. Etatsraad *Vind* l'introducteur des ambassadeurs, Mr. *Saintot*, og siden spiste hos Gesandten i et Selskab, som udgiorde 11 Danske. Om Eftermiddagen drog ud til Saintoin til Mr. le Comte *d'Evreux*, hands Gaard, hvor vi af Eyermanden blefve vel imodtagne og rafraîcherede, saae hands Huus, Hafve og Stalde, som prunke af Danske Heste og derfor passerer for den Fornemmeste omkring Paris bekiendt.

Juli d. 5. Giennemløb adskillige Boutiquer og deriblant var hos en Fripier [ɔ: Marskandiser], som har været obligeret at tage i Betaling af en Manufacturier en stor Quantité rød Stof, som han ikke har kundet blifve qvit igien og derfor har fundet det Middel at fournere det i Surtout-Kioler, og gifve Stykket med Guld-Traad, Knapper og Huller for 39 frs., det hand har ladet publicere. Det gode Kiøb har giort Liebhabere, og hand derved har introduceret en ny Mode og har sat hele Paris i Livrée.

Juli d. 6. Incommoderet og giorde min Menage paaStuen. Om Eftermiddagen paa Palais Royal at læse de ankomne Aviser, som 2de Post-Dage vare udeblefne, som bragte foranderlige Tidender om Bataillen ved Aschaffenburg.

Juli d. 8. Fik Bekiendtskab ved Baron *Sachens* Recommendation med Mr. le Chevalier Abbé *de Villefort*, som tillige agtede at giøre en Reyse i Provintzerne, hvortil hand proponerede Partie. Er bekiendt at være af god Familie og Velstand.

Passerede en stor Deel af Dagen sammen, da hand viste mig adskillige sine Pretiosa og graverede Stene,

som hand paa sine Reyser har samlet, tillige Hofved-Panden af et Dyr af Størrelse som et Faar, som har 2 Horn paa ordinair Stæd, og 2de andre krumme og vel façonerede over Næsen — hvorfor hand siger at være buden et lige stor Quantum Guld, men ey at vilde tage derimod. — Andre gaf gierne ligesaa meget for at blifve Hornene qvit! Hands ganske Discours gik ellers ud paa en curlandsk Cavalier, som for nogle Aar siden har været i Paris; for den har [han] fattet saasom en Qvinde-Kiærlighed, hvorved jeg erindrer en Historie, som mig herom i Paris er fortalt, at da bemte Curlænder hafde forladt denne sin Ven uden Afsked, er den sidste fuldt med Post en expresse for at finde ham i Cuurland, men efter Apparence af denne Cavalier hands Fader har været obligeret at retirere. Hand viste mig alle de Brefve, som hand endnu daglig har faaet fra sin Ven, hvor jeg af visse Expressioner fornam, at denne gode Mand er incommoderet med melancolske Griller, som mand raader ham at see disiperet. Hand viser til alle Mennisker 2de Portraiter af bte Cavalier, som hand har ladet indfatte i Diamanter og bærer stedse med sig.

Discoursen og Heftigheden gaaer videre end Qvinde-Kiærlighed —, men gifver mig Anledning til at vel ofverlægge Sagen, før Resolution fattis at giøre Selskab, som siden blifver til Last.

Juli d. 9. Incommoderet og spiste paa Stuen. Efter fuldendte Arbeyde promenerede i Palais Royal, hvor mand om Tirsdag og Fredag Aftener om Sommeren, efter at Opera er til Ende, finder en illustre og bril-

lant Samling, som tiener til at giøre Reflexioner og kiende Verden.

Juli d. 11. Løb om at besøge alle Boutiquer og tillige indsamlede af Boutiquerne alle de Adresser, som ere Specificationer ofver hvis sammesteds er at forhandle. Mand profiterer ved sligt 2de Ting: 1° at vide alt hvad man i Paris debiterer og 2° ved samme Leylighed lærer mange franske Ord og Tale-Maader, som mange gange andenstæds forgiævis søgis.

Om Aftenen med mange gode Venner forsamlet hos min gode Landsmand Mr. *Linde*, som lafvede til sin Afreyse og gav os sit *Valet* [ɔ: Afsked].

Juli d. 16. Var inviteret paa Landet til Mad. *Nantia* hendis Herregaard, som jeg 2de Gange forhen for Tidens Kostbarhed hafde refuseret. Gaarden kaldis *Veaujour*, er et herre-adelig Sæde. En Gallie staaer opreyst strax udenfor Gaarden paa en Bakke, som tilkiendegifver: har Hals og Haand in Judicialibus. — Mad. *Nantia* hendis Fetter, Mr. *de la Carnoi* (Colonel) giør Honeur af Huset. Her spillis ikke uden om en Liard af Fisken i Quadrille,[1]) fordi mand vil mere fornøye sig paa Landet end risquere Penge.

Juli d. 17. Diverterede mig paa beste Maade i et ondt Veyr, som forbød at komme ud af Huset og altsaa giorde en ret parisisk Reyse, at snakke, æde vel og spille, dog det sidste til Divertissement, efterdi Selskabet var baade distingueret og intime og mig favorable, ja oprigtige Venner.

Juli d. 22. Hos Mdlle *Maubois*, der er ofver Verden saa bekiendt for sine dreyede Daaser; har et Apar-

[1]) ɔ: 1/4 Sou Stikket i L'hombre.

tement paa Louvren, har haft den Ære at lære Hs. Mayst. Er en Persohn af Aar, men Esprit; sortebruun som hendis Skilpadde, og en Machine saa stor, at deraf kunde dreyes mange Daaser. — En simpel Daase uden charnière koster 2 louis. Een af Guld dreyet 400 livres og derofver i façon foruden Guldet.

Aug. d. 27. Tog Afskeed ofveralt og endelig om Aftenen hos Mr. og Mme Lunezie.

Aug. d. 28. Tog Afskeed med Resten af mine gode Venner, og blant andet bivaanede Mr. *Fourmont*, hans *colloquium literarium*, som nu synis at være i sin Decadence, eller og at der indladis Halte og Blinde. Min Nabo hafde 3 Huller paa Strømperne, men var vel bevandret i een og anden Ting. Den fornemmeste var Mr. *Tirion*, som skal være Kongen af Preutzens Correspondent i lærde Sager Frankrig anlangende, hvorfor betalis ham en Appointement.

Aug. d. 29. Forlod om Morgenen Kl. 8 Paris for at drage om at besee nogle af de Franske Provintzer (Den Almægtige gifve Naade og Lykke!). Mit første Dessein til Orleans. Leyede en Chaise for 50 livres, mig og Tiener, som gaaer 2de Dage herimellem; de publique Voiturer giøre Veyen i lige Tid, men gaae Nat og Dag. Paa denne Aarsens Tid ere de pakfulde, da alle Mennisker drage paa Landet.

Hafde ey ventet at giæste Paris saa lenge, men fødet i Haab Tid efter anden at finde Compagnons, var jeg tilsidst forbunden at bryde ofvertvert imod mange mine Venners Villie.

Kleve rejser nu gennem Vest-Frankrig med Ophold i Orléans, Tours, Nantes, og gør en længere Standsning i Bordeaux, hvor han indtræffer i Vinhøstens Tid. Hans Optegnelser fra denne Rejse er kun lidt personligt farvede, og da er det mest sit svagelige Helbred han dvæler ved; men udførligt skildrer han alskens Seværdigheder, besøger Bibliotheker og Kunstkabinetter og finder — ligesom i Paris — Adgang til de fornemste og rigeste Mænd i Landet, især høje Gejstlige og Videnskabsmænd, der er i Besiddelse af Bibliotheker og Samlinger af Antikviteter.

Derefter lægges Routen mod Syd med længere Ophold i Toulouse, Montpellier, Nîmes, Marseille. Fra Højderne over Byen er han d. 22. Febr. om Eftermiddagen Vidne til en Søtræfning imellem den spanske og franske Flaade. Han rejser saa videre med Ophold i Avignon gennem Dauphinée til Lyon, og besøger senere Besançon paa Vejen til Paris.

Aug. d. 29. Observa: Til at giøre Touren i Provintzerne af Frankrig er fornødent at hafve sin egen Voiture og at være i Stand til at tage Post-Heste; mand er ellers incapable at profitere af Tiden og at see med Commodité og Nytte de Ting, som hist og her bør opholde en Reysende. Gaaer mand med publique Voiturer, dependerer mand af Heste og Vogn, som hafver deris foresatte Tid og Vey, gaaer mand paa Rivierne [Flodskibe], faaer mand icke det at see, som er at see paa Landet. Er og mange Uleyligheder underkastet, og af alle Slags Folck i Verden er vel grofve Søe-Folck de grofveste. — —

Sept. d. 4. [Orléans] Hafde den ganske forrige Dag ladet søge om Leylighed at gaae videre fort med Chaise eller i andre Maader, men ingen moien [moyen, Leilighed]. Man mærker hvad Forskiæl der er paa

Anstalter fra et Land til andet, thi endskiøndt Loire-Floden gifver Anledning til en commode Transport, saa er dog ingen Anstalter til Fremmedis og Indbyggernis Commodité; et Tegn, at der ey maa være stor Negotie eller Communication fra een By til anden, thi at Loire falder lige need til Nantes udi det vilde Haf, mange fordum bekiendte Stæder ligge langs med Floden, men det lader som hver Hane (Gallus) blifver paa sin egen Mødding.

Var obligeret for min Persohn at leye for 15 livres et lidet Fahrtøy, som de her kalder „cabane", men er værre end en slet Baad. Mand er dog under Tæcke, er omtrent Rom til 4 Persohner, men mand maa haabe til got Veyr, thi efter Anseelse splittes et saadant Fahrtøy ad ved mindste retskafne Vind. Mand sætter Seyl op af et Stycke Humle-Sæck, Roret et Koste-Skaft. Hele Machinen hafde nylig kostet 36 l. Jeg raader ingen, som har Formue, at giøre denne Reyse paa Floden, thi endskiøndt mand gaaer *med* Floden, saa maa mand dog hafve Vind i Svøben,[1]) om det skal gaa got. Loiren er og saa laf undertiden, at man allevegne støder an. — —

Sept. d. 6. Fandt lyckelig Leylighed at drage fra Blois til Tours à la cabane for got Kiøb med en ung Françoz, som giorde en kort Reyse fra Paris til Tours for at reyse udenlands; som Franskmændene ey er meget vandt til at giøre slige Reyser, saa er denne Vey nok saa considerable til Tort for alle Hjemfødninge, og skal gifve Anledning i Tiden til et fac-

[1]) Svøben eller egentlig Svøftet betyder Sejlet. („Beskuer denne Mand, og tager Svøftet ind". Peder Paars. IV. 2.)

tum heroicum at prise, saa vel i denne Helte-Reyse, som Geert Westphalers Reyse fra Haderslev til Kiel og Peder Porsis fra Kallundborg til Aars, med saa megen større Føye som min Compagnon reyste at erkyndige sig om Landets Tilstand, opskref alt hvis forekom værd af ham at antegnis, hvilken Reyse han agter saa at continuere aarlig og i Sandhed kand fortiene Ros og være nyttig — dersom han ey holder sig forlænge ved Miracler. — —

BORDEAUX

Oct. d. 1. Denne ganske Reyse fra Paris til Bordeaux kostede mig, min Tiener iberegnet, 15 louis. Den ordinaire Priis paa Veyen, reysendis frem med messagers [ɔ: Posten] er i Vertshusene 25 souls om Middagen og 30 om Aftenen, hvorved Sengen er betalt. Domestiquer giør deris Kiøb. I Byerne, hvor liggis stille, betaler en Particuleer [ɔ: Privatmand] for sig, Tiener uberegnet, 3 livres for Kammer og Kost Middag og Aften, men betaler ligefuldt enten spises om Aftenen eller ey, enten spisis hiemme eller ude.

Oct. d. 2. Besøgt af voris danske Konsul,[1]) begegnede mig med meget obligeants Offerter. Var forbunden at drage paa Landet og derfor lod mig allene til næste Dagen.

Oct. d. 3. Afhentet af Mr. *Hansen*, at spise hos ham

[1]) Den danske Konsul i Bordeaux, Frederik Hansen (1699—1779), var en Broder til den ovenfor Side 81 nævnte Etatsraad Johan Georg Hansen fra Helsingør. Frederik Hansen købte sig 1746 et adeligt Gods i Frankrig Pregniac og blev Aaret efter adlet af Frederik V under Navnet Frederik Hansen de Lilliendahl. Han døde i Frankrig, men blev i Følge sit Testamente begravet i Helsingør, til hvilken By han efterlod betydelige Legater. Ugift.

med adskillige gode Venner, siden af hannem anbragt paa Comoedien, hvor spildtis for sidste Gang og altsaa sluttedis med en Harangue. Om Aftenen hos Mr. *La Tore*, een af [de] fornemmeste Handelsmænd, hvor spistis med Mr. *Hansen*, som siden hiembragte mig hos sig at logere.

Oct. d. 5. Begyndte med Mr. *Hansen* at giøre Connaissancer, endskiøndt paa nærværeude Tid det meste, da Viinhøsten stunder til, er paa Landet.

Oct. d. 6. Mr. *Hansen* drog paa sin Landgaard for at begynde Vinhøsten, hafde proponeret for mig at følge med, men som jeg havde Ro nødig nogle Dage, lod han mig obligeamment min Villie og sit Huus. — —

Oct. d. 10. Begaf mig paa Landet til den af Mr. *Hansen* der i Brug hafvende Gaard, kaldet La Marque. Mand gaaer derud paa Floden lige til Blay, en Fart af 4 à 5 Timer.

Oct. d. 11. Passeredes hos Mr. *Hansen* paa La Marque. Dette er et Slot tilhørendis en Seigneur af samme Nafn, som igien bortleyer det, og Mr. *Hansen* har det paa 8 Aar. Slottet er en gammel, stor grundmuret Bygning med smucke Avenuer, Hafve etc. Af Hofverie vidis intet, Gaardene ere og Besiddernis fulde Eyendom.[1])

Oct. d. 12. begyndte Mr. *Hansen* sin Viin-Høst, havde biet efter vendangeurs [ɔ: Drueplukkere], som dette Aar ere rare; mand gifver Skylden paa Krigen og Milicen. Her ankom just en Troupe til Mr. *Hansen*

[1]) Beskrivelsen af Ager- og Vindyrkningen er vel interessant, men maa her udelades tilligemed Drueplukningen og Persningen.

af 60, som blefve anviiste paa Viin-Markerne. De spredte sig ud som Israel at samle Spelt [Hvede] i Egypten. — — Denne Dag paakom mig en Forkiølelses-Feber.

Oct. d. 13. drog saa om Morgenen til Bordeaux.

Oct. d. 16. Jeg blef aarsaget at kalde en Medicum.

Oct. d. 21. Idem per idem. Jeg affærdigede min Doctor, som mig blef bekiendt at være en Apoteker og en affronté Ignorant.

Oct. d. 22. Denne Dag befandt mig noget bedre, Guds Nafn være lofvet, hand styrke mig fremdelis! Besøgt paa Eftermiddagen af en Dansk: Mr. *Hans Bentzen*, Seylmagerens Søn af Kiøbenhafn, har tient Byskriver sal. *Ursin*. Opholder sig her nogle Aar at prøfve Handling [Handel]. — —

Oct. d. 29. Elendigt Veyr, best for Skrantende at blifve i egne Grendser.

Oct. d. 30. accompagnerede Mr. *Hansen* for at tage les environs i Øye, passerede Pontac, hvor Viin af samme Nafn afles. — — Mod Aften retirerede os paa et Gods hos en ung Cavalier Mr. *la Burte*, en stor Ven af Mr. *Hansen*, hvor vi vare inviterede.

Oct. d. 31. forblef fremdelis hos Mr. *de la Burte* paa hans Gaard Gradignac. Dette er en Cavalier af naissance, 30 Aar gammel, som besidder stor Rigdom og, det som gaaer ofver alt, en Politesse uden Lige, og maa tilstaae for min Persohn, at hand intet efterlod for at marquere Attention for mig og min svagelige Tilstand, ofver alt hvis [hvad] pretenderis kunde af mine egne, som er en mærkelig og rar Ting hos en ung François. Administrerer sig og sit

Huus med Conduite og Anseelse, har andre flere Godser og et Hotel i Bordeaux. — Spiste i stor Selskab; mand seer i disse Tider intet uden Viin-Smagere, og om intet talis uden om Viinenes Qualitet. Drog tilbyes mod Aften. — —

Nov. d. 3. holdte voris Gudstieneste samlede som Disciplene fordum inden lukte Dørre af Frygt for —, thi at her icke er nogen tilladt protestantisk Gudstieneste. — —

Paa Eftermiddagen afhentet af Mr. *de la Burtes* Equipage. Imodtaget med sædvanlig Politesse; hand er reformeret og mig saa meget kiærere. — —

Nov. d. 16. Hr. Consul *Hansen* hafde til Valet en Forsamling af mange gode Venner og deriblandt den aimable Mr. *de la Burte*, som for min Skyld efter Declaration var kommen tilbyes.

Nov. d. 17. I Guds Nafn fra Bordeaux accompagneret af Hr. *Hansen* og Mr. *Piquard* til Hest. — —

Nov. d. 22. Om Aftenen arriverede til Toulouse. Søgte hen til „*La cloche d'Albi*“, men var, som de sagde, ey et Hul ledigt. En ung Abbé, en godvillig Aand, presenterede sig og proponerede et andet Hotel, som var ham bekiendt; jeg var obligeret at følge, siden min Fuhrmand[1]) truede at kaste mig i første Øllhuus. Kom altsaa at logere à „*l'Echarpe*“, hvor Værten gaaer paa tre Been, og taler som hand hafde 3 Munde, dog med Ebbe og Flod. Huset er ellers slet, men Folckene honettes; gifves og en god Suppe, men de Lækkerkræsne hafve her intet at bestille. — —

[1]) Fuhrmand eller Foermand, Fragt- eller Postkusk, se f. Ex. Gert Westphaler 8. Scene.

Dec. d. 1. Saasom jeg ey befandt mig vel, ofvertalte mand mig at consulere en Chirurg Mr. *la Pujade.* Hands Begyndelse var en pralende Modestie og Recite af alle hands drabelige Gerninger. Distinctioner og Termini veed hand saa vel som nogen af Molières eller Holbergs Doctores. Hand forbød mig alslags Medicamenter, men derhos og al Æden og Dricken, hvor istæden hand ordinerede at tage gamle rustede Søm, som en Maaned maatte lægges iblød, og dessen Vand meleret med raa Koe-Mælk skulde være min Føde i en vis lang Tid. — Jeg troede mig ey til denne rustne Fiil, tenckendis paa Fader Holberg[1]): Han døde det er vist, men Feberen etc.[2]) — —

Dec. d. 9. arriverede Kl. $4^1/_2$ til Montpellier. Mr. *Goulard*, Chirurgus og membre de l'Académie des sciences, som strax indfandt sig og offererede sig og sit Hus, er en Mand af Apotheker *von Westens* Taille[3]), af en doux Charactere, meget berømt af Operationer og Accouchemens. — —

Dec. d. 10. Modtog Offerten af Mr. *Goulard* og leyede et Appartement for 25 livres maanedlig. Huset er nær ved Gouverneuren, Duc *de Richelieu*,[4]) hands Logemente, og altsaa i den Tid, naar les Etats holder deris Séance, kand foraarsage adskillig agréments. — Aftenstunden passeret med min Vert; sof, Gud

---

[1]) Det er højst interessant at se, at Holberg allerede af sine Samtidige benævnes „Fader Holberg", ti Aar før hans Død.

[2]) Se Peder Paars 3. Sang og Barselstuen III. 5.

[3]) Rimeligvis den bekendte Apotheker i Odense, Johan Christopher v. Westen (1701—1774).

[4]) Den for sin Tapperhed, sine Kærlighedshistorier, sine Gesandtskaber, sin Spille-Lidenskab, sine Krigsbedrifter berømte Hofmand Hertug Louis François Armand du Plessis de Richelieu (1696—1788), Marskal af Frankrige, hvis „Mémoires" i sin Tid var en meget søgt Læsning.

være æret, trygt i en god Seng, drømte om den Risque det kunde være for en fremmed svag Passageer at logere sig i Montpellier ind hos en Chirurgus — men, som al Verden seer, at jeg dricker mit Glas Viin, saa evaporerer derved Raisonnemens, og jeg holder mig til det engelske Symbolum: honi soit qui mal y pense.

Dec. d. 11. Besøgte Mr. le president *le Bon*, som er Premier-President de la cour des aides, beboer det saakaldede Palais, en stor Bygning, bygget af François I, hvor og Retten holdis. Hand er liden af Stature, lam og podagricus, ofver 60 Aar og har adskillige af Alderdommens Marquer, er en stor Chymist, nu Primus udi herværende Académie des sciences, hvortil han har gifvet adskillige specimina, hvoriblandt af alle er mest curieux og tienlig for Publice hands Decouverter angaaende Æderkopper, af hvis Spind hand har funden et Slags Silcke. — —

Dec. d. 18. Alting var i Bevægelse for at afvarte Ankomsten af Mr. le Duc *de Richelieu.*

Dec. d. 19. Var den Dag, at Stænderne (les Etats) aabnede den første Forsamling. — —

1744

Jan. d. 1. Aaret begyndte med Frost og kold Nordenvind, som laquerede alle Løbernis Næser, thi mand løber her lige saa stærck [Nytaar] som andenstæds. Alle Mennisker, bekiendte og ubekiendte, stormede Mr. le Duc, hands Hôtel, for at ynske Nyt-Aar og tillige at gratulere ham at være blefven Gentilhomme de Chambre du Roi, hvilcken Tidende Dagen forhen var arriveret, og satte Byen i saa megen større Bevægelse. Magistraten i stor Procession med Trommer og Piber samt deris Orateur [ɔ: Ordfører] aflagte deris Bescedenius.[1]) Om Aftenen blev fyret af Castellet, og Magistraten satte hele Byen i Brandskat ved at ordonnere, under 50 l. Mulct, at illuminere med Lys alle Husene Byen igiennem.

Jan. d. 4. Var henbuden hos President *Bon*, som giorde mig Present af adskillige Prøfver af hands Æderkop-Værck.

Jan. d. 5. Præsenteret for Mr. le Duc, og blef sagt at kunne indfinde mig der stedse ved Taffel, men dette Taffel er ey publique uden omtrent 2 Gange om Ugen, men her er aaben Spille-Taffel alle Aftener af Lansquenet og trente-quarante. Ligeledis presen-

[1]) Dette Udtryk er vistnok spøgefuld akademisk Slang, en Slags Klosterlatin.

teret for Bispen af Nîmes. Om Aftenen var Concert og aaben Tafel bestaaende af 2 Borde; det, som Mr. le Duc self presiderer ved, er snart fyldt af Damer og Folck af første Rang, det andet er snart indtaget af mange unge Officerer og Smarotser, som lure paa Musen og tage Tempo i Agt. Jeg lod enhver sin Platz og søgte min Seng.

Jan. d. 8. Inviteret paa Concert og at soupere hos Mr. le Duc. Mand gaaer tilbords Kl. $10^1/_2$. Hafde gaaet hiem som forrige Gang, dersom l'Ecuyer [Staldmesteren] ikke hafde haft Attention at giøre Platz, jeg kom altsaa dengang i Herre-Næse ved Mr. le Ducs hands eget Bord. Taflet er vel besat med Mad, men Opvartningen ickun maadelig, naar mand ey har egen Domestique med sig.

Jan. d. 16. Veyret continuerede med stærck Torden og Lynild, saaledis som ey mindis paa Stædet og giør Skaar udi Monpelliers Veyrs gode Reputation. Passerede noget af Eftermiddagen hos Mr. l'Intendant, hvor mand har den Ære at tabe sine Penge udi en honnête Qvadrille, sine qva mand ey vel kan være honnête homme; Madame giør sit Parthi à 6 sous la fisc [ɔ: Stikket] med; spiller ey uden sans prendre og mediateurs [ɔ: Hjælpere], saa mand paa en honnête Maade taber sine Louis. Giorde en venerable Parti med 2de Bisper og Madame, men tabte som en Profan. — —

Feb. d. 5. Begaf mig en grand seigneur i en god chaise de poste Kl. 10 fra Montpellier, hafvende Ordre til Heste at forskaffe som værende i Mr. le Ducs Suite, da det ellers in genere og in specie var forbudden,

formedelst forestaaende næste Dag, da les Etats skulde skilles fra hverandre, og som altsaa Alle agtede samme Dag at bortdrage. — —

Feb. d. 22. Ankom betimelig til Toulon. Ved Porten anholdis og siden henbringis Fremmede i Procession til Commendanten, som da in terminis udspørger: Qvid genus, unde domus, pacem ne adfertis ad arma [ɔ: Navn, Hjemsted — Rejsens Hensigt], drog siden til Herberge à „la Croix d'or", hvor maatte holde en rigoureux Fiske-Faste, thi at Bispen paa Stædet er ingen Kiød-Hofvet i Fasten. Min Vert fortalte mig i Alvorlighed at hafve maattet i 3 Maaneder tigge sig Absolution til efter sidste Faste propter commissam carnephagiam [ɔ: formedest begaaet Kødæden]. Hand strøg os paa Kiødet, og vi andre smurte os paa Fisken.

Om Eftermiddagen bivaanede paa et Bierg med andre flere og var Tilskuere af Bataillen, som holdtis til Søis imellem den spanske og franske Flode, commanderet af Mr. de *la Cour*, imod den engelske Flode, commanderet af Admiral *Mathieu*, som nu i 2 Aar har luret paa Spanierne, som havde retireret sig ind i Toulons Hafn, og nu var oprunden med saa stor Ære og Geleide af den franske Flode. Skibenis Nafn og Tal skal vorde hosføyet. Mand saa omtrent 6 Mile borte megen Ild, Lue og Røg, som holdt ud til Natten, men Udfaldet vil Tiden lære. Mand saa efter al Apparance Skibe gaa i Luften, men hvis eller hvorledis, var Distancen for stor at distinguere.

Feb. d. 23. — Endnu intet bekiendt om Bataillens Udfald, her taltis om en igientagen combat; Frantzo-

serne udtyder alle Ting sig tilbeste, sed vox populi er ey alle Tider vox Dei.

Feb. d. 24. Naaede om Middagen Aix. Spiste lidet Suppe og mindre Kiød, som kostede 25 frs., thi paa denne Vey er Maaltid Maaltid og koster ligemeget enten mand spiser som den lybske Fraaser eller som den langelandske Pige, der deelte sin Ært i 4 Dele. Mod Aften naaede Avignon. — — —

Apr. d. 2. Andkom til Paris allene i Tanke at passere for i Korthed at drage til Engeland og at see samme Land, samt derfra at gaa directe hiem, siden min Permission at reyse var expireret in Majo. — Forefandt ved Andkomsten Confirmation om min Kongis Hs. Mayestets Naade at forstrekke mig endnu 900 Rdl. og at tillade mig at blifve endnu et Aar ude, hvilket, om jeg [det] hafde vidst værende i Marseille, jeg da visselig hafde anlagt Reysen til Italien igiennem Gênes — helst den nu fra Frankrig mod Engeland declarerede Krig vil obligere mig for det første at forblifve i Paris for at afvente Paquet-Baadens Passage regleret, som saaledis koster Penge, hvoraf jeg i Italien hafde kundet trekke større Avantage.

Apr. d. 4. Opvartede Baron *Bernstorph.*[1]) — — Besøgte og vor Danske Kammerjunker *Rosenkrantz*, Søn af den dyrebare Justitzraad *Ifver Rosenkrantz.*[2])

Apr. d. 5. I Kirke, som endnu holdtis udi Mr. *Winds* Hotel. Spiste hos Mr. de *Lunezie.* Besøgte Mad. *Nantia*, hvor jeg og har den Lykke at være anseet

[1]) J. H. E. Bernstorff afløste i 1744 Vind som dansk Gesandt i Paris.

[2]) Frederik Christian Rosenkrantz til Rosenholm (1724–1802) var bleven Kammerjunker 1741, den senere Gehelmeraad, Overkrigssekretær, Statsminister.

som Søn, uden at hafve Deel i hendis 60000 livrs. aarlige Rente.

Apr. d. 10. Skref til Hs. Excellence Geheimeraaden [Holstein] med Relation ofver min Reyse i Provintzerne fra Nîmes af at regne. Afsendte tillige min allerunderdanigste Taksigelse for seneste kongelige Naade med forstrakte 900 Rdl. efter min foregaaende allerunderdanigste Ansøgning indbefattet i følgende 4 Linier:

Stormægtigste Monarch! er Kongen ikke trett
At giøre vel mod den, som synis aldrig mett?
Derfor skal Kongen og for GUD og Folket leve,
At hielpe som Hand hialp sin
ringe Tiener
Kleve.

Apr. d. 22. Opvartede og talte Baron *Bernstorph* angaaende min forestaaende engelske Reyse, som Tidernis vanskelige Omstændigheder arreterer. Hand anbød obligeamment sit Huus.

Mai d. 11. Begyndte at reglere og smøre til Reysen ved at smøre min Banquier; erholdte mit Reyse-Pass fra det Franske Hoff. Skref hiem til Mr. *Ortved*, min kiære Moder, Mr. *Linde*. Spiste hos Baron *Bøselager* i inviteret Selskab, hvor og itzige Keysers naturlige Søn, Gref *Hohenstein*, som har et Regiment daraussen og Krigerens Kiendemærke paa alle Slags Façons; har været prisonnier de guerre og af Dronningen af Ungarn løsladt som Katten paa Cavaliersk parolle![1]) Er her med en Slags Suite pro dignitate sua.

[1]) Holberg. Melampe III Akt, 2. Scene.

Mai d. 13. Tog Afskeed med Mad. *Nantia.*

[Senere Tilføyelse:][1]) Denne respectable Frue, omtrent 70 Aar af Alder, meget rig — holdt 6 Laquayer, mand spiste hos hende paa Sølf. Hun var en Cousine af Mr. de *Réaumur;* hafde Samling hos sig hver Løfverdag Aften.

Afskeden med hende var den mest Rørendis. Hun faldt mig med Taarer om Halsen og kyste mig. Velsignede og glædede sig at hafve merket af min Maade at opføre mig, det jeg ikke manglede — men for at ofverbevise mig om sin kiærlige Høyagtelse, saa forærede hun mig en liden grøn Hofved-Pude af Gros de Tour, fyldt med allehaande vellugtende Urter, som hun i mange Aar hafde samlet af sit Orangerie. Puden hafde hun destineret til at lægge under sit Hofvet i Lig-Kisten. Men nu forærede den, mig self til lige Brug. — Jeg eyer den samme endnu 1772; og lugter [den], som om Blomsterne vare friske.

Mr. *de la Carnoi*, Oberst, Fætter til forrige [Mme Nantia], 66 Aar gammel, en vel studeret og bereyst Mand, har i Spanien taget Skade af en Soel-Straale paa sit Syen, saa at saasnart Lys om Aftenen tændis, retirerer hand bag et stort Skierm-Brætt, som deler Stuen ad, og der promenerer, medens de i Selskabet spille. Hands slette Helbred giør ham hypocondre, saa han ikke kand fordrage enhværs Conversation. Jeg derimod fandt saadan Yndest for denne fornemme Mand, at jeg stedse maatte være

[1]) Denne Tilføjelse ses baade af den forskellige Haandskrift at være senere og af Indholdet at stamme fra 1772, da Kleve som ensom gammel Mand har gennemlæst sine Rejse-Journaler og vistnok med Vemod har mindet sin Ungdoms frie og lykkelige Dage.

hans Compagnon, og fra første Tid af Bekiendtskabet blef betinget som eengang for alle, stedse at holde ham Selskab bag Skierm-Brettet, hvorved jeg meget profiterede og derved slap fri for Quadrille-Spillet, det jeg aldrig uden nødtvungen bivaanede.

Mai d. 18. Til Calais før Porten luktes. Ved Ankomsten vel udfrittet, efterdi mand ey vidste enten jeg var en Kramsfugl eller en Englænder, men slap med at vise Passeport, som Baron *Bernstorph* havde provoceret mig fra det franske Hof. — Her forefandtis mange Englændere, som varte paa Pacqvet-Baaden, der for contraire Vind ey var ankommen.

Mai d. 19. Pacqvet-Baaden ankom, men kunde ey komme bort for Mod-Vind.

Mai d. 21. Afvartede Ordres fra Pacquet-Baaden, som giorde Allarm til Reysen om Eftermiddagen; Timen endnu ubekiendt, ligeledes Lykken paa Vandet! Den Almægtigste i Naade geleide! Blefve ansagte og gick ombord Kl. 8. Et lidet Detachement Soldater examinerede Paquet-Baaden, dog mere for at tømme Kruset med god Façon, thi forresten er det icke af stor Betydenhed; det er for at vide at ingen uden Pas gaaer ud af Landet, hvilcket endog i Freds-Tid er brugeligt i alle Søe-Hafne. Franske Soldater drack Englændernis Flip[1]) in bona caritate & en galantes hommes, vel begribendis, at mand vel kand være Venner i Kruset og Fiender i Marken.

Gick til Søes imod Kl. 9 med en maadelig, men behageligVind,—ogsaaledis forlod det kiære Frankerig.

[1]) Flip er en engelsk Nationaldrik tilberedt af Øl og Spiritus med Sukker.

J. N. S.

Efterat hafve Dagen forhen forladt Frankrig og Landet og var gaaet med Pacquet-Baaden Kl. 9 om Aftenen til Seyls, arriverede vi med Mags-Veyr d. 22de May, som var en Fredag, om Morgenen Kl. 2 til Engelands bekiendte Bye

DOUVRE [Dover].

Søen hafde været os temmelig ryddelig og hafde vi Plads nok, uden at finde andre Skibe paa Veyen; saae langt borte 5 Engelske Kaper-Skibe krydsendis mod de Franske Kyster. Dette deylige Engeland syntis mig ved Andkomsten ey meget behagelig, thi mod Morgenstunden reyste sig en heel Blæst. Veyret var taaget og vaadt, Maréen [ɔ: Ebbe og Flod] var os imod. Landet paa denne Side er ey behagelig, men mod Vesten med Høye omgifen, der, hvor vi lod sætte os tilbaads i Land. Steen-Kuls-Røgen tog imod os langt udenfor, som, formenget med en kold og vaad Blæst, giorde ingen god Fro-Kost. Formedelst, som meldt, Maréen var imod, kunde Pacquet-Baaden ey komme ind førend Kl. 9, og altsaa om vi ey hafde Lyst at ligge 7 Timer at skumplis, maatte resolvere at lade os sætte i Land ved en Chaloupe, som vi maatte betale efter Matrosernis Got-Befindende.

Giorde Selskab med 3de engelske Candidati medicinæ, som jeg havde forefundet i Calais. Vi samtlig ved Andkomsten søgte at roe os ud; blef siden besøgt baade paa Dansk og Latin af tilforordnede Betientere, hvoraf den første ligere en Høeg end en

Krams-Fugl visiterede alle mine Lommer og bemægtigede sig hvad Brefve jeg hafde, saavel forseglede som uforseglede, gamle og nye, enten til mig eller andre. Dette skeer ey uden Raison i denne critiske Tid for at informere sig om, hvad Correspondance der passerer imellem Landene. Der indfandt sig siden en kongelig Betient for at aabne og eftersee Brefvene; en Mand af stor Politesse og Beskedenhed, som for ey at aabne mine Brefve proponerede mig at sende dem for Formalitetens Skyld til Duc de *Newcastle*[1]) til London, hvilket og skete under min og hands Segl; jeg giorde derhos en liden skriftlig Anmodning at sende Brevene, naar de vare eftersete, til Hs. Excellence den Danske Ministre, Baron *Söhlendahl*,[2]) hvilket saaledes skede. Porto kostede mig intet, og mine Lommer blefve saaledis lettere imellem Douvre og London.

Vi begyndte, efter at være kommen lidet i Rolighed, med Frokost, Kaffe og saa kaldet Toast, som smagte mig vel denne første Gang, og kom inderlig vel tilpas. Vare obligerede at forblifve her lenge ud paa Dagen, formedelst den Mylord, som kom med os, kom først i Land, tog først Heste; altsaa var her Tid at see sig om. For Resten er her intet at see uden gamle Mure, en stor Plads, en smuk Vue ofver den vilde Søe, og et stort Metal-Stykke, som staaer her fra Dronning Elisabets Tider. Det var hende for-

[1]) Statssekretæren, Lordkammerherre Thomas Pelham, Hertug af Newcastle.

[2]) Geheimekonferensraad Henrik Frederik Söhlenthal (1685—1752) var født i Wien og kom 1708 i dansk diplomatisk Tjeneste. 1732 blev han for anden Gang Gesandt i London, hvor han var meget yndet. Han indlevede sig saaledes i engelske Forhold og i sit Embede, at han trods sin høje Alderdom nødig trak sig tilbage. Afsked 1751.

æret, er et Mester-Stykke og den eniste Canon, som jeg her saae; er posteret paa en Bastion ud til Søen og staaer her til Skildt for Fæstningen, men er som et kostelig Skildt for et tomt Værtshuus, hvor intet er i Hus.

Vi lod komme og accorderede med en Kudsk at bringe os herfra til London for 5 Guineer, hvilket er saasom den fastsatte Taxt for en Carosse til 4, bespendt med 4 Heste, dog betalis Drikkepenge aparte. Vi spiste og betalte paa Engelsk. Engellænderne giorde Regning en hommes de bien [retskafne Folk], og var saaledis lykkelig, da jeg ey forstod Sproget, at være med ærlige Folk, som desforuden forstod sig paa Landets Skik. Men Suppen gik i Løbet ofveralt, siden Engellænderne ey giøre deraf nogen cas [sætter Pris paa].

Mod Kl. 4 ankom voris Vogn, skrummel og stor. Kudsken seer ud som en Bierg-Mand og sidder som til Fields en Miil oppe i Luften. Kudske-Sædet gaaer ofver Himmelen [paa Vognen], og Kudsken er saaledis nermere Skyerne end vi andre. Dette er den Engelske Mode saaledis adopteret, formedelst saavel Veye som Gader ere slet lagt, og Kudsken altsaa maa sidde høyt oppe for at kunne se ofver Hestene forand i Veyen.

Vi gik tilseyls Kl. 5. Mand kalder denne Vogn *The flyand* [sic] *Coach*, som skulde betyde *den flyvendis Vogn*, men jeg kalder den rettere *den stødendis Vogn*, og raader nu hvær at slaae Baand om Mafven for ey at støde Tarmene af Livet. Strax uden Byen fik jeg Idee af Landet, som seer ud som

et Engle-Land med deylige Enge, Marker og Træer ofveralt, men Veyene ere snefre, da Jorden er kostbar, og skal være tvende. Mand farer ad den ene til, og ad den anden fra London, efterdi tvende Vogne ey kand passere jefnsidis. Vi møtte paa Veyen franske Fanger, som ere tagne paa Kiøbmands-Skibe. Vi fandt dem paa en god Græsgang, de hafve 6 pens om Dagen og gaae for Resten at søge deris Brød, somme at arbeyde, somme at tigge; disse sidste vare af den gout.

Her er paa denne Vey en Mængde Herregaarde, hvilke Frantzosen kalder *Chateaux*, men Engellænderen *Gentleman's hows* [houses]. De engelske Kudske bede paa Veyen som de danske og tydske Vognmænd, som synis at være i Arten, thi mine Compagnons tog og underhaanden en Kluk for Gøgen, som hafde giækket dem om Morgenen.[1]) De Franske gaae deris Vey ligefrem, og ey gierne opholde sig uden til Middag og Aften.

Rejsen, der intet særligt frembyder af Interesse, gaar over Canterbury, Rochester og Woolwich til London, „som er den farligste for heighwaymen eller Røfvere, som ofte ravagerer". Efter 50 Timers Kørsel ankommer Kleve hertil den 24. Maj Kl. 7 Aften. „Gud gifve Lykke!"

Mai d. 25. Ved Ankomsten den forrige Aften [til London] tog jeg at logere efter Hr. Kammerjunker *Rosenkrantzis* Addresse hos en Hattemager udi St. James Street lige ofverfor *Whites fameux Chocolate*, hvor daglig sig forsamler, spiser og spiller

[1]) Se Side 91.

de fornemmeste Ducs og Cavaliers, og, som mig er sagt, allene de som ere af Hoffets Parthi; thi de andre hafve et andet Huus i Pall Mall. Logementet er commode formedelst den Danske Ministre boer strax ved, som gierne vil hafve Landsmændene i Nærværelsen. Gref *Rantzau*[1]) har og logeret her og begge betalt ugentlig 1 Guinea, men blev mig ladt for 17 shill., som er nesten det halfve, formedelst Værelserne om Sommeren ere bedre Kiøb. Logerer ellers propre og vel i Slottets Gade, mere nett, men mindre brillant end i Paris. Blef besøgt af Legations-Secretairen Mr. *Hanniken.*[2])

Denne Dag besøgte Gesandten, Baron *Söhlenthal*, som er declareret Ambassadeur og med Elephant-Ordenen er beklæd, siden hand har ofverbragt den Engelske Printzesse *Lovise*, som har giftet voris Danske Kron-Printz. Fandt hannem ey hiemme. Besøgte den her værende Danske Kammerjunker Hr. *v. Staffelt*,[3]) som for sin aimable Caracteer er elsket ofveralt og estimeret. Spiste paa det saa kaldte Paris-Cafféhuus, Suffolck Street, hvor betalis Maaltidet uden Viin 1 shill. og en half Pot Port-Viin 6 pens. Her spiser ofte Franske. Første Gang om Aftenen i St. Jamespark, men for sildig, efter at hafve besøgt adskillige Boglader.

Mai d. 26. Besøgt af Kammerjunker *Staffelt*. Spiste hos

---

1) Grev Otto Manderup Rantzau (1719—1768), den senere Geheimeraad, Stiftamtmand over Island, havde gjort en lang Udenlandsrejse fra 1737 til 1748 og havde studeret i Gøttingen, Paris og London. (Se Breve til Hans Gram. Kbh. 1907).

2) Etatsraad Frederik Hanneken, dansk Legationssekretær i London fra 1738 i mange Aar, døde 1778 i Altona.

3) Adolph Heinrich v. Staffeldt (1717—1759) blev Kammerjunker 1742, Staldmester 1746, Kammerherre 1749.

Ambassadeuren Baron *Søhlental*, som ofverleverede mig de mig i Calais fratagne og Hs. Excellence tilstillede Brefve i samme Stand, som jeg dem hafde efterladt. Besaae een og anden Boglade, kiøbte smaae Piecer.

Mai d. 27. Hafde nok at reglere at begynde at sættis istand; bragt af Hr. Kj. *Staffelt* til *Pons'* Caffé-Huus, hvor got Selskab, obligeans Folk og spisis vel, stedse en excellent Suppe, som er rart i Engelske Huse — Prisen med en Pæl Port-Viin 1 shill. og 7 pens. Besøgt af Hr. *von Ahlefelt*, som er som Cavalier af den Danske Ambassade, Søn af Generalmajor *Ahlefelt*,[1]) Obrist af et Regiment Dragoner, hvilken jeg i Hannover hafde kiendt; Sønnen af et got Hierte og Esprit; promenerede siden i Boglader og paa Promenaden.

Mai d. 28. Begyndte første Gang med Engelsk Sprogmester Mr. *Willums*, recommendert af Mr. *Staffelt*, som betiener sig af ham. Accorden maanetlig 1 Guinée, hand er assiduus [utrættelig], men lader ey at hafve ordentlig Methode. Resten inter negotia; besøgt af Landsmand Mr. *Ramus*, den brafve Fyenske Bisps Søn, et noble Gemytte.[2]) Item besøgt af Mr. *Hunter*, min Engelske Compagnon; med ham souperede paa en Tavern, som er et Slags Hotel, hvor hver har sit lidet Apartement efter Selskabet og Omstændigheder. Hver ordonnerer sin Bisken; en Car-

[1]) Georg Henrik Ahlefeldt (1720—1806), Fændrik ved Livregiment Dragoner, 1744 Attaché ved Gesandtskabet i London til 1748. Kaptajn 1744. Han blev faa Aar efter sindssyg.

[2]) Vistnok Jonas Ramus (1718—1765), der studerede Jura ved fremmede Universiteter efter at have taget sin Embedsexamen i Kbhvn. 1736. Død som Justitiarius i den norske Hofret. Han opholdt sig i London til Juli 1744.

bonade med Aspargis og en Bouteille Port-Viin kostede 4 sh. 10 ps., som holdis [for] og er Røfverkiøb, thi det er paa disse Huse, hvor de største Depenser giøris; men dette var et honette Huus bekiendt af Mr. *Hunter*, hvis Selskab aarsagede Avantage.

Mai d. 29. Expederede min Post. Spiste hos Hr. Ambassadeuren. Saae den herværende sorte Tvee-Tulle, en Morer, geburtig i Africa, som lader sig see og kramme for en shilling. Er en Melange af begge Kiøn, har været debaucheret paa den ganske Reyse af Capitainen, som bragte den hid, efter Tullens egen Bekiendelse, og efter Apparence staaer endnu til Tieniste. Den er stukket i Kaabber og altsaa best ved Øyesiun kand kiendis, derhos er og føyet nogen kort Underretning.

Om Aftenen med Venner til Vauxhall eller Foxhall, en publique Promenade, som tilhører en Particulier. Mand maa sættis ofver Rivieren, som koster 1 shilling, og giør Farten didhen saa meget mere lang, skiøndt angenehm, men mand arbeyder nu paa en Bro, som anlæggis ofver Themsen og som anseeis for et konstig Stykke i Architecturen. Men derved vil Baadsmændene tabe meget. Hafven Foxhall er at ansee som en liden Skov i Parterre og Alléer anlagt, i hvis Ende kiendis et Huus af god Gout og Loger nedenfor samt rundt om Hafven, og Borde i Orden, propre dækkede og med Glas serverede, nummererede, og Opvartere ved visse Borde, som bærer samme Nummer, saa at mand allene har nødig at sætte sig ned, da mand strax finder sin Opvartere og hvad forlangis.

Ved Indgangen og andensteds ere opslagne Tælte af en besynderlig Gout, hvor mand og kand giøre Sælskab. Udi Midten et Lysthuus, aabent inden og ofven, hvor beste Musiciens gifve en continuerlig Concert, og et Positive tager i, naar Musiquen opholder. Mange hundrede engelske Lygter hænge ofveralt i god Orden, som anstikkis i et half Minut, naar det behøfvis. Mand spatzerer, man collationerer, alle Sandser fornøyis, Fornøyelsen og Øyesiunet kand ey i Pennen forfattis. Mand maa self see det for at tro hvad her er at see. Alle Fornemmeste af Riget finde sig ind. Le Duc de Cumberland var denne Aften tilstæde. Mand betaler 1 shill. for Entreen. Mand er forresten uobligeret at fortære videre, men Appetiten blifver strax opvakt.

I Hafven findes en Statue af disse Tiders store Componist, Mr. *Händel*, konstig i Marmor forfærdiget.

Mai d. 30. Besaae i Selskab St. James kongelige Palais; er forhen altfor vel bekiendt af sin Slethed. Saavel uden som inden; er ey kongeligt; erindrer intet værd at remarquere uden de 2de Drabbanter-Sahle.

Strax ved saae vi Duc de Marlborourgs Palais, hvor Enken af den store Duc de Marlborough endnu boer.

Spiste hos Ambassadeuren. Om Aftenen paa Opera, saae „Alceste“ forestillet. Dette Spectacle er af differ ent Gout fra det Parisiske. Skue-Pladsen i sig self mindre, men mere propre. Beste Plads koster 10 shill. 6 ps. Musiquen i den italienske Gout, men ey saa stærk fourneret som i Paris. Decorationerne en general bedre exequerede. Stemmerne alle italienske og

uden lige bedre end de parisiske. Men Choret er ey saa talrig som det parisiske, mindre af den Anseelse, undertiden seer mand Personer af sletteste Gestalt og mindre vel klædde end paa et fattigt tydsk Theatrum, hvor Harlequin spiller første Rolle. Dantzere ere her i stor Mængde, meget admirerede, alle i den lystige Gout, som de vare ankomne med den flyvende coach; ingen excellerer i det serieux.

Mai d. 31. Fik i Guds Nafn en Klædning færdig à l'Anglaise for at comparere blant Landets Indvaanere. Desværre blef for sildig at komme i den danske Kirke, som er en dansk Miil fra mit Qvarter.

Juni d. 1. Begyndte at aabne min Carriere. Opvartede Baron *Steinberg*[1]) og ofverleverede det mig til ham fra Baron *Bernstorph* medgifne Bref. Han er Sécretaire d'Etat i det Hanoverske Ministerio, og i den Henseende er den eniste, som følger og er hos Kongen i Engelland, har en Datter af General *Went* og en Søster af Kongens Maitresse, Mme Yarmouth. Imodtog mig med megen Politesse og store Offerter, som Tiden vil vise hvorudi skal bestaae, naar han faaer mærket hvor meget mig feyler af de 16 Ahner. Hand taler besværlig Fransk, boer strax i Slottet i en Bygning, som synis at hafve Communication dermed, og hvor er en aparte Indgang til St. James Parc.

Var siden hos Banquiers *Aubert & Navilles*, boendis bag ved Børsen, til hvem jeg af Mss. *de la Rive* var recommenderet, som havde giort mig For-

[1]) Baron Ernst v. Steinberg, hannoveransk Minister fra 1735 til 1759, i London fra 1738 til 1749.

sikring at finde her Penge i fornøden Tilfælde. Disse giorde sig fremmet herfor, dog fournerede 10 Guinéer paa det ærlige Ansigt, uden hvilke jeg ey hafde haft Penge i Pungen at spise til Middag.

— Drog hiem og forefandt et behageligt Brev fra min elskelige Ven, Baron *Bosselager*, samt et Bref fra Mr. *Ortved* med ubehagelige Tidender om mine kiære Forældris Svaghed, som satte Sindet ganske i Forvirring. For at forslaae Tankerne drog med Mr. *Alkock* til *Rennetagh*, to smaae Mile fra London, en Slags Divertissement som Vauxhall, men for faae Aar anlagt. Hafven altsaa ny, og denne Divertissement for Resten af en anden Gout. Midt i Hafven er bygt en meget stor Couple som et Spectacle-Huus, hvor rundt om i Etager idel aabne Loger med Borde paa den Maade som Vauxhall. Midt udi har forhen været Orchestret, men Musiquen ey da saavel hørt som nu, da det er fløt i den ene Ende. Betienis af største Musici og med Symphonie accompagneris som i Vauxhall. Nogle hundrede Engelske Lamper oplyse baade i Hafven og udenfor. *Duc de Cumberland* var her denne Aften, hvoraf sluttis om Compagniet. Saa serveris og her med alle Slags for baade Knifven og Glasset, og her i Henseende Fornøyelsen saavel som i Vauxhall intet deslige i den ganske Verden. Veyen derfra har fordum været meget usikker, men er nu med Lygter oplyst og med Vagt ofveralt besat, i Henseende de kongl. Herskaber finder plaisir ofte her at condescendere [nedlade sig] med andre Private i Fornøyelsen. Det er hvor om Vinteren publique Bal og Masquerade

holdis à 1 Guinée par tête, hvor Kongen med ganske Kongelige Huus sig ofte indfinder.

Juni d. 2. Forrige Dags ubehagelige Post-Tidender holdt mig inde den ganske Dag. Breff hiem til mine elskelige Forældre; skref og til Mr. *Ortved*, Mr. *Langebech*, *Horn* etc. Veyret meget ubehageligt.[1])

Juni d. 3. Veyret ey meget bedre end Helbreden. Spiste endnu paa Stuen, og for at forslaae Sindet samt at kiende Engellændernis Genie bivaanede en saakaldet *Trial of Manhood*, eller Fægten i Næfverne, som holdtis af *Broughtons new amphitheatre in Oxford Road* imellem *Abraham Evens*, som hafde udæsket *Edward Hunt*. Men dette Spectacle gefalt mig saa ilde, at det formodentlig blifver sidste af det Slags, som jeg skal see. Her begyndis med Smaa-Ting, hvor Drengene lege for os, dog saa, at Blodet gaaer ud ofveralt. De trække sig halfnøgne ud, hafve hvær sin Secondant, som reyse dem op, naar de falde og tørre Ansigtet af, samt Munden med det sure af en Citron at giøre Tænderne bidske; her holdis ey op, før een af begge ligger som død paa Stædet. Den ellers for Mester bekiendte vandt, men med stor Møye og imod alles Formoding, da et ulykkelig Fald kastede den anden ofver een af Rekkerne, som gaaer omkring Theatrum, og dette Slag i Siden kastede ham i Afmagt. Hand var liden, men holdt ud som en Dog.

Forunderligt at see hvad Fornøyelse mand finder

[1]) Mellem Kleves flittigste Korrespondenter er foruden Ortved, der lader til at staa ham meget nær, den lærde Jacob Langebek, som var i Huset hos Hans Gram og senere blev Geheimearkivar, Kancellisekretæren Henrik Henrichsen, den senere Geheimeraad Hjelmstjerne, Højesteretsadvokat Frederik Horn, samt af Udlændinge „min elskelige Ven“ Baron Bøsselager [?], om hvem intet vides.

i dette umenneskelige Spectacle, og med Skrigen barbarisk encouragere og endelig acclamere. Her skeer mange store Veddemaal paa alle Sider; men mange fornuftige Engellændere abhorrere ligesaa meget som andre approbere dette bestiske Syn og Morder-Handværk, hvorved fornuftige Creature gaae ud fra sig selv, misbruge Sind og Lemmer til at giøre sig og andre udygtige, og for en skiden Gevinst giør sig til Nestens og Self-Mordere. Mand alleguere forgiævis de græske og rommerske Fægtere og Gladiatores, som streed med en Trældoms-Frygt. Mand kiender ey den første af disse Klump-Fægtere, som i Krigen hafve signaliseret sig saa for Fædernelandet som her for skiden Vinding, thi det her er et andet Handværk og andre Knep, som deciderer. Mængden af Tilskuerne bevidne hvormeget dette forargelige Syn er gouteret; mand anseer det som en Metier, man titulerer det en noble Kunst, og i det mindste skiælder De Hrr. Bull-Bidere sig self for Professorer.

Her betaltis $2^1/_2$ Shilling paa første Sted, som kommer til Deling imellem Hofved-Combatanterne; hvad Bey-fegterne angaaer, da som de slaais paa Credit og blodige Pander, saa kastis af de Vel-Smagende Punge paa Theatro efter Gotbefindende.

Juni d. 4. Besøgte den gamle Dr. *Hans Sloan*,[1]) bekiendt af hands store Cabinet, og ofverleverede et til ham medhafde Bref fra Mr. *Mahudel* i Paris. Er nu en ældgammel Mand og derfor af besværlig Conver-

[1]) Den engelske Læge og Naturforsker Hans Sloan (1660—1753) gjorde 1688 en Rejse til Vestindien, hvorfra han hjembragte rige Natural-Samlinger, der blev Grundlaget for „British Museum", som han stiftede.

sation, dog meget poli efter Alderen; boer mod 2 Miil herfra i Chelsea, hvor hand har transporteret sit Cabinet og dermed forladt Byen, hvor hand har et skiønt Huus; tilbød mig at see hands Cabinet neste Mandag.

Besøgte ellers adskillige Bekiendtere og endte paa Comoedien, som holdis paa Drury-Lane, som passerer for den sletteste imod den anden, som holdis paa Covents Garden. Men een Acteur soutenerer dette Spectacle, en 5-aars tienende Comoediant ved Nafn *Garrick*, som har 1500 Lbs (?) Pension; er et ungt Menniske af noget ofver 30 Aar, svagelig derhos og mere svekker sig ved Handværket; men aldrig saae jeg et Menniske forestille mere naturlig de stærkeste og besværligste Passioner.

Hand presenterede denne Aften „Kong [Lear][1])“, en Tragoedie, som efter at have deelt sit Rige imellem 2de sine Døttre, til Præjudice af en tredie, blef foragtet af de første 2de og sine Svigersønner, udstaaer af dem megen Haardhed, falder derofver først i Forundring, siden i Melancolie, endelig gaaer fra Forstanden efter at have begifvet sig i en Ørk, hvor han opledis af den tredie Datter; kommer til sig self, erkiender den Uræt hand har giort denne lydige Datter; forføyer sig med hende til sit Rige, finder sine beste Mænd ilde medhandlede, kastis self med kiære Datter og de andre ulydige i Fengsel og Baand, udstaaer sligt med heroisk Mod, er

[1]) Meget betegnende for Datidens ringe Kendskab til Shakespeare er det, at Kleve har glemt Navnet paa et af Shakespeares Hovedværker. Den berømte Skuespiller David Garrick (1716—1779) optraadte første Gang i London i Oktober 1741 som Richard III.

paa point at henrettis, men til sidst frelser sig og Datter, settis ind i Riget, som hand ofverlader med mange ømme og kiærlige Declarationer til sit lydige Barn, med videre etc.

Men alle disse adskillige Passions-Acter udføris saa vel, at intet kand bedre giøris, det anseeis med Admiration, og ynskede jeg, at alle Frantzoser, som ere saa entêterede for deris Acteurs, maatte self dømme om Forskiællen af denne eene Persohn.

For Resten er Piecen slet sammensat og af en egen Gout, er meleret med Farce, og mange Ting ey med Judicio executeret, saa at en af Kongens Ministres, paa hvem mand hafde udstukket Øynene, ledis ind som en Blind paa Theatro, men gaaer self ud uden Ledere, med videre. Decorationerne ere smukke og ofte forandris, og saa mange Slags Divertissemens med Dantz, Sang etc.

Sluttedis med en Pantomime, en Comoedie, hvor ey talis, men idelig grimaceris saa vel under en continuerende Musique, at mand forstaaer alt. Engellænderne ere meget af denne Gout, og er dette Spectacle i Henseende til Forandringen og Konsten af Machiner og Decorationer meget agreable. Mand har Smæk for Skillingen, da Skue-Spillet varer til ofver 10, som er formeget paa eengang, helst naar Hiem-Veyen er lang.

Juni d. 5. En parenthese, har jeg allerede saa meget mærket, at de franske Parisiens urettelig taxerer Englændernis grossièreté [Uhøflighed], da jeg meget mere finder Engelænderne i deris Land at være Frantzoser og Frantzoserne at være Engellændere

eller saadanne, som de indbilder os i Frankrig, at Engellænderne er uden for Frankrig, saa at le François à Londres er af en different Charactere, og saa mange som jeg endnu har kiendt synis at ville imitere en anden end den, mand her finder hos de oprigtige og artige Engellænder.

Juni d. 7. I tydsk Kirke udi saakaldede Savoie, hvor er en luthersk Menighed. Efter Tienesten paa et Caffé-Huus, hvor efter Indkomsten og nogen Discours. Een derværende fornemme Engellænder af nogen Alder, spurte om jeg og Medfølger, Hr. *von Ahlefelt*, ey vare Fremmede. Vi bejaede. Han reyste sig, tog Hatten af, giorde os en stor Compliment og giorde en stor Undskyldning paa sine Landsmænd, de unge Engellænderes Vegne, som ordinairement kom ud og ind i Vertshusene uden at hilse honettes Folck, hvorofver hand sterck declamerede, dermed menendis nogle som nyligen i Stuen vare saaledis indkomne. For Resten ved Discours var en meget artig, bereyst og erfaren Mand.

Besøgt af en irlandsk Præst, som jeg allene paa Spisequarteret hafde kiendt, en Mand af stor Douceur, er Feldt-Præst ved de derfra ordinerede Tropper og ellers har et stort Kald i Irland. Begegnede af de her ankomne danske Officerer, Lieutnant *Arff*,[1]) hvis Fader Commandeur udi Kiøbenhafn, item en anden, forrige Schoutbynacht *Vosbeins* Søn,[2]) som

[1]) Johan Gerhard Arff (1723—1781) blev Sekondlieutenant i Marinen 1741 og avancerede til Kommandør 1763. 1770 fik han sin Afsked som Contre-Admiral Han var i engelsk Tjeneste 1744—1747, i fransk 1756—1763 og i russisk 1770—72. Se Memoirer og Breve XXVIII.

[2]) Den ene af Tvillingerne Vosbein, Gunde (1719—1751) og Claus (1719—1769), der begge blev Premierlieutenanter 1741.

med 10 deris Cammerader ere andkomne at søge Tieneste som Volontaire paa den engelske Flode.

Juni d. 8. Drog med gode Venner til Chelsea, at besee efter Tilladelse Hr. *Hans Sloans* Cabinet. Manden er ofver 80 Aar, har ofver 50000 Dalers aarlige Indkomster, er Doctor medicinæ, dog af adelig Familie, og altsaa er vittig, gammel og rig nok til at hafve giort een af de største Samlinger, som nogen Particulier eyer; mand pousserer det for vidt ved at sige, at det er det største og rigeste Cabinet i Verden; men enhvær har Præjudice i sin Nations Faveur. Den gamle Mand bad os obligeamment at spørge ham self, hvor vi behøfvede Oplysning, men Adjutanten bad os i Øret at menagere Spørgsmaalene, efterdi nogen Giensvar maatte incommodere den gamle Mand i Skrøbeligheden, da hand skal, som andre gamle Folck, vilde tale mere end Kræfterne tillader. — Vi forblefve her 4 à 5 Timer, men nest at hafve taget Frokost, som obligeamment blef os tilbudden, var Resten intet for at examinere en Samling, hvis Catalogus udgiør 40 Volumina in Folio. — Multa videndo nihil vidimus [ɔ: Den, der vil se meget, ser intet]. Kl. var 2, maatte saa lade den gamle Mand spise i Ro. — Spiste om Middagen hos Hr. Ambassadeuren.

Juni d. 9. — Om Eftermiddagen vilde hafve bivaanet Comoedien paa Covent-Garden, men der ankom ey Folck nock, saa Spectaclet for denne sidste Gang sluttedis usynlig, som den sidste danske Comoedie tempore ⑥ [1]). Drog siden til *Coupers*-Garden, hvor

[1]) Kleve hentyder ikke til „Den danske Komedies Ligbegængelse" 1727, men til at den danske Skueplads (Spectaclet) stod lukket i Christian VIs Regeringstid.

Entréen betalis med 6 pens. Hafven en smuk Promenade, Imitation af Vauxhall, med Musique, Lamper, men Kl. 10 alle Aftener endis her med et Fyrværck bestaaende af adskillige Raqvetter og en illumineret Grotte liggende i Enden af en liden Parck hvorudi udsvimmer Neptunus og andre Søe-Krabber.

Juni d. 14. Udi den danske Kirke med Kmjkr. *Staffelt.* Kirken er liden men nett, som den reformeerte i Kiøbenhafn. Præsten hafde fat paa de 5 Par Øxne, som han delede paa sin Viis. Veyen did er meget lang fra St. James Street, en dansk Miil, som, nest en slæt Prædicken, kand undskylde en anden Gang.[1]) Spiste hos Mr. *Collet*[2]), en norsk, men fornemme Negotiant og Matadoren blant de Danske, er en Fetter til *Collet* i Christiania, og *Solbergs* Correspondent.[3]) Om Aftenen til Rennetagh, hvor Londons fornemmeste Folck promenerede og drak Thee, koster 2 Shilling pro persona.

Juni d. 15. Besøgte voris danske Officerer, *Schindel,*[4]) *Rømling,*[5]) etc.

Juni d. 16. Post Exercitia[6]) hos Kammerjunker *Staffelt,* hvis redelige Hierte og sunde Principia giør, at hand bør æris og elskis. Maatte aabne for hannem min Penge-Trang, deriverede derfra, at de konge-

---

[1]) H. Faber. Danske og Norske i London og deres Kirker. Kbh. 1915.

[2]) John Collet (1698—1759) var født i Christiania og nedsatte sig c. 1720 som Købmand i London. Han efterlod sin store Formue til Familien i Norge.

[3]) Justitsraad Bankkommissær i Kbhvn., Hans Jørgen Soelberg, død 1757.

[4]) Premierlieutenant Conrad Schindel (1715—1794) var fra 1744 til 46 i engelsk Orlogstjeneste. 1790 Admiral, 1788 til 92 Marineminister.

[5]) Kommandørkaptain Hans Henrik Rømeling (1707—1775). Admiral 1772 og Statsminister efter Struensees Fald.

[6]) Ved Exercitia maa vel forstaaes hans daglige Sprogundervisning.

lige mig for 5 à 6 Maaneder allernaadigst tilsagde Penge ey endnu ere at faae. Hr. *Staffelt* laante mig 10 Guineer. Det er tungt at feyle [ɔ: mangle], men behageligt at hielpis fra en Cavalier, som obligerer sine Landsmænd med saa stor Redebonhed og god Façon.

Besøgt i min Fraværelse af Hs. Excellence Hr. Baron *von Steinberg;* haaber det var for at giøre Ære af Baron *Bernstorffs* Brev. I hands Huus er alle Mandager Spille-Assemblée, *sed non cuivis contingit,*[1]) dog er hand meget obligeant, her spillis store Spill, saa at enhvær maa telle sine Penge efter, førend hand gifver sig ind i deslige Selskaber.

Juni d. 18. Om Middagen spiste hos Hr. *Folkes*[2]) med Mr. *Ramus*, som hand hafde tilladt at tage med mig for om Eftermiddagen at introduceris à *la société royale.* Fuldte med Hr. *Folkes* did. — — Siden med Hr. *Folkes* paa Societetets Caffé-Huus, og endelig med ham paa en lærd Tavern strax ofverfor Societetets Huus, hvor sig forsamler „The society of Antiqvaries".

Juni d. 20. Var inviteret hos Ambassadeuren, men hafde for nogle Dage giort Parthie med Doctor *Pearce* for at opvarte Erckebispen af Canterbury, som har sin Residens paa hin Side Floden, hvor man for Commodité settis ofver, saa lenge den ny Bro, som byggis, er ey færdig. His Grace Mylord Ertzbiskop er

---

1) Kan her maaske nærmest gengives ved: det er ikke for Svin at komme i Kancelliet.

2) Oldgranskeren og Naturforskeren Martin Folkes (1690—1754). Kleve siger om denne Lærde et andet Sted: „Mr. Martin Folkes, Esq., Præses for det kgl. Société, en rig, lærd, curieux, vel bereyst, poli Mand".

som bekiendt første Pair af Engelland og efter det kongl. Huus tager immediate Rang ofver alle andre af hvad Stand og Condition de ere. Hand og Cantsleren ere dispenserede at gifve Contre-Visite til fremmede Ministres. Siden Ertzbiskops-Gaarden er forfalden i Canterbury, boer han stedse her ved London, hvor ogsaa hans Affaires ofte kræfver ham. Hans Indkomster ere store, regnis ofver 10000 engelske Pund, hvorimod hand holder aaben Taffel Mandag og Løfverdag, hvor mand finder en stor Deel sorte Kioler. Alting gaaer meget fornemme til. I Forgemacket opvarte mange Karle med Degen, Hatte etc. — skal vel forestille Kammertienere og Secretairs, som anmælde hvær isæhr, før de indladis. De Geistlige giøre deris Compliment knælendis, som til Hofve for det Kongl. Herskab. Nærværende Ertzbiskop, Doctor *Potter*, har fordum været Doctor theologiæ ved det Oxfordske Université, siden Biskop sammesteds, og endelig Ertzbiskop, som er en stor Avancement for en Privato. Skal være en lærd Mand, skøndt hand taler ey Fransk.

Jeg blef præsenteret og meget vel antaget, samt offereret hans Bord pour toujours. Naar Forsamlingen synis sufficent [ɔ: suffisant, tilstrækkelig], gaais i Ceremonie til Kirke, Ertzbispen først, hands Sleb baaren af en Betiente. Chapellet er ved Huset, hvor indfinder sig Fru Bispinden og Døttre, som mand ellers ey har den Ære at see. Den ganske Familie assisterer. Bispens Chapellain holder Bønnen. Bispen sidder for sig self under en Slags Throne.

Siden tilbords, som er vel serveret med gode

ENGELSK KAFFEHUS
Træsnit fra c. 1700.

Retter paa gode engelske Fade, med Confiturer etc. En god Deel Laquaier, og Bispen har 4 Dragere, Sværd-Dragere, bag ved sin Stoel. Mand dricker tarfvelig hvær som hand lyster, og et Par geistlige Skaale gaaer om for Kongen og Kirke. Bouteillen gaaer ey om tilsidst paa engelsk Viis, men istæden, efter at Chapellainen har sagt graces [ɔ: Bordbøn], retireris i et andet Kammer at tage Kaffe og Thee.

Tager saa Afsked og endis hos Bispens Mulus [ɔ: Famulus], som ey er her et ringe Creatur, da det agtis for Vey til noget større at være Bispens Chapellain; nærværende Bisp er gaaet igiennem denne Trappe! — Mand slutter med Bouteillen hos Chapellainen, som gifver den sidste Messe, og dernæst gaais til Offers: da mand betaler Maaltidet, efterdi den Ypperstepræstis Svende ere mange, og betlerviis ere rangerede Veyen igiennem indtil Porten. Hestene allene vare der icke, mand mener, at Bispens Kudsk var i Lavet og, da mand seer hvorledis de Geistlige recommandere sig til disse geistlige Betlere, saa er mand obligeret at giøre efter som de andre for, som kand remederis [ɔ: afhjælpes] en anden Gang; dog betaltes Maaltidet saa vel denne Gang, at jeg neppe kommer igien saa hastig.

Juni d. 22. Den Dag Kongen var arriveret til Kronen, var stor Galla til Hofve, og jeg i Hælene af Resten. Hoffet var mere brillant af Damer end jeg i min Tid har seet i Versailles. De kongelige Børn og Madame *Jarmoude*[1]) var tilstæde. Kongen giorde en Tour rundt om og talte til alle Damerne. Naar

[1]) Se Side 11.

Materie feyledis, spurtis om Promenaden i Vauxhall, og hvad skal en Herre spørge, naar alle skal spørgis? Printzessen af Wallis hafde skiønne Juvailers; hafde en liden Datter med sig, som og fich sin Grand-Papas Benediction, Moderen lidet, Faderen intet, som syntis embarraseret ved at være for hands Faders Øyne og saae sin Leylighed at kiære sig baglænds om fra ham, da Kongen vendte ham Ryggen, som skede for kiendeligt.[1]) Af Ministrene var den venetianske Ambassadeur meest prægtig, som hafde den Ære, at Kongen roste hands Klædning. Jeg hafde den Ære at faa naadige Ords Forsikring af Baron *Steinberg.*

Juni d. 23. — Efter at hafve første Gang spilt engelsk Wish [Whist] maatte holde Trop med Fruentimmersælskab i Maribon-Garden. Tænkte paa Phædri Ord: A foeminis utcunque spoliari viros, ament amentur [Mænd kan ødelægges af Kvinder paa mange Maader, enten de elsker eller elskes[2])], thi jeg betalte Laget; det er saa Moden.

Juni d. 27. Efter Maaltid fick bedrøfvelige Brefve angaaende min kiære Moders svage Tilstand, der saasom betog mig al Haab og Glæde.

Juni d. 28. I Kirke paa St. James-Palais udi saa kaldede Printzen af Dannemarcks Chapelle, som skal hafve været til Hs. Kgl. Høyhed Printz *Georgs* Devotion.[3])

---

[1]) Kong Georg havde som bekendt staaet i et meget slet Forhold til sin Fader og det samme gentog sig nu overfor Sønnen Prins Frederik af Wales (1707—1751). Denne var gift 1736 med Prinsesse Auguste af Sachsen-Gotha (1719—1772). Deres lille 4-aarige Datter, som er tilstede, blev senere Hertuginde af Brunsvig, men deres yngste Datter, Dronning Caroline Mathilde af Danmark blev først født 1751.

[2]) Phædrus: Fabulae. Lib. II. 2.

[3]) Prins Jørgen af Danmark (1653—1708), gift 1683 med Prinsesse, senere Dronning, Anna af England.

Her er tydsk Tieniste. Præsten væfvede Kirkens Vadmel i 2 Timer. Det øfrige af Dagen som best Tankerne forslaais kunde.

Juli d. 1. Besøgt Bogladerne og erfarede, at mand i forrige Aar har proponeret at transletere og udgifve i en stor Foliant Professor *Holbergs* Danske Historie, som dog ey har fundet Liebhabere. Jeg lod mig gifve et Exemplare af den trykte Intimation [ɔ: Subscriptionsindbydelse].[1])

Juli d. 8. Ved Hiemkomsten fra Mr. *Carte* forefandt de for mig høyst bedrøfvelige Tidender, at min kiære Moder ved Døden var afgangen den 24. Junii. Gud glæde hendis Sjæl og trøste mig i Sorgen, da dette vil aarsage et dødeligt Saar, som aldrig vil lægis hos mig før det glemmis i Døden. Ulykkelig, at jeg reyser for at søge at vinde, og taber det beste hiemme! Den gode Gud opholde den efterlevende kiære Fader i hans Skrøbelighed til nogenlunde Trøst og Husvalelse. Er lett at slutte, at denne Dag gick bort i Sorg og Gremmelse, som ey saa hastig forvindis.

Blef mig ellers notificeret, at Hs. Mayestet d. 26. Junii allernaadigst hafde beskicket mig til Assessor i Høyeste-Rett. Var indbuden at spise hos Ambassadeuren, men blandede min Skaal med Taarer hiemme.

Juli d. 10. Trøstede mig i Bedrøfvelsen ved at skrifve min velsignede Afdøde til Ære følgende:

Lyckſalig Siæl i Gud! Din Gud Dig hafde kier!
Din Ungdoms Lydighed blef ſat ſaa vel paa Rente,
At Du Velſignelſen i Tiden kunde vente;
Thi gik det Dig og vel, Du lenge lefte her.

[1]) Det var en engelsk Præst ved Navn Butler, som havde lagt sig efter Dansk, der gjorde dette mislykkede Forsøg.

Ja lenge for Dig ſelv, ſom haſted immer hen,
Men kort for Dine, helſt din Søn, ſom meeſt vil ſafne.
Om han ſkal Skyggen for ſin kiære Moder ſafne
Der, hvor han haabede at ſee Dig ſelf igien.

Tak for de ſidſte Ord Du mig til Affkeed gaf,
Din Ømhed kunde den forlorne Søn ey glemme;
Jeg ſkal, neſt Lofvens Bud, da Dine Bud-Ord giemme,
Og kyſſer Brefvet, til jeg kyſſer paa Din Graf.

Hvad Dig har trøſtet i din Død, faaer trøſte mig,
At Du ved Kors og Bøn dit Ynſke hafver vunden
Og nu Retfærdig er for Gud og Lammet funden;
Du kommer ey til os, men vi engang til Dig.

Spiste hos Hr. Ambassadeuren, hvor bedrøfvet Bref fra min elskelige Fader, som kratzede det spæde Saar op og satte mig i en bedrøfvet Tilstand. Skref samme Dag til min Hr. Fader mit *Condoleance-Bref* af følgende Indhold:

Allerkiæreſte, Dyrebare Hr. Fader!

Med hvad Hierte jeg ſetter Pen til Papir er let at ſlutte. Skulde i denne fællets Bedrøfvelſe meddele min elſkelige Hr. Fader nogen Trøſt, men er ſelf ſaa ſlet forſynet, at jeg har aldelis intet tilofvers. Formoder, at min dyrebare Hr. Fader finder udi Guds Kraft ſelf bedre Stærke mod Sorgen, end jeg er mægtig at gifve. Mine Omſtændigheder ved Fraværelſen mere tynger end letter; befrygter at Saaret neppe vil lægis, da daglige reprocher giør det immer ſviende. Jeg anklager mig ſelf og gremmendis begræder hvær

Time, jeg ofver det tredie Aar er blefven ude; Himmelen, saaledes fristet, er omsider blefven trett, og har negtet mig en kiær Moders sidste Velsignelser fordi jeg ey i Tide gick hiem at forlenge og styrke Lifvet paa de ældende og strøbelige Forældre. De, som vide, hvor høyt jeg var elsket, fatte, hvor dybt jeg sørger, og da mig er bekiendt, hvor nær jeg laa paa Voris Salige Afdødis Hierte, saa finder jeg og, hvad hun har følet i sin Lengsel, som nu for Guds Ansigt er forsvunden. Her er intet tilbage uden at helligholde Amindelsen, at lade Voris Salige hos Gud, og at strœbe ved hellig Vandel at finde Det der, som her safnis.

Condolerer i sønlig Medlidenhed min dyrebare Herr Fader, tacker for hvœr Minute hand saa kiærligen har lefvet med Voris Salige Afdøde og for det hand har baaret af Sorg og Omsorg med hende og os; ynskendis derhos, at, da Guds Engle ved den gloendis Vogn har taget den salige Sjœl fra os, hendis Kraft da (jeg mener Helbred og velsignede Alder) maatte hvile dobbelt ofver min Velsignede Hr. Fader, som har begleidet hende igiennem Jorden til Englenis Hœnder og har intet uden Kaaben tilbage. Her behøfvis ey at alleguere Josephs Brødris Ord til Joseph, da Jacob deris Fader var død, for at giøre mig og Broder recommanderede. Vi kiende vor dyrebare Hierte alt for vel, vor Hiemmel derpaa er alt for gammel. Vi ere ved hands Godhed fra de spœde Aar saa blefne hands egne, at vi hafve haft samme Fordeel, ja flux mere end hands egen kiære Søn; vilde og med hannem stride i kiærlig Nidkiærhed, som Israel fordum med Juda, om nermest Berettigelse til at at bevise David Œre.

Den Almœgtige giøre min Hr. Fader stœrk til at bœre Sorgen. Vilde samme naadefulde Gud hielpe at overstride

den foreſtaaende Fortræd, jeg vilde raade til behagelig moyen for at giøre den foreſtaaende Alder velſignet, hvorom mine Tanker nærmere ſkal aabnis. — Jeg mercker til intet og haaber til intet uden til Guds Barmhiertighed at giøre min Hr. Faders Dage endnu mange og glade. O, at hand maatte leve!

Jeg lader min kiærlig Condoleance til alle Med-Sørgende; omfafner ſaa inderlig min dyrebare Hr. Fader ſom min høyeſte Glæde paa Jorden, holdendis ham mit Alt frem for alle og begiærer hands faderlige Velſignelſe ſom hands

lydige Søn

K.

Juli d. 11. Forrettede intet af Betydenhed, thi Sorgen hafde interrumperet mine Forretninger. Den unge Gref *Larvig*[1]) med Capitain *Lützow* ved Søe-Etaten[2]) kom at logere lige ofver for.

Aug. d. 1. til Shelsea hos Mr. *Hans Sloan*, som mand gemeenlig kalder „Sir Hans“, der saaledis er Moden her at distinguere med Fornafn dem, som ere Chevaliers, og accorderer med vore danske Bønders Maade at nefne dens Præster „Hr. Haans“. Fortalte mig, at dette Nafn var saaledes indkommet i Familien fra en dansk Ambassadeur, efter hvilken een af hands Forfædre var blefven opnefnet. En anden af hands Brødre har været kaldet Johannes,

[1]) Grev Christian Conrad Danneskjold-Laurwigen (1723—1783) blev fra Kadet 17 Aar gammel udnævnt til Kaptajn i Marinen. Paa Grund af sin Fødsel gjorde han en glimrende Karriere og endte som Overkrigssekretær i Spidsen for Marinens Styrelse 1769, Geheimeraad, R. E. Paa Grund af sin Uduelighed og sit lidet hæderlige Liv nød han kun ringe Anseelse. Han er mest kendt af den skandaløse Bortførelse af Skuespillerinden Jfr. Rose 1765. Han fik Afsked 1770 og bosatte sig i Norge.

[2]) Adam Frederik Lützow (1702—1758) blev Kaptajn i Marinen 1739. Han var en meget dygtig Officer, der hyppigt blev betroet store og vigtige Hverv. Han blev Kommandør 1753 og døde paa Malta paa et Togt til Middelhavet.

efterdi man ey vidste, at Hans og Johannes var et og det samme Nafn. Det var for at vise mig hans Medailler, at hand hafde ladet mig til sig invitere. Maatte nøjes for Tidens og Alderens Skyld at ey være til Byrde og see hvad vistis.

Aug. d. 19. Eftermiddagen i inviteret Selskab med Hr. Grefve *Larvig* og her andkomne danske Officerer, hvoriblant Capitainlieutn. *Wodorph*[1]), Lieutn. *Fischer*,[2]) Søn af forrige Justitsraad. Leyede til neste Dag en Plads i Stage-coachen [ɔ: Diligencen] til Oxford.

Aug. d. 20. Gik herfra om Morgenen Kl. 4 med bemeldte Coach, hvor betalis for hvær Plads 10 Shilling; indtager 6, men er at ynske, at Personerne ey ere for tycke, ogsaa, at der ey findis for mange Fruentimmer, efterdi Messieurs da maa betale Laget. Her er visse ansatte Pladser for at tage Frokost, andre for Middagsmaden, men ingen vis for Kudsken, som dricker og holder hvær Øyeblik, men derhos smører og farer som Jehu Nimsi Søn[3]) med 4 Heste. Blefve og lidet forbløffede formedelst 2de paa Veyen værende Hywaimen [ɔ: Highwaymen, Røvere til Hest], som vi saae langt borte, men toge anden Vey; maa hafve været vis paa federe Bytte. Hvo, som ombringer en saadan, er fri for Tiltale, men strax maa hos neste Magistrat begiære sin Frelse, nyder desforuden en Discretion af 50 ℔ og i London 200 ℔.

Efter en behagelig Route anlangede om Aftenen

[1]) Kaptajnlieutenant Herman Hans Casper Wodroff (1709—1764). Kaptajn 1746.
[2]) Premierlieutenant Lorentz Heinrich Fisker (1720—1797). Admiral 1790.
[3]) Jehu, Nimsis Sønnesøn, kørte som han var gal, 2. Kongernes Bog IX, 20.

efter Kl. 7 til Oxford, hvor, efter at være logeret i „The Angel", og at hafve tilsendt mine medhafvende Brefve, blev strax besøgt af Dr. *Hundt*[1]), Professor lingvæ arabicæ ved Universitetet og af ham tilbudet hands Huus og Tieneste til neste Dagen at tage alle Ting i Øye. — —

Aug. d. 22. Drog betimelig fra Oxford til *Kornbery* at besee Mylord af samme Nafns Huus, hvor findis en stor og prægtig Samling af Portraiter. Mylord *Kornbery* var hiemme, tillod mig at see Huus og Kabinetter, men mere af Ambition og for at skaffe sin Kammer-Tiener Penge, som det allevegne gielder om. Hand kom imod os, udgaaendis af sin Stue, icke chapeau-bas en petit maître, men sin engelske Jagt-Hatt nedtryckt i Øynene, spadserende os forbi uden at hilse, altsaa allene at giøre Plads for hands Kammer-Tiener at vise os omkring og fortiene Penge. I Frankrig hafde en Duc med udstrakte Arme self modtaget, self vist omkring, samt nødet Fremmede at modtage Maaltid og Høflighed samt afdraget al Udgift. — Saadan Forskæll er der paa engelsk og fransk Tænke-Maade, saadan Forskæll paa at reyse i begge Riger.

Aug. d. 25. Kl. 4 om Morgenen fra Oxford i publique Voiture til London. — —

Sept. d. 10. bestilte med Hr. Kammerjunker *v. Staffelt* en Vogn at drage herfra til Harwich, som for medhafvende Bagage kostede 6 ℔, som hvor dyrt end synis, maa regnis godt Kiøb, naar ordinaire Fragt for os og Tienere skulde betalis og Ofvervægt af

[1]) Thomas Hunt (1696—1774), Professor orientalis ved Universitetet i Oxford.

Bagage. Spiste [hos] og tog Afskeed med Ambassadeuren. Aftenen med Capt. *Lützow* og Hr. *v. Staffelt*, hos hvem laae om Natten, for at være desto bedre tilsammen paafærde næste Morgen.

Sept. d. 11. satte ud Kl. 6 fra London i Selskab og begleydet af Hr. Grefve af *Larvig* (Capt. *Lützow* var blefven syg om Natten) og Mr. *Williams*, som begleydede 15 Miil.

Sept. d. 12. naaede mod Kl. 11 Harwich, bevarede ved Guds Naade fra Ulycke og Hywæmen, som forhen ofte har voldgiestet Reysende. Ved Andkomsten forefandt ingen Pacquet-Baade, som alle for Contraire-Vind anholdtis paa de hollandske Kyster. Paa Eftermiddagen blef inviteret at gaae ofver paa en Fisker-Baad, som var leyet at bringe Post-Sæcken ofver, men Vinden blef mod Aften saa stærk, at mand ey troede sig at gaa dermed ofver. Altsaa slog os til Ro i Taalmodighed.

Sept. d. 13. Denne Nat kom en Pacquet-Baad an, men saa ilde tilreed, at den behøfver Tid at reparere Master og Stenger. Veyret continuerede saa hart, at det ey holdis raadeligt at vofve sig paa den Fisker-Baad, som dog nu gick ofver med Post-Secken, hvormed dog fuldte 4 à 5 unge Englænder, men mere end 12 blef tilbage, som hafde mere Forfarenhed, skiøndt ey mindre Hast.

Sept. d. 14. Hr. Kammerjunker *Staffelt* gick i Selskab med endeel Engellænder paa Landet at passere Tiden, da vi vare dømte at forblifve til neste [ɔ: førstkommende] Onsdag, da Pacquet-Baaden afgaaer. Selskabet blef og mig tilbudden, men efter beste

Overlæg med mine Guineer, fandt dem for svage til at giøre engelske Land-Reyser, derfor hellere resolverede at blifve hiemme, for at drages i Stilhed med den tærende Syge, som allerede er i Pungen. Passerede Dagen inter libros et otia [mellem Bøger og Lediggang].

Sept. d. 16. Hr. Kammerjunker *Staffelt* kom tilbage og vi tilhobe spiste i Selskab og passerede Dagen. Mod Aften gick ombord paa Pacquet-Baaden imod Kl. 9 efter at hafve betalt den ordinaire Contingent for Passagen, som hører Kongen til, og hafde accorderet med Skipperen om 1 Guinée for en Seng. Gick saa i Jesu Nafn tilskibs, forsynet med behørig Æde og Dricke, som i saadan Fald er høy nødvendigt for dem, som ey vil holde Faste-Dag. Det var paa en engelsk Pacquet-Baad at vi gick ofver, hvilcken uagtet declarerede Krig imellem Engelland og Frankrig, stoler paa ved sin snelle Fart at kunne i Nøds-Fald undløbe. Post-Secken overbringes paa dette Fartøy og i nærværende Krigstid ligger stedse ofven paa, forseet [ɔ: forsynet] og behengt med Bly og Jern-Klumper for i fornødne Tilfælde at senkis i Dybet, om Skibet skulde attaqueris. De franske Kapere synis ey at hafve stor Lyst til at eftersætte Pacquet-Baaden 1° fordi de ere snelle Seylere og 2° det ey er Umagen værd, siden allene Passagers er omborde.

Efter at Natten nogenledis i Slummer var passeret, begyndte Morgen-Stunden med temmelig hart Veyr, som bragte en Deel af os paa Decket at raabe til Resten: heraus da! Mod Kl. 9 fick man Seylere

i Øye, hvor paa alle Kickerter kom i Brug og Speydere blef opsendt i Toppen for at vide om mueligt „Pacem ne affertis an arma“ [ɔ: de bringer Fred eller Krig?]. Blef dog tilsidst forvissede, at de alle vare gode Venner, skiøndt mand i Nøds-Fald lavede Jern-Piberne til, at bede Giæsterne velkommen; thi voris Pacquet-Baad hafde 4 Jern-Canoner omborde, uberegnet Falconetter, som dog alle syntis mere beqvem for Skerts end Ernst; nock var det, at vi ey hafde dem nødig.

Inter otia [under min Lediggang] fick at kiende en Qvæker fra Bristol, som giorde sig self kiendelig ved sin Klæde-Dragt, Hat og Mundheld, da hand duttede alle Mennisker. Vi begge blefve meget gode Venner, og efter giorde Bekiendtskab passerede endeel af Dagen og neste Nat med Samtale. Han forstod ingen Sprog uden Engelsk og nogenledis Latin, og blefve begge Sprog brugte vexelviis, ligesom vi os best kunde explicere. Hand udi Disputering var mere raisonable og discret end af deslige Folck kunde ventis, syntis og at være meget hypocondrisk, og derfor hafde ligesaa mange captus [Luner] i Humeuren som i Geisten, og undertiden syntis at lengis efter bedre Oplysning for at forandre sine Sentimens, undertiden empresseret for at passere for Qvæker, naar Qvæstio var om Redelighed, Troskab og Oprigtighed at være denne Sects nota characteristica, andre Tider syntis at ville skyfle [ɔ: skjule] Qvæker-Apparencerne, naar hand befrygtede derved at exponere sig for at agtis mindre end andre. Saaledis lod hand sig gefalde at sætte

Stropper i sin ellers nedslagne Qvæker-Hat, at sidde tilbords i Selskab med blottet Hofved, at afskaffe sin Dutten og at tale til Folck in numero plurali, ja endelig at bære en Hirtzfænger til sin Sikkerhed paa Reysen, hvorved hand endog for en stor Deel conformerede sig efter de Raad, jeg oprigtig gaf ham om icke ved udvortis indifferente Ting at exponere sig for gemeene Folck, helst paa Reysen i de Lande, hvor hands Religion ey var liidt eller tolereret.

Efter at Mr. Qvæker havde fortalt mig i Fortrolighed Anledningen til hands saa kaldede Omvendelse, nemlig ved at høre et Fruentimmer, rørt af Aanden, prædike i en Qvæker-Forsamling, hvor hand med andre forfængelige unge Mennisker af Nysgiærrighed var indgangen, faldt voris Discours ind til den Punct: „*Om Fruentimmeret maatte tilladis at prædike, tillige og om den saakalde Aabenbarelsis-Aand*".

Jeg erfodrede af hannem den rette notam caracteristicam paa Aanden, og hvorledis hand kunde distinguere een af Aandens Drift componeret Prædicken fra en anden bevægelig Tale, og da jeg behauptede, at dersom de i deres Forsamlinger prononcerede Prædikener alle (som Qvækerne prætenderede) var ved Aandens Drift udsagde, og det saaledis sluttelig var Aanden (spirity sancty), som talede igennem Prædikerens Mund, saa fuldte derudaf, at da Aanden stedse er sig self lig, deslige Prædikener da og *alle* maatte være lige gode og kraftige, eller i det mindste intet indeholde eller

med sig bringe, som kunde være den eene den anden imod eller foraarsage foranderlige Tancker. Forebragte ham Pauli Objection til sine [?] angaaende Uordenen i Menigheden, at den eene vilde lære den anden og i Munden paa hværandre, og endelig beviste, at de af Paulo og i det ny Testamente ofte alleguerede Ord (Aand?) ey var at forstaa om Spiritus, men de animo et animi affectionibus, homine interno etc. Prøfver Aanderne, tilbede i Aand og Sandhed. — Angaaende Fruentimmerets Prædiken alleguerede jeg Pauli Ord: Mulier taceat in ecclesia, item af det gamle Testamente, at Qvinderne aldrig vare admitterede at forrætte Sacra, at de og saavel i det nye som gamle Testamente allene vare admitterede som tjenendis og at forvare og bevogte etc. Endelig at den beste og ypperste blant Qvinderne Jomfru Maria aldrig bevisis at hafve administreret Apostels eller Læreris Amt, at hun ved Christi første Miracle blef menneskeligviis sat til Side og anseet som en simple Qvinde, ligesom hun og ved Christi Død blef recommanderet til Johannem som en simple Qvinde, hvorefter det øfrige Kvinde-Køn saa lidet kand tiltage sig noget i Skriften dem ey tillagt Lære-Ampt, som den catholske Kircke kand tillægge Mariæ nogen Dyrkelse frem for andre Qvinder, blant hvilcke hun dog regnis den velsignede og benaadede.

Min Qvæker viste sig saa vel fornøyet med mine Argumenter, at hand forsickrede mig ey forhen at være saa stærck og fyndig angreben af alle catholske, endog jesuitiske Geistlige, med hvem han ofte hafde

været i Samtale, og neste Morgen udraabte min Eloge ofver den ganske Pacquet-Baad, troede mig tilsidst at være Præst paa Profession, og obligerede mig til at vise ham mit kongl. medhafvende Reyse-Pas, for at ofvertyde ham om Falskheden af denne hands Aabenbaring. Han soer mig et helligt Venskab og at ville sende mig fra Bristol mange Ting, id quod tempus docebit [ɔ: hvilketTiden vil lære].

Bemelte Qvæker reyser nu anden Gang (veed ey i hvad Henseende), men anlægger sin Route til Hamborg, siden igiennem Hannover ofver Dresden, Wien og, saavidt jeg kunde forstaae, hafver nogen geheim Commission, hvilcket Folck af hands Sentimens i deres simple Apparence saa meget bedre kand forrette, men da hand ey forstaaer enten Tydsk, Fransk eller Italiensk, saa er det ham noget ubeleyligt, da hand allene redder sig igiennem med sit Latin, det hand troer at være lingvam universalem [ɔ: Verdenssprog], og bombarderer indtil Kudske og Fuhrmænd med sit Latin, og allene sparer Hestene, da dog den ene saa lidet som den anden forstaaer Sproget.

Fortalte mig, at Qvækerne i Engelland nylig har anbudet Hs. Mayestet 100^{m} ℔ Sterling Present til Krigens Fortsættelse, som dog ey blef antaget, men Hs. Mayestet sig betackede. De afsendte i den Henseende en Ambassade, som vel blef antaget. Udi Forgemacket var en kongelig Betjent, som høfligen aftog deris Hatte, dem han sagde sig at ville forvare til videre, hvorimod de blefve admitterede at dutte Hs. Mayestet efter deris sædvanlige affecterede Maade.

Mod Aftenen arriverede for Helvutslys, men som Maréen var os imod, saa maatte holde Natten paa Smacken.

Sept. d. 18. Om Morgen betimelig satte Foden paa Land. [Arriverede] til

Sept. d. 19. Haag, hvor Kl. 7 arriverede i Herberget „Marechal de Turenne", det beste Vertshuus i den Haag og mulig i den gandske Verden. Efterat hafve taget Stue og Værelse med Hr. Kammerjunker *Staffelt*, informerede mig om mine erventede Brefve, som ey vare ankomne og vi altsaa maatte forblifve her at ro [hvile] mig ud og at vente i Taalmodighed. Om Eftermiddagen besøgte Hr. Envoyée *Griis*.

Sept. d. 21. besøgte Hr. v. *Ponikou* af Saxen, Bekiendtskab fra Paris, forefandt en Søn af [den] ulyckelige svenske General *Buddenbruck*,[1]) som sig her opholder. Spiste siden hos Hr. Envoyée *Griis* i Selskab af dansk Generalltn. *Prætorius*, som har taget Tieniste i Holland, hvilcket dog skal fortrydes.[2]) Om Aftenen paa Comoedie, hvor en fransk Piece blev spillet efter den spanske Ambassadeurs Foranstaltning.

Sept. d. 23. Boghandelen er her nu omstunder slet bestilt, og en stor Deel af de hisige har nyligen giort store Banqueroter. Fandt dog Assessor Holbergs

[1]) Generallieutenant Friherre Henrik Magnus v. Buddenbrock (1686—1743) kommanderede de svenske Tropper mod Russerne 1741 i Nederlaget ved Wilmanstrand, saa at Hæren maatte kapitulere ved Helsingfors. Han blev dømt til Døden og halshugget 1743. Hans Søn bønfaldt Dagen før Henrettelsen Stænderne om at opfylde hans Faders Ønske om som gammel Kriger at maatte blive skudt i Stedet for at dø for Bøddeløxen. Præste- og Bondestanden nægtede det.

[2]) Generallieutenant Andreas August Pretorius (1683—1762) havde to Gange været dansk Gesandt i Berlin, men forlod 1742 dansk Tjeneste for at træde ind i den kejserlige, senere i den hollandske Hær. Han blev her General og Medlem af det høje Krigsraad. 1748 blev han dansk Greve.

Klimius s. *Klimii Iter subterraneum* i det hollandske ofverset, som mig ey forhen var bekiendt, dog har Translator hist og her veget fra Originalen ved at embellere den med hollandske Vers.

Sept. d. 25. Paa Eftermiddagen besøgt af en Svensk af Adel Hr. v. *Arkenholtz*,[1]) som med en anden Svensk af Adel, Hr. *Trolle* som Compagnon, var ankomne, værendis ellers Secretaire i det svenske Cancellie, en Mand af Videnskaber, som i Fortrolighed forsikrede mig om [en] Mængde Svenskis Tilgenegenhed for Hs. kgl. Høihed af Danmarck og bejamrede, at visse Folck ved slet Conduite seenist hafde spildt Legen. Foregav ellers, at hand har staaet i Alliance med det forrige Ministerio og paa visse Maader deelagtig i dessens Fatis.

Sept. d. 27. giorde Kiendskab og i nogle Timer paa min Stue entreteneredis af en italiensk Grefve Comte *du Razzo*, som jeg forhen har kiendt saavel i Paris som London af hands Magnificence, hvorudi han ofvergick andre fremmede Cavaliers, da hand og skal være een af de rigeste Herrer fra Genua, hvor han ellers boer. Fortalte mig adskillige Particularia om den itzige seniste Sommers flanderske Campagne, den hand som Volontier paa egen Bekostning har fuldt. (Beklageligt at andre, som hafve lige Villie, feyle Kræfter og moyen at trænge did, hvor meget var at see og lære.) Han temoignerede mig megen Venskab, imodtog et Bref til Mr. l'Abbé

[1]) Historikeren Johan Arckenholtz (1695—1777) blev 1738 for sine politiske Skrifter afskediget som Kancellisekretær og blev 1743 Hof-Bibliothekar i Hessen-Cassel. Han kom før 1766 tilbage til Sverige. Hans store Værk: „Mémoires concernant Christine, reine de Suède" fremkaldte en Polemik mellem ham og Holberg.

Oliviers at befordre til Paris, hvor hand nu drager, og sluttelig communicerede mig et Stycke af Mr. *Maupertuis* eller af hands Medcompagnons Reyse-Journal[1]) til Norden i Vers med Annotatis [ɔ: Bemærkninger], som ham nylig fra Paris var tilsendt, hvoraf blant andet disse 2de Stropher:

La ville des Danois
Nous reçoit sous ses toits,
Tristes demeures!
Chez Jencin nous dinons
Et nous nous ennuïons
Vingt et quatre heures.

Quoiqu'on on trouve en ces lieux
Du poil blond et des yeux
Couleur d'ardoise,
Ne quittez pourtant pas
Gossin ni Petitpas
Pour la Danoise!

Jeg anfører dette allene til Mortification for voris ædle Fruentimmers Skiønhed, eller rettere at oprætte Poesiens Author paa dette Sted en Skiændsels-Støtte formedelst hans slette Gout, contraire imod hands øfrige Nation, hvor endog Fruentimmeret veed at admirere om, ja cederer det danske beau sexe i

[1]) Den franske Mathematiker Pierre Louis Moreau de Maupertuis (1698—1759) ledede den franske Gradmaaling i Lapland 1736. Han var ikke i Kbhvn. paa Hjemrejsen. Den danske Konge tilstillede ham senere en Guldgaase til Tak for det modtagne Værk: Voyage au Nord. Det er næppe Maupertuis, men snarere f. Ex. Astronomen Abbé Regnauld Outhier, der har skrevet det lille Digt, som vækker Kleves ret uforstaaelige Harme. (Se: Breve fra Hans Gram, Side 246 f.)

Skiønhed. Jeg har ey den Ære at kiende *Petitpas;* men jeg holder det uanstændigt, at her allegueris som Mønster af Skiønhed imod et ganske Lands Skiønhed en *Gossin*, et Hofved uden Krop, en Hore uden Ære, en Jomfrumoder til 6 Børn. Om Author har ennuieret sig hos *Jencin* 24 heures, er os uvedkommende, men Frantzosen skal finde mulig lige saa mange „tristes demeures" i sit Land, som vi i voris, naar Proportionen observeris. Mand disputerer ey Mr. *Maupertuis* sin Erfarenhed i Videnskaber, — dog erindrer meget vel, at L'Abbé *de Rotelin* endog i min Nærværelse spurte ham, i hvor lang en Tid Saturnus absolverede sin Circle, som med udflugtisk „nescio" [jeg véd ikke] blef besvaret. Erindrer og at hafve læst hands Oration, holden ved hands Reception à l'Académie Françoise, som lignede mere en Astronom end en fransk Academist, hvor hand og hafde ladet dratte nogle mindre anstændige fransk-høyhiertede Expressioner imod de nordiske Folck. Hand hafde saa meget hellere maattet lade vore danske Nymphers Skiønhed uden for Qvæstion, som hand ey var forsendt til Norden for at kicke deris Stierner eller meddele Observationer derofver.

Sept. d. 27. besøgt af de Svenske, Hr. *Trolle* og Compagnon Hr. *Arkenholtz*, som har reyst forhen i Italien og ofveralt, er curieux og har Kundskab in re literaria. Ved Discours om rare Bøger alleguerede blant andre en svensk af Titel: *Hambræus:* „Om unge svenske Herrers Gield. Paris 1662". Bemeldte Editor, værende der svensk Legations-Prest, hafde

ofte laant Penge til svenske Herrer paa deris Reyser, uden at blifve betalt, og derfor ved denne Bog betalte og revancherede sig self. Bemelte *Hambræus*, et underligt Hofved, var svensk Legations-Præst hos *Grotius*, som og hafde en anden, hollandsk Præst, og da disse begge til Publici Forargelse stedse med Bitterhed tracterede indbyrdis Religions-Controverser af Prædike-Stolen, og *Grotius* efter ofte Formaning til begge endelig truede at jage den svenske lutherske, som meest opiniatre, bort, svarede ham bemelte *Hambræus* i stor Exclamation: „Vil I stoppe Munden paa den Hellig-Aand!“ hvorfor *Grotius* faldt i saa stærk Latter, at han glemte sin Ressentiment.[1])

Besøgt ellers af min gode Ven den svenske Legations-Secretair Baron *Horn*,[2]) med hvem, samt ofvenbemelte Herrer Svenske, passerede en fornøyet Aften hos svenske Hr. Envoyéen.[3])

Denne Dag forsendte forud min Tiener med Bagage paa det alle Dage herfra til Amsterdam bortgaaende Vahre-Skib, derved Tid og Omkostninger at vinde, ordinerede ham at levere min Coffert til Hr. *Wesling & Zohn* at forsendis til Danmarck.

Sept. d. 28. Begyndte i Guds Nafn min Reyse, som var anlagt til Leipzig, tagendis den nermeste, skiøndt mindre profitable Vey igiennem Münster og West-

[1]) Den lærde svenske Orientalist Jonas Hambræus (1588—1671) blev Professor ved Universitetet i Paris og Legationspræst hos den svenske Ambassadør, den berømte Hugo Grotius. Han kom i stor Gæld paa Grund af sin Hjælpsomhed, mistede sit Bibliothek og sad fra 1658 i Gældsfængsel i 13 Aar.

[2]) Muligvis Gustaf Jacob Horn (1706—1756), der 1744 blev Hofmarskal hos den svenske Dronning og som blev henrettet i Stockholm 1756 for politiske Konspirationer imod Forfatningen.

[3]) J. F. Preis, se Side 70.

phalen, da jeg hellere hafde ynsket at anlægge Reysen ofver Aachen, Køln, Dysseldorph, Maintz, Francfurt og andre Underdele af Tydskland, men da Cassen allene bestod af 100 Ducater uden at see videre Haab, derhos uvidendis hvad passere kunde, og om Veyret vilde favorisere, saae jeg mig forbunden, at tage den korteste Vey med mine 100 Ducater (hvoraf Hr. Kammerjunker *Staffelt* hafde laant mig de 20 D.) for endog i betimelig Tid at anlange saaledis til Leipzig, at jeg og kunde ansee og bivaane Messen.

Denne Dags Morgen gick med Post-Vognen fra Haag og arriverede Kl. 12 til Amsterdam. —

Sept. d. 29. Kl. $12^1/_2$ til Ammersfort. Fandt her med Forundring min engelske Qvæker ankommen fra Utrecht at gaae til Münster; hand blef glad som en dum Mand, hvis Tunge-Baand løstis, da hand befandt sig iblant Folck, som ey forstod eller lod sig forstaae uden at trække ham op, hvormed mand just var i Begreb, da jeg ved min Ankomst udfriede ham, som ey lidet giorde mig hos ham recommanderet.[1])

Oct. d. 3. Ankom Kl. 6 til Münster, gick til Herberg hos La Porte strax ved Posthuset. Fandt der for Porten anspendt en italiensk Chaise, hvorved 2de Laquaier, dessen Eyermand ved Indgangen (efter gifven Occasion paa begge Sider) spurte hvorfra jeg kom? Svartis: Fra den Haag. Spurtis: Om kiendte Hr. *v. Ponikou?* Maatte svare hannem, at være min gode Ven. Hvorpaa han optog og forelæste mig et fra bemeldte Hr. *v. P.* til ham nylig skrefven Bref,

[1]) Kvækeren rejste videre med Kleve.

som vidnede om deris Venskab og hvilcket hand lod mig see, for at sætte mig uden for Tvifl om hands Persohn. Og som hand erfarede, at jeg agtede mig, lige saavel som hand, til Leipzig, tilbød hand mig en Plads i sin Chaise og forresten at reyse tilsammen hvær for sin Halve-Deel, hvilcket kom mig saa meget bedre tilpas, end naar jeg reyste med publique Voiturer, der jeg betaler for 2 Pladser. Tog altsaa imod dette favorable Tilbud, saa meget hellere som jeg hafde kiendt denne Cavalier, hands Broder ved Keyser-Kroningen i Francfurt blant den saxiske Suite, dessen Nafn *le Fort*, hvis Gross-Fader var Admiral hos Peter I i Moscow og Fader saxisk Minister mange Aar sammesteds. Nærværende Cavalier mod 30 Aar kom fra Armeen i Flandern, hvor hand under le Comte de Saxis Recommendation hafde tient som Aide-Major, og videre ved sin Merite nylig var avanceret til Capitain i den saxiske Garde du Corps med Majors Caractere.

Min Qvæker, som gick herfra til Osnabrüg, tenckte mig et Lyckens Barn, nedfalden af Himmelen i Henseende denne gode Occasion, som saa uformodentlig befordrede min Reyse saa lyckelig og vel.

Efter at hafve frokostet og alting i Stand bortdrog med Hr. Major *le Fort*.[1]) —

Oct. d. 4. Endskiøndt vi allene her vare 2 Miil fra Cassel saa dog, som Klocken var allerede 10 (thi vi opholdtis paa Veyen at reparere Chaisen), maatte vi

[1]) Veyen fører over Warendorff, Paderborn, Cassel, Eisenach, Gotha, Erfurt til Leipzig.

tage tiltakke i denne By [Westufel] med tydsk Mad, røget Øl og Straa-Seng paa Gulfvet istædenfor Fieder-Dyner.

Oct. d. 8. — Med min Reyse-Compagnon Kl. 9 om Formiddagen lyckelig ankom til Leipzig.

Logerede hos en Traiteur, nafnlig *Hein* i Byen; Huset og Gaderne vrimlede af Mennisker, da det nu var midt udi Messe-Tiden. Kammeret var ey at holde luckt for Kiøbmænd og Schackrere, hvoriblant den første, som mig forekom, var en Versekræmmer, som opvartede med Gratulation og hvilcken jeg paa korteste expederede. Blef strax besøgt, mig til stor Fornøyelse, af Hr. Baron *Sacken* fra Courland, min particulair Ven, med hvem [jeg] saa fortrolig hafde lefvet i Paris.

Spiste paa Stuen og siden i Følge af Hr. Baron *Sacken* bivaanede de paa Universitetets Bibliotheque i begge chursaxiske Printzers Nærværelse holdte Orationer i Anledning af Hs. polske Mayestæts Gebuhrts-Dag. Solenniteten begyndtis med Musique ved Printzernis Ankomst. Chur-Printzen *Friderich August*, kommen til Verden ganske Krøbling for den nederste Deel, og maa bæris frem, men forresten vel af Skabning og en Elsker af Videnskaber. Den yngre [Frantz] *Xaverius Augustus*, liden af Vext, vel skabt, fuld af Esprit, om hvem faais vel Anledning paa andet Sted at tale.[1]) Efter fuldendte Instrumental- og Vocal-Musique begyndte Rector Mag-

[1]) Kurfyrsten af Sachsen Frederik August (1696—1763) var Konge af Polen under Navn af August III. Hans Søn Frederik August (1722—1763) blev Kurfyrste efter Faderen, men døde et Par Maaneder efter, og hans Søn fulgte ham 13 Aar gammel. Under hans Mindreaarighed var hans ovennævnte Farbroder Frantz Xaverius August (1730—1806) Administrator af Kur-Sachsen.

nificus Professor *Kvist* med en Oration. Derpaa fuldte Prof. *Rivinus*. Efter begge kom den affecterede Hr. *Gotsched*, som i et tydsk-affecteret Vers med affecterede Gebærder harranguerede ofver den tyske Poesi. Mand skulde troet, at hand har adopteret Comoedianternes Grimacer, som hand har villet formere og tilsidst er falden i Tvistighed med. —

Oct. d. 10. Mængde Commissioner, promenerede ved Auerbachs Hoff (Messens Promenade), besaae, kiøbte, spiste hos Hr. Baron *Sacken*, og om Aftenen fløttede ind til Professor *Kappius*.[1])

Oct. d. 13. Om Aftenen paa den tyske Comoedie, hvor præsenteredis „Alzire", ofversat ofver Voltaires franske Piece, som har giort megen Bruit, formedelst Comoedianterne hafve præfereret Hr. *Stuven* af Hamburg hands Oversættelse for Madame *Gotsched* hendis, hvilcken Hr. *Gotsched*[2]) har villet maintenere og derved har trocket sig paa Halsen adskillige Stridsskrifter.

Oct. d. 16. Bivaanede Rectoris magnifici Wahl.

Oct. d. 19. Træt af Omløben imodtog et af franske Sprogmester [Mr. *Morillons*] anbuden Logemente maanetlig for Mad 7 Dlr. og Bord ugentlig $1^1/_2$ Dlr.; hvad Incommoditeter deraf vil følge, vil Tiden lære.

Oct. d. 21. Bivaanede pro hospite [ɔ: som Gæst] Professor *Winklers* Collegium de Electricitate, hvor

[1]) Professor theologiæ Johan Erhard Kapp (1696—1756).

[2]) Professor ved Leipzigs Universitet Johan Christoph Gottsched (1700—1766) var en bekendt literær Partifører paa Poesiens Omraade. Han var selv en maadelig Digter, der blindt kæmpede for den franske Smag og Retning i Theater og Literatur. Han var gift med den mere talentfulde Louise Kulmus, der døde 1764. Han var indviklet i utallige literære og personlige Pennefejder. Danske Magazin VI. 3. Khhvn. 1918 indeholder en Række interessante Breve til Gottsched fra Danmark.

alle Bordene vare fulde. Det saakaldte „Vortrag“ var meget marchschreyer-agtig, fuld af Exclamationer ofver denne Konst, hvorofver aldrig før paa Jordens Klaade var holdet Collegium, endskiøndt her var Een nærværendis, som forhen har hørt det i Königsberg; skattendis os saasom lyckelig at være første Gang tilstæde herved og begiærede derfor voris Nafne optegnede, som jeg og flere ey hafde vanité for. Lærte denne Gang intet, uden at das liebe Deutschland hafde gifvet Inventionen, at den i forrige Seculo til Marpurg var practiseret.[1])

Oct. d. 26. Begyndte med en italiensk Sprogmester.

Oct. d. 28. Besøgte Professor *Gottscheid* (ɔ: Gotsched), som jeg fandt mere gescheid end hands Uvenner ham afmaler.

Oct. d. 30. Om Morgenen Kl. 7 i Selskab af Baron *Sacken*, Assessor *Linschi* og Hr. von *Bagge* [en svensk Adelsmand] drog ofver til *Halle*. Logerede in der Chron-Printz. Byen er temmelig stor, større end Leipzig, men ey saa angenehm. Er bekiendt, at den hører Kongen af Preutzen til, at alle dessen Huse ere malede med guul Farfve efter seniste Konges oeconomiske Anordning, som self solgte denne Farfve. Nu er dette Forbud hæfvet, og derfor begynder anden Farfve at blifve god Farfve, og guul Farfve sk[idt] Farfve. Academiet er langt stærkere end det leipzigske, hvorimod Wahlet af Studentere ey er saa choisiret [velvalgt], og naar undtagis endeel af vel-opførte Noblesse, som studerer her, saa

[1]) Elektriske Experimenter var paa den Tid højeste Mode, saaledes ogsaa ved det danske Hof. En morsom Beretning herom findes i „Kjøbenhavns nye Tidender om lærde Sager“ 1745, se ogsaa Danske Samlinger X, S. 322, samt Breve til Gram S. 253.

seer de andre ud, i Comparaison af leipzigske, som Studenter af Klimii Verden.

Oct. d. 31. Besøgte med Hr. Baron *Sacken* den i Verden saa berømte Mathematicus Professor *Wolf*,[1]) Academiets Cantzeler etc., en Mand af nogle og 60 Aar, som fordum i Klæde-Dragten har været lige saa stor Philosophus, som indvortis, men efter at hand i forrige Aar efter Invitation anlagte en Reyse ofver til Leipzig, skal hand være blefven mere Lipsk i Klæde-Dragt; tog imod os med en galoneret Klædning. I Discours meget omgiengelig og instructiv; giorde stor Væsen af den franske *Réaumur* og intet af den engelske Mr. *Hans Sloan.* Synis, som flere af hands Reputation og Alder, ey at taale nogen Modsigelse, har fundet desto flere skriftlig.

Nov. d. 1. Tiden tillod ey at blifve længere her. Anbuden denne Middag at spise hos Baron *Knigge*, med hvem jeg giorde et besynderlig angenehm Venskab; tiltæncktis mere Høflighed fra andre, men tog voris Parti at forlade Kiød-Gryderne og arriverede paa Eftermiddagen i god betids til Leipzig, efterat jeg i Halle var blefven besøgt af Landsmænd fra Kiøbenhafn: Mr. *Wöldike*, Mr. *Sevel.* Mr. *Weise* opholder sig og her.

Dec. d. 7. Inter studia & exercitia hiemme. Tog denne Dag min Resolution at forlade Leipzig og nerme mig mit Fæderneland, efter at jeg ved Bref fra Hs. Excellence Geheimekonfr. *v. Holstein* var blefven er-

---

[1]) Den berømte tyske Filosof, Professor Christian Wolf (1679—1754) var efter at være fordreven fra Universitetet i Halle 1723, da hans Lære vakte Pietisternes Mishag, atter Professor her fra 1740. Hans filosofiske System var det herskende i Tyskland i det 18de Aarhundrede før Kant.

indret derom, endskiøndt mig og derved gafvis naadigst Haab at erholde Udsættelse til Foraaret, dog at det var Hs. Mayestæts allern. Ordres, at jeg indfinder mig ved Høyeste-Rettis Aabning neste Aar. Voris Dage staa i Guds Haand.

Dec. d. 13. Gud gaf Naade denne Dag at forlige mig og at nyde Forsikring om mine Synders Forladelse i Jesu Blod, som skal være min Tære-Penning paa faarestaaende Reyse. Communicerede med min gode Ven Baron *Sacken* og Hofmester, og spiste siden hos hannem.

Dec. d. 16. Var i Jesu Nafn destineret at reyse, at gaae til Dresden, hvortil hafde leyet en Vogn. Fandt Aftenen forhen lyckeligviis en lærd og artig Mand, Dr. *Feistel*, Doctor juris, som er kaldet til Dresden at betræde en vis fornem Charge. Vi leyede en Vogn sammen for 15 Rdlr., og i dette slette Veyr og Føre passede ind.

Dec. d. 17. Efter at hafve passeret streng Examen ved Andkomsten og faaet voris Kofferter forseglede ved Indgangen arriverede lyckelig til Herberge i *Dresden.* Examen er i disse Tider meget streng formedelst værende Troubler [ɔ: Krigs-Uroligheder], hvortil seis allevegne Præparatoria. Vi gick til Herberg hos *Møller*, hvor efter Anseelse vil blive vel skaaret, da her prætenderis for Kammer og Varme 1 Rdl. om Dagen, Resten à proportion. *Gud hielpe dem, som har faa Penge.* Her skal ellers være en anden fornemmere Skiærer,[1]) som er fransk, nafnlig *le Font*, hvor siges, at en Ge-

[1]) skære = snyde, bedrage, se Molbechs Ordbog.

sandt ey for lang Tid siden for 14 Dages tarfvelig Logement og Varme har betalt 500 Rdl., og spisis ey i det Huus.

Dec. d. 18. Begyndte min Udflugt, men synis at være ankommen sinistris avibus [under uheldige Varsler], efterdi, hvor jeg hensender, intet er at see, formedelst alle Pretiosa ved nu svævende Troubler ere indpackede og ude af Orden. Besøgte den danske Envoyé Hr. *von Harling*,[1]) som mig meget artig modtog, og Mr. *Henriksen*, Secretaire privé de sa Majésté, som Ordet lydende paa det mig fra Prof. *Kapp* til ham medgifne Bref; syntis som Hr. Secretairen er privé, logerer i 3de Etage, er gift, Madame er artig og snacker Fransk.

Generaliter at observere:

1) Logemente a l'hotel de Pologne hos Møller kostede daglig for mig, Tiener samt Varme, Lys.. 1 Gl.
2) Mad paa Stuen uden Viin ..... 8 Grsk.
3) Passable Rhinsk-Viin, en liden Bouteille..... 1 Gl.
4) Hyre-Tiener om Dagen..... 6 Gr.
5) Chaise à porteur, hvær Tour..... 2 Gr.
er 2 Slags, Hoffets og Magistratens, de sidste see ud som Staadder-Konger, begge Slags bærer som Pesthusets Porteurs i Kiøbenhafn.
6) Vogn, som er temmelig god ..... 2 Gl.
maanedlig ringere.
7) Betalis Drickepenge, hvor man skal see noget; i det grüne Gewölbe er store *Hanser*, og for at være vis paa deres Sag, viser ey uden et vist Tal for at udgiøre .....6 à 7 Ducater.
De andre Forvaltere og Bett-Mestere[2]) tager gierne

---

[1]) Kammerjunker Adolph Frederik v. Harling var 1737 dansk Legationssekretær i London og fra 1739 til 1748 Minister i Polen og Sachsen.

[2]) Maaske: Bettelmeister, ligesom Betteljunge, Tiggerdreng.

hvær mod en Ducat, lader sig og nøye ringere efter Proportion.

8) En Skiorte og Bind at vaske ....6 Dreyer eller $1^1/_2$ Grs.

Lod mig anmælde hos den kongl. Bibliothecarium Pastor *Götze*, lod mig tilbyde at se Bibliothequet næste Dag, om Gud gifver Lif og Helbred.

Dec. d. 19. Mødte efter Ansigelse paa det kongl. Bibliotheque. — — Hafde ønsket Dagen saa lang som Jovis Nat hos Alcmene for at profitere af Hr. *Götzes* Politesse. Vi bleve meget gode Venner, hvortil ey lidet contribuerede, at hand, for at prøfve mig, foreviiste en vis gammel fransk Roman, trykt Anno MCCCCIIIIXX, og giorde mig en stor Compliment, da jeg sagde ham, at de sidste Chiffres betydede quatre vingt, og altsaa det gandske: 1480, hvilcket han sagde, at endnu ingen Fremmed, end ikke Frantzos før mig hafde udfundet. Det jeg allene fandt, Chur-Fyrstinde Anna vedkommende, var en Dansk Bønnebog, sammensat af Frk. Elisabet Krabbe og Printzessen 1572 dediceret, da hun med sin Herre var i Danmarck. Jeg har paa et andet Sted recenseret denne Bog, som endskiøndt den med massiv Guld er beslagen, blef mig medgifven til Eftersyn af Pater Götze.

Spiste om Middagen hos Hr. *von Harling*, hvor jeg forefandt en Landsmand, Hr. Bergjunker *von Schindels*.[1])

Dec. d. 22. Gick tilhofve med Hr. Gesandten og efter hands Proposition, skiønt mod min Villie. Blef præ-

[1]) Vistnok Frederik Schindel (1713—1779), der 1771 blev Assessor ved Overbjergamtet i Kongsberg. 1770 Etatsraad.

senteret for Chur-Printzen og de 2 andre tilstedeværende Printzer *Xaverius* og *Charles*, hvorpaa fuldte den uformodne høye Ære at jeg blef inviteret at spise med Printzerne, som jeg vilde hafve trocket mig fra, dersom icke Hr. Gesandten havde sattet Mod i mig. Chur-Printzen sidder midt for, hafvende sine Brødre efter Alderen hver ved sin Side. Kammerherrene og større Cavaliers stod op og præsenterede Printzerne af det Fad, som stod ved enhver og siden satte sig i deres Plads. Mand dricker ey Printzernes Sundhed, men Convivæ [Gæster] Sundheder indbyrdes tour à tour, naar Desert er serveret. Dricker Printzerne convivorum Sundhed tour à tour, da enhver staar stift op og stift sætter sig som Lys støbes; serveris med Desert 3 Gange, da alle convivæ staar op og gaaer tilside bag ved Printzerne, som allene blifve siddendes. Mand øfver Munden, medens Maden sættes.

Chur-Printzen giorde mig de sædvanlige Spørgsmaal, hvorfra jeg kom og hvorhen agtedis, samt overborde hvor længe jeg hafde været udenlands. Hand sidder og lehner sig til et Bord, naar mand har Audientz i en Stue, hvor staaer en rød Damastis Throne med Guld bebremmet. Hands Svaghed, Fromhed, noble Charactere og Kiærlighed for de boglige Konster er alt bekiendt. Hands Oberhofmester, Hr. Grefven af *Wackerbart*, en lærd og bereyst Herre, har stor Conduite, Forstand og med megen Douceur begegner alle Fremmede, hvoraf jeg, som hands neste Nabo ved Taffelet uværdig profiterede.

Jeg sad i Herre-Klemme, som den, der fordum havde Korden [ɔ: Kaarden, Sværdet] hengendes i et Haar ofver Hofvedet, hvilcken, om var nedfaldet, hafde hugget Ahnerne i Stycker; var glad at retirere mig til sidst for denne Ære, som ey skal være arriveret de fornemmeste Cavaliers, efterdi efter Etiquettet ey ringere end General-Majorer spiser ved dette Taffel, referente Legatoo [i Følge Gesandtens Udsagn], som har tit giort sig forgiæves Umag for Værdigere. Mand seer altsaa hvor Lycken er blind, og at den sidder i Dag ved Kongen, som fahrer i Morgen med en Skuster [Schuster, Skomager] paa Vogn.

Da jeg saaledes var sluppen af Knibe, drog jeg at besee det Brülske Bibliotheque.

Dec. d. 24. Om Middagen hos Hr. Gesandten; om Aftenen Jule-Aftens-Grød hos Hr. von *Schindel.*

Dec. d. 27. Efter at hafve taget Afskeed og accorderet en lukt Vogn med 3 Heste for at gaae til Berlin for 18 Rdlr. — —

Dec. d. 30. Naaede Kl. $6^1/_2$ *Berlin.* I Porten begyndtes med *Wer da!* og siden medgifven en krigerisk Laquay, som begleidede til Herberget, som forblef ved Kofferterne som siden ved Bagagen, til Visiteuren var hentet og giort Officium; dog gaaer denne Visitering naadig af, og lættis paa Bagagen, ligesom mand venter at Pungen er tom til. Enfin, den Fremmede har Magten i Hænderne, dog observeris nøye Formalia, og Hr. Grenadier, som følger med, vil og hafve sin Skilling.

Drog tilhuse hos en Guldsmed *Vogt* an der Spree

strax ofverfor Slottet, et af de berømteste Logementer, hvor man lader sig skiære eengang, spiser og i Huset, og faris, om mand vil, ja træckis op, om mand ey seer sig for.

— Besøgt af Hr. Legations-Secretaire *Schneider*[1]), som har succederet Hr. *v. Jessen.* Den danske Gesandt Mr. le Colonel *de Cheusses.*[2]) var endnu ey kommen tilbage fra Zelle, hvorhen han var dragen at besøge sin Frue, som han der har efterladt. Om Aftenen paa Opera, hvor for 2den Gang blev spillet *Lucio Papirio.* Mand kand sige, at dette Spectacle er kongelig, ligesom det paa itzig kongelig Bekostning er indrettet. Huset er af Hs. Mayestet af ny opbygt udi italiensk Gout, og italienske Castrater med stor Bekostning forskrefne, som til største Deel ere velskabte unge Mennisker saa nær som det der feyler.

Husets Størrelse og Indretning, Klæder, Machiner, Mængde af Assistenter, Choret ihenseende sin nombre, alting er pompeux, fornemmelig Musiquen, som bestaaer af beste Virtuoser og drifvis med saa megen større Exactitude, som Hs. Mayestet self er en stor Kiendere og staaer strax udenfor Orchestret parterre.[3])

Den gandske kongl. Familie og herværende Printzer var tilstæde. Entréen er fri,[4]) koster intet.

[1]) Sekretær i tyske Kancelli i Kbhvn. Christopher Carl Schneider blev 1744 Legationssekretær i Berlin.

[2]) Oberst Frederik Henry de Cheusses (1701—1773) var født i Kbhvn. Han afløste 1743 Jessen som Gesandt i Berlin, indtil han 1746 blev forflyttet til Petersborg, og derfra 1753 til 1769 til Haag. Geheimekonferensraad.

[3]) Kong Frederik II af Preussen var som bekendt i høj Grad musikalsk.

[4]) Det vil sige for Rangspersoner, som afhentede Kort. Det samme fandt Sted ved de fleste Hofscener.

Er med Galleriet 4 Rader Loger; den 2den Rang, den fornemmeste, hvor midt for det kongl. Herskabs Loger; nest var de fremmede Ministres etc., som alle ere paaskrefne.

Spectaclet begyndte Kl. $5^1/_2$, endtis Kl. 10. Strax det var til Ende, satte sig Hs. Mayestet i Vognen og foer samme Aften til Potsdam for at evitere neste Dags Gratulationsembarras.

Mand regner, at dette Spectacle koster Hs. Mayestet 30000 Rdl. og hver ny Opera 6000 Rdl. extra Depenser. Spectaclet, dette saavel som andre Divertissements, som findes i Berlin, ere flere og bedre Kiøb end ved andre store Hoffer. Er forunderligt, at deslige ey trækker de fremmede Cavaliers i større Tal hid hen.

Sic finit annus! Soli Deo Gloria!

J. N. S.

1745

Jan. d. 1. Aaret begyndte med Løben her som ofveralt, og Cour hos Deris Mayest. Dronningen osv. Jeg, som er ubekiendt, sad denne Dag rolig. Siden mod Aften fløttede og antog Logemente strax ved Envoyéens.

Jan. d. 4. Besøgte for første Gang den danske Ministre Hr. Obrist *Cheusses*, som havde erholdet et hannem fra Hs. Excellence *Holstein* mig angaaende tilskicket Bref. Lofvede mig sin Assistance her paa Stædet i generaleste terminis.

Jan. d. 5. Om Aftenen paa Redouten, som holdis paa Opera-Huset. Entréen er fri og anseis som en kgl. Mascerade. Alle gaar frit ind, men Spectacle-Sahlen er afdeelt med en Ballustrade, hvoraf den ene Deel er for Ordinaire og Borger-Stand, den anden for Noblessen og Stands-Personer, som alle ere i rød Domino, og tør ingen anlægge en rød Domino uden Noblessen og Rangs-Personer. Disse røde Domino hafve stor Frihed og Respect. Kongen og Herskabet spiser tilsidst i den dertil anordnede Sahl, som ey er ganske færdig. Her var 5 Borde, enhvær paa

25 Personer. De af Noblesse og Fremmede, som ere værdige og præsenterede, demasquere sig og gaae saa tilbords, men de, som ey kan faae Plads, har Tilladelse at lugte Røgen af Maden fra første Haand, thi alle røde Masquer maa gaae ind i Sahlen, men de andre tager Plads paa Galleriet, som er bygget saa høyt op, at de ey skal kunne ræcke ned til Fadet.

Det var et smukt Syn at se 125 Damer og Cavaliers i een Dragt, men da jeg ey er stor Partisan af deslige Festins, mindre at lugte Maden og at være masqueret *en Tantalus*, saa retirerede mig i Borger-Tid. Her er ellers Kamre hist og her, hvor Thee, Kaffe, Liqueurs hafves, hvor mand og kand faae Pølse og Steeg for en Grosking; men som dette dog er tilhofve og det nesten ickun er gemene Masquer, som holder sig hid at æde for Skillingen, idetmindste at det gick denne Gang uordentlig til, saa afvente [afvænnede] jeg min Mafve, og efter at hafve dantzet nogle Currenter,[1]) løb hiem paa Heste-Been, trætt og sulten, som er ordinairement Accidentzerne for Particuliers ved deslige Hoff-Festins, naar mand er paa de Stæder, og i de Omstændigheder, at mand ey kand giøre alle Ting med; det er icke alle Stæder, som lader inddrage fra alfare Veye og Gierder for at faae Bordene fulde. Enhvær faaer være fornøyet med sin Stand og sin Lycke — efter Pungens Tilstand.

Jan. d. 6. Spiste hos Danske Gesandt Obr. *Cheusses*, hvor adskillige Ministre. Var og her Gref *Wartens-*

[1]) Courante, en Løbedans, en fransk Theaterdans i $^3/_2$ eller $^3/_4$ Takt.

leben, forhen Gesandt i Danmark og Ridder af Danebrog. Om Aftenen var fransk Comoedie, som holdis paa Slottet; og da Rommet er lidet, saa maae tages Billeter til Hofve. Kongen og Herskabet var tilstæde. Musiquen er artig; dantzes imellem Acterne, men alleting kort.

Jan. d. 7. Besaae det kongl. Bibliotheque, som strax ved Slottet forvaris. Opgangen dertil er slet, Indgangen og Stædet ey bedre, men allerslettest hand, som mand gaf Nafn af Bibliothecario, skal hedde *Neuborg*, har ey den Ære at kiende ham ad intus; men hands Maade at antage Fremmede er ingen lærd Mand anstændig.

Jan. d. 9. Occuperet at søge ofveralt en Vogn til tilstundende Reyse. Fandt tilsidst for got Kiøb en Chaise, om den ellers vil holde ærlig ud.

Jan. d. 15. Om Morgenen Kl. 7 herfra og Kl. 11 arriverede til *Potsdam*.

Jan. d. 16. *Magdeburg*. Veyen hid nærværende Tid og ellers altid difficil. Logerede i den hvide Svane hos Conrad *Slyter* [Sclütter?], som har tient *I. G. Hansen* i Helsingør[1]) og andensteds i Danmarck ved Viinhandelen.

Jan. d. 18. arriverede og logerede paa Posthuset i *Helmsted*. Byen giør ey nogen større Figur end Göttingen, skal hafve 200 Studentere, som i Studenter-Lefnet gifve de største tydske Academier intet efter, thi jeg for Porten om Aftenen mødte en Hoben bevæbnede Slafrocker, som syntis armerede til In-

[5]) Se Side 81.

solentzer. Kane-Kiørselen og Vivat-Prellen florerede og samme Aften studentikos. — —[1])

Jan. d. 22. Arriverede Kl. 2 til Bredden af Elben ved Færgen, men Floden var nu lagt og mand beredede den med Straa, hvorpaa Vand østis for at bane Vey ofver, som er Maaden, naar ey længere kand holdis aaben; hvilcket saa vel reusserede, at om neste Morgen var Farten bered og sicker.

Jan. d. 23. Efter at hafve passeret Natten i Færge-Huset, hvor saa mange Nationer som paa Pintzedag, Jøder og Jødernis Tilhængere, som kom fra Leipzig Ny-Aars-Marked, gick Debarquementet for sig om Morgenen. Vognene blefve satte paa Slæder og trockne ofver. Passagererne blefve ledede ved 2 Mænd som Paradehestene ved Lig-Processioner, og vadede vi saaledes ofver som Jyden i Rug-Ageren, kom i en half Time lyckelig ofver til Told-Spicker [Told-Pakhuset]. Soli Deo Gloria!

Blandt dem, som ofverkom, var og den sig paa voris allern. Chron-Printzes Vegne ved sidste Rigsdag sig signaliserende svenske Baron *Ulfsparre,* der siden er gaaet i dansk Tjeneste, hvor hand staaer som Major; kom nu fra Schlesien, hvor han har bivaanet Campagnen blant de østerrigske Tropper og gaaer nu til Danmarck.[2])

Fra Told-Spicker til Hamburg regnes 4 Miil.

[1]) Fra Helmsted gaar Rejsen ad daarlige tilfrosne Veje over Wolfenbüttel, hvor Kleve arbejdede paa Bibliotheket „med største Nød, hvor Kulden var saa stræng, at Blæcket frøs i Bleckhorn og Pen", og videre over Brunsvig, Zelle, Witzendorp, Sarendorp til Elben.

[2]) Den svenske Fænrik Magnus Axel Ulfsparre (1716—1746) flygtede 1743 til Danmark paa Grund af en Duel og blev Kaptajn ved Kronprinsens Regiment. Han fik Oberstlieutenants Karakter og deltog i Krigen i Belgien 1746 paa de Allieredes Side. Døde af sine Saar efter Slaget ved Prag.

Paa Veyen er adskillige Told-Stæder, endeel Førsten af Holsteen tilhørende, hvor fodris Passage-Penge, somme Stæder disputerer mand sig fri, andre Stæder maa holde Trop. Veyen er angenehm og skiøn. Ankom endelig Kl. 4 og logerte som paa Udreysen in der *Traube* am Pferd-Markt, hvor og Hr. Baron *Ulfsparre* drog ind, og saaledes ved Guds Naade bragt til Døren af mit Fædreneland, nemlig *Hamburg*. Den samme Gud hjelpe vel videre fort.[1]) — —

Feb. d. 8. *Snoghøy*. Her vilde Stædets Charon eller Færgemand, Capitajn *Grip*,[2]) hafve gripset eller pudset mig. Jeg, som ankom i min Reyse-Chaise, forlangede den store Baad for mig, Tieneren og Vognen. Ordren blef hurtig [ ], men da jeg strax efter seer 2de Baade paa Vandet, spørger jeg, naar min Baad blef færdig. Charon svarte, at hand for min Commodité hafde deelt Vognen; hvær halfe Deel var paa sin Baad. Den 3die Baad vartede nu paa mig. Jeg tackede meget, men ved Ankomsten til Medelfart protestando betalte allene for den store Baad, som var forlangt, reserverendis Hr. Færgemanden sine reservanda.

Fra Medelfart reyste jeg strax, forefandt god Vey, og i en deylig Vey naaede *Odense*.

Feb. d. 9. Natten forhen var jeg inddraget i Vertshuset,

[1]) Dagene fra den 23. Januar til den 8. Februar giver Kleve kun en flygtig Omtale. Han rejser den 29. Januar fra Hamborg og gaar den 8. Februar over Lillebælt.

[2]) Peter Grib (1680—1757) blev Kaptajn i Marinen 1717, men 1720 degraderet efter Dom og atter benaadet med Afsked som Kaptajn. Han ejede Snoghøj, hvortil Tjenesten som Færgemand eller Transport-Forvalter var knyttet. Han var en af Tordenskjolds Kampkammerater og havde mistet sin højre Arm ved Strømstad.

men blev strax om Morgenen hilset og afhentet af min kiære Ven og Svoger, Hr. Kammerraad *Baar* og Kiæreste[1]) til deres Huus, hvor mangfoldige Venner indstrømmede for at glæde sig ofver at see mig saa frisk tilbage, da de ved Udreysen formedelst den geleidendis store Svaghed aldrig hafde ventet mig lefvendis hiem.

Feb. d. 10. Søndag og Post-Dag, berettede jeg til Hs. Excellence Hr. Geheime-Raad og Obersecretaire von *Holstein* min lyckelige Ankomst til Odense med ydmygt Forlangende, at samme allerunderdanigst under dybeste Devotions-Forsikring maatte anmeldis, derhos lige allerunderdanigst at undskylde om jeg, formedelst at Beltet var lagt, maatte opsætte Reysen, for ikke at sætte den spæde Helbred, ja Lifvet self, i Fare. —

Saasnart det var muligt formedelst Fartens og Transportens Besværlighed, indløb Hans Excellences naadige Svar-Skrifvelse, hvorved hand ey allene self gratulerede, men endog i Mayestetens, min dyrebare Kongis Nafn, betyder Glæde ofver min Ankomst og Helbredens bedre Tilstand, med Meldende, at Hs. Mayestet ey tillod, at jeg exponerede Helbred og Lif; men befoel derhos allernaadigst at jeg, saa vidt muligt, skulde stræbe at ofvervinde alle Besværligheder for at møde og self forrette Justits-Secretair-Embedet med Læsning i høyeste Rett ved dens Aabning den 4. Martii, da Hans Mayestet i allerhøyeste Persohn samme aab-

[1]) Amtsforvalter i Odense Kammerraad, senere Etatsraad Jens Baar (1704—1788) til Lille Hesbjærg, var første Gang gift med Anna Ursin, død 1737, Klevenfeldts Halvsøster.

nede. Thi endskiøndt jeg, værende i Engeland var beskicket til Assessor i Retten, blef det dog betinget at jeg, naar Hs. Mayestet aabnede Retten, self skulde, med den allernaad. Udtryk, læse. Hand hørte Ingen hellere læse end mig.

Strax giorde jeg mig reysefærdig efter allerunderdanigst Pligt, tog Afsked og forlod det kiære Odense.

Feb. d. 23. Ved Ankomsten til Nyborg betingede jeg Iis-Baaden for 10 Rdl., men lod min Reyse-Vogn tilbage.

Feb. d. 24. Gick i Jesu Nafn tilbaads ved Knuds-Hofvet, hvor i Begyndelsen gafvis stor Arbeyde giennem Iis-Flagerne, men derefter befandtis, at Englene, som bevarede mig paa hele Reysen, havde giort Vandet ryddelig, formedelst nogle Dagis stærk Storm, som hafde drefvet og sønderknuset Iisen. Vi satte til Spro [Sprogø] for forud at see efter Iisen, — alting var baart og got — Veyret som en Sommer-Dag. Kl. 12 Middag satte jeg min Fod paa Land ved en Pynt fra Corsøer, hvor jeg strax knæfaldendis bad og med Jacob tilbad Engelen, som hafde saa vel ført mig tilbage; samt offrede min Gud Tack og Lof-Offer som Noa, efter at hand var befriet fra Vandene.

Om Aftenen til Andvorskof hos Hr. *Brun.*[1])

Feb. d. 25., Torsdag, fra Antvorskof-Slott til min Half-Broder Hr. *Peder Ursin* i Borup.

Feb. d. 26., Torsdag, [ɔ: Fredag] fra Borup befordret ved min Broders Eqvipage til *Kiøbenhafn.*

---

[1]) Amtsforvalter paa Antvorskov og Korsør Amter Urban Bruun (1720—1768). Justitsraad 1768.

Herrens, min Føreris og Frelsers Navn
være lofvet!

Min dyrebare og kiærlige Sted-Fader, President i Admiralitetet og Assessor i Høyeste-Rett Hr. *Hans Ursin* modtog mig omfafnet under 1000 Glædis-Taarer. Paroxysmus, hand ved et Slag i Høyeste-Rett fick formedelst Alteration efter et Tyfstal [ɔ: Diebstahl, Tyveri] af 7000 Rdl. Børne-Penge [ɔ: Umyndiges Midler] i hands Depositions-Comptoir, var nær blefven vægget [ɔ: vækket, opstaaet], men alting blev got.

Min Siæl, kom nu igien til Din Ro, thi Herren
har giort vel imod Dig!

Kleve.

PERSON-REGISTER

af Acrell Olof, sv. Læge, 14 ff.
Adolph Frederik, Konge af Sverige, 7.
Adolphi, Apoteker, 4.
Agazzi, it. Sekretær, 87.
Agheseau, fr. Kantsler, 128.
Ahlefeldt, Bendix Balth., Landraad, 13. — Geo. Henr., Kapt., 163, 172. — Hans, Geh.konf.-raad, 4. — Sophie, f. Reichenbach, 13.
Alkock, Englænder, 167.
Anna, Dronning af England, 178. — Dronning af Frankrig, 102. — Kurfyrstinde af Sachsen, 204.
Arckenholtz, Joh., sv. Historiker, 192, 194.
Arff, Joh. Gerhard, Admiral, 172.
d'Aubaie, fr. Greve, 138.
Aubert & Navilles, Bankier, 166.
Auguste, Prinsesse af Wales, 178.
Baar, Anna, f. Ursin, 214. — Jens, Etatsr., 214.
v. Bagge, sv. Adelsmand, 200.
Balle, d. Konsul, 63 f.
Bartholin, Familien, 5.
Basballe, Mich. Hieronymus, Etatsr., 13.
de Belle Isle, Charles Louis Aug., Greve, fr. Marskal, 22, 38—45. — Marie Casimire Thérèse, f. de Bethune, 39—45.
Bentzen, Hans, Handelsmand, 147.
Benzelstierna, Catarina, f. Edenberg, 69. — Matthias, Statssekretær, 69 ff. — Erkebiskop, 61.
Bernstorff, Joh. Hartv. Ernst, Minister, 37 f, 40, 42 f, 45, 84, 154—158.
de Bethune, Philippe, 121.
Beytzel, Skræddermester?, 74.
Boerhave, holl. Læge, 68.
le Bon, fr. Præsident, 150.
de Bonnefond, fr. Chevalier, 127.
Borisch, Gustav, eng. Legationssekr., 71.

Brockenhuus, Fr., Hofjunker, 16, 27, 34, 86, 102, 104. — Joh. Fr., General, 16, 27.
Bruun, Urban, Amtsforv., 215.
Buddenbrock, Henr. Magn., sv. Generalltn., 191.
la Burte, fr. Godsejer, 147 f.
Butler, eng. Præst, 179.
v. Bünow, Spion, 49.
Böselager (Bosselager), Baron, 155, 167 f.
Carl, Landgreve af Hessen, 50 f.
de Camargo, Marie Anne, Danserinde, 109.
Carl Albrecht, Kurfyrste af Bayern, tysk Kejser, 22, 42, 44.
de la Carnoi, fr. Oberst, 110, 141, 156 f.
Caroline Mathilde, Dronning af Danmark, 178.
de Charot, fr. Chevalier, 118.
Cartouche, Louis Dominique, Stratenrøver, 111.
de Cheusses, Fr. Henry, Oberst, Gesandt, 207 fff.
Chevillard, J. L., fr. Genealog, 106.
Christian IV, Konge af Danmark, 9.
Christian V, Konge af Danmark, 83.
Christian VI, Konge af Danmark, 18, 58, 60, 127, 129, 214 f.
Christian, Kleves Tjener, 20 f, 29, 56.
Collet, John, n. Købmand, 174.
Congedis, t. Sproglærer, 49 ff.
de la Cour, fr. Admiral, 153.
la Cour, Pierre, holl. Købmand, 66 f. — Frøken, 66 ff.
Danneskiold-Laurwigen, Chr. Conr., Greve, Overkrigssekretær, Geh.raad, 182, 185.
Danneskiold-Samsøe, Ulr. Ad., Greve, Schoutbynacht, 80 ff, 104.
Detharding, Geo. Aug., t. Forfatter, 8.
Elisabeth Petrowna, Kejserinde af Rusland, 29.
Endten (Eynden), Fr. Chr. Ludv., Gen.major, 24, 40, 43, 72.
Engelhart, Hofmester, 16, 23, 86, 102, 104.
Ewens, Abraham, eng. Boxer, 168.
d'Evreux, fr. Greve, 139.
Fabricius, Anton, d. Kancellisekretær, 72.
Fabritius, Michael, Købmand, 35, 81.
de Falsen, Enevold, Konf.raad, 127.
Faure, Mdme, 66.
Feistel, t. Dr. jur., 202.
Feurlin, Jac. Wilh., t. Prof., 31 f.
Fisker, Lorentz Heinr., Adm., 183.
Fleuri, fr. Sproglærer, 99, 104.
Fleury, André Hercule, Kardinal, 90, 118, 122.

Folkes, Martin, eng. Naturforsker, 175.
des Fontaines, fr. Abbed, 138.
le Fort, sachs. Major, 196 ff.
La Foret, Overkammerherre, 12.
Foss, Niels, Etatsr., 72.
Fourmont, fr. Literat, 142.
Franz Xaverius August, Kurprins af Sachsen, 198, 204.
Frederik I, Konge af Sverige, 6.
Frederik II, Konge af Preussen, 207—211.
Frederik IV, Konge af Danmark, 129.
Frederik V, Konge af Danmark, 7, 91, 131, 162.
Frederik August, Kurfyrste af Sachsen, Konge af Polen, 198, 204.
Frederik August, Kurfyrste af Sachsen, 198, 204.
Frederik, Prins af Wales, 178.
Friderich Christian, Markgr. af Brandenburg, 47.
Friis, Komtesse, 82.
Froiken, 63.
Gabel, Fr. Chr., Kornet, 2. — Fr. Vilh., Etatsr., 2.
Gahlen, Baron fra Westphalen, 101, 106, 131 f.
Gangeløf, Cancelliraad, 3 f, 7.
Garrick, David, eng. Skuespiller, 170 f.
Gebauer, Geo. Chr., t. Prof., 16 f.
Gellhorn, Brødre, t. Adelsmænd, 86.
Georg II, Konge af England, Kurfyrste af Hannover, 9, 11 ff, 18, 30, 75, 177 f, 190.
Gersdorff, t. Baroner, 66.
Gottsched, Joh. Christ., Prof. i Leipzig, 8, 199 f. — Louise, f. Kulmus, Forfatterinde, 199.
Goulard, fr. Kirurg, 149.
Gram, Hans, Prof., 168.
Grib, Peter, Kapt., Transportforv., 213.
Grimaret, fr. Sproglærer, 99.
Griis, Niels, Gesandt, 70, 72, 191.
v. Gronsfeld-Diepenbroeck, Bertram, Greve, 70.
Grotius, Hugo, Retslærd, Gesandt, 195.
Guiot, fr. Lærd, 66.
Görtz, Baron, hann. Kammerpræsident, 49.
Götze, t. Bibliothekar, 204.
v. Haller, Albrecht, t. Prof., 25.
Hambræus, Jonas, sv. Professor, 194 f.
Hanneken, Fr., Etatsr., 162.
Hans i Taarbæk, Traktør, 2.
Hansen, Frederik, d. Konsul, 145 fff. — Jacob, Konsul. 81. — Joh. Geo., Etatsr., 81 f., 84, 145, 211. — Johanne Cath., f. Fabritius, 81.
Harboe, d. Hofmester, 66.
v. Harling, Ad. Fr., d. Gesandt, 203 fff.
Harrington, William Stanhope, Jarl af. 12 f.

Hartop, fra Antwerpen, 86.
Hattorp, Geh.raadinde 13.
Hein, Fr., Etatsr., 42.
Heitmann, Daniel, d. Hofmester, 72.
Henriksen, Privatsekretær [?], 203.
Heydemann, t. Advokat, 11 f.
Hjelmstjerne, Henrik, Geh.-raad, 168.
van Hoey, Abraham, holl. Gesandt, 103.
de Hofman, Tycho, Højesteretsass., 16, 21, 30, 34.
Hohenstein, t. Greve, 155.
Holberg, Ludvig, Forf., IV, 8, 149, 192.
Holsten, Adam Christ., Kmhr., 36, 40, 44 ff. — Godske Ditlev, Oberstltn., 36.
Holstein, Joh. Ludv., Greve, Statsminister, 3, 36, 70, 155, 201, 209, 214.
Horn, Fr., Højesteretsadv., 168. — Gustaf Jac., sv. Baron, Hofmarskal, 195.
Hunt, Edw., eng. Boxer, 168. — Thomas, eng. Prof., 163 f., 184.
Hvass, Jørgen, se Lindenpalm.
Händel, Komponist, 165.
Høybye, Ole Jørgensen, Bygger, 1.
Høyer, Andr., Prof., 129.
Johnn, Chr. Aug., Envoyé, Gehraad, 2 ff.
Isenburg, tyske Grever, 22.
Jørgen, Prins af Danmark, 178.
Kapp, Joh. Erhard, Prof. i Leipzig, 199, 203.
Kleffel, hamb. Syndicus, 4.
Kleve, Anne Sørensd. f. Fohrmann, I, 1, 33, 48, 51, 155, 178 f. — Peder Iversen, Købmand, I, 1. — Student, 27.
Knigge, t. Baron, 201.
Knuth, Eggert Christ., Greve, 11.
Kornberry, eng. Lord, 184.
Krabbe, Elsebe, d. Adelsfrue, 204.
Krag-Juel-Vind, Jens, Baron, Geh.konf.raad., 12.
Kruse, Magnus, t. Prof., 17, 27.
v. Kunow, sv. Hofjunker, 4—9.
Kvist, Professor i Leipzig, 199.
Köhler, Joh. David, t. Prof., 28, 31, 48.
Lainé, Mdme. 106.
de Lambeste, fr. Prins, 87, 89.
Langebek, Jacob, Geheimearkivar, 26, 168.
Lastrup, hamb. Raadsherre, 4.
Lemvig, Confessionarius, 65.
v. Lente, Sekretær, 38.
Lersner, Fr. Max, Raadsherre i Frankfurt, 36.
Leze, venetiansk Ambassadør, 86 ff., 90, 92.
de Lilliendahl, Frederik Hansen, se Hansen.
Linde, Arved, Etatsr., 12. — Christen, Godsejer, 21—24, 28, 30, 34, 48 f., 51 f., 104,

108, 121, 128—132, 141, 155. — Karen, f. Rosenkrantz, 21, 48. — Maren, f. Loss, 21. — Niels, Godsejer, 21.
de Lindenpalm, Jørgen, Godsejer, 21. — Maren, se Linde.
de Loches, Daniel, fr. Præst, 66 f.
Loos, Hotelvært, 36.
Louise, Dronning af Danmark, 162.
Ludvig XIV, Konge af Frankrig, 97.
Ludvig XV, Konge af Frankrig, 39, 88 ff, 93, 98, 118, 122, 134 f.
Ludvig, Dauphin, 91, 133 f.
Ludvig Philip, Hertug af Orleans, 101, 119, 133 ff.
Lunezie, fr. Chevalier, 82, 110, 127, 142, 154.
Lützow, Adam Fr., Kommandør, 182 f, 185.
Løvenskiold, Severin Leopoldus, Baron, 72.
de Maintenon, Mdme, Ludvig XIV's Maitresse, 97.
Maria Amalie, Kejserinde af Østerrig, 22.
Maria Leczinska, Dronning af Frankrig, 89, 91 ff, 96, 135.
Maria Theresia, Dronning af Ungarn, Kejserinde af Østerrig, 22, 30.
Markmand Pieter, holl. Fabrikant, 65.
Mathère, fr. Danselærer, 99.
Mathieu, eng. Admiral, 153.
Matthiæ, Georg, t. Prof., 19.
Maubois, Drejerske, 141 f.
Maupertuis, Pierre Louis, fr. Mathematiker, 193 f.
Maurepas, Jean Frédéric, fr. Minister, 93.
Milliot, Charles, holl. Fabrikant, 56.
Molesworth, R., eng. Gesandt, 129.
Morillons, fr. Sprogmester, 199.
Moth, Sophie Amalie, Grevinde, 83.
de Motteville, Mdme, fr. Forf., 102.
Morrien, t. Borgmester, 20.
de la Motte, holl. Lærd, 60, 62.
v. Münchhausen, G. A., Minister, 15, 22, 38.
Nantia, Mdme, 110, 113 f, 127, 141, 154, 156.
Neander, Hofmester, 11.
Neuborg, Bibliothekar, 211. — t. Dr. juris, 23.
Newcastle, Thomas Pelham, Hertug, Statssekretær, 159.
de Noailles, Adrien Maurice, fr. Marskal, 77.
Norden, Friderik Ludv., Søofficer, 80 f, 83.
Nordenflycht, sv. Kmhr., 88.
Ogier, Charles, fr. Gesandtskabs-Sekretær, 118.
Oliviers, fr. Abbed, 193.
Operin, Joach, t. Prof., 22.

Ortved, Truels, Etatsr., 21, 51, 155, 167 f.
Otto, holl. Boghandler, 64.
Oudry, Jean Baptiste, fr. Maler, 111.
Outhier, Regnauld, fr. Astronom, 193.
Pearce, Dr., eng. Lærd, 175.
de Penthièvre, Louis Jean, Hertug, 133 f.
Peter den Store, Czar af Rusland, 67.
Petersen, t. Theolog, 28.
Penther, t. Hofrath, 48.
de la Pinte, fr. Abbed, Bibliothekar, 128, 138.
Piquard, fr. Kavaler, 148.
Plélo, Louis Rob. Hippolyte de Bréhan, Greve, Gesandt, 128 ff.
Plessen, Chr. Sigfr., Kmhr., 85.
Ployart, hamb. Bankier, 2.
Ponikou, sachs. Adelsmand, 191, 196.
Poreiller, Mdme, 126.
Pornet, Abbé, Hofmester, 101.
du Port, fr. Parlamentsraad, 119.
Potter, Erkebiskop, 175 ff.
Pretorius, Andr. Aug., d. Generalltn., 191.
Preis, Joakim Fr., sv. Gesandt, 70 f, 195. — Maria Elisab., f. Reijnders, 71.
Printzhausen, Hotelvært, 2.
la Pujade, fr. Kirurg, 149.
Rasch (Rask), Jens, Maler, 104.
Ramus, Jonas, Justitiarius, 163.
Rantzau, Otto Manderup, Geh.-raad, Stiftamtm., 161 f.
Raphia, fr. Stratenrøver, 110 ff.
du Razzo, it. Greve, 192.
Réaumur, René Antoine, fr. Naturforsker, 113 f, 156, 201.
de Richelieu, Louis François Armand du Plessis, Hertug, 149 ff.
Richter, Geo. Gottlob, t. Prof., 15—22, 28, 48.
Rivinus, Prof. i Leipzig, 199.
des Roches de Parthenay, Jean Blaise, fr. Forf., 129 f.
de Rochois, Hertug, 138.
Rogert, Poul, Præst, 59.
de Rohan, Prins, 133 f.
Rosenadler, Carl Albert, sv. Præsident, 4—10.
Rosenkrantz, Fr. Chr., Minister, 154. — Iver, Justitsr., 154. — Mogens, Justitiarius, 48. — Kammerjunker, 161.
de Rotelin, fr. Abbed, 194.
Rouchemont, t. Prof., 32.
Rouvière, Antoine, holl. Fabrikant, 56—64.
Rytter, Poul Pedersen, Student, 131.
Rømeling, Hans Henr., Adm., Minister, 174.
Sacken, Baron fra Curland, 139, 198—203.
Saintot, fr. Ceremonimester, 139.

v. Saldern, Kaspar, Greve, 18 ff, 26.
Schack, Ernestine Fr., f. Gabel, Grevinde, 2 f. — Otto Didrik, Greve, Geh.raad, 2 f, 33.
Schindel, Conr., Adm., Minister, 174. — Fr., Etatsr., 204, 206.
Schlütter (Slyter), Conr., Hotelvært, 211.
Schmauss, Joh. Jac., t. Prof., 24.
Schneider, Christ. Carl, Legationsskr., 207.
Schreiber, Justitsr., 17.
v. d. Schulenburg, Werner, Greve, Gesandt, 84.
Schwartz, I. N., holl. Student, 55.
Segner, t. Prof., 25.
Schøller, Casper, Geh.raad, 65.
Sehested, Geh.raadinde, 82. — Frøken, 82.
Seidelin, Hans, Konf.raad, 70.
Senkenberg, t. Prof., 43.
Sloan, Hans, eng. Læge og Samler, 169, 173, 182 f, 201.
Soelberg, Hans Jørgen; Justitsr., 174.
Staël v. Holstein, J. A., sv. Oberst, 49 ff.
Staffeldt, Ad. Heinr., Staldmester, Kmhr., 162 f, 174 f, 184 ff, 191, 196.
Steinberg, Ernst, Baron, hann. Minister, 12, 166, 175, 178.
v. Sponneck, Geo. Wilh. Hedwiger, General, 77.
v. Swieten, Gerhard, hollandsk Læge, 68 f.
Søhlenthal, Henr. Fr., Gesandt, 9, 11, 13, 159, 162 ff, 180.
Taube, Hedv. Ulrika, Rigsgrevinde af Hessenstein, 6 f, 10.
Teikmeyer, t. Prof., 25.
Trolle, sv. Adelsmand, 192, 194.
Teufel von Pirkensee, Joh. Vilh., Baron, dansk Amtmand, 40.
Thomson, engl. Sproglærer, 49.
Thurn und Taxis, Fyrste af, 42 f, 44.
Tirion, fr. Lærd, 142.
Tordenskjold, Peter, Viceadmiral, 49 ff.
la Tore, fr. Handelsmand, 146.
Torfin, Mr., 106.
de la Tournelle, Ludvig XV's Maitresse, 135.
Ulfeldt, Corfitz, Greve, 101, 136. — Leonore Christine, 101.
Ulfsparre, Magn. Axel, d. Oberstltn., 212 f.
Ursin, Anne Sørensd., f. Fohrmann (se Kleve). — Hans Lauridsen, Kancelliraad, I, 1, 33, 51, 180 ff, 216. — Peder Hansen, Præst, 1, 20, 26, 215.

Wackersbart, Greve, Overhofmester, 204.
v. Wallmoden, Adam, Oberhauptm., 11. — Amalie Sophie Marianne, f. Wendt, Grevinde af Yarmouth, 11, 13, 166, 177.
Vantadour, fr. Abbed, 133.
Wartensleben, Greve, Gesandt, 211.
Wasserschlebe, Jacob, Konf.-raad, 84.
Weertmand, holl. Købmand, 62.
de Wehr de With, Eyler, holl. Købmænd, 56, 61 f.
Werlhoff, Poul Gottfr., t. Læge, 22.
Wesling & Zohn, holl. Købmænd, 56, 59, 195.
v. Westen, Joh. Christ., Apotheker, 149.
de Villefert, fr. Guvernør, 73 f.
de Villefort, Chevalier, Abbed, 139 f.
Willums, eng. Sprogmester, 163.
Vimicel, fr. Præst, 103.
Vind, Niels Krabbe, Gesandt, 37, 80 f, 83 f, 104, 108, 121, 123, 128, 131, 136, 139.
Winkler, Prof. i Leipzig, 199.
Winsløw, Jacob Benignus, Anatom, 137. — Peter Chr., Medaillør, 123 f.
With, sv. Legationssekrtr., 5.
Wodroff, Hans Casper, Søoff., 183.
Wolf, Chr., t. Filosof, Prof., 201.
Vosbein, Claus, Søoff., 172. — Gunde, Søoff., 172.
Zenther, fra Kølln, 34 f.
Yarmouth, Grevinde, se Wallmoden.

MEMOIRER OG BREVE

UDGIVNE AF JULIUS CLAUSEN og P. FR. RIST.

Tidligere udkom:

I. ISLÆNDEREN JON OLAFSSONS OPLEVELSER som Bøsseskytte under Christian d. IV. Nedskrevne af ham selv. UDSOLGT

II. DEN HELSINGØRSKE FÆRGEMAND LARS BACHE. Hans By og hans Hjem i Begyndelsen af det 19. Aarh. Hans Søns Optegnelser. UDSOLGT

III. FRA HOFFET OG BYEN. Stemninger og Tilstande 1793—1822 i Breve til Joh. Bülow til Sanderumgaard. UDSOLGT

IV. GRANDMAMAS BEKIENDELSER. Interiører fra et kjøbenhavnsk Patricierhjem i Slutningen af det 18. Aarhundrede. Med Portraiter. UDSOLGT

V. H. C. ANDERSENS SIDSTE LEVEAAR. Hans Dagbøger 1868—75 ved Jonas Collin.

VI. PORTRAITMALERENS DAGBOG (1793—1797).

VII. ISLÆNDEREN JON OLAFSSONS OPLEVELSER som Ostindiefarer under Christian den IV. Nedskrevne af ham selv. Oversat af S. Blöndal.

VIII. AF ELEONORE CHRISTINE TSCHERNINGS EFTERLADTE PAPIRER. UDSOLGT

IX. KOMMANDØR JENS JACOB PALUDANS UNGDOMSERINDRINGER. UDSOLGT

Fortsættes paa næste Side.

X. DOMPROVSTEN I ROSKILDE. Brudstykke af en Familiekrønike.

XI. AF EN GAMMEL HOFMANDS MINDEBLADE. Konferensraad Carl Henrik Holtens Optegnelser.

XII. EN KJØBENHAVNSK GROSSERERS UNGDOMSERINDRINGER. 1787—1816. Optegnelser af Marcus Christian Bech.

XIII. E. C. WERLAUFF: ERINDRINGER AF MIT LIV.

XIV. PASTOR PRIPS UNGDOMSERINDRINGER. UDSOLGT

XV. KNUD LYNE RAHBEKS UNGDOMSKÆRLIGHED. „Fra de skjønne Følelsers Tid".

XVI. OBERST JACOB THODE RÆDERS BARNDOMS- OG UNGDOMSERINDRINGER.

XVII. GYLDENLØVES LAKAJ. Optegnelser fra Christian V's Tid af Matthias Skaanlund.

XVIII. DEN GAMLE MAJORINDE FRA FÆRGEGAARDEN. Optegnelser af Franzisca v. Rosen. UDSOLGT

XIX. EN GRØNLANDSPRÆSTS OPTEGNELSER 1844—49.

XX. DET STORE BILAGER I KJØBENHAVN 1634. Oversat efter Caroli Ogerii Ephemerides sive Iter Danicum, Svecicum, Polonicum.

XXI. EFTERLADTE OPTEGNELSER AF GENERALFISKAL PETER ULDALL, Dronning Caroline Mathildes Defensor.

XXII. APOTHEKER CLAUS SEIDELINS OPTEGNELSER OM SIT LEVNED 1702—1782.

XXIII. MELLEM TO TIDSALDRE. Erindringer af Ida Johnsen, født Jessen.

XXIV. NOGLE ERINDRINGER AF BALTHASAR MÜNTER I—II.

XXV. STRANDMØLLEN. Optegnelser af Johan Christian Drewsen. UDSOLGT

XXVI. EN KJØBENHAVNSK KØBMANDS UNGDOMSHISTORIE. Optegnelser af Luis Bramsen. 1819—44.

XXVII. EN KJØBENHAVNSK EMBEDSMAND. Jacob Gudes Optegnelser. 1754—1810.

XXVIII. EN ISLANDSK EVENTYRER. Árni Magnússons Optegnelser.

Bind I—XXV
Pris 5 Kr. pr. Bind.
Bind XXVI Kr. 6.50.
Bind XXVII–XXVIII
Kr. 7.50.

Langkjærs Bogtrykkeri. — København.

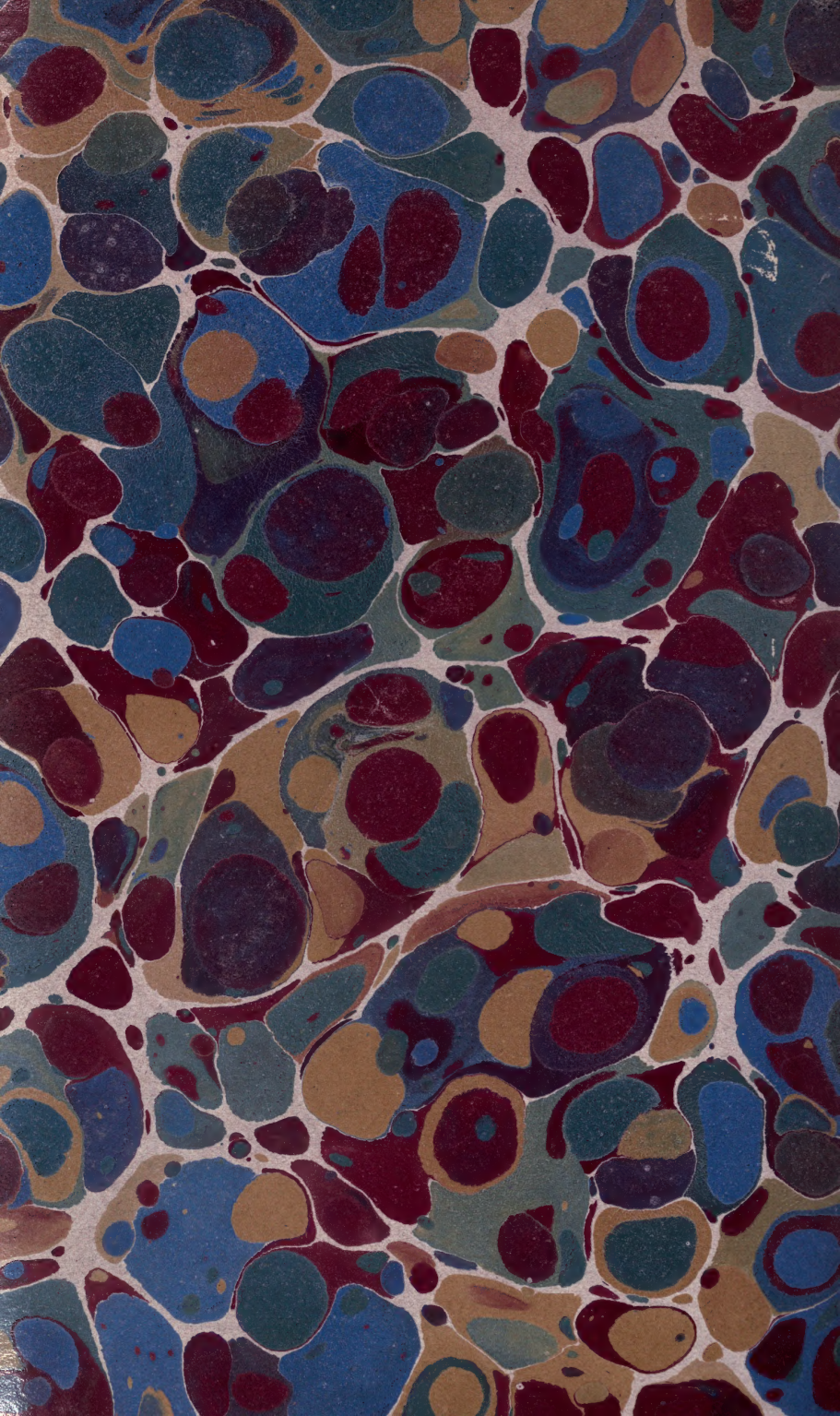

DL
103
.5
M5
bd.29

Memoirer og breve

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY